

Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi yliopistolainsäädännöksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi yliopistolainsäädäntö kokonaisuudessaan säätämällä uusi yliopistolaki, joka korvaisi vuodelta 1997 olevan yliopistolain. Esityksellä lisättäisiin yliopistojen taloudellista autonomiaa muodostamalla nykyisin valtion tilivirastoina toimivista yliopistoista itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia. Uudella yliopistolalla säädettäisiin yliopistojen uudesta oikeushenkilöasemasta, hallinnosta, toiminnan rahoituksesta ja ohjauksesta sekä yliopistojen tutkimukseen ja opetukseen, opiskelijoihin ja henkilöstöön liittyvistä seikoista. Uuden yliopistolain mukaisilla yliopistoilla olisi edelleen perustuslaissa turvattu itsehallinto.

Eduskunta päättäisi lailla edelleen yliopistojen määrästä. Turun yliopisto ja Turun kauppakorkeakoulu yhdistyisivät yhdeksi yliopistoksi. Lisäksi Joensuun ja Kuopion yliopistot yhdistyisivät Itä-Suomen yliopistoksi. Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun toiminnat siirrettäisiin säätiölain mukaiseen Aalto-yliopistoon, jolle uudella yliopistolalla siirrettäisiin julkisena hallintotehtävänä yliopistoille kuuluvat tehtävät oikeuksineen ja vastuineen.

Yliopistolain voimaantulosta ehdotetaan annettavaksi erillinen laki. Samassa yhteydessä ehdotetaan muutettavaksi opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annettua lakia. Yliopistolaki ja liitännäislait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2009. Uuden yliopistolain mukainen toiminta on tarkoitus alkaa 1 päivänä tammikuuta 2010.

Sisällys

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
Sisällys	2
YLEISPERUSTELUT	5
1 Johdanto	5
2 Nykytila.....	5
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	5
Tutkimuksen ja opetuksen vapaus sekä yliopistojen itsehallinto.....	5
Yliopistojen asema osana valtio-oikeushenkilöä	6
Hallinto.....	6
Opiskelu ja tutkinnot.....	8
Tutkimus	9
Toiminnan laatu ja arviointi.....	10
Henkilöstö	10
Ohjaus ja rahoitus.....	11
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö	13
Yleistä	13
Ruotsi	14
Norja.....	15
Tanska	16
Englanti	18
Ranska.....	20
Saksa: Nordrhein-Westfalenin osavaltio.....	21
Itävalta.....	23
Alankomaat	25
Yhdysvallat: Kalifornian osavaltio	26
Japani	27
2.3 Nykytilan arviointi	28
3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	30
3.1 Tavoitteet	30
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	31
3.3 Keskeiset ehdotukset.....	33
3.3.1 Yliopisto julkisoikeudellisena laitoksena.....	33
3.3.2 Julkisoikeudellisten laitosten hallinto	33
3.3.3 Yliopistotehtävän antaminen lailla säätöille	34
3.3.4 Opiskelijat	35
3.3.5 Henkilöstö	36
3.3.6 Tutkimus ja opetus	36
3.3.7 Toiminnan ohjaus ja rahoitus.....	36
3.3.8 Yliopistolaitoksen pääomittaminen.....	37
4 Esityksen vaikutukset.....	40
4.1 Taloudelliset vaikutukset	40
Vaikutukset julkiseen talouteen	40

Vaikutukset kansantalouteen.....	42
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	42
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset	43
Yleistä	44
Aluevaikuttavuus	44
Yritysvaikutukset	45
Vaikutukset opiskelijoiden asemaan.....	45
Vaikutukset henkilöstön asemaan.....	45
5 Asian valmistelu.....	46
5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	46
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	47
6 Riippuvuus muista esityksistä.....	47
YKSITYSKOHTAISET PERUSTELUT	49
1 Lakiehdotusten perustelut	49
1.1 Yliopistolaki.....	49
1 luku. Yleiset säännökset.....	49
2 luku. Tutkimus ja opetus.....	50
3 luku. Organisaatio	54
4 luku. Henkilöstö.....	58
5 luku. Opiskelijat.....	60
6 luku. Yliopistojen ohjaus ja rahoitus.....	66
7 luku. Yliopiston talous.....	69
8 luku. Muutoksenhaku.....	70
9 luku. Erityissäännökset Helsingin yliopistosta	71
10 luku. Erityissäännökset Åbo Akademista	73
11 luku. Erinäiset säännökset.....	74
1.2 Laki yliopistolain voimaannpanosta	75
1.3 Laki opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä.....	78
1.4 Laki arkistolain 1 §:n muuttamisesta	78
2 Tarkemmat säännökset ja määräykset.....	79
3 Voimaantulo.....	81
4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	81
Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus.....	81
Yliopistojen itsehallinto	81
Koulutusohjelmien maksullisuus	83
Ylioppilaskuntien automaatiojäsenyys	84
Helsingin yliopiston kansleri valtioneuvostossa.....	84
Asetuksenantovaltuudet	84
<i>Lakiehdotukset</i>	86
Yliopistolaki.....	86
Laki	117
yliopistolain voimaannpanosta.....	117
Laki	122
opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain muuttamisesta	122
Laki	125
arkistolain 1 §:n muuttamisesta.....	125
Rinnakkaistekstit.....	126

Muut liitteet..... 126

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Opetusministeriön hallinnonalalla toimii nykyisin 20 yliopistoa, joista 10 on monitieteistä, kolme kauppatieteellisen alan yliopistoa, kolme teknillistieteellisen alan yliopistoa ja neljä taideyliopistoa. Sotilasalan korkeakoulututkinnot suoritetaan puolustusministeriön hallinnonalaan kuuluvassa Maanpuolustuskorkeakoulussa.

Helsingin yliopisto perustettiin Turun Akatemiana vuonna 1640 ja siirrettiin Helsinkiin vuonna 1828. Seuraava valtiollinen yliopisto, Teknillinen korkeakoulu, syntyi vuonna 1908, kun viisikymmentä vuotta aikaisemmin perustettu Teknillinen opisto muutettiin korkeakouluksi. Valtiollisten yliopistojen uusi perustamisalto käynnistyi 1950-luvun loppupuolella Oulun yliopiston perustamisesta, jota seurasi 1960- ja 70-luvuilla valtion yliopistojen perustaminen Joensuuhun, Kuopioon, Rovaniemelle ja Lappeenrantaan. Useat muista yliopistoista ja korkeakouluista ovat alun perin olleet yksityisiä.

Korkeakoululaitoksen nopea kasvu aiheutti muutoksia korkeakoulujen taloudellis-hallinnolliseen asemaan sekä sisäiseen hallintoon. Aikaisemmin yksityisten ylläpitämät ja valtionavun turvin toimineet korkeakoulut siirtyivät valtion omistukseen. Tampereen ja Turun yliopistot sekä Helsingin kaupparkeakoulu on valtiollistettu vuonna 1974, Svenska handelshögskolan vuonna 1977, Teatterikorkeakoulu vuonna 1979, Sibelius-Akatemia vuonna 1980, Åbo Akademi vuonna 1981 ja Kuvataideakatemia vuonna 1985. Tämän jälkeen kaikki yliopistot ovat olleet valtion omistuksessa.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Yliopistoja koskeva yhteinen yliopistolaki (645/1997) tuli voimaan elokuussa 1998. Tätä aikaisemmin säädökset olivat jokaista yliopistoa ja korkeakoulua koskevissa erillislaeissa. Yliopistolaila ja yliopistoasetuksella (115/1998) säädetään yliopistojen tutkimuksesta ja opetuksesta, hallinnosta, opiskelijoista sekä muutoksenhausta. Yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista ja niiden rakenteesta sekä siitä, mitä tutkintoja kussakin yliopistossa voidaan suorittaa, säädetään valtioneuvoston asetuksella. Koulutusohjelmista säädetään yliopistojen esityksestä opetusministeriön asetuksella.

Tutkimuksen ja opetuksen vapaus sekä yliopistojen itsehallinto

Suomen perustuslain 16 §:n 3 momentissa on turvattu tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus. Tieteen vapauteen kuuluu sen harjoittajan oikeus valita tutkimusaiheensa ja menetelmänsä. Myös taiteessa tulee vallita ilmaisun ja menetelmien vapaus. Opetuksen vapaus sisältää oikeuden opiskella ja hankkia tietoja itseään kiinnostavista asioista ja oikeuden opettaa haluamallaan tavalla niin sisällöllisesti kuin menetelmällisestikin. Tutkimuksen ja opetuksen vapaus edellyttävät, että valtion toimielinten sijasta yliopiston omat hallintoelimet käyttävät päätösvaltaa näillä yliopiston tärkeimmillä tehtäväläueilla ja tieteen, taiteen ja opetuksen konkreettinen toteuttaminen tapahtuu yliopiston henkilöstön toimesta. Yliopistolla tulee olla myös ratkaiseva asema opettajiensa ja tutkijoidensa tehtäviin ottamisessa.

Perustuslain 123 §:n mukaan yliopistoilla on itsehallinto sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Lailla määritelty yliopistojen itsehallinto merkitsee yliopiston itsenäistä päätöksentekoa organisaation

järjestäytymisen, opetuksen ja tutkimuksen ja koko henkilöstön valinnan osalta ilman, että valtion muut toimielimet käyttäisivät ratkaisuvalltaa yliopistolle kuuluvissa asioissa. Yliopistolla on oikeus päättää sisäiseen hallintoonsa kuuluvista asioista valtion keskushallinnon puuttumatta niihin ja yliopistolailalla on annettu yliopistolle valtuudet itse päättää hallinnostaan johtosäännöllä ja muilla määräyksillä laissa määritellyissä puitteissa. Itsehallinto antaa institutionaalisella tasolla takeita perustuslain 16 §:n 3 momentissa tarkoitetun tieteen ja ylimmän opetuksen vapauden toteutumiseksi. Itsehallinto edellyttää tiettyä irrallisuutta ja riippumattomuutta valtion ohjaus- ja valvontasuhteista.

Yliopistojen asema osana valtio-oikeushenkilöä

Perustuslaissa turvatusta itsehallinnosta huolimatta yliopistot eivät ole itsenäisiä oikeussubjekteja eikä niillä ole omaa varallisuus oikeudellista oikeushenkilöllisyyttä vaan ne ovat osa valtio-oikeushenkilöä ja valtion talousarviolain ja -asetuksen mukaisesti valtion talousarvion piiriin kuuluvia tilivirastoja. Yliopistojen on noudatettava samoja talousarviomenettelyjä sekä valtion omaisuuden hankkimista, luovuttamista ja käyttämistä koskevia säännöksiä ja määräyksiä kuin muidenkin valtion talousarvion piirissä olevien yksikköjen.

Helsingin yliopistolla ja Åbo Akademiilla on ollut oikeushenkilöllisyyden osalta erityislaatuinen oikeudellinen kaksinaisuus. Ne ovat kuuluneet yhtäältä muiden yliopistojen tavoin valtion tilivirastoina talousarvion sekä sitä koskevien säännösten ja määräysten alaisuuteen, ja niiden talousarvorahoituksella hankkimaan omaisuuteen on niin ikään sovellettu yleisiä valtion omaisuuden käyttämistä koskevia säännöksiä ja määräyksiä. Toisaalta ne ovat olleet erillisen rahastotaloutensa osalta myös valtiosta erillisiä oikeushenkilöitä, jotka ovat disponoineet itsenäisesti niille kuuluvasta varallisuudesta. Näiden yliopistojen muista yliopistoista poikkeava asema on ilmennyt yliopistolakiin otetuista niitä koskevista erityissäännöksistä. Vuoden 2007 alusta voimaan tulleella yliopistorahastoja koskevalla yliopistolain muutoksella annettiin myös muille yliopistoille mahdollisuus valtion talousarvion ulkopuoliseen rahastotalouteen. Yliopistot ovat voineet yliopistorahastoihin kerätä lahjoitusvarallisuutta, jota on käsitelty valtion talousarviotalouden ulkopuolella ja se varallisuus on ollut yliopiston omassa päätöksentekovallassa.

Hallinto

Yliopiston ylin päättävä hallintoelin on hallitus, jonka tehtävänä on kehittää yliopiston toimintaa, hyväksyä talous- ja toimintasuunnitelmat, päättää määrärahojen jakamisen perusteista, antaa lausuntoja yliopistoa koskevissa periaatteellisesti tärkeissä asioissa sekä hyväksyä johtosäännöt ja muut vastaavat sisäiset määräykset. Hallituksen puheenjohtajana toimii rehtori. Hallituksessa on lisäksi edustettuina ryhmittäin yliopiston professorit ja apulaisprofessorit, muut opettajat ja tutkijat sekä muu henkilöstö sekä opiskelijat.

Pääsääntöisesti hallitusten jäsenet valitaan vaaleilla. Muutamissa yliopistoissa dekaanit ovat johtosäännön perusteella hallituksen jäseniä ja kuuluvat tällöin professorien kiintiöön. Hallitusten yleisin toimikauden pituus on kolme vuotta. Joissakin yliopistoissa opiskelijajäsenten kauden pituus on rajattu alle kolmeen vuoteen. Osassa yliopistoja on rehtorin tukena johtoryhmä, jossa valmistellaan asioita hallituksen kokouksia varten.

Yliopistojen toimintaa ja tehtäviä koskevia säädöksiä on uudistettu useampaan kertaan vuoden 1998 jälkeen. Niin sanotuksi kolmanneksi tehtäväksi on säädetty yliopistoille velvollisuus opetus- ja tutki-

mustehtäviään hoitaessaan toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Tähän liittyen on yliopistolaissa lisätty yliopistojen mahdollisuuksia nimetä hallituksensa jäseniksi ulkopuolisia henkilöitä. Yliopistoyhteisön ulkopuolisia henkilöitä tulee nimetä vähintään yksi ja enintään kolmannes hallituksesta. Kaikissa yliopistoissa ei vielä tähän mennessä ole hallituksessa ulkopuolisia jäseniä, mikä on mahdollista yliopistolain muutoksen yhteydessä säädetyn siirtymäajan vuoksi. Syksyn 2004 muutoksen jälkeen valitavissa hallituksissa on kuitenkin oltava vähintään yksi ulkopuolinen jäsen. Ulkopuolisten jäsenten valintatapa vaihtelee yliopistoittain. Useimmissa yliopistoissa ulkopuoliset jäsenet valitsee hallitus tai vaalikollegio, joka valitsee hallituksen.

Yliopiston ja ympäröivän yhteiskunnan yhteistyötä varten joissakin yliopistoissa on neuvottelukunta, johon on koottu keskeisten yhteistyötahojen edustajia. Useimmiten neuvottelukunnan nimittää yliopiston hallitus, joissakin yliopistoissa rehtori. Neuvottelukunta, joissa ei välttämättä ole yliopistoyhteisön ryhmien edustusta nimittää monissa yliopistoissa hallituksen ulkopuoliset jäsenet. Joissakin tapauksissa ulkopuolisten hallitusten jäsenten nimittämisvalta on annettu suoraan yliopiston ulkopuoliselle oikeushenkilölle.

Yliopiston toimintaa johtaa rehtori, joka käsittelee ja ratkaisee yliopiston yleistä hallintoa koskevat asiat, jollei laissa, asetuksessa tai yliopiston sisäisissä määräyksissä toisin säädetä tai määrätä. Lisäksi yliopistossa voi olla yksi tai useampi vararehtori. Joissakin yliopistoissa on vararehtoreiden määrästä tarkat säännökset, toisissa vararehtoreiden määrä on avoin. Muutamassa yliopistossa on johtosäännöllä määriteltä vararehtorien välinen hierarkia määrittelemällä erikseen ensimmäinen vararehtori. Yleisesti vararehtoreilla on tietty vastuualue yliopistossa. Pääsääntöisesti yksi vastaa tutkimuksesta, toinen opetuksesta ja mahdollinen kolmas esimerkiksi kolmannesta tehtävästä. Rehtoriksi voidaan valita myös yliopiston ulkopuolinen henkilö, joka täyttää rehtorin kelpoisuusvaatimukset. Rehtorilta vaaditaan tohtorin tutkinto tai että hänet on nimitetty jonkin yliopiston professorin virkaan. Taidekorkeakoulun rehtoriksi on kuitenkin mahdollista valita myös apulaisprofessorin, yliassistentin tai lehtorin virkaan nimitetty henkilö. Rehtorin valitsee viideksi vuodeksi kerrallaan yliopiston vaalikollegio, joka koostuu professoreiden, apulaisprofessoreiden, muiden opettajien ja tutkijoiden, muun henkilöstön sekä opiskelijoiden edustajista.

Yliopistolain mukaan Helsingin yliopistolla ja Åbo Akademiella on kummallakin kansleri. Muilla yliopistoilla voi niiden niin tahtoessa olla kansleri, josta säädetään tuolloin asetuksella. Kansleri voi myös olla kahden tai useamman yliopiston yhteinen. Kanslerin perinteiset tehtävät ovat tieteiden edistäminen ja yliopiston edun ja toiminnan valvonta. Kansleri vahvistaa yliopiston johtosäännöt ja muut vastaavat yleiset määräykset. Helsingin yliopiston kanslerilla on yliopistolain nojalla oikeus olla läsnä ja käyttää puhevaltaa valtioneuvoston istunnoissa, kun siellä käsitellään Helsingin yliopistoa koskevia asioita. Säännöstä on tulkittu siten, että kun valtioneuvostossa käsiteltävä asia koskettaa kaikkia yliopistoja, Helsingin yliopiston kansleri puhuu koko yliopistolaitoksen puolesta.

Yliopistolain mukaan yliopiston hallitus päättää yliopiston jakaantumisesta tiedekuntiin tai muihin yksiköihin sekä näiden alaisiin laitoksiin tutkimuksen ja opetuksen järjestämistä varten. Tiedekunnan tai muun yksikön toimintaa johtaa dekaani tai muu johtaja. Lisäksi yksikössä on monijäseninen hallintoelin, jossa ovat edustettuina samat yliopistoyhteisön sisäiset tahot kuin hallituksessa ja vaalikollegiossa.

Suurin osa yliopistoista on jakautunut tieteenaloittain jakaantuneisiin yksiköihin, joita kutsutaan tiedekunniksi tai osastoiksi. Näiden lisäksi yliopistoissa voi olla muita yksiköitä, kuten esimerkiksi kirjasto, kielikeskus, atk-keskus ja mahdollisesti lisäksi erillisiä koulutus- tai tutkimuslaitoksia. Osalla erillisistä laitoksista on merkittäviä tehtäviä kuten Helsingin yliopiston Kansalliskirjastolla, Helsingin yliopiston ja Kuopion yliopiston apteekkeilla tai Kuopion yliopiston koe-eläinlaitoksella. Näiden lisäksi yliopistolain nojalla Helsingin yliopistossa toimii Svenska social- och kommunalhögskolan, joka toimii erillisenä ruotsinkielisenä yksikkönä.

Opiskelu ja tutkinnot

Yliopistolaissa ja -asetuksessa säädetään yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista, opetuksen maksuttomuudesta, opetus- ja tutkintokielistä, opiskelijaksi ottamisesta, kelpoisuudesta korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin, opiskelijaksi ilmoittautumisesta, korkeakoulututkintojen tavoitteellisista suorittamisajoista, opiskeluoikeudesta ja sen jatkamisesta, kurinpidosta sekä yliopiston päätöksiin liittyvästä muutoksenhakumenettelystä.

Yliopistoissa voi suorittaa alempia (kandidaatti) ja ylempiä (maisteri) korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä jatkotutkintoja, joita ovat lisensiaatin ja tohtorin tutkinnot. Lukuvuonna 2005 – 2006 siirryttiin lääketieteen ja hammaslääketieteen alaa lukuun ottamatta niin sanottuun kaksiportaiseen tutkintojärjestelmään, jossa opiskelijat suorittavat ensin alemman korkeakoulututkinnon ja halutessaan jatkavat sen jälkeen ylempään korkeakoulututkintoon. Yliopistojen tutkinnoista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (794/2004) säädetään muun muassa tutkintojen laajuuksista ja tavoitteista sekä siitä, mitä tutkintoja missäkin yliopistossa voi suorittaa.

Korkeakoulututkintoon johtava opetus on yliopistolain mukaan opiskelijalle maksutonta. Voimassa olevan yliopistolain perusteluiden (HE 263/1996 vp) mukaan maksuttomuuden piiriin kuuluvat tutkintoihin kuuluva opetus ja sen edellyttämät tai siihen liittyvät tehtävät, kuten kuulustelut, arvioinnit, valinta- ja tasokokeet, opinnäytetöiden ohjaus ja tarkastus, opintoneuvonta, todistukset opintosuorituksista sekä tutkintotodistukset. Avoimen yliopisto-opetuksen ja täydennyskoulutuksen osalta noudatetaan, mitä valtion maksuperustelain (150/1992) nojalla päätetään. Yliopistojen suoritteista perittävistä maksuista annetun opetusministeriön asetuksen (737/2007) mukaan avoimeen yliopisto-opetukseen liittyvä opetus ja siihen liittyvät kuulustelut ovat koulutus- ja kulttuuritoimintaan liittyvistä syistä maksuttomia. Tämä tarkoittaa sitä, että valtion talousarvion mukaisilla yliopistoille myönnettyillä toimintamenoilla katetaan edellä mainitusta toiminnasta aiheutuvia kustannuksia. Avoimen yliopisto-opetuksen järjestämiseen liittyvistä opiskelijapalveluista, opetuksen erityisjärjestelyistä ja oppimateriaaleista peritään maksu omakustannusarvon mukaan. Täydennyskoulutuksesta perittävistä maksuista yliopisto päättää liiketaloudellisin perustein.

Vuoden 2008 alusta voimaan tulleella yliopistolain muutoksella yliopistoille annettiin mahdollisuus tutkintoon johtavan tilauskoulutuksen järjestämiseen Euroopan talousalueen ulkopuolisille opiskelijoille.

Yliopistolain mukaan yliopistot valitsevat itse opiskelijansa ja päättävät opiskelijavalinnan perusteista. Yliopistot järjestävät valintoja pääosin keväällä ja alkukesällä, mutta erillisvalinnoissa opiskelijoita valitaan koulutukseen myös muina aikoina. Opiskelijavalinnoissa saatetaan käyttää valintakiintiötä, jolloin tietyille hakijaryhmälle on varattu tietty määrä aloituspaikkoja esimerkiksi pohjakoulutuksen tai

äidinkielen perusteella. Opiskelijaksi hyväksytyt voi saman lukuvuoden aikana ottaa vastaan vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan.

Yliopistolain mukaan kaikki yliopiston opiskelijat, jotka on otettu opiskelijoiksi alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin, kuuluvat ylioppilaskuntaan. Ylioppilaskunnan tarkoituksena on olla jäsentensä yhdyssiteenä ja edistää heidän yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja henkisiä sekä opiskeluun ja opiskelijan asemaan yhteiskunnassa liittyviä pyrkimyksiä. Ylioppilaskunnan hallinnosta, taloudesta ja osakunnista säädetään tarkemmin ylioppilaskunta-asetuksessa (116/1998).

Vuonna 2007 yliopistoon läsnä- tai poissaolevaksi ilmoittautuneita perustutkinto-opiskelijoita oli noin 152 200 ja jatkotutkinto-opiskelijoita noin 21 500. Ulkomaalaisia opiskelijoita oli vuonna 2007 yliopistoissa yhteensä noin 5 900. Vuonna 2007 yliopistoissa suoritettiin noin 5 900 alempaa korkeakoulututkintoa ja 13 900 ylempää korkeakoulututkintoa sekä 460 liseniaatin ja 1 530 tohtorin tutkintoa.

Tutkimus

Yliopistolaissa on yliopistojen tutkimustehtävää koskevia säännöksiä vähän, ja ne ovat hyvin yleisellä tasolla. Tämä ilmentää ja korostaa jo perustuslaissa taattua tutkimuksen ja tieteen vapautta. Yliopistojen tutkimuksen vapautta koskeva säännös on myös voimassaolevan yliopistolain 6 §:n 1 momentissa.

Yliopistolain 4 §:n 1 momentin mukaan yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä sekä antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta. Tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan vaikuttavuutta. Tieteellisen tutkimuksen harjoittaminen on siten yliopistojen ensisijainen tehtävä, johon myös niiden opetustoiminta perustuu. Yliopistojen ja niiden tutkimustoiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta, niin kutsuttua yliopistojen kolmatta tehtävää, koskeva säännös lisättiin yliopistolakiin vuonna 2004. Muutos heijasti yliopistoihin kohdistuvaa odotusta niiden yhä vahvemmassa roolista yhteiskunnallisessa kehittämistyössä. Lain 4 §:n 4 momentin mukaan yliopistojen toiminta tulee järjestää siten, että tutkimuksessa, koulutuksessa ja opetuksessa saavutetaan korkea kansainvälinen taso eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen. Säännös on luonteeltaan tavoitteellinen, ja sen tarkoituksena on korostaa sitä, että yliopistojen tehtävänä on huolehtia siitä, että niiden tieteellisessä toiminnassa noudatetaan tiedeyhteisön sisäisiä ja vakiintuneita tutkimuseettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä.

Suomen tutkimusjärjestelmässä yliopistot muodostavat keskeisen osan. Yliopistoissa oli vuonna 2006 tutkimus- ja opetushenkilöstöä lähes 28 000 eli noin 3/4 koko julkisen sektorin tutkimushenkilökunnasta ja noin 35 % koko maan tutkimushenkilöstöstä yksityinen sektori mukaan lukien. Tutkimusmenoilla mitattuna yliopistoissa tehtiin suomalaisesta tutkimuksesta 19 % , yksityisellä sektorilla 71 % ja muulla julkisella sektorilla eli lähinnä valtion tutkimuslaitoksissa 10 %. Yliopistojen tutkimusmenot vuonna 2006 olivat 1079 miljoonaa euroa. Yliopistojen tutkimusrahoituksesta lähes puolet tulee suoraan valtion talousarviosta yliopistojen toimintamenomomentin kautta. Sillä huolehditaan yliopistojen tutkimustoiminnan perusedellytyksistä ja yliopistot päättävät itsenäisesti sen kohdentamisesta. Suurimmat ulkopuoliset yliopistotutkimuksen rahoittajat ovat kotimaisia valtiollisia tutkimusrahoitusorganisaatioita eli Suomen Akatemia ja Teknologian ja innovaatioiden tutkimuskeskus Tekes. Yrityssektori rahoittaa noin 7 % yliopistojen tutkimustoiminnasta. Ulkopuolisen tutkimusrahoituksen osuus ja merkitys, erityisesti yritysrahoituksen osalta, vaihtelee erittäin paljon eri yliopistojen välillä.

Yliopistojen tutkimustehtävään liittyy kiinteästi niiden tutkijankoulutustehtävä. Tohtorintutkintoja voidaan suorittaa vain yliopistoissa. Vuonna 2007 yliopistoissa suoritettiin runsaat 1500 tohtorintutkintoa ja tutkintojen määrä on kolminkertaistunut 1990 alusta lukien.

Toiminnan laatu ja arviointi

Yliopistoille on yliopistolaissa säädetty velvollisuus järjestää toimintansa siten, että tutkimuksessa, koulutuksessa ja opetuksessa saavutetaan korkea kansainvälinen taso eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen. Yliopistojen vastuulla on näin ollen huolehtia siitä, että niiden tarjoama koulutus ja niiden myöntämät tutkinnot vastaavat kansainvälisiä vaatimuksia.

Yliopistolain mukaan yliopistojen tulee arvioida koulutustaan, tutkimustaan sekä taiteellista toimintaansa ja niiden vaikuttavuutta. Yliopistojen on myös osallistuttava ulkopuoliseen toimintansa arviointiin ja julkistaa järjestämänsä arvioinnin tulokset.

Opetusministeriön yhteydessä toimii Korkeakoulujen arviointineuvosto, josta säädetään korkeakoulujen arviointineuvostosta annetussa asetuksessa (1320/1995). Korkeakoulujen arviointineuvoston tehtävänä on muun muassa avustaa korkeakouluja ja opetusministeriötä korkeakoulujen arviointia koskevissa asioissa, järjestää korkeakoulujen toimintaan sekä korkeakoulupolitiikkaan liittyviä arviointeja, tehdä korkeakoulujen arviointia ja sen kehittämistä koskevia aloitteita, huolehtia arviointia koskevasta kansainvälisestä yhteistyöstä ja edistää korkeakoulujen arviointia koskevaa tutkimusta.

Korkeakoulujen arviointineuvoston arviointitoiminnassa korkeakoulujen arvioinnille on ollut tyypillistä vertaisarviointien käyttäminen. Arviointiryhmän ytimen muodostavat korkeakoulujen asiantuntijat, jota täydennetään opiskelijoiden ja mahdollisesti myös työelämän edustajilla. Korkeakoulujen arviointineuvoston arvioinneissa on noudatettu kehittävän arvioinnin periaatetta, jonka tarkoituksena on antaa korkeakoululle kehittämissuosituksia sekä tunnistaa ja välittää hyviä käytäntöjä, joita muut korkeakoulut voivat hyödyntää oman toimintansa kehittämisessä.

Yliopistojen tutkimustoiminnan arvioinnista on vakiintuneesti pääosin vastannut Suomen Akatemia, joka suorittaa sekä koko Suomen tieteen tilaa koskevia että tieteenalakohtaisia arviointeja. Viime vuosien aikana myös yliopistot ovat lisääntyvässä määrin panneet toimeen oman tutkimustoimintansa systemaattisia arviointeja.

Henkilöstö

Yliopistolain 16 §:n mukaan yliopistossa on professorin virkoja ja lisäksi muuta opetus- ja tutkimushenkilöstöä sekä henkilöstöä muiden tehtävien hoitamista varten. Yliopiston henkilöstön valinnasta ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään korkeakoulun professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämisestä annetussa laissa (856/1991) ja asetuksessa (1581/1991) sekä korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä annetussa asetuksessa (309/1993).

Virkasuhteisen henkilöstön asemasta säädetään valtion virkamieslaissa (750/1994) ja -asetuksessa (971/1994). Yliopistot kuuluvat valtion virka- ja työehtosopimusten soveltamisalan piiriin. Valtion työmarkkinalaitos on antanut opetusministeriölle oikeuden neuvotella yliopistoja koskevista tarkentavista virka- ja työehtosopimuksista.

Yliopistojen valtion palkkausjärjestelmän jaottelun mukaisesta opetus- ja tutkimushenkilökunnasta on maaliskuun 2008 tietojen mukaan ollut keskimäärin 20 % eli noin 3 500 henkilöä työsuhteessa ja 80 % eli lähes 14 000 henkilöä virkasuhteessa. Muun henkilökunnan osalta työsuhteisia on ollut keskimäärin 25 % eli noin 3 400 henkilöä ja virkasuhteisia 75 % eli 10 000 henkilöä. Yliopistokohtaiset vaihtelut ovat kuitenkin melko suuria, eikä kahdeksassa yliopistossa ole maaliskuun 2008 tietojen mukaan ollut lainkaan työsuhteista opetus- ja tutkimushenkilökuntaa.

Ohjaus ja rahoitus

Kaikki yliopistot ovat valtion yliopistoja ja niiden toiminta on valtionhallinnossa opetusministeriön alaista. Opetusministeriö vastaa yliopistoja koskevien asioiden valmistelusta ja yliopistojen asianmukaisesta toiminnasta ja ohjauksesta. Yliopistojen ohjausjärjestelmän keskeiset osat ovat määräraha-, säädös- ja informaatio-ohjaus. Valtioneuvoston joka neljäs vuosi hyväksymässä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa määritellään lähivuosien koulutus- ja tutkimuspoliittiset linjaukset. Hallitusohjelman sekä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman linjausten ja lainsäädännön lisäksi yliopistoja ohjataan opetusministeriön ja yliopistojen välisellä tulosohjauksella.

Yliopistojen ja opetusministeriön välisten tulosneuvottelujen pohjalta laadittavissa kolmivuotisissa tulossopimuksissa sovitaan yliopistojen toiminnallisista ja määrällisistä tavoitteista, tavoitteiden saavuttamiseen tarvittavista määrärahoista, tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja arvioinnista sekä toiminnan kehittämisestä. Tulosneuvottelut käydään vuosittain ja yliopistot saavat niissä opetusministeriöltä palautetta edellisen vuoden toiminnastaan. Lisäksi opetusministeriö antaa yliopistoille vuosittain kirjallisen tilinpäätöskannanoton niiden toiminnasta.

Toimeenpanon kannalta opetusministeriön ja yliopistojen väliset tulossopimukset ja seurantajärjestelmät, erityisesti KOTA-järjestelmä, muodostavat keskeisen ohjauksen osan. KOTA-järjestelmän avulla toteutetaan sähköisen asioinnin keinoin vuotuinen tulosneuvottelujen tiedonvaihto, tavoitteiden toteutumisen seuranta ja muu raportointi.

Yliopistojen kokonaisrahoitus muodostuu valtion talousarviossa yliopistoille osoitetuista toimintamenomäärärahoista ja tätä täydentävästä ulkopuolisesta rahoituksesta.

Opetusministeriön kautta yliopistoille osoitettava toimintamenorahoitus koostuu perusrahoituksesta, hankerahoituksesta ja tuloksellisuusrahoituksesta. Valtion suora rahoitus yliopistoille on noin 64 prosenttia kokonaisrahoituksesta. Perusrahoituksen määrärahat jaetaan yliopistojen kesken laskennallisen mallin avulla, jossa otetaan huomioon yliopistojen opetuksen ja tutkimuksen lisäksi niiden yhteiskunnallinen vuorovaikutus. Eri koulutusalojen erot on otettu huomioon kustannuskertoimissa. Lisäksi opetusministeriö myöntää hankerahoitusta strategisesti keskeisiin valtakunnallisiin ohjelmiin ja yliopistojen oman profiloitumisen tukemiseen. Tuloksellisuusrahoituksella yliopistoja palkitaan toiminnan laadusta sekä yhteiskunnallisesta ja alueellisesta vaikuttavuudesta.

Ulkopuolinen rahoitus koostuu maksullisesta palvelutoiminnasta, yhteisrahoituksesta ja lahjoitusvaroista.

Maksullisen palvelutoiminnan suoritteet ovat valtion maksuperustelain mukaan julkisoikeudellisia tai muita suoritteita. Julkisoikeudellisen suoritteen hinta perustuu suoritteen omakustannusarvoon kun taas muu suorite hinnoitellaan liiketaloudellisin perustein. Yliopistojen suoritteista perittävistä maksuista

annetussa opetusministeriön asetuksessa säädetään yliopistojen suoritteiden maksullisuudesta ja maksuista.

Yhteisrahoituksella tarkoitetaan hankkeita, jotka yliopistot rahoittavat yhdessä ulkopuolisten tahojen kanssa. Yhteisrahoitus on budjettitalouden sisäistä sikäli kuin siinä on kysymys valtiontalouden muiden toimintayksiköiden kuten Suomen Akatemian tai Teknologian kehittämiskeskus Tekesin talousarvioon sisältyvien määrärahojen kanavoitumisesta yliopistojen tutkimushankkeisiin. Budjettitalouden ulkopuolisessa yhteisrahoituksessa rahoituksen lähteenä ovat sen sijaan valtion budjettitalouden ulkopuoliset julkisoikeudelliset tai yksityiset toimijat kuten Euroopan unioni, kunnat tai kuntayhtymät taikka yksityiset yritykset tai säätiöt.

Lahjoitusvaroihin voidaan lukea yliopistojen yksityisiltä ja julkisilta tahoilta saamat avustukset, joissa ei ole kysymys yhteishankkeiden kustannuksiin osallistumisesta. Tähän rahoitusryhmään kuuluvat toiminta- ja pääomalahjoitukset sekä sponsorointi. Helsingin yliopistolla ja Åbo Akademiolla on ollut mahdollisuus hallinnoida lahjoitusvaroja erillisen rahastotaloutensa yhteydessä. Vuoden 2007 alusta voimaan tulleella yliopistolain muutoksella tämä mahdollisuus laajennettiin koskemaan kaikkia yliopistoja.

Valtion talousarviossa kaikkien yliopistojen toimintamenot ovat kahden vuoden siirtomäärärahana yhdellä momentilla. Opetusministeriön yksittäisille yliopistoille kohdentamalla perusrahoituksella rahoitetaan yliopiston pysyvää toimintaa, palkkausmenoja, tilakustannuksia ja muita toimintamenoja. Rahanjako on laskennallinen, ja se jakautuu neljään eri osa-alueeseen: laajuustekijään, tutkimukseen, koulutukseen ja yhteiskunnalliseen palvelutehtävään. Yliopistokohtainen perusrahoituksen taso määräytyy ensisijaisesti toiminnan tavoitteiden ja tulosten eli tutkintotavoitteiden ja -toteutumien mukaan sekä opetusministeriön vahvistamien koulutusalojen kustannuseroittamisen perusteella.

Talousarviossa yliopistolaitoksen yhteisiin menoihin osoitettu määräraha on tarkoitettu tutkimus-, kehittämis- ja julkaisutoimintaan, yliopistojen yhteisiin atk-toimintaan ja tietoliikenneyhteyksiin, aikuiskoulutuksen kehittämiseen ja yliopistokeskusten kehittämiseen.

Valtion talousarviosta annetulla lailla (423/1988) ja -asetuksella (1243/1992) säännellään budjettitalouteen kuuluvien yksikköjen kuten yliopistojen talouden oikeudellisia puitteita. Yliopistot ovat valtiovarainministeriön päätöksellä tilivirastoja, jotka hoitavat maksuliikettä ja kirjanpitoa. Yliopistojen toiminnan ja talouden suunnittelusta, tiliorganisaatiosta, maksuliikkeestä, kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä, materiaalityönohjeista, muusta laskentatoiminnasta sekä sisäisestä valvonnasta on säädetty valtion talousarviosta annetun lain ja -asetuksen lisäksi yliopistolaisissa ja -asetuksessa sekä valtion maksuperustelaisissa ja -asetuksessa (211/1992). Lisäksi virastoilla on oltava itse itselleen vahvistama taloussääntö. Yliopiston taloussäännössä määrätään muun muassa taloushallinto-organisaatiosta, toiminnan ja talouden suunnittelusta ja seurannasta sekä maksuliikkeestä.

Edellä mainittujen säädösten mukaisten talous- ja budjettisuunnittelun lisäksi yliopistojen talouden hoitoa ohjaavat tulosoikeuden periaatteet. Opetusministeriön ja yliopiston välisellä tulossopimuksella sovitaan tulostavoitteista eli toiminnasta ja sen rahoituksesta eli toimintamäärärahoista. Tulosoikeus voidaan jakaa määrällisten tavoitteiden, tuloksellisuuden ja hankerahoituksen kautta tapahtuvaksi tavoitteiden asettamiseksi. Voimavarat tarkistetaan vuosittain, mutta varsinainen tulossopimus määrällisistä ja laadullisista tavoitteista tehdään kolmeksi vuodeksi eli tulossopimuskaudeksi. Määrärahojen yksityiskohtainen kohdentaminen ja se, miten tavoitteisiin päästään, on yliopistojen päätettävissä. Tu-

lostavoitteiden ja tuloksellisuuden lainsäädännöllinen perusta on valtion talousarvio-laissa ja -asetuksessa.

Korkeakoululaitoksen kehittämisestä annetulla lailla (1052/1986) on pyritty varmistamaan yliopistojen vakaa rahoituspohja. Lailla on muun muassa taattu yliopistoille vakaa määräraha-kehitys valtion talousarviossa ja tietyille vuosille erikseen tietyn määräinen määrärahojen korotus kullekin vuodelle vuoteen 2007 asti. Korkeakoulujen kehittämislain 5 §:n mukaan valtioneuvosto hyväksyy joka neljäs vuosi korkeakoululaitoksen kehittämissuunnitelman kuluvalle ja seuraaville viidelle kalenterivuodelle.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö

Yleistä

Useiden maiden yliopistojen oikeudelliseen asemaan on tehty sellaisia uudistuksia, jotka luovat ja mahdollistavat yliopistolle myös niiden talouden ja hallinnon suhteen aikaisempaa itsenäisemmän aseman. Virastomallista on pääosin luovuttu niissä maissa, joissa yliopistot ovat toimineet osana valtionhallintoa. Uudistuksilla on laajennettu yliopistojen toimintavapautta. Itävallassa ja Tanskassa uudistukset on toteutettu 2000-luvun alussa. Ruotsissa taas on juuri lähdetty selvittämään valtiollisten yliopistojen aseman uudistamista. Samoin Norjassa on odotettavissa uudistusesityksiä vuoden 2008 aikana. Ranskassa on parhaillaan meneillään laaja ja merkittävä yliopistouudistus, mutta yliopistot ovat edelleen valtion laitoksia.

Yliopistojen oikeudellista asemaa on yliopistojen autonomian vahvistamiseksi muutettu lainsäädännöllisesti myös Japanissa, jossa valtionyliopistot on muutettu yliopistoyhtiöiksi. Englannissa entiset Polytechnics-oppilaitokset on jo 1990-luvun alussa muutettu parlamentin päätöksellä korkeakoulu-yhtiöiksi samalla kun näistä oppilaitoksista muodostettiin yliopistoja. Yhdysvalloissa yliopistojen ja valtion suhde rakentuu eri tavalla kuin Euroopassa. Osavaltioilla ei ole ollut intressiä ohjata yksityiskohtaisesti yliopistojen toimintaa. Kalifornia on kuitenkin esimerkki mallista, jossa osavaltion suunnittelujärjestelmä on ulottunut korkeakoulujärjestelmän rakenteisiin. Oikeudellisen aseman uudistukset ovat merkinneet muutoksia myös yliopistojen johtamisen ja hallinnon rakenteissa. Toimielinrakenne, toimielinten kokoonpano ja jäsenten nimitys- tai valintakäytännöt sekä toimielinten puheenjohtajan nimittäminen tai valitseminen ovat olleet tärkeitä kysymyksiä yliopistojen hallinnon uudistamisprosesseissa. Suuntauksena on ollut ulkopuolisten jäsenten osallistuminen yliopiston hallintoon. Maiden lainsäädännössä on yleensä toimielinrakenne määritelty, mutta tarkemmat määräykset voidaan yleensä lain perusteella antaa yliopiston omassa johtosäännössä. Samaten rehtorin valitseminen ja rehtorin tehtäviin edellytettävä kelpoisuus ovat osa uudistusprosesseja. Kelpoisuusvaatimuksena on korostunut ammatti-johtajuus. Toimielinrakenne on monessa maassa jakautunut toiminnallisesti useampaan toimielimeen, joiden tehtäväjako on määritelty lainsäädännössä. Pohjoismaat kuitenkin poikkeavat tässä suhteessa muista eurooppalaisista maista. Toimielinten kokoonpanossa ulkoisten jäsenten mahdollistaminen tai edellyttäminen ovat myös yhteydessä useista toimielimistä koostuviin yliopistotason hallinnon rakenteisiin. Ulkoisten jäsenten enemmistö on kuitenkin mahdollista yliopiston hallituksessa myös Norjassa ja Ruotsissa, joissa kummassakin yliopistotasolla hallinnosta vastaa yksi toimielin. Tanskassa ulkoisilla jäsenillä on oltava enemmistö yliopiston hallituksessa. Opiskelijoiden osallistuminen hallintoon tapahtuu Alankomaissa yliopiston neuvostossa, Englannissa yliopistosta riippuen eri toimielimissä, Itävallassa senaatissa, Norjassa yliopiston hallituksessa, Ranskassa yliopiston neuvostossa, Ruotsissa yliopiston hallituksessa ja Tanskassa yliopiston hallituksessa.

Yliopistojen rahoituksen, budjetoinnin ja talouden kehittämisen suuntalinjoja ovat olleet siirtyminen kohti laskennallisia, pääosin tuloperustaisia rahoitusmalleja, siirtyminen useampivuotisiin tulossopimusmenettelyihin ja käyttötarkoitukseltaan rajoittamattomien määrärahojen kohdentamiseen yliopistoille.

Opiskelijamaksuilla on yliopistojen rahoituksen hankkimisessa erittäin suuri merkitys Englannissa, Japanissa ja Yhdysvalloissa. Opiskelijoilla on kuitenkin mahdollisuus yliopistojen ja valtion järjestämiin stipendeihin ja avustuksiin. Opiskelijamaksuja käytetään myös Alankomaissa, Itävallassa, Ranskassa, Nordrhein-Westfalenissa ja osittain Tanskassa.

Ruotsi

Yliopistot ovat valtion virastoja ja siten osa Ruotsin valtionhallintoa. Yksityisiä yliopistoja vastaavia korkeakouluja ovat Chalmersin teknillinen korkeakoulu, Tukholman kauppakorkeakoulu ja Jönköpöngin korkeakoulu. Valtion yliopistot ovat osa Ruotsin valtionhallintoa, ja niitä koskevat kaikki valtion muitakin toimielimiä säätelevät lait. Valtiollisten yliopistojen rakennukset ja toimitilat omistaa valtio. Tilavuokraajana toimii yliopistokiinteistöyhtiö, mutta yliopistot voivat vuokrata tiloja myös yksityisiltä markkinoilta. Palvelussuhteet valtion yliopistoissa ovat virkasuhteita ja työsuhteita. Kolmessa edellä mainitussa yksityisesti omistetussa korkeakoulussa palvelussuhteet ovat työsuhteita.

Ohjaavana viranomaisena on opetusministeriö, joka toimii myös rahoittajana. Yliopistoihin sovelletaan tulosohjausta osana valtion budjettiprosessia. Valtio ohjaa yliopistoja määrärahapäätöksillä ja erityisillä muilla hallituksen päätöksillä. Määrärahapäätös on keskeinen valtion ohjausväline. Yliopistojen toiminta, myös yksityisten yliopistojen osalta, rahoitetaan pääasiallisesti valtion varoin. Peruskoulutus ja tohtorikoulutus rahoitetaan erilaisilla rahoitusmalleilla. Yliopistojen peruskoulutukseen tulevat määrärahat riippuvat opiskelijoiden saavuttamista opintosuorituksista. Valtio määrittää joka vuosi eri koulutusaloille määrärahan yhtä kokopäiväistä opiskelijaa kohti ja koko vuoden opintosuorituksia kohti. Nämä yhdessä muodostavat rahoituksen/opiskelija eli yksikkötulon. Valtiopäivät asettaa enimmäisrajan suoriterahoitukselle, joten rahoitusta ei pysty maksimoimaan ilman ylärajaa. Raja asetetaan jokaiselle yliopistolle erikseen opetusministeriön päätöksessä. Mikäli yliopisto ei saavuta tavoitteita, se ei saa täyttä rahoitusta. Mikäli niin sanottu kattoraja ylittyy, yliopisto ei saa ylimääräisistä suoritteista rahoitusta. Tutkijakoulutukseen ja tutkimukseen tulevat määrärahat asetetaan myös opetusministeriön päätöksessä. Valtion tutkimusrahoitus on historiaperusteista, eikä siinä käytetä mitään rahoituskaavaa. Valtio voi myös suunnata tutkimusrahaa tiettyyn tarkoitukseen.

Ruotsin perustuslaki ei sisällä säännöksiä yliopistojen autonomiasta eikä yliopistojen autonomia siten nauti perustuslain suojaa.

Yliopistot päättävät itse, miten ne toimintansa organisoivat. Korkeakoululaissa on kuitenkin määrätty tietyiltä osin valtion korkeakoulujen organisaatiosta. Kaikilla yliopistoilla on oltava hallitus ja rehtori. Hallitukseen kuuluvat rehtori, 3 opettajajäsentä, 3 opiskelijajäsentä ja muut jäsenet. Rehtorin lisäksi hallitukseen voi kuulua enintään 13 jäsentä. Valtio nimittää rehtorin ja hallituksen jäsenistöstä muut jäsenet. Rehtorin toimikausi on säädetty korkeakouluasetuksella ja se on enintään kuusi vuotta. Nimitys voidaan uudistaa, mutta enintään kaksi kertaa ja kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Yliopiston hallituksen toimikausi on korkeintaan kolme vuotta. Valtio nimittää hallituksen puheenjohtajan ja hallituksen muut jäsenet korkeakoulun hallituksen tekemän ehdotuksen perusteella. Henkilöstön edustajilla on kokouk-

sisäpuhe- ja läsnäolo-oikeus. Hallituksen valvontaan kuuluvat kaikki korkeakouluasiat ja se vastaa siitä, että tehtävät toteutetaan. Laissa säädetään myös sisäisistä tiedekuntatason hallintoelimistä. Yliopistolla on oltava vähintään yksi tiedekuntatason toimielin. Yliopistot päättävät korkeakoululain mukaisesti muutoin itse, mitä hallintoelimiä asetetaan ja minkälaiset niiden vastuut ovat.

Ruotsissa ei ole käytössä lukukausimaksuja, mutta sallittua on mahdollisuus tilauskoulutuksen järjestämiseen.

Norja

Norjan yliopistojärjestelmä koostuu seitsemästä yliopistosta ja kuudesta yliopistosektoriin luettavasta yhden koulutusalan korkeakoulusta. Kolmas korkeakoulukategoria on aluekorkeakoulut. Päätöksen, mihin kategoriaan korkeakoulu kuuluu, tekee kuningas kansallisen arviointineuvoston akateemiseen arviointiin perustuvan esityksen perusteella. Yliopistot ovat valtion virastoja lukuun ottamatta Teologista korkeakoulua, joka on yksityinen. Opetus- ja tiedeministeriön asettama komitea esitti vuonna 2003 yliopistojen oikeudellisen aseman muuttamista julkisoikeudelliseksi oikeushenkilöksi, mutta muutos kaatui yliopistojen vastustukseen. Valtio omistaa yliopistojen toimitilat. Tiloja hallinnoi Statsbygg, joka vastaa suomalaista valtion liikelaitosta. Henkilöstön pääasiallinen palvelussuhde on virkasuhde. Yliopistoja ohjaavana viranomaisena toimii opetusministeriö. Arviointineuvosto on valtionhallintoon kuuluva elin, jonka professionaalista autonomiasta säädetään korkeakoululaissa. Sen keskeiset tehtävät ovat korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien arviointi, korkeakoulujen akkreditointi ja koulutusohjelmien akkreditointi.

Yliopistojen toiminta rahoitetaan pääosin valtion budjetista. Rahoitusmalli koostuu perusrahoitusosasta ja tuloksellisuusrahoitusosasta. Perusrahoitusosa muodostaa noin 60 prosenttia yliopistojen budjettirahoituksesta. Perusrahoituksen mitoitustapa perustuu pääosin päivitettyyn historiatietoon ja kustannusrakenteeseen. Sen tarkoituksena on turvata vakaa rahoitus opetukseen ja tutkimukseen. Tuloksellisuusrahoitusosan suuruus koulutuksen osalta perustuu yliopiston opintopistetuotantoon. Erityispiirteenä on se, että yliopiston saama määräraha ei rajoiteta budjettikehyksellä. Tutkimukseen perustuva tuloksellisuusrahoituksen osa perustuu julkaisuihin. Tämä rahoitusmallin osa jakaa budjetissa määritellyn kiinteän rahasumman yliopistojen kesken tuloksellisuuden perusteella. Rahoitus osoitetaan yliopistojen toimintamenoihin käyttötarkoitukseltaan rajoittamattomana.

Akateemisesta vapaudesta säädetään korkeakoululaissa. Yliopistojen kansallisen laatureformin yhteydessä vuonna 2005 lisättiin yliopistojen hallinnollista autonomiaa. Näkyvin muutos oli ulkopuolisten jäsenten mukaantulo hallitukseen. Yliopiston ylimpään toimielimeen, hallitukseen, kuuluu yhteensä yksitoista jäsentä. Puheenjohtajana toimivan rehtorin lisäksi siihen kuuluu kolme opetus- ja tutkimushenkilöstön keskuudestaan valitsemaa jäsentä, yksi hallinto- ja teknisen henkilöstön valitsemaa jäsen, kaksi opiskelijoiden valitsemaa jäsentä ja neljä ulkopuolista jäsentä, jotka nimittää opetusministeriö yliopiston hallituksen esityksestä. Hallitus voi omalla kahden kolmasosan enemmistöpäätöksellään muuttaa kokoonpanoan, mutta kaikilla edellä mainituilla ryhmillä on säilyttävä tyydyttävä edustus hallituksessa. On myös mahdollista päättää kokoonpano sellaiseksi, että ulkopuolisilla jäsenillä on enemmistö hallituksessa. Erityistapauksissa ministeriö voi päättää näiden peruseriaatteiden vastaisesta hallituksen kokoonpanosta. Hallituksen tehtäviksi on korkeakoululaissa säädetty korkeista akateemisista standardeista huolehtiminen, yliopiston toiminnan tehokkuudesta ja laillisuudesta vastaaminen. Sen tulee vastata yliopiston opetuksen, tutkimuksen ja muiden akateemisten toimintojen strategiasta sekä

kansallisten tavoitteiden toteuttamisesta. Rehtori toimii hallituksen alaisuudessa ja johtaa yliopiston toimintaa. Hallitus valitsee rehtorin. Yliopiston henkilöstöön kuuluvien lisäksi ulkopuoliset ehdokkaat ovat kelpoisia rehtoriksi.

Korkeakoulujen laatureformiin kuului akkreditointijärjestelmän perustaminen. Samalla purettiin koulutusalojen perustamiseen liittyvää ministeriön kontrollia. Nyt yliopistoksi akkreditoitulla korkeakoululla on oikeus päättää koulutusaloistaan ja koulutusohjelmistaan.

Korkeakoululaissa säädetään, että yliopistoilla ei ole oikeutta periä maksuja tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Anomuksesta ministeriö voi erityistapauksessa hyväksyä poikkeuksen tästä periaatteesta. Yksityisen yliopiston on taattava, että valtionrahoitus ja opintomaksut käytetään opiskelijan eduksi. Valtion opintotuki koostuu stipendistä ja lainasta, ja sitä hallinnoi valtion opintotukirahasto. Samasta rahastosta rahoitetaan myös ulkomaisten opiskelijaryhmien opintoja. Tällaisia ryhmiä ovat mm. kehitysmaiksi määritellyistä maista saapuvat opiskelijat, pakolaiset ja turvapaikkaa hakeneet ja tietyin edellytyksin maahanmuuttajat.

Tanska

Yliopistot ovat julkiseen hallintoon kuuluvia itsenäisiä laitoksia Tanskan tiede-, teknologia- ja innovaatioministeriön ohjauksessa. Ministeriön kanssa on mahdollista neuvotella erikseen myös muista oikeudellisen aseman järjestelyistä. Tämä liittyy Tanskan yliopistojärjestelmän rakenteellisiin uudistuksiin ja yliopistojen keskinäisen yhteistoiminnan uudelleen järjestelyihin.

Yliopistojen rakennukset ja toimitilat omistaa valtio. Yliopistoille tiloja vuokraa ministeriön alaisuudessa toimiva kiinteistövirasto, mutta yliopistot voivat tehdä itse vuokrasopimuksia myös muiden vuokranantajien kanssa. Poikkeuksena ovat Kööpenhaminan kauppakorkeakoulu ja Tanskan teknillinen yliopisto, jotka omistavat itse rakennuksensa. Kumpikin yliopisto on yliopistolain erivapaudella asemaltaan oikeudellisesti itsenäisiä yliopistoja.

Yliopistojen henkilöstön palvelussuhteen muoto on työsuhde. Yliopistolaissa on erikseen määräykset mahdollisuudesta säilyttää palvelussuhdemuotona virkasuhde, mikäli yliopisto vaihtaa asemansa oikeudellisesti itsenäiseksi yliopistoksi.

Ohjaavana viranomaistahona toimii tiede-, teknologia- ja innovaatioministeriö, joka toimii myös rahoittajana. Ministeriö ohjaa yliopistojen opiskelijamääriä. Opiskelijamäärien ohjaus perustuu siihen, että valtio on päättänyt, että ensisijainen sisäänottokriteeri uusille opiskelijoille on opiskelijan toisen asteen loppukokeen keskiarvo. Tämän lisäksi valtio voi edellyttää, että yliopistojen joihinkin koulutusohjelmiin vaaditaan lisäksi tietyn tasoinen toisella asteella suoritettu kurssi. Tanskassa on käytössä toisella asteella erityinen kurssitasojärjestelmä. Käytännössä opiskelijamäärien kasvua rajoitetaan sisäänpääsyn kriteereillä. Mitä enemmän yliopiston tiettyyn koulutusohjelmaan on hakijoita, sitä vaativammaksi sisäänpääsykriteerit asetetaan. Opiskelijamäärien lisäksi ministeriö ohjaa myös yliopiston sisäisiä suoritteita ja tutkintomääriä. Yliopistojen perusrahoitus perustuu yliopistojen sisäisiin suoritteisiin. Yliopistot saavat rahoitusta myös suoritetuista Bachelor-tason tutkinnoista. Tämän lisäksi yliopistot saavat rahoitusta vaihto-opiskelijajoista. Yliopistojen koulutuksen perusrahoituksen perusteista säädetään yliopistolaissa. Rahoitusjärjestelmä tunnetaan niin sanottuna taksimittarijärjestelmänä. Sen mukaan yliopistolle maksetaan rahoitusta tietty määrä kuulustelussa läpäissyttä opiskelijaa kohti, mutta se ei siis ole sidottu

opiskelijamääriin vaan opiskelijoiden 60 opintopisteen suorituksiin. Järjestelmä on kokonaisuudessaan suoriteperusteinen. Laskennassa käytetään kolmen vuoden keskiarvoja, jotta vuosittaiset vaihtelut voidaan minimoida. Rahoitusperuste on siten tuotospainotteinen ja rahoitusperusteena on yliopiston sisäinen tuotos. Rahoituksen yliopisto saa kokonaissummarahoituksena.

Käytössä on myös tulossopimusjärjestelmä, jossa sopimuksia kutsutaan kehittämissopimuksiksi. Yliopistot tekevät ministeriön kanssa kolmivuotiskaudeksi kehittämissopimuksen. Kehittämissopimukseen sisältyy arviointi yliopiston profiilista ja kokonaisstrategiasta. Lisäksi sopimuksessa on tavoitteita, jotka liittyvät tutkimukseen, koulutukseen, tiedon levittämiseen ja viranomaisille tehtäviin tutkimuspalveluihin. Sopimuksen pääsisältönä ovat tavoitteet ja tuotokset, mutta eivät yliopiston sisäiset prosessit tai keinot, joilla tavoitteisiin päästään. Sopimukseen sisältyy varsin yksityiskohtaisia suoritemitareita, jotka perustuvat yliopistojen itsensä tuottamaan informaatioon toiminnastaan. Tutkimusta rahoittaa kaksi rahoitusneuvostoa: Tanskan kansallinen tutkimusrahoitussäätiö ja Teknologia- ja innovaationeuvosto. Näistä ensiksi mainittu rahoittaa erityisesti aidosti tutkijayhteisöistä nousevia tutkimusaiheita ja tarkoitus on pyrkiä luomaan tutkimuksen huippuyksiköitä. Toinen rahoitusneuvosto rahoittaa poliittisesti ylhäältä alas priorisoituja tutkimusaiheita. Molempien rahoitusperiaatteina on avoimeen kilpailuun perustuva rahanjako ja korkea laatu.

Yliopistolaissa todetaan, että valtionrahoitus, yliopistojen tulot ja omaisuus ovat yliopistojen vapaasti käytettävissä. Yliopistot voivat myös vapaasti kartuttaa omaisuuttaan. Yliopistojen velkaantumista kuitenkin seurataan. Lisäksi yliopiston johtoon kuuluvan henkilöstön määrää ja palkkausta valvotaan.

Sisäisestä organisaatiosta on määräykset yliopistojen omissa johtosäännöissä. Jokaisella yliopistoilla on oltava johtosääntö, jonka ministeri vahvistaa. Myös myöhemmät muutokset johtosääntöön edellyttää ministerin vahvistamista. Johtosäännössä määrätään yksityiskohtaisesti yliopiston sisäisestä organisaatiosta. Yliopistolaki edellyttää, että yliopistolla on hallitus. Yliopistolain mukaan hallituksessa on oltava enemmistö ulkoisia jäseniä, vähintään 2 opiskelijajäsentä ja lisäksi muita jäseniä kuten jatko-opiskelijoita sekä hallinto- ja teknistä henkilökuntaa. Hallituksen ulkopuoliset jäsenet valitaan jäsenten henkilökohtaisten ansioiden perusteella neljäksi vuodeksi kerrallaan. Ulkoisilta jäseniltä edellytetään yliopistolain mukaan kokemusta johtamisessa, organisaatioista ja taloudesta. Muun hallituksen jäsenistön valitsee vaaleilla yliopiston henkilöstö. Hallituksen puheenjohtajan yliopiston hallitus valitsee yliopistolain mukaan ulkopuolisista jäsenistä. Ministeriöllä on tietyissä tilanteissa valta erottaa yliopiston hallitus. Hallitus on yliopiston ylin toimielin ja se päättää esimerkiksi yliopiston talousarviosta. Yliopistolain mukaan yliopistolla on myös akateeminen neuvosto, joka asetetaan koko yliopistolle tai kaikille yliopiston pääasiallisille tiedealueille. Hallituksen, rehtorin ja akateemisen neuvoston tehtävät luetellaan yliopistolaissa. Samoin yliopistotason akateemisen neuvoston koostumus on säädetty yliopistolaissa. Tiedepohjaisesti asetettujen akateemisten neuvostojen osalta yliopistolaissa todetaan, että niiden puheenjohtajina toimivat dekaanit. Akateeminen neuvosto on nimensä mukaisesti akateemisiin asioihin keskittynyt toimielin ja se koostuu yliopiston sisäisistä jäsenistä. Yliopistolla on oltava rehtori ja hänen asemansa hallituksessa on tarkkailija. Rehtorin tehtävänä on vastata yliopiston toiminnasta yliopiston hallituksen asettamissa rajoissa. Rehtorin ja muun yliopiston toimeenpanevan johdon ottaa ja erottaa palvelussuhteeseen yliopiston hallitus. Hallitus tekee muun toimeenpanevan johdon nimittämispäätöksensä rehtorin suosituksesta. Yliopistolaissa on erikseen todettu, ettei hallituksella ole toimivaltaa muiden työntekijöiden ottamiseen.

Opiskelijamaksut ovat mahdollisia vain, jos valtio ei rahoita osittain tai lainkaan koulutusohjelmaa. Tohtoritutkintoa suorittavilta voidaan periä täysi korvaus, mikäli koulutus rahoitetaan kokonaan ulko-

puolisin varoin. Samoin niin sanotuilta ulkoisilta opiskelijoilta, jotka osallistuvat pelkästään tutkintokuulusteluun, voidaan periä täysi korvaus. Osapäiväopiskelijoilta peritään aina maksu, vaikka valtio osallistuisi koulutuksen rahoittamiseen. Ylipistot päättävät lukukausimaksuista itse, mutta maksut eivät voi ylittää koulutuksesta aiheutuvia kustannuksia ja siihen saatua valtionrahoitusta.

Englanti

Englannissa kaikki yliopistot ovat asemaltaan itsenäisiä, itsehallinnollisia oikeushenkilöitä, joilla on muun muassa niiden verovelvollisuuteen vaikuttava hyväntekeväisyysjärjestön asema. Vanhimmat, ennen vuotta 1992 perustetut yliopistot on perustettu kuninkaallisella säädellä tai erillisellä lailla. Vuonna 1992 voimaan tulleen lain perusteella ei-yliopistolliset korkeakoulut muutettiin parlamentin päätöksellä yliopistoiksi. Nämä yliopistot ovat pääosin lailla perustettuja korkeakouluuyhtiöitä. Yliopistot omistavat itse rakennuksensa ja niillä on mahdollisuus tehdä sopimuksia ja taloudellisia sitoumuksia, omistaa, hankkia ja myydä omaisuutta, ottaa vastaan lahjoituksia, sekä päättää sisäisestä rahanjaostaan itsenäisesti. Yliopistojen oikeudellisesta asemasta seuraa se, että yliopiston henkilökunta toimii työsuhteessa.

Koska merkittävin osa yliopistojen valtionohjauksesta tapahtuu rahoituksen kautta, on tärkein yliopistoja ohjaava taho korkeakoulujen rahoituksesta vastaava Higher Education Funding Council for England (HEFCE). HEFCE perustettiin vuonna 1992 ministeriöiden ulkopuoliseksi julkiseksi toimielimeksi, jolla on säädöksellä määrätty erityinen tehtävä jakaa rahoitusta yliopistoilla. Keskeisiä korkeakouluoliittisia tavoitteita, joihin yliopistojen ohjaamisella pyritään, ovat huippulaadun tukeminen tutkimuksessa, opetuksessa ja oppimisessa, korkeakoulutukseen osallistumisen laajentaminen, sekä korkeakoulutuksen yhteiskunnalle tuottaman panoksen kasvattaminen. Yliopistojen julkinen rahoitus kohdistuu toisaalta opetuksen, toisaalta tutkimuksen rahoitukseen. Opetuksen rahoitus koostuu HEFCE:n opetuksen perusteella jakamasta rahoituksesta ja opiskelijoilta kerättävistä lukukausimaksuista. Yliopistojen rahoitusjärjestelmä koostuu sekä panosperusteisista että tuotosperusteisistä elementeistä. Pääosa opetuksen rahoituksesta on panosperusteista. HEFCE:n yliopistoille jakamasta rahoituksesta noin 60 % määräytyy opetuksen ja 20 % tutkimuksen perusteella. Loppusumma jaetaan erilaisina erityisrahoituserinä ja pääomarahoituksena. Opetuksen perusteella jaettavaa rahasummaa laskettaessa otetaan huomioon opiskelijamäärä, oletettavissa oleva lukukausimaksuista saatava tulo, sekä joukko ainekohtaisia ja korkeakoulukohtaisia kustannustekijöitä. Vaikka yliopistoilla on mahdollisuus itse päättää sisäisestä, tulee niiden kuitenkin ottaa huomioon HEFCE-rahoituksesta sovittavissa asetetut toiminnan kokonaisvolyymin reunaehdot. HEFCE:n jakama tutkimusrahoitus kohdistuu ensisijaisesti pysyvän tutkimushenkilökunnan palkoista, tiloista ja tietoinfrastruktuurista aiheutuviin kustannuksiin. Kilpailtu tutkimusneuvostorahoitus kohdistuu pääosin erillisiin ohjelmiin ja projekteihin. Valtaosa tutkimusrahoituksesta jaetaan eri alojen kustannuskertoimet huomioon ottaen tutkimuksen laadun ja volyymin perusteella. Lisäksi tuetaan muun muassa tutkijakoulutusta ja tutkimuskapasiteetin vahvistamista. Yliopistoja ohjataan HEFCE:n ja yliopiston välisellä rahoitussopimuksella, jossa sovitaan kummankin tahon velvollisuuksista. Yliopistoilla on lainsäädännössä säädetty velvollisuus antaa vuosittain toiminnastaan ja rahankäytöstään tietoja HEFCElle. Yliopistojen tulee lisäksi huolehtia riittävien taloudellisten reservien kerryttämisestä.

Yliopistoilla on itsenäinen valta päättää omasta organisaatiostaan ja säännöistään. Vuoden 1992 yliopistolain mukaan yliopistojen tutkinnonanto-oikeudesta päättää Privy Council korkeakoulutuksen opetuksen laadunarvioinnista vastaavan Quality Assurance Agencyn suosituksesta. Jokaista yliopistoa joh-

taa hallintoelin, joka on viime kädessä vastuussa kaikista yliopiston toimista ja jonka velvollisuutena on pyydettyä antaa tietoja yliopiston toiminnasta sitä pyytävälle viranomaisille, kuten HEFCE:lle. Vanhempien yliopistojen tehtävistä ja hallintorakenteesta säädetään niiden peruskirjassa, jonka muuttaminen vaatii Privy Councilin hyväksynnän. Muutamien vanhempien yliopistojen osalta niistä säädetään yliopiston perustamista koskevassa laissa. Tarkempia määräyksiä hallintoelinten kokoonpanosta ja valintatavasta annetaan yliopiston johtosäännössä. Uusien, vuoden 1992 lailla perustettujen yliopistojen kohdalla hallintorakenteesta säädetään vuosien 1988 and 1992 korkeakoululaeissa, sekä yliopistojen omissa johtosäännöissä. Hallintoelinten ja ylimpien toimenhaltijoiden toimikaudet vaihtelevat yliopistoittain.

Vanhemmissa yliopistoissa yliopiston hallinto koostuu kolmesta portaasta, yliopiston neuvostosta, senaattista ja suuresta neuvostosta. Yliopiston ylin päättävä elin on sen neuvosto, joka vastaa yliopiston taloudesta, investoinneista ja kiinteistöistä, ja joka voi tehdä sopimuksia yliopiston puolesta. Neuvosto myös nimittää yliopiston päivittäistä toimintaa johtavan rehtorin, joka on toiminnastaan vastuussa neuvostolle, sekä rehtorin apuna toimivat vararehtorit, yliopiston taloudenhoitajan sekä hallintojohtajan. Pääosa neuvoston keskimäärin noin 30 jäsenestä koostuu yliopiston ulkopuolista henkilöistä. Yliopiston johtosäännöissä määritellään tarkemmin neuvoston tehtävät ja kokoonpano. Akateemista, opetukseen ja tutkimukseen liittyvistä asioista vastaa senaatti, joka raportoi toiminnastaan yliopiston neuvostolle. Senaatin tehtäviin kuuluvat tyypillisesti muun muassa opetussuunnitelmaan, tutkimuksen edistämiseen, akateemiseen laadunvarmistukseen, opiskelijoiden sisäänottoon sekä tutkintojen myöntämiseen liittyvät kysymykset. Senaatti koostuu yliopistoyhteisön, henkilökunnan ja opiskelijoiden keskuudestaan valitsemista edustajista. Senaatin puheenjohtajan tehtäviä hoitaa yliopiston rehtori. Yliopiston toimintaa valvoo lisäksi muodollisesti kerran vuodessa kokoontuva, pääosin yliopiston laajoista intressitahoista koostuva suuri neuvosto. Tässä elimessä voi olla useita satoja jäseniä, mukaan lukien paikallisia viranomaisia, kansanedustajia, liike-elämän edustajia sekä yliopistoyhteisön jäseniä. Elimen toimenkuvaan kuuluu yleensä yliopiston vuosikertomuksen ja tilinpäätöksen hyväksyminen, yliopiston johtosääntöjen muutosten hyväksyminen neuvoston päätöksen jälkeen, sekä joissain tapauksissa myös yliopiston kanslerin nimittäminen. Suuren neuvoston puheenjohtajana toimii yliopiston kansleri.

Vuoden 1992 lailla perustettuja uusia yliopistojen hallinto koostuu kahdesta portaasta, ylimmästä päättävästä elimestä eli johtokunnasta sekä opetukseen ja tutkimukseen liittyvistä asioista vastaavasta akateemisesta neuvostosta. Johtokunta vastaa yliopiston toiminnan johtamisesta ja taloudesta, henkilökunnan palkkaehdoista sekä ylimpien toimenhaltijoiden nimittämisestä. Johtokunta koostuu 12–24 pääosin yliopiston ulkopuolisesta jäsenestä. Johtokunnan puheenjohtajan valitsevat keskuudestaan johtokunnassa toimivat yliopiston ulkopuoliset jäsenet. Yliopiston toimintaa johtaa rehtori apunaan joukko vararehtoreita. Osalla uusista yliopistoista on myös seremoniaalisissa tehtävissä toimiva kansleri.

Vuoden 2004 korkeakoululaissa yliopistoille annettiin mahdollisuus periä itse määrittämiään lukukausimaksuja siten, että maksukatoksi asetettiin 3000 £. Maksukattoa korotetaan vuosittain inflaation mukaisesti. Lukuvuonna 2007-2008 lukukausimaksukatto on 3070 £. Tämä enimmäismäärä koskee kandidaattitason perustutkintoa suorittavia Iso-Britannian tai muun EU-maan kansalaisia. Yliopistoilla on mahdollisuus määrätä muista kuin EU-jäsenmaista tulevien opiskelijoille haluamansa lukukausimaksut. Samoin yliopistoilla on mahdollisuus päättää osa-aikaisten opintojen sekä jatkotutkintojen lukukausimaksuista. Opiskelijalla on mahdollisuus saada lukukausimaksuja vastaava summa niin sanottuna lukukausimaksulainana. Yliopistot tarjoavat lisäksi erilaisia tukia vähävaraisille tai akateemisesti lahjakkaille opiskelijoille. Maksimilukukausimaksuja perivillä yliopistoilla on velvollisuus tarjota täyttä opintorahaa saaville opiskelijoille vähintään noin kymmenen prosentin suuruinen vuosittainen avustus.

Ranska

Ranskalaisten yliopistojen tehtävät ovat opetus, tutkimus sekä tietoarkistoihin ja kirjastoihin liittyvät dokumentaatiotehtävät. Tiedekunta- ja laitosrakenteen lisäksi yliopistoihin saattaa kuulua vaihtelevasti instituutteja, kouluja, tutkimus- ja koulutusyksiköjä, erillislaitoksia, laboratorioita tai tutkimuskeskuksia. Instituutteja ja kouluja voidaan perustaa korkeakoulutuksesta vastaavan ministerin määräyksellä yliopiston hallintoneuvoston tai kansallisen korkeakouluneuvoston ehdotuksen tai lausunnon perusteella. Paikalliset opettajankoulutuslaitokset liitetään hallinnollisesti yliopistojen yhteyteen viimeistään vuonna 2008.

Ranskassa aloitettiin laajamittainen yliopistosektorin uudistus vuonna 2007. Uudistuksen tarkoituksena on luoda maahan ”uusi yliopisto”. Keskeinen tavoite on antaa yliopistoille välineitä ja vapautta reagointiin ja joustavuuteen kansainvälisessä kilpailussa. Valtion rooli uudistuksessa on olla sen ohjaaja sekä yliopistojen yhteistyökumppani ja takaaja. Uudistuksen keskeiset välineet ovat hallintouudistus, opiskelijapalveluiden uudistus ja valtio-yliopistoyhteistyön vahvistaminen nelivuotissopimuksen käyttöönoton myötä. Uudistuksen tavoitteita ovat vahvistunut yliopistodemokratia, instituutioiden erityisintressien parempi huomioonottaminen, lisääntyvä läpinäkyvyys, yliopistojen yhteistyösuhteiden ja resurssipohjan monipuolistuminen sekä yliopiston ja sen käyttäjien uusiutunut suhde. Hyvien käytäntöjen ja uudistuksen kohtaamien vaikeuksien tunnistamiseksi on asetettu nelijäseninen seurantakomitea.

Ranskalaiset julkiset tiede-, kulttuuri- ja asiantuntijainstituutiot huolehtivat maan korkeimmasta koulutuksesta ja tutkimuksesta. Ne ovat valtion laitoksia. Uuden yliopistolain mukaan valtion on siirrettävä yliopistojen omistukseen kaikki materiaallinen omaisuus kuten toimitilat ja laitteet, joka on valtion toimesta osoitettu tai annettu niiden käyttöön. Yliopistot määrittelevät koulutus-, tutkimus- ja dokumentaatiopolitiikkansa kansallisten säädösten ja valtion kanssa tekemiensä sopimusten puitteissa. Valtion ja yliopiston väliset nelivuotissopimukset koskevat opetus-, tutkimus- ja dokumentaatiotehtäviä laissa määritellyn koulutusta koskevan listan mukaan. Sopimukset määrittelevät miten yliopiston henkilökunta arvioidaan. Sopimuksissa päätetään instituution mahdollisen osallistumisen tutkimus- ja opetusyhteistyöhön sekä rahoituksesta ja henkilöstöresursseista, joita valtio antaa yliopiston käyttöön. Lisäksi yliopistoille voidaan myöntää rahastopohjaista erityisrahoitusta.

Ranskan perustuslaissa ei ole säännöksiä yliopistojen autonomiasta. Yliopistoilla on opetuksen ja tieteidenharjoituksen sekä hallintonsa ja taloutensa suhteen kuitenkin autonominen asema.

Yliopistot omistavat materiaaliset ja henkiset resurssinsa, jotka valtio niille osoittaa. Lisäksi ne voivat omistaa varoja, jotka tulevat hyödykkeiden myynnistä, testamenteista, muista lahjoituksista ja säätiöistä, palvelumaksuista, immateriaalioikeuksista, tutkintotuloista, työnantajien osallistumisesta koulutuksen rahoittamiseen ja erilaisista avustuksista. Ne voivat kerätä lukukausimaksuja ja voivat ottaa vastaan varusteisiin tai toimintaan osoitettuja avustuksia alueilta, departementeilta, kunnilta tai kuntayhteisöiltä.

Uuden lain mukaan on mahdollista perustaa kahdenlaisia uusia säätiöitä: yliopistosäätiöitä, jotka eivät ole oikeustoimikelpoisia, sekä yhteistyösäätiöitä, joissa toimijoina ovat yliopisto ja sen intressitahot. Säätiöiden perustamista edistetään yhtiöiden ja yksityishenkilöiden tekemiin lahjoituksiin kohdistuvilla verohelpotuksilla. Yliopistojen hallintoon osallistuvat sen henkilökunta ja opiskelijat sekä joukko ulkopuolisia jäseniä. Yliopiston keskeinen strateginen toimielin on hallintoneuvosto. Siihen kuuluu 30 jäsentä, jotka edustavat tasapuolisesti yliopistoyhteisöä. Yliopiston koosta riippuen 8–14 tutkija-opettajaa

valitaan yliopiston tieteenalarakenne huomioon ottaen. Ulkopuolisia edustajia valitaan 7–8, joista 2–3 tulee olla alueen intressien edustajia ja ainakin yhden yritysjohtaja tai muuten yrityksessä johtavassa asemassa oleva henkilö. Opiskelijoilla tulee olla 3–5 paikkaa. Teknisen, hallinnollisen ja kirjastohenkilökunnan edustajia on 2–3. Hallintoneuvoston päätökset tehdään yksinkertaisella enemmistöllä. Hallintoneuvosto voi luoda uusia opetus- ja tutkimusyksiköitä ja ehdottaa yliopiston sisäisten koulutus- ja muiden instituuttien luomista. Muita konsultoivia ja yliopistoon toimintaan liittyviä elimiä ovat opinto- ja yliopistoelämän neuvosto, yliopiston tiedeneuvosto ja käytännön asioista huolehtiva neuvosto.

Rehtori valitaan hallintoneuvoston jäsenten yksinkertaisella enemmistöllä. Rehtori on yliopiston neuvostojen puheenjohtaja. Puheenjohtaja nimittää hallintoneuvoston ulkoiset jäsenet muiden jäsenten hyväksynnän perusteella. Rehtori valmistelee ja toimeenpanee yliopiston monivuotissopimuksen. Hänellä on oikeus antaa kieltävä mielipide kaikista virkanimityksistä yliopistossa. Rehtori vastaa lisäetujen myöntämisestä henkilökunnalle ja hänellä on oikeus ottaa töihin henkilöitä sopimuspalkalla. Rehtorin on joka vuosi esitettävä hallintoneuvostolle toiminnastaan selonteko, josta neuvosto äänestää. Yliopisto rekrytoi opettajat, tutkijat tai tutkija-opettajat määräaikaiseen tai väliaikaiseen työsuhteeseen kotimaasta tai ulkomailta. Palkkasumma, jonka instituutti voi vuosittain käyttää tällaisen henkilökunnan työsuhteisiin, määrittellään nelivuotissopimuksessa. Hallintoneuvostolla on oikeus muokata tutkija-opettajien palvelussuhteeseen liittyviä velvollisuuksia.

Lukukausimaksu opiskelijan kirjoittautuessa yliopiston perusopinnoille on sama koti- ja ulkomaisille opiskelijoille. Lukuvuonna 2005/06 maksun suuruus oli 156 € Ranskan valtion opiskelustipendillä opiskelevien ei tarvitse maksaa lukukausimaksuja. Muiden koulutusten osalta sekä julkisissa että yksityisissä oppilaitoksissa kirjoittautumismaksut vaihtelevat. Tutkinnot ovat maksullisia ja maksu vaihtelee 110 €– 1106 €n välillä. Entisistä alusmaista tuleville myönnetään opinto- ja matka-avustuksia. Lisäksi voidaan myöntää lainoja korottomasti korkeintaan kymmenen vuoden maksuajalla opiskelijoille, joilla ei ole muuta rahoitusta.

Saksa: Nordrhein-Westfalenin osavaltio

Vastuu koulutukseen liittyvistä kysymyksistä on Saksan perustuslain mukaan jaettu liittovaltion ja osavaltioiden kesken. Liittovaltio vastaa yleisestä puitelainsäädännöstä. Osavaltioilla on omat opetusministeriönsä sekä kullakin oma korkeakouluja koskeva lainsäädäntönsä. Saksassa on voimassa vuonna 1999 voimaantullut korkeakoulupuitelaki. Kyseinen laki kattaa sekä yliopistot että ammattikorkeakoulut. Puitelaki määrittelee yleiset toimintaperiaatteet, joiden kanssa osavaltioiden lait eivät voi olla ristiriidassa. Puitelain tavoitteena on ollut muun muassa lisätä osavaltioiden toimivaltaa ja erityisesti korkeakoulujen autonomiaa sekä kiinnittää huomiota korkeakoulujen laadunarviointiin sekä kansainvälistymiseen. Kaikki osavaltiot ovat sittemmin muuttaneet korkeakoulusäädöksiään vastaamaan vuoden 1999 lainsäädäntöä.

Puitelain mukaan yliopistot ovat normaalisti julkisoikeudellisia yhteisöjä ja samanaikaisesti valtion laitoksia. Yliopistolla voi kuitenkin olla myös muunlainen oikeudellinen asema, esimerkiksi säätiö. Saksan Nordrhein-Westfalen-osavaltiossa on korkeakoulujen autonomiaan kiinnitetty erityistä huomiota. Nordrhein-Westfalenissa on 14 osavaltion tunnustamaa yliopistoa ja 12 ammattikorkeakoulua.

Koulutuskysymysten koordinoitua ja yhteistyötä varten on osavaltioiden opetusministeriöiden edustuksista koostuva niin sanottu pysyvä konferenssi. Muita toimijoita ovat muun muassa korkeakoulujen

rehtoreiden järjestö ja laadunvarmistuksen alalla toimiva Wissenschaftsrat zur Qualitätssicherung. Kyseisten tahojen tehtävänä on muun muassa tiedottaa, mutta ne tekevät myös aloitteita ja valmistelevat hallinnolle suosituksia.

Puitelain mukaan valtion rahoitus perustuu tuloksiin. Valtion rahoituksen perustana mainitaan myös sukupuolten tasa-arvon edistäminen. Tämän tarkemmin puitelaissa ei rahoituksesta säädetä, vaan se tehdään osavaltiotasolla. Osavaltioiden rahoitus kattaa muun muassa henkilöstökustannukset, välineet, materiaalit ja investoinnit. Kansallista merkitystä omaavien laitteiden hankintaan voi saada myös liittovaltion rahoitusta. Yliopistot saavat rahoitusta myös erillisistä ohjelmista, joita voivat rahoittaa liittovaltio tai osavaltiot. Erityisesti tutkimushankkeiden rahoitukseen yliopistot voivat saada rahoitusta myös niin sanotuilta kolmansilta osapuolilta eli muun muassa yksityisiltä tahoilta.

Rahoitus myönnetään enenevässä määrin tavoitteita ja suorituksia koskevien osavaltion ja yliopiston välisten sopimusten perusteella. Sopimukset solmitaan yleensä useammalle vuodelle. Nordrhein-Westfalenin korkeakoululain mukaan sopimus kattaa sekä strategiset kehitystavoitteet että konkreettiset suoritustavoitteet. Kyseisiä sopimuksia käytetään enenevässä määrin myös yliopiston sisäisessä ohjauksessa. Nordrhein-Westfalenin korkeakoululain mukaan yliopisto käyttää valtion rahoituksen samassa laissa kuvattujen yliopiston tehtävien hoitamiseksi. Rahojen käyttö perustuu ennen kaikkea korkeakoululain säädöksiin. Korkeakoululaissa säädetään myös muun muassa luotonottamisen ehdoista ja yliopiston harjoittaman yritystoiminnan ehdoista.

Saksan perustuslaki viittaa yliopistojen autonomiaan seuraavasti: ”Taide ja tiede, tutkimus ja opetus ovat vapaita. Opetuksen vapaus ei vapauta uskollisuudesta perustuslaille.” Puitelaki takaa taiteen, tieteen, tutkimuksen, opetuksen ja opiskelun vapauden.

Viime vuosina liittovaltion toimivaltaa on korkeakoulutuksen alueella siirtynyt osavaltioille. Yliopistoille on annettu enemmän autonomiaa esimerkiksi organisaatioon ja henkilöstöön sekä opiskelijavalintaan liittyvissä kysymyksissä. Osavaltiotasolla yliopistojen autonomiaa lisänneitä muutoksia on ollut myös yliopistojen rahoitukseen ja verotukseen liittyvissä kysymyksissä. Yliopiston hallinnosta säädetään yliopiston ja osavaltion välillä. Yliopiston toimivaltaan kuuluvat henkilöstöön ja yliopiston talouteen kuuluvat asiat. Nordrhein-Westfalenissa yliopistoilla on itsehallinto korkeakoululain puitteissa. Yliopistojen henkilöstöä koskevista kysymyksistä säädetään yleisellä tasolla puitelaissa. Tarkemmin asioista säädetään osavaltion tasolla. Osavaltioiden toimivaltaa on lisätty erityisesti henkilöstöön liittyvissä kysymyksissä. Puitelaissa säädetään esimerkiksi siitä, että kaikkien yliopiston jäsenten tulee osallistua yhteisten asioiden hoitoon. Puitelaissa säädetään muun muassa, että professoreilla tulee olla ainakin puolet äänistä kysymyksissä, jotka koskevat opetusta, ja enemmistö äänistä silloin, kun ratkaistaan suoraan tutkimukseen liittyviä kysymyksiä tai opetushenkilöstön nimittämistä.

Nordrhein-Westfalenin korkeakoululaissa säädetään melko yksityiskohtaisesti yliopistojen hallintoon liittyvistä kysymyksistä kuten siitä, ketä kuuluu yliopistoon ja millaisia oikeuksia ja velvollisuuksia kullakin ryhmällä on, sekä toimielinten kokoonpanosta ja menettelytavoista. Yliopiston henkilöstö voi olla joko virka- tai työsopimussuhteessa. Tärkeimmät toimielimet valitaan vaaleilla. Erikseen säädetään vielä siitä, ketä kuhunkin toimielimiin kuuluu, heidän tehtävistään ja toimivallastaan. Nordrhein-Westfalenin korkeakoululain mukaan tärkeimmät toimielimet ovat rehtoraatti, rehtori tai korkeakouluneuvosto ja senaatti. Rehtori johtaa tärkeintä toimielintä Präsidiumia, johon päätoimisina kuuluu rehtorin lisäksi talous- ja henkilöstöhallinnon vararehtori sekä yliopiston oman säädöksen mukaan mahdollisesti muita vararehtoreita. Korkeakouluneuvosto valitsee päätoimiset Präsidiumin jäsenet vaaleilla.

Präsidiumin jäsenillä tulee olla loppuun suoritettu korkeakoulututkinto ja sellaista johtamiskokemusta, jota Präsidiumin jäsenyys edellyttää. Korkeakoululain mukaan Präsidium johtaa yliopistoa ja sen toimivaltaan kuuluu mm. päättää kaikista sellaisista kysymyksistä, joista ei ole säädetty päätettäväksi muualla. Rehtori edustaa yliopistoa ulkopuolella. Rehtorille kuuluu myös yleisvastuu yliopiston toiminnasta. Normaalisti rehtorin ensimmäinen virkakausi on vähintään kuusi vuotta ja lisäkaudet neljä vuotta.

Osavaltioilla on oman päätöksensä mukainen mahdollisuus periä lukukausimaksuja opiskelijoilta. Niissä osavaltioissa, joissa lukukausimaksu on käytössä, perittiin lukuvuonna 2006 - 2007 maksuna noin 500 e/lukukausi. Maksut ovat pääsääntöisesti samat saksalaisille ja ulkomaisille opiskelijoille, mutta esim. Nordrhein-Westfalenissa voi periä korkeampia maksuja Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen ulkopuolisilta opiskelijoilta.

Myös ulkomaiset opiskelijat voivat saada tukea, mutta tähän liittyy muun muassa kansalaisuutta koskevia ehtoja. Tukeen ovat oikeutettuja esimerkiksi muiden EU-maiden kansalaiset ja pakolaisstatuksen saaneet. Yhtenä ehtona on, että opiskelija on alle 30-vuotias opintojaan aloittaessaan. Myös osavaltiot, opiskelijajärjestöt ja yksityiset tahot voivat rahoittaa opiskelijoiden opintoja muun muassa myöntämällä lainaa tai erilaisilla apurahoilla.

Itävalta

Itävallan julkinen yliopistojärjestelmä koostuu 21 yliopistosta, joiden toiminta perustuu yliopistolakiin vuodelta 2002 ja yhdestä aikuiskoulutukseen keskittyvästä yliopistosta, jonka toimintaa säätelee erillinen laki. Liittovaltion perustuslaissa määritellään liittovaltion vastuu korkeakoululainsäädännöstä. Perustuslain mukaan valtio suosii ja edistää tiedettä ja taiteita. Valtio takaa tutkimuksen ja opetuksen vapauden suhteessa julkisiin viranomaisiin. Yliopistolakiin perustuva järjestelmän uudistus irrotti yliopistot valtionhallinnosta ja nyt niillä on julkisoikeudellisen oikeushenkilön asema. Vuodesta 2008 lukien ulkomaisten yliopistojen ja kotimaisten yksityisten yliopistojen toiminta on tehty mahdolliseksi. Tätä säätelee yliopistojen akkreditointilaki. Akkreditoinnin saadakseen yksityisellä yliopistolla tulee olla oikeushenkilöasema Itävallassa. Maassa on yhdeksän yksityistä yliopistoa. Yksityisen yliopiston määräaikaisesta toimiluvasta päättää ministeriön alaisuudessa toimiva akkreditointineuvosto.

Yliopistot voivat perustaa yrityksiä, säätiöitä ja yhdistyksiä ja investoida niihin mikä niiden toiminta edistää laissa määriteltyjä yliopistojen perustehtäviä eikä toiminta ole ristiriidassa tutkimus- ja opetus-tehtävien kanssa. Yliopistojen tilat ovat pääosin liittovaltion kiinteistöyhtiön omistuksessa, ja yliopistot maksavat vuokraa tilojen käytöstä.

Yliopistojen toimintaa ohjaa liittovaltion hallitus, ja se vastaa yliopistojen perusrahoituksesta. Yliopistosektorista on vastuussa opetus-, tiede- ja kulttuuriministeriö. Järjestelmään kuuluu kaksi neuvoa antavaa elintä; suunnitteluun ja yliopistojen ohjaukseen keskittyvä yliopistoneuvosto sekä korkeakoulupolitiikan linjauksissa avustava tiedeneuvosto. Suorasta valtionohjauksesta luopumisen jälkeen tulossopimuksesta on kehitetty keskeisin yliopistojen ohjauksen väline. Tulossopimus liittovaltion ja yliopiston välillä on julkisoikeudellinen sopimus. Sisällöllisesti se kattaa muun muassa yliopiston strategiset tavoitteet, akateemiset prioriteetit ja tavoitteet sekä yhteiskunnallisen vaikuttavuuden, kansainvälistymisen ja sukupuolten välisen tasa-arvon tavoitteet. Budjettivarat osoitetaan yliopistoille käyttötarkoitukseltaan erittelemättömänä mitoitettuna koko kolmivuotiseksi tulossopimuskaudeksi. Lain tasolla on säädet-

ty, että määrärahojen mitoituksessa tulee ottaa huomioon yleinen ansiotason nousu. Budjettivarat ositeetaan yliopistoille jaoteltuna perusvoimavaroihin ja laskennalliseen budjettiosuuteen. Yliopisto neuvottelee ministeriön kanssa perusrahoitusosuuden tulosneuvottelussa sopimuksen sisältämien tavoitteiden ja velvoitteiden toteuttamiseksi. Perusbudjetin mitoituksessa pääpaino on opiskelijamäärissä ja yhteiskunnallisissa tehtävissä. Yliopistolaissa säädetään, että laskennallisen osuuden tulee olla 20 prosenttia budjetin kokonaissummasta. Siinä myös säädetään, että laskennallisen osuuden tulee perustua laadullisiin ja määrällisiin indikaattoreihin. Näistä jälkimmäisten tulee perustua opetuksen, tutkimuksen ja taiteellisen toiminnan tuloksellisuuteen ja yliopistojen yhteiskunnallisten tavoitteisiin. Yliopistojen tulee raportoida ministeriölle saamastaan ulkopuolisesta rahoituksesta sekä investointituloistaan. Yliopistolaissa on määritelty, että ulkopuolinen rahoitus ei vähennä valtion budjettirahoitusta.

Yliopiston keskeiset toimielimet ovat neuvosto, senaatti, rehtoraatti ja rehtori. Samat henkilöt eivät voi toimia jäsenenä useassa toimielimessä. Neuvosto koostuu viidestä, seitsemästä tai yhdeksästä jäsenestä. Heidän tulee olla tai olla toiminut vastuullisissa akateemisissa, kulttuurielämän tai liike-elämän tehtävissä, ja heillä täytyy olla syvälinen yliopistojen toiminnan tuntemus. Toiminta valtion tai osavaltion hallinnossa tai poliittisissa puolueissa rajoittaa kelpoisuutta jäsenyyteen. Yliopiston senaatti ja liittovaltion hallitus nimittävät yhtä monta jäsentä neuvostoon. Nämä jäsenet valitsevat yhteisellä sopimuksella yhden jäsenen. Neuvosto valitsee keskuudestaan puheenjohtajan. Neuvosto päättää yliopiston kehittämisen linjoista, tulossopimusluonnoksesta ja rehtoraatin toimintaa ohjaavista määräyksistä. Neuvosto tekee rehtorin valintapäätöksen senaatin nimeämistä kolmesta ehdokkaasta. Neuvoston tulee hyväksyä myös muun muassa säätiöiden ja yritysten perustaminen.

Yliopiston kolmeksi vuodeksi valittava senaatti koostuu professoreiden, muiden opettajien, tutkijoiden ja taiteenharjoittajien edustajista sekä yliopiston muun henkilöstöedustajista sekä opiskelijoiden edustajista. Senaatti voi perustaa neuvoa antavia kollegiaalisia työryhmiä valmistelemaan erityisesti professorien ja muiden vakinaisten akateemisten tehtävien täyttöä. Senaatin keskeisiä tehtäviä ovat yliopiston sisäisistä säädöksistä päättäminen, rehtoraatin valmisteleman kehittämissuunnitelmaluonnoksen hyväksyminen ja esityksen tekeminen neuvostolle. Sillä on myös keskeinen rooli vakinaisen henkilöstön nimeämisessä. Se hyväksyy opetussuunnitelmat ja päättää tutkinnoista.

Yliopiston rehtoraatti koostuu rehtorista ja enintään neljästä vararehtorista. Rehtorin valitsee yliopiston neuvosto senaatin asettaman kolmen ehdokkaan joukosta. Neuvosto valitsee vararehtorit. Ehdokkaat asettaa rehtori neuvoteltuaan senaatin kanssa. Rehtoriston nimittämisessä tulee ottaa huomio akateemiset, hallinnolliset ja johtamisansiot. Rehtoraatti johtaa yliopistoa ja edustaa sitä ulospäin. Rehtorin tulee olla kansainvälisesti kokenut sekä kyvykäs vastaamaan yliopiston ja sen talouden johtamisesta. Rehtori toimii rehtoraatin puheenjohtajana. Hän mm. neuvottelee ministerin kanssa tulossopimuksesta, vastaa yliopiston keskushallinnon toiminnasta sekä asettaa ehdokkaat vararehtorin vaaliin. Hän päättää vararehtoreiden määrästä ja tehtävistä. Säädökset eivät rajoita yliopiston autonomiaa päättää muilta osin organisaatiostaan.

Yliopistouudistuksen yhteydessä luovuttiin henkilöstön virkasuhteisista palvelussuhteista. Yliopiston henkilöstö on työsopimussuhteessa yliopistoon. Yliopistoilla on yhteinen organisaatio, joka neuvottelee työsopimuksen ehdoista.

Itävalta luopui maksuttoman korkeakoulutuksen periaatteesta vuonna 2001. Yliopistolaissa on määritelty opiskelumaksun suuruudeksi 363 euroa lukukaudessa. Euroopan unionin, Euroopan talousalueen ja

Sveitsin ulkopuolisten opiskelijoiden maksu on 726 euroa lukukaudessa. Yksityiset yliopistot voivat itse päättää opintomaksuistaan.

Ulkomaisten opiskelijoiden opintomaksuja kompensoivaa stipendijärjestelmää ei ole, mutta liittovaltion opetus-, tiede ja kulttuuriministeriö myöntää apurahoja ulkomaisille opiskelijoille, perustutkinnon suorittaneille ja nuorille tutkijoille. Ne on tarkoitettu lähinnä Itävaltaa koskeviin opinnäytetöihin. Tietyin edellytyksin, esimerkiksi poliittisen pakolaisuuden takia, rehtori voi myöntää opiskelijalle vapautuksen lukukausimaksusta.

Alankomaat

Alankomaiden yliopistojärjestelmä koostuu kymmenestä julkisesta yliopistosta ja kolmesta yksityisestä, julkista rahoitusta saavasta yliopistosta sekä avoimesta yliopistosta. Yliopistot ovat oikeushenkilöitä. Yksityisten yliopistojen oikeushenkilöasema vaihtelee: kaksi katolista yliopistoa ovat yksityisoikeudellisia säätiöitä, kun taas protestanttinen yliopisto on yhdistys. Julkiset yliopistot eivät voi valita oikeushenkilöasemaansa vapaasti.

Merkittävin osa yliopistojen valtionohjauksesta tapahtuu rahoituksen kautta. Ministeriön ulkopuolisia rahoitusorganisaatioita ei ole opetuksen osalta käytössä, mutta osa tutkimusrahoituksesta kohdennetaan erillisten organisaatioiden kautta. Yliopistojen julkinen rahoitus kohdistuu erikseen opetuksen ja tutkimukseen. Koulutuksen rahoitus perustuu rahoituskaavaan, joka koostuu perusrahoituksesta, tulosrahoituksesta sekä ensimmäisen vuoden opiskelijoiden määrästä. Lisäksi yliopistoilla on mahdollisuus tiloja ja laitteistoja koskevaan erityisrahoitukseen. Tutkintojen ja uusien opiskelijoiden osalta laskenta perustuu kahden vuoden keskiarvoihin ja käytössä on myös koulutuskustannusperusteiset kustannuskertoimet. Julkista rahoitusta voivat saada vain sellaiset perustutkinto-ohjelmat, jotka on tunnustettu ja akkreditoitu ministeriön ohjauksesta riippumattoman akkreditointielimen toimesta. Tutkimuksen rahoitus koostuu perusrahoituksesta, tohtoritutkintomääriin perustuvasta rahoituksesta, tutkijakoulujen rahoituksesta, huippututkijakoulujen rahoituksesta sekä strategisesta rahoituksesta. Lisäksi yliopistot saavat rahoituskaavan ulkopuolista rahoitusta lukukausimaksuista, kilpaillusta tutkimusrahoituksesta sekä tilauskoulutuksesta ja -tutkimuksesta.

Yliopistot omistavat itse rakennuksensa ja niillä on mahdollisuus tehdä sopimuksia ja taloudellisia sitoumuksia, omistaa, hankkia ja myydä omaisuutta sekä päättää sisäisestä rahanjaostaan itsenäisesti. Yliopistojen autonomiaan liittyvistä kysymyksistä ei säädetä kansallisen perustuslain tasolla. Yliopistojen taloudellista autonomiaa voidaan pitää kohtuullisen laajana. Yliopistoilla on useita tulonlähteitä, ne omistavat omat kiinteistönsä ja niillä on mahdollisuus tehdä sopimuksia ja taloudellisia sitoumuksia. Palvelussuhteiden osalta julkisten yliopistojen henkilökunta kuuluu muodollisesti julkisen sektorin virkamiehistöön, mutta heidän palvelussuhteensa eroavat muun julkisen sektorin virkamiesten sopimuksista. Keskeisimmät työsuhteen ehdot neuvotellaan koko yliopistosektorin tasolla, mutta yksittäisillä yliopistoilla on liikkumavaraa omassa henkilöstöpolitiikassaan. Vaikka yksityisten yliopistojen henkilöstö palvelussuhteet solmitaan yksityisoikeudellisten oikeushenkilön kanssa, yksityisen yliopiston henkilöstö voi joiltakin osin nauttia samoista eduista kuin julkisella sektorilla toimiva henkilöstö. Yliopistot voivat rekrytoida henkilökuntaa itse asettamallaan vaatimuksilla, työsuhteen puitteissa.

Yliopistojen keskushallintoelimistä säädetään laissa. Keskeiset hallintoelimet koostuvat hallituksesta, hallintoneuvostosta sekä korkeakouluneuvostosta. Hallitukseen kuuluu kolme jäsentä, joista yksi on

yliopiston rehtori. Sekä rehtorin että hallituksen nimittää hallintoneuvosto ja molempien toimikausi on neljä vuotta. Hallituksen tehtävänä on vastata yliopiston johtamisesta, hallinnosta ja taloudesta. Hallituksen nimittää hallintoneuvosto ja se on vastuussa hallintoneuvostolle. Hallintoneuvosto koostuu 3–5 yliopiston ulkopuolisesta (julkiset yliopistot) jäsenestä ja sen toimikausi on enintään neljä vuotta. Julkissa yliopistoissa hallintoneuvoston ja sen puheenjohtajan nimittää opetusministeri kuultuaan ensin korkeakouluneuvostoa, yksityisissä yliopistoissa tämän tekee yliopiston ylläpitäjätaho. Hallintoneuvoston keskeisenä tehtävänä on valvoa hallituksen toimintaa, hyväksyä yliopiston budjetti sekä käsitellä strategisten tason kysymyksiä. Enintään 24 jäsenestä koostuva korkeakouluneuvosto on ensisijaisesti neuvoa-antava, yliopiston henkilöstöryhmiä ja opiskelijoita edustava toimielin.

Alankomaissa on käytössä lukukausimaksut. Kotimaisten, alle 30-vuotiaiden opiskelijoiden lukukausimaksu on määritetty lailla ja se on koulutusalaan riippumaton. Lukuvuonna 2007/2008 lukukausimaksu oli 1565 euroa. Yli 30-vuotiaille ja EU/ETA ulkopuolisille sekä osa-aikaisille opiskelijoille yliopistot voivat omaehtoisesti asettaa korkeampia lukukausimaksuja. Ulkomaisille perustutkinto-opiskelijoille ja eräistä maista myös tohtoriopiskelijoille on olemassa stipendiohjelma, jonka suuruus oli 7 miljoonaa euroa vuonna 2008. Stipendejä tarjoaa myös muun muassa Alankomaiden ulkoministeriön rahoittama Netherlands Fellowship Programmes -stipendiohjelma.

Yhdysvallat: Kalifornian osavaltio

Yhdysvalloissa julkisten yliopistojen ohjauksesta ja perusrahoituksesta vastaavat osavaltiot. Sen sijaan liittovaltion hallinnolla ei ole roolia yliopistojen ohjauksessa. Kalifornian osavaltiossa toimii kolme julkista yliopistoa. Seuraavassa keskitytään kuvaamaan vain University of California (UC) -yliopiston järjestelmää, koska se on tässä osavaltiossa ainoa tohtorintutkintoja itsenäisesti myöntävä julkinen tutkimusyliopisto. UC -yliopistoa nimitetään usein ”yliopistojärjestelmäksi”, sillä se koostuu kymmenestä kampuksesta. Kalifornian perustuslaissa UC:ta kutsutaan ”julkiseksi säätiöksi”.

Kalifornian osavaltion elimistä UC:n ohjaukseen osallistuvat erityisesti kuvernööri sekä lainsäätävä. Ohjaus tapahtuu lähinnä UC:lle myönnettävän osavaltion budjettirahoituksen suuntaamisessa, johon sekä kuvernööri että lainsäädäntöelin osallistuvat. Lisäksi Kalifornian osavaltiossa on informaation tuotantoon ja osavaltion yliopistojen väliseen koordinointiin erikoistunut komissio (California Postsecondary Education Commission, CPEC), jonka rooli suhteessa kuvernööriin ja lainsäädäntöelimeen on lähinnä neuvoa-antava. CPEC myös tarkastaa joitakin UC:n uusia koulutusohjelmia ja antaa tarkastuksen perusteella suosituksia. Suositukset eivät sido UC:ta.

UC:n ohjaus on sen perustuslaissa taatun autonomisen aseman takia hyvin vähäistä. Ohjausvälineenä on lähinnä osavaltion perusrahoituksen suuruus, joka on viime aikoina pyritty pitämään vakaana. Osavaltion UC:lle kohdentama perusrahoitus oli vain alle 20 prosenttia yliopiston toimintatuloista vuonna 2007-2008. Osavaltion perusrahoituksen lisäksi UC saa runsaasti tutkimusrahoitusta liittovaltiolta. Tutkimusrahoitus on pääosiltaan kilpailtua ja sen kohdentajana toimivat tutkimusrahoitusorganisaatiot.

Kaliforniassa on vuonna 1960 laadittu osavaltion koulutussuunnitelma. Koulutussuunnitelmaa päivitetään noin kerran vuosikymmenessä, viimeisin päivitysprosessi on ajanjaksolta 1999-2005. Konkreettisenä ohjausvälineenä se on UC:n osalta melko heikko.

UC:n itsenäistä asemaa ja yliopiston taloudellis-hallinnollista autonomiaa suojataan Kalifornian osavaltion perustuslailla. UC nauttii laajaa taloudellista autonomiaa. Yliopistoilla on useita tulonlähteitä muun muassa maksullisesta palvelutoiminnasta, lahjoituksista ja opiskelijamaksuista. Osavaltion rahoituksen pienentyessä on opiskelijamaksuja jouduttu vastaavasti korottamaan. UC omistaa itse rakennuksensa, se voi tehdä sopimuksia ja taloudellisia sitoumuksia, ottaa lainaa, omistaa, hankkia ja myydä omaisuutta. UC päättää sisäisestä rahanjaostaan itse. Kalifornian perustuslain mukaan UC:n henkilöstö ei kuulu osavaltion virkamiehistöön.

Kalifornian perustuslain mukaan UC:n korkein toimielin on hallitus, jonka tehtävänä on vastata tärkeimmistä yliopiston toimintaa, hallintoa ja taloutta koskevista kysymyksistä. Hallitus koostuu 26 jäsenestä, joista 18 on kuvernöörin nimittämiä. Toimikausi 12 vuotta. Hallitukseen kuuluu myös vuosittain vaihtuva opiskelijajäsen sekä virkansa puolesta seuraavat seitsemän jäsentä: kuvernööri, varakuvernööri, UC:n rehtori, lainsäädäntöelimen alahuoneen puhemies, Kalifornian opetushallituksen pääintendentti, alumnijärjestöjen presidentti ja varapresidentti. Hallitus valitsee rehtorin. Hallintoon osallistuu myös senaatti, joka koostuu akateemisen henkilöstön edustajista. Senaatin rooli on ensisijassa neuvoa-antava, mutta hallitus voi delegoida joitain tehtäviään senaatille.

Yliopiston hallitus päättää opiskelijamaksujen suuruudesta. Osavaltion omille opiskelijoille maksut ovat osavaltion ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden maksuja huomattavasti alhaisemmat. Lukukaudella 2007-2008 osavaltion omien perustutkinto-opiskelijoiden maksut olivat keskimäärin noin 7500 dollaria (noin 4800 euroa). Sen sijaan osavaltion ulkopuolelta tuleville perustutkinto-opiskelijoille maksut olivat noin 27 100 dollaria (noin 17 600 euroa).

Kalifornian koulutussuunnitelmassa on ollut tärkeää opiskelun mahdollistaminen opiskelijan sosioekonomisesta taustasta riippumatta. Keskeisin tukimuotojen hallinnoija on Kalifornian osavaltion opintotukikomissio, joka tarjoaa osavaltion omille, kelpoisuusvaatimukset täyttävälle opiskelijoille apurahoja. Apurahan saannissa arvioidaan sekä taloudellista tarvetta että opiskelijan kykyjä. Osavaltion lisäksi liittovaltio tarjoaa tulosidonnaisia tukia ja lainoja opiskelijoille. UC myöntää itse erimuotoisia tukia opiskelijoilleen. Samaten lukuisat säätiöt ja muut kolmannen sektorin organisaatiot tarjoavat runsaasti erilaisia tukimuotoja.

Japani

Japanissa korkeakoulutusta annetaan yliopistoissa, alempia tutkintoja tuottavissa korkeakouluissa sekä tekniikan alan korkeakouluissa. Maassa on laaja julkiseen ja yksityiseen omistukseen perustuva yliopistosektori. Yksityisellä yliopistosektorilla opiskelee yli $\frac{3}{4}$ kaikista noin 2,8 miljoonasta yliopistop opiskelijoista. Vuonna 2004 astui voimaan laki yliopistoyhtiöistä, jotka korvasivat aiemmat valtionyliopistot. Yliopistoyhtiöiden perustamisella on tavoiteltu autonomian lisäämistä erottamalla yliopistot valtionhallinnon rakenteista ja niitä oli vuonna 2006 yhteensä 87. Paikallishallinnon ylläpitämiä yliopistoja oli 89 ja yksityisiä 568.

Yliopistoilla ei ole mahdollisuutta valita itsenäisesti oikeusasemaansa. Koulutusorganisaatioiden muodostamista koskevan lainsäädännön perusteella oikeus yliopiston perustamiseen on valtiolla, paikallishallinnolla sekä yksityisellä yliopistoa ylläpitävällä oikeushenkilöllä.

Vuonna 2004 voimaan astunut yliopistolaki edellyttää yliopistoyhtiöiden omistavan kiinteistönsä. Kiinteistöomaisuudesta luopuminen ei ole mahdollista ilman valtionhallinnon vahvistusta. Kiinteistöjen lainoitus on organisoitu kansallisten yliopistojen rahoituksen ja hallinnon keskuksen (CNUFM) kautta siten, että rahoituslähteenä on opetusministeriö. CNUFM vahvistaa lainat ja valvoo niiden takaisinmaksun yksittäisten yliopistojen osalta.

Opetusministeriö on kansallisten yliopistojen toimintaa ohjaava viranomainen, jonka ohjauskeinoista keskeisiä ovat yliopistokohtaisen kuudelle vuodelle ulottuvan keskipitkän aikavälin suunnitelman vahvistaminen, vuositasolle ulottuva tavoitteiden saavuttamista koskeva neuvottelu ministeriön ja yliopiston välillä, lainsäädäntö ja taloudellinen ohjaus. Opetusministeriön rahoitusohjaus perustuu kokonaissummabudjettiin sekä opetusministeriön toteuttamaan kiinteän omaisuuden kontrolliin. Rahoitus koostuu lähinnä opetusministeriön myöntämistä käyttövoimavaroista ja opiskelijoilta kerättävistä lukukausimaksuista. Niillä yliopistoilla, joilla on sairaala, on lisäksi käytössään tähän tarkoitukseen kohdennettu ministeriön erityisvoimavara. Opetuksen, tutkimuksen ja hallinnon kuluihin on käytössä lainsäädännöllä vahvistetut kertoimet, jotka määrittävät opetusministeriön laskennallisen rahoitusosuuden käyttömenoista. Yliopistoilla on oikeus siirtää kertynyt vuosittainen käyttötalouden ylijäämä opetusministeriön vahvistamalla tavalla.

Yliopiston autonomiaa ei ole suoraan määritelty Japanin lainsäädännössä, mutta perustuslaki takaa yliopistojen akateemisen vapauden. Yliopistot nimittävät omat toimielimensä opetusministeriön vahvistaman hallinnon mukaisesti. Yliopistot myös rekrytoivat henkilöstönsä, mutta rehtoriston nimittää opetusministeriö yliopiston nimityskomitean ehdotuksen perusteella. Yliopiston hallintomalli määritetään lupamenettelyn yhteydessä. Kaikkien yliopistojen, myös yksityisten, on täytettävä opetusministeriön kontrolloima standardi yliopiston perustamiseksi.

Lukukausimaksut ovat keskeinen rahoituslähde sekä yksityisissä yliopistoissa, paikallishallinnon ylläpitämissä yliopistoissa että valtion yliopistoyhtiöissä. Valtion stipendijärjestelmän tarkoituksena on mahdollistaa yliopisto-opiskelu niille, joille se esimerkiksi vähävaraisuuden tai terveyden vuoksi olisi mahdotonta. Tämä tavoite on johdettu perustuslaista, joskin korkeakoulutasoisen opetuksen osalta stipendien myöntämisen periaatteet nojaavat hakijan opintomenestykseen. Kotimainen järjestelmä perustuu perheiden keskeiseen osuuteen opiskelujen rahoituksessa, kun taas kansainväliset stipendiohjelmat tukevat yksittäisen opiskelijan mahdollisuutta rahoittaa opintonsa. Japanissa on myös paikallisia järjestelmiä stipendien myöntämiseksi kunkin prefektuurin yliopistoihin. Keväällä 2008 valtiovarainministeriö on tehnyt esityksen kansallisten yliopistojen lukukausimaksujen korottamisesta yksityisten yliopistojen tasolle.

2.3 Nykytilan arviointi

Suomen yliopistolaitosta on viimeisten vuosien aikana arvioitu eri tahojen toimesta useampaan otteeseen. Merkittävimpiä näistä arvioinneista ovat olleet valtion tiede- ja teknologianeuvoston vuonna 2003–2005 suorittama koko kansallisen tutkimusjärjestelmän rakenteellista kehittämistä koskenut arviointi, jossa korkeakoululaitos ja erityisesti yliopistot olivat keskeisesti esillä, ja OECD:n vuonna 2006 valmistunut Suomen korkea-asteen koulutuksen teematutkiminta.

Tiede- ja teknologianeuvoston arvioinnin mukaan tutkimusjärjestelmäämme ja sen rakenteita voidaan yleisesti pitää monessa suhteessa kansainvälisestäikin esimerkillisenä. Niin suomalainen tutkimus kuin

koulutuskin ovat saaneet kansainvälisesti hyviä arvioita, ja yliopistojen tutkimuksen laatu on kokonaisuutena katsoen jatkuvasti kohentunut. Myös yliopistojen tutkintomäärillä mitattu tuottavuus on lisääntynyt merkittävästi. Yliopistojärjestelmälle luovat kuitenkin uusia haasteita erityisesti seuraavat kehitystrendit: talouden ja teknologian globalisoituminen, joka näkyy selvimmin yritystoiminnan kansainvälistymisenä sekä työn ja tuotannon uusjakona, globalisaation avaamat uudet mahdollisuudet ja toisaalta myös uudet uhat ja haasteet, elinkeino- ja yhteiskuntarakenteen jatkuva muutos, jolla yhteiskunnat ja taloudet pyrkivät ylläpitämään ja lisäämään vaurauttaan ja kansalaisten hyvinvointia uuden kansainvälisen työnjaon ja tietoyhteiskuntakehityksen oloissa sekä tarve panostaa kilpailullisista tekijöistä johtuen entistä vahvemmin innovaatiodynamiikkaan parantamiseen. Saman suuntaan vaikuttavat muutokset itse tutkimustyön luonteessa: ammattimaistuminen, yhteistyö ja verkottuminen, suuremmat yksiköt ja infrastruktuurit sekä tutkimuksen muuttuminen kautta linjan yhä kalliimmaksi.

Nimenomaan yliopistolaitoksen osalta tiede- ja teknologianeuvosto totesi yliopistolaitoksen alueellisesti ja määrällisesti kattavaksi, minkä vuoksi järjestelmää ei enää tule hajauttaa tai laajentaa. Kehittämistoimia tarvitaan suurempien kokonaisuuksien kehittämiseen, yksiköiden toiminnan vaikuttavuuden, laadun, sisällön ja tehokkuuden varmistamiseen ja edistämiseen. Myös yliopistojen uusiutumista tulee edistää voimavarojen suuntaamisella, priorisoinnilla, profiloinnilla ja organisaatio- ja rakennemuutoksilla. Yliopistojen ja niiden kansainvälisessä kilpailukyvyssä olevien selvien puutteiden vuoksi tarvitaan sekä lainsäädännöllisiä, rahoituksellisia ja asenteellisia toimia. Arvioinnissa todettiin myös tarve tehostaa yliopistojen sisäistä ohjausta ja vahvistaa tieteiden ja teknologioiden välisiä rakenteita. Yliopistojen sisäisen fragmentoitumisen aiheuttamien ongelmien vuoksi tulisi vahvistaa yliopistojen johtamista ja ammattimaisen johtajuuden edellytyksiä kaikilla tasoilla. Yliopistojen taloudellisen toimivallan lisäämistä arvioinnissa pidettiin välttämättömänä muun muassa, jotta yliopistoilla olisi riittävän joustavat mahdollisuudet taloudellisen toiminnan harjoittamiseen. Tämä puolestaan on tarpeen esimerkiksi siitä syystä, että yliopistotutkimuksen hyödyntämistä palvelevia siirtomekanismeja voidaan käyttää hyväksi joustavasti.

OECD:n arvion mukaan Suomen korkeakoululaitoksella on ollut vakaasti kehittyvät puitteet, jotka ovat palvelleet maata erinomaisesti ja sallineet korkea-asteen järjestelmän kehittyä toimivaksi ja huolella suunnitelluksi järjestelmäksi. Järjestelmää luonnehtivat suuret sisäänottomäärät, vankka julkinen rahoitus ja verrattain kattava opiskelijoille suunnattu tuki. Korkea-asteen valmistuneiden määrä ja osaaminen sekä yliopistossa toimivien tutkijoiden tutkimustoiminta soveltuvat hyvin kansallisiin tarpeisiin. Arviossa korostetaan kuitenkin, että uusia kehittämistoimia tarvitaan kaiken aikaa. Suomen kaltainen pieni maa on vahvasti riippuvainen inhimillisistä voimavaroistaan, joiden jatkuva menestys puolestaan riippuu jatkuvasta innovoinnista. Tässä suhteessa Suomen nykyiset haasteet ovat muuttuneet menneistä vuosikymmenistä. Esimerkiksi sisäänpäin kääntynyt kansallinen tutkimusjärjestelmä ei sovellu toimintaympäristöön, joka perustuu eurooppalaiseen rahoitukseen, maailmanlaajuisiin sijoituslistoihin ja kansainvälisiin tutkijavirtoihin. Suomalainen yliopistolaitos nähdään arvioinnissa perusluonteeltaan humboldtilaisena kokonaisuutena, jota sävyttävät raskaat uravaatimukset, pitkät opiskeluajat, syvään juurtuneet tarkkarajaiset tieteenalat sekä rajoitetut johtamis- ja ohjausvalmiudet. Näistä syistä järjestelmä on ajautumassa ulkoisesta kehityksestä johtuviin vaikeuksiin. Arvioitsijoiden käsityksen mukaan on välttämätöntä, että suomalaiset yliopistot kehittyvät nykyaikaisiksi yliopistoiksi, joilla on lukuisia tavoitteita, monipuolinen rahoituspohja, määrätietoiset ohjausjärjestelmät ja vahva valmius reagoida ulkoisiin muutoksiin.

OECD:n arvion mukaan erityisen ratkaisevassa asemassa on yliopistojen rahoituspohjan monipuolistaminen. Yliopistot ovat valtion laitoksia ja siten tilivirastoina yliopistot ovat joustavuutta rajoittavan

valtion yleisen budjettilainsäädännön alaisia. Jotta yliopistot voisivat nykyistä paremmin vastata yhteiskunnan muutosvaatimuksiin, tulee niiden autonomiaa lisätä. Tätä kautta yliopistot voivat monipuolistaa taloudellista perustaansa ja hankkia joustavasti ulkopuolista rahoitusta, ohjata investointeja strategisesti merkittävillä alueilla ja hankkia osakkeita, muuta omaisuutta sekä osallistua yritystoimintaan ja harjoittaa sitä itse, kohdentaa mahdollisia ylijäämiään nykyistä joustavammin strategisille osaluueille, lisätä hajautetulla tasolla tuottavuuttaan etenkin henkilöstön käytössä ja käyttää uusia palkkausrakenteita, lisätä mahdollisuuksiaan sijoittaa henkilöstöään, siirtää resursseja opintoalalta toiselle tarpeiden ja kysynnän muutosten mukaisesti sekä harjoittaa vapaampaa maksupolitiikkaa. Loppupäätelmänä OECD:n arviointi päättyi pitämään tarkoituksenmukaisena, että yliopistojen asema määriteltäisiin uudelleen valtionhallinnon yksikön sijasta itsenäiseksi oikeushenkilöksi.

Yliopistoihin ja niiden asemaan kohdistuvat muutostarpeet ja -vaatimukset ovat viime vuosien aikana olleet laajalti esillä myös muualla kuin Suomessa. Yhdistävänä seikkana on ollut se, että esimerkiksi kaikki eurooppalaiset yliopistot joutuvat toimimaan ympäristössä, jota leimaa kasvava globaali kilpailu, joka koskee niin yliopistoja itseään ja niiden opetus- ja tutkimustoimintaa kuin yritystoimintaakin. Muun muassa yritysten ja niiden tutkimus- ja kehittämistoiminnan lokalisaatioratkaisujen kannalta yliopistojen muodostamalla tiedepohjalla ja -infrastruktuurilla on jatkuvasti lisääntyvä kasvava merkitys. Näistä lähtökohdista esimerkiksi Euroopan Unionin piirissä on kiinnitetty runsaasti huomiota yliopistojen asemaan ja yliopistoihin kohdistuviin muutosvaatimuksiin. Eurooppalaisten yliopistojen modernisointitarvetta on käsitelty muun muassa komission tiedonannossa toukokuulta 2006. Tiedonannossa nähdään eurooppalaisen yliopistolaitoksen ongelmina muun muassa se, että korkeakoulujen voimavarat ovat hajallaan, niiden yhteistyö riittämätöntä kansallisesti ja kansainvälisesti, korkeakoulujen sisäinen työnjako on kehittymätöntä eikä koulutustarjonta vastaa muuttuvien työmarkkinoiden vaatimuksia ja yhteistyö yritysten on kanssa puutteellista. Myös eurooppalaisten korkeakoulujen hallinto on jäykkää.

Kokonaisuutena katsoen Suomen yliopistojärjestelmä on kansainvälisestäikin varsin vertailukelpoisella tasolla. Voimavaroihinsa nähden se tuottaa niin määrällisesti kuin laadullisestikin korkeatasoisia tuloksia ja järjestelmän tuottavuus ja tulosten laatu on kehittynyt myönteisesti. Yliopistolaitos on kansallisen innovaatiojärjestelmän keskeisin yksittäinen toimija ja sen merkittävin osa. Jo tämänkin seikan vuoksi yliopistojen kansainvälisen toimintaympäristön muuttuminen vaatii kuitenkin jatkuvaa kehittämistä, jotta yliopistojen korkealaatuisen toiminnan edellytykset voidaan turvata myös tulevaisuudessa ja niitä edelleen kehittää. Suomessa kuten monissa muissakin eurooppalaisissa maissa rakenteelliset jäykkyydet, valtion taholta tuleva ylisääntely ja puutteellinen henkilöstöpoliittinen autonomia tekevät vaikeaksi yliopistojen henkisten voimavarojen hallinnan ja estävät tarpeellisten uudistusten toteuttamista. Institutionaalisen autonomian lisääminen on tarpeen myös yliopistojen muuttuvien ja monipuolistuvien tehtävien hoitamiseksi; lisääntyvä autonomia on tarpeen niin akateemisissa, tieteellisissä kuin organisatorisissa ja henkilöstökysymyksissä.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Hallituksen tavoitteena on kehittää koulutus- ja tutkimusjärjestelmää kokonaisuutena niin, että globalisaation ja kansainvälistymisen haasteisiin, väestörakenteen, työelämän ja muihin toimintaympäristön

muutoksiin vastataan siten, että kansakuntamme kilpailukyky kasvaa, hyvinvointi lisääntyy ja kulttuuri, luovuus ja sivistys vahvistuvat.

Yliopistot ovat tärkein osa julkista tutkimusjärjestelmää. Yliopistojen merkitys sivistyksen ja kulttuurin säilyttämisessä, siirtämisessä ja uusintamisessa on keskeinen. Uudistuksella vahvistetaan yliopistojen luovia ja moderneja oppimisympäristöä, tuetaan yliopistojen mahdollisuuksia entistä parempaan henkilöpolitiikkaan ja tehdään tutkijanura entistä houkuttelevammaksi. Yliopistouudistuksen tavoitteena on luoda taloudellisen ja hallinnollisen autonomian vahvistamisen avulla yliopistoille nykyistä paremmat toimintaedellytykset vahvistaa opetus- ja tutkimustoimintansa laatua ja vaikuttavuutta.

Valtaosa perustutkimuksesta, jonka pohjalle Suomen innovaatiojärjestelmä ja -politiikka rakentuu, tehdään yliopistoissa. Yliopistot vastaavat merkittävin osin yhteiskunnan ja työelämän uudistumiskyvystä kouluttamalla tutkijoita tuleviin haasteisiin ja huolehtimalla ylintä opetusta saaneen osaavan työvoiman riittävydestä.

Suomalaiset yliopistot joutuvat kilpailemaan rahoituksesta ja lahjakkuuksista entistä enemmän kansainvälisillä markkinoilla. Suomalaisten yliopistojen toimintaedellytykset eivät ole samalla tasolla muiden, modernien eurooppalaisten tai yhdysvaltalaisien yliopistojen kanssa.

Keskeisissä tiedejärjestelmältään edistyneissä maissa yliopistoja ei enää kehitetä osana valtionhallintoa, vaan yliopistojen opetuksen, tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan edistämisen näkökulmasta. Euroopan unionin opetusneuvostossa on hyväksytty marraskuussa 2007 päätöslauselma yliopistojen modernisoinnista. Siinä kiinnitetään huomiota yliopistojen autonomian vahvistamisen tarpeeseen, jotta ne olisivat entistä kilpailukykyisempiä ja pystyisivät vastaamaan ajan haasteisiin.

Yliopistojen taloudellista ja hallinnollista autonomiaa lisäämällä vahvistetaan yliopistojen strategista tavoitteenasettelua, jota tuetaan johtamisjärjestelmien uudistamisella ja yliopistojen joustavammalla toimintatavalla. Vahvemmillä ja itsenäisemmällä yliopistoilla on edellytykset menestyä myös kansainvälisessä toiminnassa.

Kansainvälistyminen todettiin korkeakoululaitoksemme keskeiseksi haasteeksi OECD:n korkeakoulupolitiikan kansainvälisessä teema-arvioinnissa. Kansainvälistymisellä ja tiiviimmällä vuorovaikutuksella muun yhteiskunnan kanssa luodaan edellytyksiä myös yliopistojen rahoituspuolelman monipuolistamiselle.

OECD-arvioitsijat pitivät yliopistojen oikeushenkilöaseman muuttamista välttämättömyytenä. Tiede- ja teknologianeuvosto katsoi yliopistojen oikeushenkilöaseman muutoksen tärkeäksi osaksi koko julkisen tutkimusjärjestelmän rakenteellista uudistamista.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Opetusministeriön asettamat selvitysmiehet tarkastelivat selvitystyössään (Yliopistojen taloudellisen ja hallinnollisen aseman uudistaminen, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:2) erilaisia yliopistojen organisoimisen oikeudellisia perusmalleja, jotka mahdollistaisivat yliopistoille nykyistä suuremman taloudellisen-hallinnollisen itsenäisyyden. Selvitysmiehet tarkastelivat vaihtoehtoina rahastotaloudella vahvistettua tilivirastoyliopistoa, itsenäistä julkisoikeudellista oikeushenkilöä sekä

niin kutsuttua ylläpitäjämallia, jossa yliopiston ylläpitäjänä toimisi joko itsenäinen julkisoikeudellinen oikeushenkilö taikka yksityisoikeudellinen oikeushenkilö (osakeyhtiö, osuuskunta, yhdistys tai säätiö).

Kansainvälinen vertailu ei puolla tilivirastomallin säilyttämistä yliopistojen toimintamuotona. Selkeänä suuntauksena on yliopistojen itsenäistäminen oikeuskelpoisiksi subjekteiksi niissä maissa, joissa ne aiemmin ovat olleet osa valtiota. Kansainvälisen koulutus- ja tutkimusyhteistyön muodostuessa yhä tärkeämmäksi osaksi yliopistojen toimintaa, suomalaisten yliopistojen organisaatio- ja hallintoratkaisujen on mahdollistettava tasavertainen osallistuminen yliopistojen väliseen sekä yliopistojen ja yritysten väliseen yhteistoimintaan. Myös suomalaisten yliopistojen omana toiveena on ollut irtautuminen talousarviotaloudesta ja talousarviokirjanpidosta sekä yliopistojen muodostaminen itsenäisiksi oikeushenkilöiksi.

Toisin kuin ylläpitäjämallissa, itsenäisen oikeushenkilön mallissa voidaan säilyttää yliopistojen perustamista, lopettamista ja yhdistämistä koskeva eduskunnan päätösvalta. Mallin etuna ylläpitäjämalliin verrattuna on lisäksi sen tietynlainen yksinkertaisuus sekä tarve turvata yliopistoon kuuluville riittävät vaikutusmahdollisuudet yliopistojen päätöksenteossa.

Selvitysmiehet päätyivät puoltamaan yliopistojen muodostamista itsenäisiksi julkisoikeudellisiksi oikeushenkilöiksi. Selvitysmiesten näkemyksen mukaan malli mahdollistaisi kansainvälisesti tarkastellen vertailukelpoisen ja yliopistojen perustehtävien hoitamisen kannalta tarkoituksenmukaisen järjestämistavan, jossa samalla voidaan turvata valtiovallan korkeakoulu- ja tiedepoliittinen ohjaus.

Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhteistyön syventämistä pohtineen suunnitteluryhmän (Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhdistyminen uudeksi yliopistoksi, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:16) mukaan koko yliopistojärjestelmään tarkoitettu uudistus ei palvele yhtä hyvin kaikkien yliopistojen kehittymismahdollisuuksia, koska yliopiston profiileissa on eroja etenkin suhteessa elinkeinoelämään. Suunnitteluryhmä päätyi esittämään yksityisoikeudellisen säätiömallin kokeilemista yliopistojen uudistustyössä, koska se voisi tarjota joidenkin yliopistojen osalta paremman pohjan lahjoituskampanjoille, joiden kohteena ovat kotimaiset ja kansainväliset toimijat.

Itsenäisiä julkisoikeudellisia oikeushenkilöitä on oikeustieteessä kutsuttu julkisoikeudellisiksi laitoksiksi eli säätiöiksi. Säätiötyyppisiä ne ovat sen vuoksi, ettei niillä varsinaisesti ole omistajia. Säätiölain sijasta niiden oikeushenkilöllisyys muodostetaan niitä koskevalla erityslainilla. Kun yliopistotoiminnan rahoitus pohjaa laajennetaan muihinkin yhteiskunnan toimijoihin ja haetaan entistä suurempaa toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta, voidaan itsenäisen julkisoikeudellisen oikeushenkilön lisäksi myös yksityisoikeudellisen säätiön muodossa tapahtuva toiminta katsoa erääksi tarkoituksenmukaiseksi järjestäytymismuodoksi. Yksityisoikeudellisella organisaatiomuodolla ei ole tarkoituksaan välttää tarvetta julkisoikeudelliseen tehtävään liittyvään sääntelyyn vaan eräänä mahdollisuutena toiminnan toteuttamisessa mahdollistaa nykyistä vahvempi muun yhteiskunnan sitoutuminen yliopistojen toiminnan tukemiseen.

Yliopistojen omissa näkemyksissä on tuotu esiin sekä julkisoikeudellisen laitoksen mallia että säätiölain mukaisen säätiön mallia mahdollisena tulevana toimintamuotona.

3.3 Keskeiset ehdotukset

3.3.1 Yliopisto julkisoikeudellisena laitoksena

Esityksessä ehdotetaan, että yliopistoista muodostettaisiin valtio-oikeushenkilöstä erillisiä itsenäisiä julkisoikeudellisia oikeushenkilöitä eli julkisoikeudellisia laitoksia. Esitys mahdollistaa kansainvälisesti tarkastellen vertailukelpoisen ja yliopistojen perustehtävien hoitamisen kannalta tarkoituksenmukaisen yliopistojen järjestämistavan, jossa samalla voidaan turvata valtiovallan korkeakoulu- ja tiedepoliittinen ohjaus.

Uudessa oikeushenkilömuodossa toimivat yliopistot hoitaisivat jatkossakin julkista tehtävää. Yliopistot säilyisivät valtion yliopistoina, tosin vain tehtäviinsä liittyvän merkityksen kautta siten, että niiden ylläpitämisessä on kysymys valtion järjestämisvastuun piiriin kuuluvasta koulutus- ja tiedepoliittisesta julkisesta tehtävästä, jonka avulla luodaan yleistä etua palvelevaa kollektiivista hyötyä ja sosiaalista pääomaa. Julkisoikeudellisina laitoksina toimivien yliopistojen oikeushenkilöllisyydestä, tehtävistä ja vastuusta sekä hallinnon järjestämisestä säädettäisiin yliopistolaisa.

Voimassa olevan yliopistolain mukaisten yliopistorahastojen toiminta loppuu erillisinä oikeushenkilöinä, niiden varat säilyvät yliopistoilla ja siirtyvät uusien yliopistojen taseeseen. Helsingin yliopistolla olisi jatkossakin oma rahasto, joka hoitaa yliopistolain mukaisia privilegioita itsenäisenä oikeushenkilönä. Myös Åbo Akademi säilytettäisiin oikeushenkilönä toimivan yliopiston rinnalla niiden nykyinen virastosta erillinen varallisuusmassa.

3.3.2 Julkisoikeudellisten laitosten hallinto

Oikeudellisen aseman muutokseen liittyy olennaisesti myös yliopistojen hallinnon uudistaminen ja vahvistaminen siten, että yliopistot pystyvät vastaamaan nykyistä itsenäisemmin ja paremmin uuden taloudellisen aseman tuomiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin.

Yliopistot säilyvät yhteisinä, joihin nykyisen yliopistolain mukaan kuuluvat yliopiston opettajat, tutkijat, muu henkilökunta ja opiskelijat. Julkisoikeudellisina laitoksina toimivissa yliopistoissa hallituksen valinta toteutetaan edelleen sisäisenä valintamenettelyinä.

Ulkopuolista asiantuntemusta lisätään kaikkien yliopistojen hallituksissa, joiden tehtävänä on strategista linjauksista päättäminen, resurssien ohjaus ja organisaation kehittäminen. Esityksen mukaan hallituksen puheenjohtaja ja puolet hallituksen jäsenistä on yliopiston ulkopuolisia. Opetukseen ja tutkimukseen liittyvissä asioissa vahvistetaan korkeakoulu yhteisön sisäistä päätöksentekoa. Esityksen mukaan akateeminen päätöksenteko säilyy yliopistojen sisäisenä hallintona yliopistoon kuuluvien ryhmien edustajista muodostettujen toimielinten muodossa.

Yliopistojen johtajuutta kehitetään ja yliopistojen sisäinen hallinto- ja johtamisjärjestelmä uudistetaan. Rehtorin asemaa ja yliopiston omaa akateemista päätöksentekoa vahvistetaan. Yliopistojen taloudenhoiton vastuun korostuessa itsenäisessä oikeushenkilöasemassa tulee myös rehtorin valintavalta siirtymään yliopiston hallitukselle. Tämä edistää johtamisjärjestelmän vahvistumista ja asettaa rehtorin selkeästi aikaisempaa toimivaltaisempaan asemaan yliopistossa.

3.3.3 Yliopistotehtävän antaminen lailla säätiölle

Nykyisten Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun toiminta on tarkoitettu siirtää Aalto-yliopistona toimivaan korkeakoulusäätiöön, jolle uudella yliopistolalla siirrettäisiin julkisena hallintotehtävänä yliopistoille kuuluvat tehtävät oikeuksineen ja vastuineen.

Säätiöiden perustamista ja niiden toimintaa sääntelee säätiölaki (109/1930). Säätiönä toimivan yliopiston tehtävistä ja velvollisuuksista säädetäisiin yliopistoja koskevassa laissa.

Säätiöllä on säätiölain mukaan oltava säännöt, jossa määritetään muun muassa säätiön nimi, kotipaikka, tarkoitus, säätiölle tuleva omaisuus, säätiön hallituksen jäsenten ja tilintarkastajien lukumäärä, asettamista ja toimikausi.

Suomen valtio, Teknologiateollisuus ry, Teknologiateollisuuden 100-vuotissäätiö, Liikesivistysrahaston kannatusyhdistys ry, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton (TT)-säätiö, Suomen Ekonomiliitto SEFE ry ja Tekniikan Akateemisten Liitto TEK ry ovat 25.6.2008 allekirjoittaneet Aalto-korkeakoulusäätiön säädekirjan ja säännöt. Säätiön peruspääomaksi luovutettiin 280 miljoonaa euroa, josta valtion osuus oli 200 miljoonaa euroa. Valtio on sitoutunut pääomittamaan säätiötä yhteensä 500 miljoonan euron edestä ja elinkeinoelämä sekä muut tahot yhteensä 200 miljoonalla eurolla. Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry on säädekirjassa sitoutunut elinkeinoelämän edustajana keräämään ja koordinoimaan pääoman keräämistä siten, että yksityisiltä tahoilta kerättävä 200 miljoonan pääoma on koossa vuoden 2010 loppuun mennessä. Säätiö on perustettu sen edellytyksen varaan, että lainsäädännössä säätiölle annetaan hoidettavaksi yliopistoille kuuluvia tehtäviä. Säätiö on itsenäinen, monialainen tiede- ja taideyhteisö, joka toimii tekniikan, kauppatieteiden ja taideteollisuuden aloilla sekä niihin läheisesti liittyvillä aloilla. Säätiö toimii vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan ja kansainvälisen tiede- ja taideyhteisön kanssa sekä edistää tutkimuksen ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Säätiö toimii suomen ja ruotsin kielellä yliopistoja koskevassa lainsäädännössä tarkemmin säädettyvällä tavalla. Säätiön kansallisena erityistehtävänä on säädekirjan mukaan korkeatasoisen tutkimuksen ja opetuksen avulla tukea Suomen menestymistä, rakentaa myönteisellä tavalla suomalaista yhteiskuntaa, sen taloutta, tekniikkaa, taidetta, taideteollisuutta sekä kansainvälisyyttä ja kilpailukykyä sekä edistää ihmiskunnan ja ympäristön hyvinvointia. Säätiö noudattaa kaikessa toiminnassaan kansainvälisesti korkeatasoisen yliopistotoiminnan eettisiä periaatteita, hyvää hallintotapaa ja turvaa sisäisessä hallinnossaan opetuksen, tutkimuksen ja taiteen vapauden edellyttämän akateemisen itsehallinnon sekä tieteen, taiteen ja opetuksen vapauden.

Aalto-yliopiston toiminnallisina pääyksikköinä ovat korkeakoulut, jotka vastaavat akateemiseen toimintaansa liittyvistä asioista säätiön hallituksen hyväksymän strategian ja toimintalinjausten puitteissa itsenäisesti. Säätiön säätiölain mukaisina toimieliminä ovat hallitus, hallituksen valitsema rehtori ja akateemisten asian komitea. Säätiön hallitukseen kuuluu seitsemän jäsentä. Hallituksen jäsenten on mahdollisimman monipuolisesti edustettava säätiön toimialaan kuuluvien tieteiden ja taiteiden sekä yhteiskuntaelämän kotimaista ja kansainvälistä korkeimman tason asiantuntemusta. Hallituksen jäsen ei saa olla säätiön rehtori, työntekijä tai tutkinto-opiskelija, muuten säätiön välitön edunsaaja tai opetusministeriön virkamies. Säätiön hallituksen jäseniksi nimeää valtioneuvosto opetusministeriön esittelystä viisi jäsentä, joista kaksi jäsentä säätiön akateemisten asiain komiteaa sekä ylioppilaskuntaa kuultuaan. Perustajajäsenistä Teknologiateollisuus ry, Teknologiateollisuuden 100-vuotissäätiö, Liikesivistysrahaston kannatusyhdistys ry ja Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton (TT)-säätiö nimeävät yhdes- sä Elinkeinoelämän keskusliiton EK ry:n kanssa ja sen koordinoimana kaksi hallituksen jäsentä. Halli-

tus päättää säätiön strategiasta, säätiön toimintaa ja taloutta koskevista asioista sekä muista laajakantoisista suunnitelmista. Hallitus valitsee rehtorin johtamaan säätiön ja sen muodostaman tiede- ja taideyhteisön toimintaa. Lisäksi hallituksen tehtävänä on määritellä rehtorin tehtävät säätiön sääntöjen puitteissa, valita korkeakoulujen johtajat rehtorin esityksestä, perustaa ja lakkauttaa säätiön opetus- ja tutkimusyksiköt, päättää säätiön vuotuisesta toimintasuunnitelmasta ja talousarviosta, vahvistaa säätiön toimintakertomus ja tilinpäätös, antaa säätiön toimintavuodesta kertomus akateemisten asian komitealle sekä päättää johtosäännöstä ja muista vastaavista määräyksistä. Rehtorin tehtävänä on johtaa säätiötä ja sen muodostamaa tiedeyhteisöä sekä hoitaa hallituksen hänelle osoittamat muut tehtävät. Rehtori nimittää akateemisten asiain komitean korkeakoulujen esityksestä. Rehtori tai hänen määräämänsä toimii akateemisten asiain komitean puheenjohtajana. Hallituksen työtä tukee akateemisten asiain komitea, johon kuuluu korkeakoulujen johdon, professorikunnan, muun henkilöstön ja opiskelijoiden edustajia. Akateemisten asiain komitean tehtävänä on edistää tutkimuksen ja opetuksen korkeaa laatua, tehdä esityksiä säätiön tutkimusta ja koulutusta koskevista linjauksista, tehdä esityksiä opetuksen suunnittelua, opiskeluprosessia ja korkeakoulujen välistä opetusyhteistyötä koskevista yhteisistä periaatteista ja linjauksista sekä hoitaa muut hallituksen ja johtosäännön määräämät tehtävät. Varsinainen yliopistolain mukainen tieteellinen, taiteellinen ja opetuksellinen toiminta tapahtuisi säätiön sisällä korkeakouluissa.

Yliopistolaissa edellytettäisiin, että säätiönä toimivassa korkeakoulussa tulee turvata yliopistoyhteisön akateeminen itsehallinto. Lakiehdotuksen 24 §:n mukaan tutkimusta ja opetusta harjoittavissa yliopiston yksiköissä hallintoelimet valitsee yliopistoyhteisö. Lisäksi yliopistolaissa säädettäisiin, että säätiönä toimiviin korkeakouluihin sovelletaan yliopistolain säännöksiä, jotka koskevat yliopistojen tehtäviä, lausunnonanto-oikeutta, yliopistoyhteisöön kuulumista, tutkimusta ja opetusta, sisäistä organisoitumista, johtosääntöjä, päätöksentekoa, esteellisyyttä, hallintolain ja julkisuuslain soveltamista, henkilöstöä ja yliopiston työkieltä, opiskelijoita, ohjausta ja rahoitusta, muutoksenhakua sekä arviointia koskevia säännöksiä.

3.3.4 Opiskelijat

Valintajärjestelmän yksinkertaistamiseksi valtakunnallinen yhteishakujärjestelmä toteutetaan yliopistolakiin otettavan säännöksen perusteella myös yliopistoissa. Yhteishakuun kuuluvat yliopistojen päävalinnat. Yhteishaun ulkopuolelle jäävät ainakin aluksi erillisvalinnat, jotka kuitenkin voidaan toteuttaa käyttämällä hyväksi sähköistä hakujärjestelmää.

Yhteishakujärjestelmän avulla edistetään ja joustavoitetaan hakeutumista yliopistoihin ja tehostetaan opintoihin sijoittumista. Yhteishakujärjestelmä on rakennettu opetushallituksen ylläpitämän opiskelijavalintarekisterin yhteyteen. Vastuu opiskelijavalinnoista säilyy jatkossakin yliopistoilla. Opetushallitus on järjestelmän rekisterinpitäjä ja vastaa opiskelijavalintarekisterin tietojen kokoamisesta ja hakujärjestelmien valtakunnallisesta toteutuksesta sekä koulutukseen hakemiseen ja opiskelijaksi ottamiseen liittyvästä yleisestä tiedottamisesta, ohjauksesta ja neuvonnasta yhteishakujärjestelmän osalta.

Yhteishakuun siirtymisen yhteydessä tarkennetaan myös niin sanotun yhden opiskelupaikan säännöstä. Esityksen mukaan opiskelijalla olisi oikeus ottaa vastaan vain yksi yliopistojen tai ammattikorkeakoulujen valtakunnalliseen yhteishakuun kuuluva korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikka samana lukukautena alkavasta koulutuksesta.

Yliopistouudistuksella ei ole tarkoitus muuttaa opiskelijoiden asemaa yliopistossa. Ylioppilaskunnat olisivat edelleen yliopistolaissa säädetyjä julkisoikeudellisia yhteisöjä, joiden tehtäviä ehdotetaan tar-

kennettäväksi nykyisestä. Ylioppilaskuntaan kuuluisivat edelleen kaikki alemmaa ja ylempää korkea-koulututkintoa suorittavat opiskelijat.

3.3.5 Henkilöstö

Valtio-oikeushenkilöstä erillään, itsenäisinä oikeushenkilöinä toimivien yliopistojen palvelussuhteen muotona on työsopimussuhde, mikä antaa yliopistoille nykyistä paremmat edellytykset kannustavan ja palkitsevan henkilöstöpolitiikan harjoittamiseen. Virkaan nimittämisen sijasta henkilöstöä otettaessa työntekijän kanssa solmittaisiin työsopimus.

Työnantajan neuvotteluoikeudet työehtosopimusten suhteen siirtyisivät yliopistoille, mikä tukee yliopistojen taloudellista autonomiaa. Siirtymisajankohtana noudatettavista palvelussuhteen ehdoista ja muista tähän liittyvistä menettelytavoista on tarkoitus sopia henkilöstöjärjestöjen kanssa. Muutosvaiheessa henkilöstön asema turvataan.

Säätiöyliopiston ja muiden yliopistojen siirtymisen hetkellä niiden palveluksessa olevat ennen vuotta 1980 syntyneet henkilöt pysyvät valtion eläkejärjestelmän piirissä niin kauan kuin ovat työsuhteessa johonkin yliopistoista. Muu henkilöstö siirtyy yksityisen työeläkejärjestelmän piiriin. Uudet työsuhteet henkilön syntymävuodesta riippumatta tulevat työeläkejärjestelmän piiriin. Mikäli uusi työntekijä tullessaan on valtion eläkejärjestelmän piirissä ja on syntynyt ennen vuotta 1980, pysyy hän valtion eläkejärjestelmän piirissä niin kauan kuin hän on työsuhteessa johonkin yliopistoista.

Yliopistolain voimaannpanosta annettavaan lakiin otettavin siirtymäsäännöksin ja työnantajan sekä henkilöstöjärjestöjen välisellä sopimuksella määritetään tarkemmin henkilöstön siirtyminen sekä vakinaisen että määräaikaisen henkilöstön palvelussuhteiden osalta ja nykyiset virat lakkautetaan.

3.3.6 Tutkimus ja opetus

Ehdotuksen mukaan lähtökohtana on edelleen, että yliopistojen tutkinnoista ja koulutusvastuista eli siitä, mitä tutkintoja missäkin yliopistossa voidaan suorittaa, säädetään valtioneuvoston asetuksella. Koulutusvastuun tarkemmasta jakautumisesta yliopistojen kesken säädettäisiin edelleen opetusministeriön asetuksella. Koulutusvastuiden määrittely kuuluu valtion korkeakoulupolitiikan ydinalueeseen ja sillä varmistetaan riittävä koulutustarjonta kaikilla aloilla ottaen huomioon muun muassa ikäluokkakehitys ja aluepoliittiset näkökulmat. Menettelyn tavoitteena on varmistaa korkeakoulutuksen tarkoituksenmukainen mitoitus, päällekkäisen koulutustarjonnan karsiminen ja sitä kautta voimavarojen optimaalinen kohdentaminen. Tästä lähtökohdasta luopuminen saattaisi merkitä koordinoimattomaan ja tehottomaan koulutusresurssien käyttöön sekä työvoimapolitiisiin ongelmiin, kun koulutuksen tarjontaa ei ole sovitettu yhteen työmarkkinoiden tarpeen kanssa.

Ehdotuksen mukaan korkeakoulututkintoon johtava opetus säilyy maksuttomana. Tämän lisäksi käynnistetään kokeilu, jossa yliopistot ja korkeakoulut voivat hakea yksittäisille maisteriohjelmille lupaa kerätä maksua EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevilta opiskelijoilta. Kokeiluun kuuluu yliopistojen stipendijärjestelmä.

3.3.7 Toiminnan ohjaus ja rahoitus

Julkisoikeudelliset laitokset ja säätiölain mukaiset säätiöt ovat itsenäisiä oikeushenkilöitä ja siten valtion budjettitalouden ulkopuolella. Niille osoitetaan kuitenkin vuosittain valtion talousarvion kautta rahoitusta yliopistolaissa annettujen tehtävien suorittamista varten siten, että valtion rahoitusvastuu yliopistojen julkisen tehtävän hoitamisesta säilyy, valtion rahoituksen reaalitaso ei heikkene ja tarkemmin määriteltyihin valtakunnallisiin ja muihin erityistehtäviin voidaan osoittaa harkinnanvaraista rahoitusta. Rahanjakomalli palkitsee yliopistojen toiminnan laatua, vaikuttavuutta ja tehokkuutta. Valtion rahoitus on jatkossakin instituutiopohjaista ja rahoituksen periaatteet yliopistojen toimintaan ovat oikeushenkilömuodosta riippumatta samat kaikille yliopistoille.

Uudessa oikeushenkilömuodossa toimivat yliopistot saavat rahoitusta valtion lisäksi yliopiston liike-toiminnasta, lahjoituksista ja mahdollisista pääomatuloista. Yliopistoille on jo aiemmin mahdollistettu tutkintoon johtavan tilauskoulutuksen järjestäminen. Nyt ehdotetaan lisäksi mahdollisuutta periä maksuja maisteriohjelmiin osallistuvilta Euroopan talousalueen ulkopuolisten valtioiden kansalaisilta.

Yliopistot voivat saada jatkossakin julkisen vallan kilpailuttamaa rahoitusta Suomen Akatemialta ja Tekesiltä sekä EU:n ohjelmista. Yliopistot voivat harjoittaa maksullista toimintaa sekä ottaa vastaan lahjoituksia, testamentteja ja muita varallisuuden luovutuksia. Lahjoitusten verovapauden ylärajan nostamisella voitaisiin tukea yritysten mahdollisuuksia tukea yliopistojen toimintaan. Yliopistot saavat omistamiensa yhtiöiden osinkotulot käyttöönsä. Yliopistot voivat pyrkiä kasvattamaan varallisuuttaan ja käyttää toimintansa rahoittamiseen pääomatulojaan.

Jatkossakin keskeinen muoto ohjauksessa on opetusministeriön ja yliopistojen välinen sopimus, jonka sisällössä korostuvat korkeakoulu- ja tiedepolitiikan keskeiset tavoitteet ja toiminnan tehokkuus. Sopimuksesta ilmenee myös valtion osoittama rahoitus yliopistolaissa annettujen julkisten tehtävien suorittamista varten. Yliopistojen tehtävistä ja koulutusvastuusta ja tutkinnonanto-oikeuksista säädetään jatkossakin nykyiseen tapaan laissa ja asetuksissa.

Yliopistojen hoidettavana on kansallisesti merkittäviä tai opetuksen ja tutkimuksen järjestämiseen kiinteästi liittyviä erityistehtäviä, kuten harjoittelukoulut, Kansalliskirjasto ja Luonnontieteellinen keskusmuseo. Myös näiden tehtävien hoitamiseen osoitetaan yliopistoille rahoitusta.

3.3.8 Yliopistolaitoksen pääomittaminen

Valtio ei enää jatkossa ole yliopistojen vakavaraisuuden takaaja, koska yliopistot eivät toimisi valtio-oikeushenkilön sisällä nykyisen tavoin virastomuotoisina. Tämän vuoksi yliopistoilla tulee olla riittävä maksuvalmius, vakavaraisuus ja luottokelpoisuus. Vakavaraisuutta edellytetään erityisesti kansainvälisessä yhteistyössä. Uuteen oikeushenkilöasemaan siirtyminen edellyttää yliopistojen pääomittamista, jotta niiden taloudellinen asema turvataan.

Yliopistot tarvitsevat käyttöpääomaa juokseviin toimintakuluihin ja menojen kattamiseen tulorahoituksen jaksotuksesta riippumatta. Yliopistojen kokonaisrahoituksesta kolmannes on täydentävää rahoitusta, josta merkittävä osa on jälkirahoitteista. Tämän vuoksi valtion rahoituksen maksatus uudessa oikeushenkilömuodossa toimiville yliopistoille tapahtuisi tasasuorina erinä kuukauden alussa.

Yliopistojen pääomittamiseen voidaan käyttää suoria rahasiirtoja valtion omaisuuden myyntituloista ja yliopistojen hallussa olevaa valtion omaisuutta. Lisäksi yliopistojen omistukseen voidaan siirtää valtion osakeomistuksia.

Yliopistojen käyttöpääoman muodostamiseksi käytetään edellisiltä vuosilta siirtyviä määrärahoja. Tili-
virastona toimineiden yliopistojen varainhoitovuodelle 2010 siirtyvät määrärahat kohdennetaan lisäta-
lousarviomenettelyn kautta uudessa oikeushenkilömuodossa toimivien yliopistojen käyttöpääomaan.
Tämän lisäksi on julkisoikeudellisina laitoksina toimivien yliopistojen maksukykyä ja toimintaedelly-
tyksiä tarkoitus turvata 150 miljoonan euron lisäpanostuksin. Yliopistojen nykyisissä taseissa oleva
omaisuus luovutetaan yliopistoille. Kansallisomaisuudesta ja muusta eriyttävästä omaisuudesta teh-
dään päätökset erikseen. Tarkoituksena on myös, että valtio varautuu tekemään yliopistoihin vuosina
2010-2014 finanssisijoituksia, joiden määrästä päätetään tarkemmin valtiontalouden kehysten ja valtion
vuotuisen talousarvion valmistelun yhteydessä. Finanssisijoitusten tuottoja yliopistot voivat käyttää
koulutus- ja tutkimustoimintansa kehittämiseen.

Finanssisijoituksia on tarkoitus tehdä Aalto-yliopistoa lukuun ottamatta seuraavin ehdoin:

- 1) Yliopistojen tasapuolisen kohtelun turvaamiseksi valtion finanssisijoituksia tehdään kaikkiin yliopis-
toihin. Finanssisijoitukset kohdennetaan puoliksi kokopäiväopiskelijoiden (FTE) ja puoliksi kokonais-
rahoitteisen opetus- ja tutkimushenkilökunnan suhteessa.
- 2) Säätiönä toimiviin yliopistoihin valtion finanssisijoitukset tehdään suhteessa hankittuun yksityiseen
rahoitukseen ja samassa suhteessa kuin Aalto-yliopistoon (5:2) kuitenkin niin, että valtion sijoitukset
sopeutetaan käytettävissä olevaan pääomaan.
- 3) Yliopistojen tasavertaisen kohtelun turvaamiseksi valtio varautuu tekemään vuosina 2010-2011 fi-
nanssisijoituksia julkisoikeudellisina laitoksina toimiviin yliopistoihin suhteessa niiden hankkimiin
yksityisiin pääomasijoituksiin. Edellytyksenä on, että yliopistojen keräämä yksityinen pääoma on vuo-
den 2010 loppuun mennessä vähintään miljoona euroa. Valtion finanssisijoitukset tehdään säätiöyli-
opiston tapaan 5:2-suhteessa kuitenkin niin, että valtion sijoitukset sopeutetaan käytettävissä olevaan
pääomaan.
- 4) Valtio tekee harkinnanvaraisia finanssisijoituksia yliopistoihin vuosina 2012-2014 toiminnan laadun
kehittämistoimien perusteella. Harkinnanvaraiset sijoitukset kohdennetaan yliopistoihin,
 - jotka ovat olleet kansainvälisesti menestyneimpiä yliopistojamme. Kohdentamisessa otetaan huomi-
oon yliopiston strateginen uusiutuminen, kansainvälinen ja kansallinen tutkimusrahoitus, tutkijanuran
kehittäminen, Suomen Akatemian professuurit ja tutkimuksen huippuyksiköt.
 - joissa opetuksen laatu on korkealla tasolla. Kohdentamisessa otetaan huomioon yliopiston opintojen
kehittämiseksi tehdyt toimet (opintojen läpäisy, normiajassa suoritettut tutkinnot, koulutuksen laatuyk-
siköt ja kansainvälistyminen).
 - joissa rakennemuutoksen avulla on luotu uudenlaiset edellytykset tällaiselle kehitykselle. Kohdenta-
misessa otetaan huomioon tehty strategiatyö ja rakenteellisen kehittämisen toimet.

Aalto-yliopistona toimivaa korkeakoulusäätiötä valtio on sitoutunut pääomittamaan 500 miljoonalla
eurolla sillä edellytyksellä, että muut säätiövarallisuutta luovuttavat tahot kokoavat säätiölle 200 mil-
joonaa euroa.

Yliopistojen vakavaraisuuden ja luottokelpoisuuden turvaamiseksi selvitetään vaihtoehdot yliopistojen
nykyisinä toimitiloina olevien valtion kiinteistöjen yliopistoille luovuttamisen tarkoituksenmukaisim-
masta toteuttamisvaihtoehdosta. Senaattikiinteistöjen mukaan sen hallinnoimien yliopistojen käytössä

olevien tilojen yhteenlaskettu tasearvo vuonna 2006 on 1,8 miljardia euroa, jota rasittaa kiinteistöihin kohdistuvat noin 800 miljoonan euron velat.

Yliopistot voivat jatkossa perustaa yhtiöitä toimintansa tukemiseen omilla päätöksillään silloin, kun niiden toiminta nähdään tarkoituksenmukaiseksi ja varallisuus sen sallii.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Vaikutukset julkiseen talouteen

Yliopistot muuttuvat yliopistolain uudistamisen yhteydessä itsenäisiksi oikeushenkilöiksi pääosin julkisoikeudellisina laitoksina. Lisääntyvä toimivalta ja talousvastuu luovat kannusteet ja edellytykset järjestää yliopistojen toiminta nykyistä tehokkaammin ja tarkoituksenmukaisemmin Tässä vaiheessa valtion on sitoutunut yhden yksityisoikeudellisen säätiön, Aalto-yliopistona toimivan Aalto-korkeakoulusäätiön pääomittamiseen.

Valtio pääomittaa muutosvaiheessa oikeushenkilöasemasta riippumatta kaikkia yliopistoja riittävästi, jotta niiden maksukyky, vakavaraisuus ja luottokelpoisuus turvataan ja tosiasiallinen taloudellinen itsenäisyys vahvistuu. Maksukykyä turvataan riittäväällä käyttöpääomalla ja yliopistojen valtion rahoituksen jaksottamisella niin, että maksatus tapahtuu etupainotteisesti.

Kunkin yliopiston käytössä oleva irtain mukaan lukien kulttuurihistoriallisesti arvokas omaisuus selvitetään ja päätetään mahdollisesti valtiolle jäävästä osasta. Muu irtaimisto, yliopistolle lahjoitetut ja testamentatut sekä yliopiston hoidossa olevien rahastojen varat ja näille kertynyt tuotto sekä yliopistoyhtiöiden osakkeet luovutetaan uudessa oikeushenkilömuodossa toimivien yliopistojen taseeseen. Helsingin yliopistolla on jatkossakin oma rahasto, joka hoitaa nykyisiä privilegioita itsenäisenä oikeushenkilönä. Samoin Åbo Akademi säilyy itsenäisen oikeushenkilön rinnalla erillinen rahastoitu varallisuusmassa. Yliopistojen pääomittamiseen liittyvät veroseuraamukset järjestetään siten, että yliopistojen taloudellinen asema ei niiden seurauksena heikkene. Yliopistojen verotuksellinen asema säädetään vastaamaan yleishyödyllisten yhteisöjen asemaa.

Valtion rahoitusvastuu yliopistojen julkisen tehtävän hoitamisesta säilyy ja yliopistoille osoitettavaa rahoitusta korotetaan vuosittain vähintään kustannustason muutos huomioon ottaen yliopistolaisissa määriteltävällä tavalla.

Hallitus on kehyspäätöksessään 13.3.2008 varautunut kohdentamaan valtion osuutena Aalto-yliopistona toimivan Aalto-korkeakoulusäätiön säätiövarallisuuteen vuoteen 2010 mennessä yhteensä 500 milj. euroa sillä edellytyksellä, että muut rahoittajatahot antavat oikeudellisesti velvoittavan sitoumuksen vähintään 200 milj. euron sijoituksesta. Valtion sijoitus on tarkoitus käsitellä finanssisijoituksena ja siten kehyksen ulkopuolisena menona.

Säätiöpääoman tuoton lisäksi kehyksessä on varauduttu lisäämään Aalto-yliopiston toiminnan rahoitusta 100 milj. eurolla vuoteen 2012 mennessä. Lisäys siirretään yliopistojen kilpailtavaksi vuoteen 2020 mennessä siten, että siirtäminen alkaa vuodesta 2015. Muiden yliopistojen toimintamenoihin lisätään vuonna 2011 10 milj. euroa ja vuonna 2012 30 milj. euroa.

Lisäksi valtio on varautunut pääomittamaan julkisoikeudellisina laitoksina toimivia yliopistoja siten, että niiden vakavaraisuus, maksukyky ja luottokelpoisuus turvataan. Hallitus valmistelelee periaatteet, joilla valtio osallistuu yliopistojen pääomittamiseen niiden vuoden 2010 loppuun mennessä hankkimaa yksityistä rahoitusta vastaavasti. Tämän toteuttamiseksi säätiöpohjainen toimintamalli tehdään kaikille

yliopistoille mahdolliseksi. Varsinaiset päätökset pääomittamisesta kunkin yliopiston osalta tehdään parhaillaan käynnissä olevan selvitystyön pohjalta.

Yliopistojen pääomittaminen on katsottu kansalliseksi hankkeeksi, jossa valtion omaisuudella yliopistoja pääomittaessa tuetaan pitkäjärjenteistä osaamisen ja innovaatiotoiminnan kehittämistä.

Selvityksen kohteena on Senaatti-kiinteistöjen omistuksessa olevien yliopistokiinteistöjen käyttö yhteinä yliopistojen pääomittamisen keinona. Yliopistokiinteistöjen käyttöön pääomituksessa on löydettyvissä vaihtoehtoisia ratkaisuja. Tavoitteena on, että uudessa oikeushenkilöasemassa toimivilla yliopistoilla on käytettävissään tarkoituksenmukaiset ja kohtuuhintaiset toimitilat ja että tilojen käyttö järjestetään kustannustehokkaasti siten, että yliopistojen käytössä olevien kiinteistöjen arvo säilyy myös pitkällä aikavälillä.

Yksityisoikeudellisen yliopistosäätiön purkautuessa valtion säätiöön sijoittama pääoma palautetaan valtiolle. Tavoitteena on säätää julkisoikeudellisina laitoksina toimivista yliopistoista niin, että niihin voidaan tehdä valtion finanssisijoituksia ja yksityisiä pääomasijoituksia. Julkisoikeudellisen laitoksen lopettaessa toimintansa yliopiston valtiolta saama peruspääoma palautuu valtiolle. Lisäksi valtion finanssisijoitusten osalta yliopistoilla olisi harkintansa mukaisesti ainoastaan oikeus käyttää niiden tuottoa toimintaansa.

Valtion eläkejärjestelmän piiriin ennen vuotta 1993 tulleen henkilöstön eläketurva voi heikentyä, mikäli he siirtyisivät työeläkelain piiriin. Näillä henkilöillä ennen vuotta 1995 kartutettu eläketurva on 2,2 % vuodessa, mikäli he jäävät eläkkeelle suoraan valtion eläkelain piiristä. Mikäli eläkejärjestelmä muuttuisi, olisi eläketurva 2 % vuodessa ja sen saisi 65 vuoden iässä.

Yliopistojen henkilöstön siirtyminen työeläkelain piiriin johtaisi siihen, että siirtymisen jälkeen maksettavilla eläkemaksuilla rahoitettaisiin työeläkelain piiriin kuuluvia rahastoimattomia eläkkeitä, koska eläkemaksuista noin 76 % menee jo maksussa olevien työeläkkeiden rahoittamiseen (ns. tasausmaksu).

Vaikutus valtiontalouteen olisi säätiöyliopiston osalta 27 miljoonaa euroa vuodessa ja muiden yliopistojen osalta 170 miljoonaa euroa vuodessa. Vaikutus kestää 20-30 vuotta. Mikäli henkilöstö siirtyy pois valtion eläkelain piiristä, ei valtiolle synny uutta eläkevastuuta siirron jälkeen. Ikäluokkien kokoerojen vuoksi tämä lienee vähämerkityksellisempi seikka kuin se, että valtio osallistuisi työeläkelain mukaisen suurten ikäluokkien eläkkeiden rahoitukseen.

Lisäeläketurvan järjestämisen valtiolle aiheuttaman kustannuksen pääoma-arvo on säätiöyliopiston osalta noin 20 miljoonaa euroa ja muiden yliopistojen osalta noin 180 miljoonaa euroa. Työeläkemaksujen kanavoituminen yksityiseen työeläkejärjestelmään ja lisäeläketurvan rahoituksen järjestäminen aiheuttaisivat valtiolle välittömiä kustannuksia, jos yliopistot siirtyisivät työeläkelain mukaiseen järjestelmään.

Edellä mainittujen näkökulmien yhdistäminen olisi mahdollista tehdä yliopistojen osalta siten, että ennen tiettyä vuotta syntyneet henkilöt pysyisivät valtion eläkejärjestelmässä ja tätä nuoremmat siirtyisivät työeläkejärjestelmään. Periaatteessa vastaavalla tavoin meneteltiin muun muassa eräistä opetusalan eläkejärjestelyistä annetussa laissa (662/1998), jolla siirrettiin peruskoulun ja eräiden ammatillisten oppilaitosten opettajat valtion eläkejärjestelmästä kunnalliseen eläkejärjestelmään. Rajaukseksi valittiin vuosi 1970, koska se on vanhin ikäluokka, jolla ei ole valtion lisäeläketurvaa.

Valtiontalouden kannalta rajaus ehdotetaan tehtäväksi vuonna 1980 syntyneisiin. Tämä merkitsisi, että säätiömallisesta yliopistosta siirtyisi työntekijäin eläkelain piiriin noin 10 % palkkasummasta ja muista yliopistoista noin 6 %. Tällöin tasausmaksusta aiheutuvat kustannukset olisivat vastaavasti 3 ja 10 miljoonaa euroa vuodessa. Mikäli rajausvuosi olisi 1970, vastaavat summat olisivat jo 11 ja 53 miljoonaa euroa vuodessa. Laskelmissa ei ole otettu huomioon työeläkejärjestelmästä maksussa olevien työeläkkeiden maksamisesta mahdollisesti saatavissa olevaa korvausta eikä sitä, että tasausmaksurasitusta siirtyy myös valtiolta yksityisen alan eläkejärjestelmään. Kustannusten osalta on lisäksi otettava huomioon, että ratkaisulla lisäeläketurvaa ei tarvitsisi maksaa yliopistoille siirron hetkellä ja tämä säästäisi välittömiä kustannuksia 200 miljoonaa euroa. Valtion ollessa jatkossakin yliopistojen päärahoittaja edellä mainittu ratkaisu on valtiontalouden ja henkilöstön kannalta perustelluin. Ajan myötä yksityisen työeläkejärjestelmän piiriin kuuluvien osuus kasvaa ja valtion eläkejärjestelmän piiriin jäävien osuus vähenee.

Tilivirastona toimiva yliopistojen palvelukeskus on tarkoitus yhtiöittää yliopistojen omistamaksi osakeyhtiöksi. Palvelukeskuksen toiminnot tukevat taloudellisella ja tehokkaalla tavalla yliopistojen taloudenhoitoa ja -seurantaa. Valtio on vuoden 2008 II lisätalousarvion yhteydessä osoittanut yliopistojen palvelukeskuksen toimintamenoihin yliopistojen taloushallintojärjestelmän ja siihen liittyvien lisenssi-hankintaan 10 miljoonaa euroa.

Valtiontalouden tuottavuusohjelman uudet tuottavuustoimenpiteet vuosille 2012-2015 eivät sellaiseenaan koske uudessa oikeushenkilöasemassa toimivia yliopistoja.

Vaikutukset kansantalouteen

Yliopistojen merkitys kansantalouden ja hyvinvoinnin kasvulle on noussut aivan uudenlaiseen asemaan. Globalisaatio aiheuttaa työn uudelleen jakautumista valtioiden kesken. Hyvät taloudelliset toimintaedellytykset ja kansainväliset kumppanuudet omaavat yliopistot houkuttelevat yrityksiä yhteistyöhön ja vaikuttavat niiden sijoittumispäätöksiin erityisesti niiden korkeaa osaamista edellyttävissä tutkimus- ja kehitystoiminnoissa. Tämä parantaa Suomen kansainvälistä kilpailukykyä, mikä heijastuu kansantalouteen taloudellisena ja sosiaalisena hyvinvointina.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Itsenäinen oikeudellinen asema tuo yliopistoille uusia, etenkin talouden hoitoon liittyviä vaatimuksia ja osaamistarpeita. Yliopiston pääomaa on hoidettava siten, että yliopiston vakavaraisuus ja maksukyky säilyy. Pääoman hyvä hoitaminen mahdollistaa pääomatuotot ja niiden käytön yliopiston toimintaan. Yliopistot siirtyvät kirjapitolain mukaiseen kirjanpitoon. Yliopistot vastaavat sitoumustensa ja toimintansa seurauksista jatkossa yksinään. Tämä korostaa taloudellista ja oikeudellista osaamista yliopiston sopimustoiminnassa. Yliopiston tulee kyetä kattavien riskianalyysien tekoon omaisuutensa ja toimintansa osalta, jotta niiden mahdollinen vakuutustarve pystytään arvioimaan. Yliopistoille siirtyy palve-

lussuhteen muutoksen myötä työnantajatoiminta. Tämä merkitsee yliopistojen oikeutta työehtosopimusten tekemiseen henkilöjärjestöjen kanssa. Julkisoikeudellisina laitoksina toimivien yliopistojen oikeushenkilöllisyyden muodostamisessa määritellään myös yliopiston toimielinten vastuut, jotka poikkeavat tilivirastotoiminnasta. Säätiölain mukaisten yliopistojen säätiön toimielinten vastuista säädetään säätiölaissa.

Valtion koulutus- ja tiedepoliittisten tavoitteiden toteuttaminen tapahtuisi lähinnä kahdella eri tapaa. Ensinnäkin opetusministeriöllä olisi edelleen valmisteluvastuu yliopistojen toimintaa koskevasta lain-säädännöstä. Yliopistojen koulutusvastuusta ja yliopistoissa suoritettavien korkeakoulututkintojen asemasta korkeakoulututkintojen järjestelmässä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Koulutusvastuun tarkemmasta jakautumisesta yliopistojen kesken, erikoistumiskoulutuksen aloista ja koulutusohjelmista säädettäisiin yliopiston esityksestä opetusministeriön asetuksella. Toiseksi valtion rahoituksen ohjaaminen yliopiston perustoimintaan tapahtuisi edelleen opetusministeriön kautta. Yliopistojen ja ministeriön välillä solmittaisiin sopimukset keskeisistä yliopistotoimintaan ja sen kehittämiseen liittyvistä asioista. Jatkossa tarkoituksena on keventää ohjausta kohti laaja-alaisempaa tavoitteiden asettamista. Tarkoituksena on myös, että vuosittaisten sopimusten sijaan tavoiteasetanta olisi pidempikestoista. Yliopistoilla säilyisi raportointivelvollisuus toiminnastaan ja sen seuraaminen olisi opetusministeriön vastuulla.

Yliopistojen toimitiloihin liittyvien asioiden koordinointi nykymuodossaan loppuisi opetusministeriössä. Samoin opetusministeriön toimesta neuvotellut ja sovitut yliopistojen tarkentavat virkaehtosopimukset siirtyisivät suoraan yliopistojen vastuulle. Opetusministeriön lupaa toimintamenoista pääomittaville yliopistoyhtiöille ei jatkossa tarvittaisi, vaan yliopistojen omaan harkintaan siirtyisi yhtiömuotoisena tapahtuvan toiminnan edellytysten arviointi.

Yliopistojen itsenäinen asema tarkoittaa sitä, että yliopistot päättävät itsenäisesti siitä, perustavatko ne yhteisen työnantajayhdistyksen neuvottelujärjestökseen ja minkä kattojärjestön työnantajapuolelta itselleen valitsevat. Valtiokonttorin ja valtion eläkejärjestelmän asema säilyy ennen vuotta 1980 syntyneiden yliopiston työntekijöiden osalta eläkejärjestelmänä kuten nykyisinkin.

Sekä Suomen Akatemia että teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus (Tekes) säilyvät merkittävänä kilpaillun julkisen rahoituksen myöntäjinä yliopistoille. Molempien rahoitus yliopistoille muutetaan valtioneuvostukseksi.

Valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain mukaisesti sen tehtävänä on valvoa tilivirastoina toimivien yliopistojen taloudenhoidon laillisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä valtion talousarvion noudattamista. Itsenäisinä oikeushenkilöinä toimiviin yliopistoihin valtioneuvoston tarkastusoikeus edellä mainitun lain mukaan ulottuu edelleen siten, että tarkastusvirastolla on oikeus tarkastaa valtiolta varoja tai muuta taloudellista tukea saaneita yliopistoja sen selvittämiseksi, ovatko varojen tai muun taloudellisen tuen tai edun saamiseksi annetut tiedot oikeat, onko myöntämispäätöksessä määrättyjä ehtoja noudatettu ja onko varat tai muu taloudellinen tuki tai etu käytetty siihen tarkoitukseen, johon ne on annettu. Säätiölain mukaan patentti- ja rekisterihallituksen on valvottava, että säätiön hallintoa hoidetaan lain ja säätiön sääntöjen mukaisesti.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Yleistä

Uudistus avaa yliopistoille toimintaedellytykset, jotka mahdollistavat yliopistolaitoksen kehittymisen kaikilta osin korkeatasoiseksi, Suomen vahvuusalueilla kansainvälisellä huipulla olevaksi yliopistojärjestelmäksi. Uudet toimintaedellytykset lisäävät yliopistojen mahdollisuuksia kansainvälistymisen, laadun ja vaikuttavuuden parantamiseen, mutta myös tuottavuuden ja tehokkuuden lisäämiseen. Suomalaiset yliopistot voivat jatkossa toimia samankaltaisin säännöin maailman johtavien, modernien yliopistojen kanssa.

Yliopistojen uusi oikeushenkilöasema merkitsee niiden taloudellisen ja hallinnollisen autonomian huomattavaa vahvistumista. Oikeushenkilöaseman muutos avaa mahdollisuudet monipuolistaa rahoituspohjaa, kilpailla aiempaa paremmin kansainvälisestä tutkimusrahoituksesta ja tehdä yhteistyötä ulkomaisten yliopistojen ja tutkimuslaitosten kanssa sekä osallistua kasvaville ja kansainvälistyville koulutusmarkkinoille.

Yliopistojen strategisen tavoitteenasettelun ja johtamisen edellytykset lisääntyvät. Yliopistot voivat kohdentaa resurssejaan huippututkimukseen ja strategiaan painoaloihinsa sekä vahvistaa rooliaan innovaatiojärjestelmässä. Yliopistojen hallinnolliset muutokset tekevät mahdolliseksi nykyistä laajemman vuoropuhelun toimintaympäristön kanssa, mutta myös reagoitakyvyn toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin. Sisäinen uudistumis- ja reagoitokyky tuottaa tutkimuksen alueella nykyistä enemmän uusia avauksia ja aloitteita. Yliopistot kykenevät myös reagoimaan työelämän muutoksiin koulutuksen tarjoajina.

Yliopistojen määrä vähenee, kun lainsäädännön uudistumisen yhteydessä eräät yliopistot yhdistyvät. Lisäksi on käynnissä yliopistolaitoksen mittava rakenteellinen kehittäminen. Näiden muutosten kautta Suomeen rakentuu entistä vahvempien, monipuolisempien ja itsenäisempien yliopistojen verkko, joka on tärkein osa julkista innovaatiojärjestelmää. Yliopistot vastaavat myös innovaatiojärjestelmän uudistumiskyvystä kouluttamalla asiantuntijoita ja tutkijoita tuleviin haasteisiin. Kokonaisuudessaan uudistuksella vahvistetaan suomalaisen yliopistolaitoksen sekä tutkimus- ja innovaatiojärjestelmän kansainvälistä kilpailukykyä.

Yliopistojen hallitusten kokoonpanossa tulisi korostua yliopiston ja muun yhteiskunnan välinen vuorovaikutus ja entistä laajempi yhteiskunnallinen sitoutuminen yliopistojen toiminnan kehittämiseen.

Aluevaikuttavuus

Yliopistolaitos säilyy alueellisesti kattavana ja sen vaikuttavuus alueella vahvistuu laadukkaamman koulutuksen ja tutkimuksen kautta. Alueiden kilpailukykyä vahvistaa yliopistojen profiloituminen ja tiivistyvä yhteiskunnallinen vuorovaikutus.

Alueellisen koulutustarjonnan ja tutkimusosaamisen kautta luodaan alueen yritystoiminnalle kasvualustaa ja näin välillisesti tuetaan alueen työikäisen väestön työllistymismahdollisuuksia ja uuden yritystoiminnan syntymistä. Merkitys tulee olemaan huomattava erityisesti pk-sektorille, joiden oma tutkimus- ja kehittämistoiminta on varsin vähäistä. Yliopistojen toiminta erilaisissa yhteistyörakenteissa kuten yliopistokeskuksissa lisää osaltaan yliopistolaitoksen aluevaikuttavuutta.

Yritysvaikutukset

Toimintaedellytysten vahvistamisen kautta yliopistot pystyvät aiempaa paremmin ottamaan toiminnas-
saan huomioon valtakunnallisten korkeakoulu- ja tiedepoliittisten tavoitteiden ohella myös vaikutta-
vuuden vahvistamisen. Yksityisten pääomasijoitusten kautta vahvistetaan yliopistojen ja yritysten välis-
tä keskinäistä yhteistyötä.

Lakiehdotuksen mukaan yliopiston harjoittaessa elinkeinotoimintaa muutoin kuin erikseen kirjanpito-
velvollisen yksikön muodossa, tulee tätä elinkeinotoimintaa koskevat tuloksellisuustiedot esittää erik-
seen tuloslaskelman muodossa tilinpäätöksen liitetiedoissa toiminnoittain. Tällä pyritään osaltaan vai-
kuttamaan siihen, että yliopistojen taloudellinen toiminta on EU:n kilpailu- ja valtiontukisääntöjen mu-
kaista, eikä siten vääristäisi markkinoiden toimintaa. Valtion yliopistoille antama toiminnan rahoitus
kohdistuu julkisiin tehtäviin. EY-tuomioistuin on katsonut, että julkisen koulutusjärjestelmän ylläpitä-
minen on valtiolle kuuluva koulutuspoliittinen velvollisuus eikä valtio esimerkiksi ylläpitäessään yli-
opistoja harjoita taloudellista etua tavoittelevaa toimintaa.

Yliopistojen oikeushenkilöllisyys antaa yliopistoille entistä joustavammat mahdollisuudet yhteistoimin-
taan elinkeinoelämän kanssa. Jatkossakin yhteisrahoitteinen tutkimustoiminta elinkeinoelämän kanssa
tulee olemaan tärkeä osa yliopistojen tutkimustoimintaa. Elinkeinoelämän ja muun yhteiskunnan tilaa-
mien tilaustutkimusten ja erilaisten konsultointipalvelujen tarjoaminen sekä muu yritys yhteistyö on
yliopistojen osalta virastoasemaa tehokkaammin toteuttavissa oikeushenkilönä toimittaessa.

Vaikutukset opiskelijoiden asemaan

Tutkintoon johtava koulutus säilyisi esityksen mukaan edelleen maksuttomana. Kansainvälisyyttä ja
mahdollisuuksia kansainvälisille koulutusmarkkinoille pyritään lisäämään Eta-alueen ulkopuolisille
toteutettavan lukukausimaksukokeilun muodossa. Alueellisesti kattava yliopistoverkko turvaa jatkossa-
kin yliopistokoulutuksen saatavuuden koko maassa. Julkisoikeudellisina laitoksina toimivissa yliopis-
toissa opiskelijaedustus säilyy yliopistojen ylimmässä toimielimessä. Yhden opiskelupaikan säännön
tarkentamisella pyritään opiskelijoiden oikeusturvan parantamiseen. Koulutuksen laatuun panostamalla
pyritään siihen, että suomalainen yliopistokoulutus on kansainvälisesti entistä kilpailukykyisempää.

Vaikutukset henkilöstön asemaan

Yliopistojen oikeushenkilöaseman muutos merkitsee henkilöstön palvelussuhteen muuttumista kaikissa
yliopistoissa virkasuhteisesta työsuhteiseksi ja työnantajan neuvotteluoikeuksien siirtymistä
yliopistoille. Yliopistoilla on jatkossa nykyistä merkittävästi suurempi vapaus päättää omasta henkilös-
töpolitiikastaan. Palvelussuhteen muutos liittyy toisaalta yliopistojen irrottautumiseen valtiosta ja toi-
saalta pyrkimykseen parantaa yliopistojen kilpailukykyä niin kotimaista kuin ulkomaista osaavaa hen-
kilöstöä rekrytoidessaan. Työnantajatoiminnan siirtyminen yliopistoille mahdollistaa sen, että henkilös-
töpolitiikka ei ole sidoksissa valtion virastoja koskevaan yleiseen henkilöstöpolitiikkaan. Virkasuhtei-
den muuttuminen työsuhteiseksi mahdollistaa tarvittaessa myös joustavamman ja yksilöidym-
män henkilöstöpolitiikan ja antaa työntekijälle mahdollisuuden neuvotella työsuhteensa sisällöstä.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Opetusministeriö kutsui 1 päivänä joulukuuta 2005 hallintoneuvos Niilo Jääskisen ja professori Jorma Rantasen selvitysmieheksi selvittämään yliopistojen taloudellisen ja hallinnollisen aseman uudistamista. Selvitystyön tehtäviin kuului tarkastella vaihtoehtoisia tapoja, miten yliopistojen taloudellista toimivaltaa voidaan vahvistaa lyhyellä ja pitkällä aikavälillä sekä tehdä esitys valitun toimintavaihtoehdon pohjalta yliopistojen taloudellisen toimivallan vahvistamisesta siten, että valtiovallan korkeakoulu- ja tiedepoliittinen ohjaus voidaan toteuttaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Selvitystyön tehtäviin kuului lisäksi tehdä ehdotukset yliopistojen johtamisen ja hallinnon uudistamisesta siten, että yliopistojen sisäisen johtamisen edellytykset vahvistuvat sekä ehdotukset tarvittavasta lainsäädännöstä ja muista toimenpiteistä. Selvitysmiehet katsoivat väliraportissaan 11.5.2006 (Yliopistojen taloudellisen ja hallinnollisen aseman uudistaminen, väliraportti; opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:14), että lyhyellä aikavälillä olisi mahdollista lisätä yliopistojen taloudellista autonomiaa antamalla kaikille yliopistoille mahdollisuus rahastotalouteen, luomalla edellytykset yliopistojen rahastotalouden ansaintalogiikalle, selkeyttämällä ja yksinkertaistamalla yliopistojen taloudellista ja hallinnollista ohjausta sekä lisäämällä yliopistojen valtaa virkasuhteisen henkilöstönsä palvelussuhteen ehtojen määrittämisessä. Väliraportin pohjalta valmisteltiin vuoden 2007 alusta voimaan tullut yliopistolain muutos (1453/2006; HE 256/2006 vp), jossa yliopistoille annettiin mahdollisuus omaan valtion talousarviotalouden ulkopuoliseen omaisuuteen ja siihen liittyvään oikeushenkilöllisyyteen (yliopistorahastot) muuttamatta kuitenkaan muilta osin yliopistojen asemaa valtion talousarviotalouteen kuuluvina tilivirastoina.

Yliopistojen taloudellisen toimivallan vahvistamista pitemmällä aikavälillä koskevat ehdotuksensa selvitysmiehet luovuttivat 29 päivänä joulukuuta 2006 (Yliopistojen taloudellisen ja hallinnollisen aseman uudistaminen; opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:2). Selvitysmiehet ehdottivat, että yliopistoista muodostettaisiin uusi taloudellisesti ja hallinnollisesti itsenäinen julkisoikeudellinen oikeushenkilö, mikä merkitsisi oikeudellisesti yliopistojen irtautumista valtio-oikeushenkilöstä ja valtion talousarviotaloudesta. Selvitysmiehet ehdottivat, että yliopistojen hallinnossa erotettaisiin johtokunta ja konsistori sekä toimeenpaneva johto ja että rehtorin nimittäisi yliopiston johtokunta. Lisäksi selvitysmiehet esittivät, että yliopiston henkilöstön palvelussuhteet muutettaisiin virkasuhteisista työsuhteiksi.

Opetusministeriö asetti 27 päivänä lokakuuta 2006 yliopistojen rakenteellisen kehittämisen hankeesitysten pohjalta kolme suunnitteluryhmää, joiden tehtävänä oli tehdä esitykset yliopistojen mahdollisimman pitkälle menevästä yhteisestä toimintarakenteesta Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun (ns. innovaatioyliopistohanke), Kuopion ja Joensuun yliopistojen sekä Turun yliopiston ja Turun kauppakorkeakoulun osalta. Suunnitteluryhmät esittivät Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhdistämistä uudeksi yksityisoikeudellisena säätiönä toimivaksi yliopistoksi (Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhdistyminen uudeksi yliopistoksi; opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:16), liittoyliopiston muodostamista Kuopion ja Joensuun yliopistoista (Itä-Suomen yliopisto -tulevaisuuden yliopisto ajassa; opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:15) sekä Turun yliopiston ja Turun kauppakorkeakoulun yhteisen yliopistokon-

sortion perustamista (Turusta tieteen huippukeskittymä; opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:14).

Pääministeri Matti Vanhasen II hallitus otti yliopistojen taloudellisen autonomian vahvistamisen esille ohjelmassaan. Hallitusohjelmassa todetaan, että yliopistojen taloudellista autonomiaa lisätään mahdollistamalla yliopistoille julkisoikeudellisen oikeushenkilön tai yksityisoikeudellisen säätiön asema. Samanaikaisesti uudistetaan yliopistojen hallintoa ja päätöksentekojärjestelmää. Hallitusohjelmassa todetaan myös, että ulkomaille suuntautuva tilauskoulutus tehdään mahdolliseksi ja että käynnistetään kokeilu, jossa yliopistot ja korkeakoulut voivat hakea yksittäisille maisteriohjelmille lupaa kerätä maksua EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevilta opiskelijoilta. Kokeiluun kuuluu hallitusohjelman mukaan stipendijärjestelmä ulkomaisille vähävaraisille opiskelijoille.

Esitys on valmisteltu virkatyönä opetusministeriössä kiinteässä yhteistyössä yliopistojen, opiskelijoiden, henkilöstön ja valtiovarainministeriön kanssa. Opetusministeriö asetti 30 päivänä toukokuuta 2007 hallitusohjelman linjausten toteuttamiseksi ministeriön sisäisen työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia hallituksen esitys yliopistolainsäädännön kokonaisuudistukseksi sekä ehdotus yliopistojen ohjaus- ja rahoitusjärjestelmän uudistamiseksi. Työryhmän työtä on tukenut ja ohjannut ohjausryhmä, jossa on ollut yliopistojen ja opiskelijoiden edustus. Lisäksi informaatiota välittävänä ryhmänä yliopistojen asemaa koskevassa muutosprosessissa henkilöstön osalta on toiminut henkilöstöryhmä, jossa on ollut edustus JUKO ry:stä, JHL ry:stä ja YHL ry:stä. Lisäksi innovaatioyliopistohankkeen toteutusta varten on toiminut erillinen valmisteluprojekti, jonka työtä on ohjannut laajapohjainen johtoryhmä.

Yliopistouudistusta on käsitelty valmistelun aikana useaan otteeseen sekä hallituksen iltakoulussa että talouspoliittisessa ministerivaliokunnassa. Yliopistouudistuksen suuntaviivat esiteltiin korkeakoulujen johdolle pidetyssä seminaarissa syksyllä 2007, jonka jälkeen suuntaviivoista järjestettiin laaja lausuntokierros. Lisäksi yliopistouudistusta on käsitelty valmistelun aikana useissa seminaareissa.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Esityksestä on pyydetty lausunnot ---.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Yliopistojen oikeudellisen aseman muutoksen yhteydessä tulee säätää yliopistojen verotuksellisesta asemasta. Tarkoituksena on, että yliopistojen verotuksellinen asema rinnastuisi yleishyödyllisiin yhteisöihin. Yliopistojen rahoituspohjan monipuolistamiseen liittyen tärkeäksi katsotaan lahjoitusten verovähennysoikeuden laajentamisen ja ulottamisen yksityishenkilöihin.

Konkurssilain (120/2004) 3 §:n mukaan säätiö voidaan asettaa konkurssiin. Pykälän 2 momentin mukaan konkurssiin ei voida asettaa itsenäistä julkisoikeudellista laitosta. Lain perustelujen (HE 26/2003) mukaan itsenäisillä julkisoikeudellisilla laitoksilla tarkoitetaan oikeushenkilöitä, joiden järjestysmuodosta, toimielimistä ja tehtävistä säädetään niitä koskevissa säädöksissä. Itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia ovat konkurssilain perustelujen mukaan esimerkiksi Suomen pankki ja Kansaneläkelaitos. Perusteluissa katsotaan, että joiden julkisoikeudellisten yhteisöjen osalta voi esiintyä rajanveto-ongelmia siinä, luetaanko julkisoikeudellisiksi laitoksiksi. Konkurssilain perustelujen mukaan asian

vähäinen käytännöllinen merkitys ja laatu huomioon ottaen yksityiskohtaisempaa sääntelyä ei ole pidetty tältä osin tarpeellisena.

Konkurssilakia tulisi tarkentaa siten, että julkisoikeudellisina laitoksina toimivat yliopistot lueteltaisiin konkurssikelpoisina oikeushenkilöinä. Valtio ei tulisi lakiehdotuksen mukaan vastamaan yliopistojen sitoumuksista jatkossa. Tämän lisäksi taloudellista toimintaa harjoittaessaan yliopistot voisivat saada kilpailua vääristävää taloudellista etua toimintaansa lainarahoituksen ehtojen muodossa, jos niiden asema ei konkurssilain osalta vastaisi muiden toimijoiden asemaa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Yliopistolaki

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Soveltamisala.* Pykälän 1 momentissa lueteltaisiin yliopistolaissa tarkoitettut itsenäisinä julkisoikeudellisina laitoksina toimivat yliopistot. Nykyiset Kuopion ja Joensuun yliopistot yhdistyisivät Itä-Suomen yliopistoksi ja Turun yliopisto ja Turun kauppakorkeakoulu Turun yliopistoksi. Laki koskisi kaikkia opetusministeriön toimialaan kuuluvia yliopistoja. Opetusministeriön toimialaan kuuluvien yliopistojen lakisääteisiin tehtäviin ohjattava valtion rahoitus ohjataan opetusministeriön kautta ja yliopistojen toimintaa seurataan opetusministeriön toimesta. Opetusministeriön vastuulla on säädösvalmistelu tässä laissa tarkoitetuissa yliopistoissa suoritettavien tutkintojen ja muun yliopistotoiminnan sääntelyn osalta.

Pykälän 2 momentin mukaisesti lakia sovellettaisiin momentissa tarkemmin mainitusti myös Aalto-yliopistona toimivan Aalto-korkeakoulusäätiön harjoittamaan yliopistotoimintaan. Aalto-yliopisto on säätiölain mukainen säätiö, johon lakiesityksen mukaisesti siirretään nykyisin Helsingin kauppakorkeakoulussa, Taideteollisessa korkeakoulussa ja Teknillisessä korkeakoulussa harjoitettava yliopistotoiminta.

Yliopistolain mukaisten yliopistojen englanninkielisessä nimessä tulisi yhdenmukaisuuden takia käyttää jatkossakin university-sanaa.

2 §. *Tehtävät.* Yliopistojen tehtävät säilyisivät pääasiassa ennallaan. Voimassa olevan yliopiston tehtäviä koskevan 4 §:n 2 momentti velvoittaa yliopistoja pyrkimään toiminnassaan tarkoituksenmukaiseen työnjakoon. Vaikka lakiehdotuksessa ei ole vastaavaa säännöstä, tulee yliopistojen jatkossakin välttää tarpeetonta päällekkäistä toimintaa ja pyrkiä tarkoituksenmukaiseen yhteistyöhön, esimerkiksi tutkimukseen johtavaa tilauskoulutusta suunniteltaessa ja järjestettäessä. Voimassa olevan säännöksen 3 momenttiin sisältyvä ruotsin kieltä taitavien henkilöiden määrän turvaaminen siirretään uuden lain Tutkimus ja opetus -lukuun. Pykälän 4 momenttiin nykyisin sisältyvä tutkimuksen, koulutuksen ja opetuksen tasoa koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että korkean kansainvälisen tason saavuttamisen sijaan säädettäisiin tason varmistamisesta. Samalla säännökseen lisättäisiin taiteellinen toiminta. Koska yliopistojen tehtävänä on huolehtia, että niissä suoritettavassa tieteellisessä tutkimuksessa noudatetaan hyviä tutkimuseettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä, korostetaan säännöksessä nykyistä vastaavasti myös niiden huomioon ottamista yliopistojen toiminnassa. Luotettavan ja vakavasti otettavan tutkimuksen tunnusmerkkejä on niin kutsuttu hyvä tieteellinen käytäntö. Sen loukkaukset esimerkiksi tieteellisten aineistojen säilyttämisessä, tutkimustulosten ja -menetelmien raportoinnissa sekä julkaisutoiminnassa voivat johtaa laadun heikentymiseen.

3 §. *Itsehallinto.* Pykälässä säädettäisiin yliopistojen itsehallinnosta voimassaolevan yliopistolain mukaisesti. Itsehallinto ilmenee lakiehdotuksen 6 §:n ja hallinnon osalta 3 luvun, erityisesti sen 24 §:n, säännöksistä. Perustuslain 123 §:n 1 momentin mukaan yliopistoilla on itsehallinto sen mukaan kuin

lailla tarkemmin säädetään. Itsehallinnon olennaisin merkitys on suojata tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapautta lain asettamissa rajoissa. Itsehallinnon turvaamisen lisäksi lakiehdotus toisi nykytilaan verrattuna, niin julkisoikeudellisina laitoksina kuin säätiölain mukaisina säätiöinä toimiville yliopistoille, itsehallinnon käsitettä laajemman oikeuden, eli itsenäisen oikeushenkilön aseman.

4 §. *Yliopistoyhteisöön kuuluminen.* Pykälässä lueltaisiin nykyiseen tapaan yliopistoyhteisöön kuuluvat henkilöryhmät. Opettajat ja tutkijat on pykälässä muotoiltu opetus- ja tutkimushenkilöstöksi, jonka katsotaan paremmin kuvaavan heidän tehtäväkenttäänsä yliopistossa. Opiskelijoiden osalta yliopistoyhteisöön kuuluvan ryhmän muodostaisi ylioppilaskunta, johon kuuluisivat esityksen 42 §:ssä tarkemmin määritellysti kaikki opiskelijat, jotka on otettu opiskelijoiksi alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin.

5 §. *Oikeuskelpoisuus.* Pykälässä säädettäisiin julkisoikeudellisina laitoksina toimivien yliopistojen oikeushenkilöllisyydestä. Yliopistot olisivat yliopistolaisissa säädettyjä itsenäisiä oikeushenkilöitä, joilla olisi kaikki oikeushenkilölle kuuluvat oikeudet, velvollisuudet ja vastuut. Yliopiston ainoana oikeushenkilön itsenäistä päätösvaltaa rajoittavana erityissäännöksenä olisi se, että yliopisto voisi harjoittaa ainoastaan sellaista elinkeinotoimintaa, joka tukee sen ehdotuksen 2 §:ssä säädettyjen tehtävien toteuttamista. Koska yliopistot ja niiden toiminta poikkeaa toisistaan, tulee elinkeinotoiminnan rajoitusta tarkastella aina yliopistokohtaisesti. Yliopistoilla on oikeus ottaa vastaan lahjoitus- ja testamenttivaroja luonnollisilta henkilöiltä ja sekä julkisoikeudellisilta että yksityisoikeudellisilta yhteisöiltä. Yliopisto päättää itsenäisesti varallisuutensa hoitamiseen liittyvistä asioista ja päättää itsenäisesti varallisuutensa tuottojen (pääomatuotot) käyttämisestä. Varallisuuden käyttöä ohjaavat kuitenkin mahdolliset lahjoittajan tai testamentintekijän varallisuuden käyttöä koskevat määräykset ja ehdot, jos yliopisto päättää ottaa vastaan ehtoja sisältäviä varallisuusluovutuksia. Yliopisto tekee omissa nimissään sitä koskevat oikeustoimet ja käyttää puhevaltaa tuomioistuimissa ja muissa viranomaisissa. Yliopisto vastaa sitoumuksistaan omilla varoillaan eikä valtio ole niistä vastuussa.

2 luku. Tutkimus ja opetus

6 §. *Tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapaus.* Säännös vastaisi voimassa olevaa lainsäädäntöä. Tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapaus on taattu myös perustuslain 16 §:n 3 momentissa, jonka mukaan tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu. Tieteen vapauteen kuuluu sen harjoittajan oikeus valita tutkimusaiheensa ja menetelmänsä. Tieteen suuntautumisen tulee toteutua ensisijaisesti tieteellisen yhteisön itsensä harjoittaman tieteen kritiikin kautta. Opetuksen vapaus sisältää oikeuden opiskella ja hankkia tietoja itseään kiinnostavista asioista ja oikeuden opettaa haluamallaan tavalla niin sisällöllisesti kuin menetelmällisesti. Opettajan on kuitenkin noudatettava koulutuksen ja opetuksen järjestämisestä annettuja säännöksiä ja määräyksiä. Määräyksillä tarkoitetaan myös yliopiston henkilöstölleen antamia koulutuksen järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyviä määräyksiä. Opetuksen julkisuus tarkoittaa lähtökohtaisesti myös muuta opetusta kuin luento-opetusta. Pääsyä opetusta seuraamaan voidaan kuitenkin rajoittaa perustellusta syystä.

7 §. *Tutkinnot ja muu koulutus sekä tutkintorakenne.* Säännös vastaisi sisällöllisesti voimassa olevaa lainsäädäntöä. Kuten nykyisinkin tutkintojen osalta lain 1 momentissa olisi ainoastaan yleissäännös

yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista. Lisäksi säädettäisiin nykyiseen tapaan, että yliopistot voivat järjestää myös täydennyskoulutusta ja avointa yliopisto-opetusta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yliopistojen kaksiportaisesta tutkintorakenteesta. Kaksiportaisella tutkintorakenteella tarkoitetaan tutkintorakennetta, jossa opiskelijat suorittavat ensin lukio-opintojen tasoisten opintojen pohjalta alemman korkeakoulututkinnon ja tämän jälkeen ylemmän korkeakoulututkinnon. Opinnot rakentuisivat jatkossakin siten, että opiskelijan on pääsääntöisesti suoritettava alempi korkeakoulututkinto tai hänellä on oltava sitä tasoltaan vastaava koulutus ennen ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamista. Ehdotettavan säännöksen mukaan ylempään korkeakoulututkintoon johtava koulutus voidaan järjestää myös siten, että koulutukseen ei kuulu alempaa korkeakoulututkintoa, jos se on tarkoituksenmukaista koulutusalaan liittyvien ammatillisten vaatimusten kannalta sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Voimassa olevan yliopistolain nojalla annetun ja ehdotettavan yliopistolain voimaannpanosta annettavan lain mukaan voimaan jätettävän yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen (794/2004) mukaan lääketieteellisellä ja hammaslääketieteellisellä alalla yliopisto voi järjestää ylempään korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen siten, että koulutukseen ei kuulu alempaa korkeakoulututkintoa.

Voimassa olevan säännöksen mukaan yliopistot voivat antaa opiskelijan suorittaa ylempään korkeakoulututkintoon sisältyviä opintoja, jos opiskelijalla on yliopiston arvion mukaan alemman korkeakoulututkinnon tasoa vastaava koulutus, vaikka opiskelija ei olisi vielä suorittanut alempaa korkeakoulututkintoa. Yliopisto voi toimia näin esimerkiksi siinä tilanteessa, kun opiskelijalla on suorittamatta vain joitain alempaan korkeakoulututkintoon kuuluvia opintoja ja ylempään korkeakoulututkintoon kuuluvien opintojen suorittaminen on opintojen etenemisen kannalta järkevää. Menettely on jatkossakin mahdollista myös ilman lain nimenomaista säännöstä, koska näissä tapauksissa on kyse yksittäisistä opinnoista eikä 2 momentissa säädetystä tutkintorakenteesta poikkeamisesta.

Pykälän 3 momenttiin sisältyisivät valtuutussäännökset nykyistä vastaavasti. Säännöksen mukaan yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista, tutkintojen tavoitteista, opintojen rakenteesta ja muista opintojen perusteista sekä siitä, mitä tutkintoja kussakin yliopistossa voidaan suorittaa (koulutusvastuu), säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Yliopistoissa suoritettavien korkeakoulututkintojen asemasta korkeakoulututkintojen järjestelmässä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Koulutusvastuun tarkemmasta jakautumisesta yliopistojen kesken, erikoistumiskoulutusten aloista ja koulutusohjelmista sekä siitä, mitä erikoistumiskoulutusten aloja ja koulutusohjelmia kussakin yliopistossa on, säädettäisiin yliopiston esityksestä opetusministeriön asetuksella.

Koulutusvastuun tarkempaa jakautumista koskevan valtuutussäännöksen nojalla opetusministeriön asetuksella säädettäisiin jatkossakin siitä, minkä alojen, oppiaineryhmien ja oppiaineiden syventäviä opintoja yliopistot voivat tietyillä koulutusaloilla järjestää. Lisäksi opetusministeriön asetuksella säädettäisiin opettajankoulutuksen tehtävien jaosta yliopistojen välillä. Yliopiston koulutusvastuun täsmentämisestä ja opettajankoulutuksen tehtävien jaosta säädettäisiin lähtökohtaisesti samoilla koulutusaloilla, joilla nykyisinkin säädetään koulutusvastuun täsmentämisestä ja opettajankoulutuksen vastuun jaosta.

Yliopistojen koulutusohjelmista säätämällä tarkoitetaan, että opetusministeriön asetuksella säädettäisiin, mitä koulutusohjelmia tietyillä koulutusaloilla on. Yliopiston koulutusohjelmista säädetään nykyisin kuvataiteen alalla, taideteollisella alalla, teatterialalla, tanssialalla ja musiikin alalla sekä teknistieteellisellä alalla. Lisäksi yliopistojen koulutusohjelmista säätämällä tarkoitetaan sitä, että opetusministeriön asetuksella säädetään ylempään korkeakoulututkintoon johtavista alemman korkeakoulutut-

kinnon tasoon pohjautuvista koulutusohjelmista, joihin on erillinen valinta eli niin sanotuista maisteriohjelmista.

Voimassa olevan yliopistolain 7 §:n 3 momentin nojalla yliopistojen tutkinnoista annettu valtioneuvoston asetus (794/2004), korkeakoulututkintojen järjestelmästä annettu asetus (464/1998), erikoiseläinlääkärin tutkinnosta ja oikeudesta toimia erikoiseläinlääkärinä annettu valtioneuvoston asetus (275/2000), erikoislääkärin tutkinnosta annettu asetus (678/1998) ja erikoishammaslääkärin tutkinnosta annettu asetus (316/2003) sekä yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä, yliopistojen koulutusohjelmista ja erikoistumiskoulutuksista annettu opetusministeriön asetus (568/2005) on yliopistolain voimaanpanosta annettavan lakiehdotuksen 3 §:n mukaan tarkoitettu jättämään voimaan.

8 §. *Opetuksen maksuttomuus.* Pykälän 1 momentin mukaan korkeakoulututkintoon johtava opetus olisi nykyiseen tapaan maksutonta. Voimassa olevan yliopistolain opetuksen maksuttomuutta koskevan 8 §:n perusteluissa on todettu maksuttomuuden piiriin kuuluvan varsinaisen tutkintoihin kuuluvan opetuksen lisäksi sen edellyttämät tai siihen liittyvät tehtävät, kuten kuulustelut, arvioinnit, valinta- ja tasokokeet, opinnäytetöiden ohjaus ja tarkastus, opintoneuvonta, todistukset opintosuorituksista sekä tutkintotodistukset (HE 263/1996 vp). Nyt ehdotettavaan pykälään ehdotetaan selvyuden vuoksi lisättäväksi opiskelijoiden valintaan liittyvien valintakokeiden maksuttomuutta koskeva säännös.

Pykälän 2 momentin mukaan vieraskieliseen koulutukseen hakevilta voitaisiin 1 momentista poiketen edellyttää opiskelijavalinnoissa maksullisten testien suorittamista. Säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa kansainvälisten standardoitujen kokeiden, kuten esimerkiksi GRE tai GMAT, käyttö opiskelijoiden valintaprosessissa. Nämä kokeet ovat kaikille hakijoille samat ja niihin voi osallistua miltei missä päin maailmaa tahansa ja niiden avulla yliopistot voivat asettaa yhdenvertaisesti erimaalaiset hakijat vertailukelpoiselle pohjalle.

Lisäksi yliopisto voisi säännöksen 2 momentin nojalla periä maksuja muusta kuin tutkintoon johtavasta opetuksesta tai valintakokeista. Maksuista säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella noudattaen, mitä valtion maksuperustelaisissa säädetään julkisoikeudellisten suoritteiden laskemisesta. Säännöksen perusteella voidaan periä maksuja oppimateriaaleista ja tarvikkeista. Jos yliopisto antaa opiskelijalle hänen henkilökohtaiseen käyttöönsä sellaisia oppimateriaaleja taikka työvälineitä, laitteita, materiaaleja tai muita tarvikkeita, jotka opintojen päätyttyä jäävät opiskelijalle, yliopisto voi periä niistä maksun todellisten hankinta- tai tuotantokustannusten mukaisesti. Maksua ei kuitenkaan voida periä maksuttomaan opetukseen kuuluvista opetuksen järjestämisen edellyttämistä työvälineistä, koneista, laitteista, suojavaatteista, työturvallisuussäännöksissä edellytetyistä varusteista, opetuksessa käytettävistä koululle kuuluvista materiaaleista ja tarvikkeista eikä muista vastaavista opetusvälineistä.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa olisivat tavanomaiset viivästyskorkoa ja maksun perimistä koskevat viittaussäännökset. Maksun ulosottaminen ilman tuomiota tai päätöstä on myös opiskelijan kannalta tarkoituksenmukaista kun erääntyneisiin saataviin liittyvät perintäkustannukset vähenevät nykyisestä.

9 §. *Tilauuskoulutus.* Säännös vastaisi sisällöllisesti 1 päivänä tammikuuta 2008 voimaan tullutta yliopistolakiin tehtyä lisäystä (1504/2007).

10 §. *Koulutusohjelman maksullisuus.* Hallitusohjelman mukaisesti yliopistolakiin ehdotetaan sisällytettäväksi määräajan voimassa oleva säännös, jonka perusteella yliopistojen yksittäisissä ohjelmissa voidaan kerätä maksuja EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevilta opiskelijoilta. Lukukausimaksukokeilun on tarkoitus muodostaa yhdessä ulkomaille suuntautuvan tilauskoulutuksen kanssa kokonaisuus, jonka avulla vahvistettaisiin korkeakoulujen kansainvälistymistä ja luotaisiin korkeakouluille uusia kansainvälisiä toimintamahdollisuuksia. Yliopistolain voimaanpanosta annettavan lakiehdotuksen 1 §:n mukaan säännös olisi voimassa 31 päivään joulukuuta 2014.

Lukukausimaksukokeilu koskisi yliopistojen osalta erillisiä maisteriohjelmiä. Kokeiluun piiriin voisivat kuulua korkeakoulun harkinnan mukaan kaikki vieraskieliset ja kansainvälisesti suuntautuneet ohjelmat, jossa opiskelijoita rekrytoidaan myös EU- ja ETA-alueen ulkopuolelta. Kokeiluun kuulumisen edellytyksenä olisi se, että maisteriohjelma on hyväksytty opetusministeriön asetukseen maisteriohjelmista. Menettelyllä taattaisiin, että kokeiluun osallistuvat ohjelmat täyttävät yliopistojen maisteriohjelmiin asetetut kriteerit.

Korkeakoulut päättävät EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden maksujen suuruudesta kokeiluun kuuluvissa ohjelmissa. Malli jättäisi korkeakouluille mahdollisuuden reagoida nopeasti ja joustavasti kansainvälisillä koulutusmarkkinoilla tapahtuviin muutoksiin. Korkeakoulujen kilpailukykyisimpiä ja vetovoimaisimpia ohjelmia voitaisiin hyödyntää myös taloudellisesti. Maksullisista ohjelmista saatavat lisätulot jäävät korkeakoulujen käyttöön, eivätkä ne pienennä korkeakoulujen perusrahoitusta.

Korkeakoulujen tulee kehittää maksullisiin ohjelmiinsa apurahajärjestelmä, jolla voidaan tukea lahjakaiden ulkomaisten opiskelijoiden opintoja Suomessa. Apurahajärjestelmästä ei ole tarkoitus antaa yksityiskohtaisia säännöksiä, vaan yliopistot voisivat luoda tarvittavan järjestelmän parhaaksi katsomallaan tavalla. Apuraha voisi yliopiston harkinnan mukaisesti kattaa opiskelijan lukukausimaksut tai osan niistä taikka se voisi kattaa myös opiskelijan elinkustannuksia kokonaan tai osittain opiskeluaikana.

Koulutuksen maksullisuutta koskevan säännöksen ehdotetaan olevan voimassa viisi vuotta. Tänä aikana on tarkoitus selvittää, mitä vaikutuksia maksullisiin ohjelmiin siirtymisestä on korkeakoulujen kansainvälistymiselle, suomalaisen korkeakoulutuksen vetovoimalle ja opiskelijavirroille sekä vieraskielisen koulutustarjonnan laadulle. Korkeakouluilla on lakiehdotuksen 47 §:n nojalla velvollisuus kerätä ja toimittaa opetusministeriölle tarvittavat tiedot kokeilun seurantaan ja arviointia varten.

11 §. *Opetus- ja tutkintokielet.* Voimassa olevan lain mukaan Helsingin yliopiston, Teknillisen korkeakoulun, Kuvataideakatemia, Sibelius-Akatemia, Taideteollisen korkeakoulun ja Teatterikorkeakoulun opetus- ja tutkintokielet ovat suomi ja ruotsi. Åbo Akademin ja Svenska Handelshögskolanin sekä Helsingin yliopiston Svenska Social- och kommunalhögskolanin opetus- ja tutkintokieli on ruotsi. Muiden yliopistojen opetus- ja tutkintokieli on suomi. Lakiehdotuksen mukaan yliopistojen opetus- ja tutkintokielet pysyvät ennallaan, ja yliopistouudistuksen yhteydessä yhteen sulautuvien korkeakoulujen opetus- ja tutkintokieli säilyy kunkin yksikön osalta sellaisena kuin se on ollut ennen korkeakoulujen yhdistymistä. Aalto-yliopiston opetus- ja tutkintokielet ovat näin ollen suomi ja ruotsi teknisellä ja taideteollisella alalla ja suomi kaupallisella alalla.

12 §. *Ruotsin kieltä taitavien henkilöiden kouluttaminen.* Vastuu ruotsin kieltä taitavien henkilöiden koulutuksesta kuuluisi säännöksen 1 momentin mukaan ruotsinkielisille ja kaksikielisille yliopistoille.

3 luku. Organisaatio

13 §. *Yliopiston toimitukset.* Pykälässä säädettäisiin julkisoikeudellisina laitoksina toimivien yliopistojen pakollisista toimituksista, joita olisivat hallitus, rehtori, yliopistokollegio ja valtuutetut. Esityksen 67 §:n mukaan Helsingin yliopistolla olisi kansleri ja samoin esityksen 76 §:n mukaan Åbo Akademiolla olisi kansleri. Muilla yliopistoilla kanslerista voitaisiin tarvittaessa määrätä johtosäännöllä. Yliopistojen järjestäytymiseen liittyen muista toimituksista määrättäisiin myös johtosäännöllä.

14 §. *Hallitus.* Julkisoikeudellisena laitoksena toimivan yliopiston ylimpänä päättävänä toimituksena toimisi yliopiston hallitus. Pykälässä säädettäisiin hallituksen tehtävistä. Itsenäisen oikeushenkilöaseman takia yliopiston hallituksen tehtävissä korostuu aikaisempaa enemmän oikeushenkilön talouteen ja sen hoitamiseen liittyvä päätöksenteko sekä valvontavelvollisuus taloudenpidon osalta. Vastuu yliopiston vakavaraisen aseman säilyttämisestä vaatii myös vahvan päätöksentekovallan antamista yliopiston hallitukselle. Pykälän 3 momentissa mainittujen tehtävien osalta hallitus voisi siirtää tehtävän muulle yliopiston toimitukselle. 3 momentin ensimmäisessä ja toisessa kohdassa kyse on opetukseen ja tutkimukseen liittyvistä akateemisista asioista. 3 momentin 3 kohdan mukaan hallitus voisi siirtää muulle toimitukselle suoraan rehtorin alaisuudessa toimivan johtavan henkilöstön valinnan. Edellä mainittu antaa hallitukselle mahdollisuuden päättää kyseisten valintojen siirtämisestä esimerkiksi suoraan rehtorille, jos hallitus katsoo siirron tarkoituksenmukaiseksi ja yliopiston sisäistä toimivuutta tukevaksi ratkaisuksi.

15 §. *Hallituksen kokoonpano.* Pykälässä esitetään, että hallituksen kokoonpano voisi vaihdella kuudesta jäsenestä 14 jäseneseen, koska yliopistot ovat erikokoisia. Enintään puolet jäsenistä valittaisiin yliopistoyhteisön eri ryhmistä. Yliopistoyhteisön muodostaa yliopiston henkilöstö ja ylioppilaskuntaan kuuluvat opiskelijat. Yliopistoyhteisön henkilöstöryhmiä olisi kaksi, yliopiston professorit ja toisena ryhmänä muu opetus- ja tutkimushenkilöstö sekä muu henkilöstö. Ylioppilaskuntaan kuuluisivat esityksen 42 §:ssä tarkemmin määritellysti kaikki opiskelijat, jotka on otettu opiskelijoiksi alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin. Puolet hallituksen jäsenistä tulisi olla kyseisen yliopiston yliopistoyhteisöön kuulumattomia henkilöitä. Yliopistoyhteisöön kuulumattomien jäsenten tulisi edustaa monipuolisesti yhteiskuntaelämän ja yliopiston toimialaan kuuluvien tieteiden ja taiteiden asiantuntemusta. Yliopistoyhteisön jäsenet hallitukseen valitsee kukin yliopistoyhteisön ryhmä keskuudestaan. Yliopistokollegio valitsisi yliopistoyhteisöön kuulumattomat jäsenet. Yliopistokollegion tulisi jäsenten valinnassa ottaa huomioon yliopistonsa toiminta ja sen erityispiirteet, ja niiden perusteella arvioida minkälaista lisäarvoa ulkopuolisten jäsenten toivotaan tuovan yliopiston toimintaan. Yliopistoyhteisöön kuulumattomat hallituksen jäsenet vahvistavat yliopiston suhteita muuhun yhteiskuntaan ja tuovat lisää painoarvoa yliopiston hallituksen vaikutusmahdollisuuksiin esimerkiksi suhteissa valtiovalan edustajiin. Myös itsenäisessä oikeushenkilöasemassa toimimiseen, erityisesti sen talouden vakautteen ja omaisuuden hyvään hoitoon voidaan hankkia lisäosaamista ulkopuolisten hallitusten jäsenten kautta. Pykälässä luetellaan ne yliopistoyhteisön toimitukset ja yliopistoyhteisöön kuuluvat jäsenet, jotka eivät voi olla hallituksen jäseniä. Tällä pyritään siihen, että hallitus olisi aidosti ratkaisukykyinen ja kykenisi ratkaisuisaan arvioimaan mahdollisimman hyvin yliopiston kokonaisuutta. Lisäksi tämä

selkeyttää eri toimielinten toimivaltasuhteita ja vähentää tapauksia, jossa jäsen olisi asioita ratkaistaessa esteellinen. Hallitus valitsisi yhden yliopistoyhteisöön kuulumattoman jäsenen puheenjohtajakseen. Kaikilla hallituksen jäsenillä olisi varajäsen.

16 §. Hallituksen toimikausi, jäsenen eroaminen ja vapauttaminen. Hallituksen toimikauden pituudesta päättäisi yliopistokollegio. Voimassaolevan yliopistolain mukaan yliopistoissa, joissa ei ole kansleria, voi hallitus johtosäännöllä määrätä oman toimikautensa pituudesta tai johtosäännön muutoksella jopa jatkaa omaa toimikauttaan. Nykytilaan verrattuna tämä selkeyttäisi toimivaltasuhteita ja toisi läpinäkyvyyttä yliopiston hallintoon. Pykälässä säänneltäisiin myös menettely tilanteessa, jossa hallituksen jäsen voidaan vapauttaa tehtävästään kesken toimikauden. Päätöksen tehtävästä vapauttamisesta tekee hallitus. Esityksen hallituksen jäsenen vapauttamisesta tehtävästään voi tehdä hallituksen puheenjohtaja tai se, jolla on oikeus valita kysymyksessä oleva jäsen hallitukseen. Pykälässä on säännelty ne syyt, joihin päätös vapauttamisesta on perustuttava. Erityisen painavana syynä ei voitaisi ainakaan katsoa sitä, että valinnan tehnyt taho jälkikäteen tarkastellen perustellustakin syystä haluaisi valita jonkin toisen henkilön hallitukseen tai, että hallituksen jäsen menettäisi valinnan tehneen tahon luottamuksen pelkästään esimerkiksi näkemystensä tai hallituksen tekemien päätösten takia.

17 §. Rehtorit. Yliopiston rehtori olisi pakollinen toimielin. Pykälässä säädettäisiin rehtorin tehtävistä. Rehtorin yleistoimivaltaan voidaan katsoa kuuluvan yliopiston juoksevan hallinnon hoitamisen varmistaminen. Rehtori vastaisi myös siitä, että yliopiston kirjanpito on lainmukainen sekä siitä että varainhoito on luotettavalla tavalla järjestetty. Rehtorin vastuulla olisi hallituksessa käsiteltävien asioiden valmistelu ja esittely. Rehtorin on siten huolehdittava niiden tietojen antamisesta hallitukselle, jotka ovat tarpeen hallituksen tehtävien suorittamiseksi. Rehtori vastaisi siitä, että hallituksessa käsiteltävien asioiden valmistelu on perusteellista ja tarvittaessa esittelyn hoitavat tai hallituksella on mahdollisuus kuulla kyseisen asian osalta yliopiston asiantuntijoita. Koska yliopiston hallitus ei ole jatkuvasti koolla, on tarpeellista säätää rehtorin oikeudesta ryhtyä yliopiston tehtävät huomioiden laajakantoisiin toimiin siinä tapauksessa, että hallituksen päätöstä ei voida odottaa aiheuttamatta yliopiston toiminnalle olennaista haittaa. Hallinnon toimivuuden varmistamiseksi rehtorilla olisi pykälän mukaan myös oikeus siirtää henkilöstön ottamisen tai toimivaltaansa kuuluvan muun asian yliopiston muun toimielimen tai henkilön ratkaistavaksi.

18 §. Rehtorin valinta. Hallitus valitsisi rehtorin. Rehtorin tulisi nauttia hallituksen luottamusta, koska hän vastaa asioiden esittelystä hallitukselle ja hallituksen päätösten täytäntöönpanosta. Yliopiston johtamisen osalta valintatapa vahvistaa rehtorin asemaa suhteessa yliopistoyhteisöön, koska rehtori ei olisi jatkossa yliopistoyhteisön itsensä suoraan valitsema. Rehtorin tehtävä olisi edelleen viiden vuoden pituisena määräaikainen. Kelpoisuusvaatimuksien osalta tehtävien hoitamiseksi tarvittavaa kykyä ja ammattitaitoa tulisi arvioida myös esityksen 17 §:ssä mainittuja rehtorin tehtäviä vasten. Käytännössä osoitetun johtamistaidon lisäksi edelleen erityisen tärkeänä ominaisuutena rehtorille tulisi katsoa yliopistomaailman tuntemisen.

19 §. Yliopiston edustaminen. Pykälässä säädettäisiin, että hallitus edustaa yliopistoa yleensä ja rehtori voi edustaa yliopistoa niissä tehtävissä, jotka esityksen 17 §:n mukaan kuuluvat hänen tehtäviinsä. Pykälässä ei viitata toiminimen kirjoittamiseen, kuten ei osakeyhtiölaissakaan (624/2006), koska oikeus

kirjoittaa yliopiston toiminimi liittyy luonnollisena osana oikeuteen edustaa yliopistoa. Käytännössä puhekielen mukaista yliopiston edustamista tulevat harjoittamaan julkisoikeudellisina laitoksina toimivissa yliopistoissa etupäässä rehtori ja muut yliopiston toimielimet hallituksen sijaan, koska hallitus tulisi olemaan nykyiseen tapaan lähinnä hallituksen päätöksentekoa varten kokoontuva toimielin. Hallitus voi antaa oikeuden edustaa yliopistoa myös tietyille hallituksen jäsenelle tai muulle nimetylle yliopiston henkilölle. Lisäksi yliopisto voi edustamiseen käyttää hyväkseen muualla siviilioikeudessa tunnettuja valtuuttamista koskevia menettelyjä. Nämä voivat olla tarpeellisia etenkin esimerkiksi pienien hankintojen ja muiden arvoltaan vähäisten toimintaan liittyvien tukipalvelujen hankkimisessa.

20 §. Yliopiston johdon huolellisuusvelvoite. Pykälässä määriteltäisiin yliopiston hallituksen ja rehtorin yleinen tehtävä. Hallituksella ja rehtorilla on velvollisuus toimia huolellisesti. Lisäksi hallituksella ja rehtorilla on velvollisuus toimia yliopiston edun mukaisesti. Hallituksen jäsenen ei siis tehtävässään tule ensisijaisesti edustaa esimerkiksi jotakin eturyhmittymää, vaan päätöksenteon perusteena tulle olla yliopiston kokonaisuus.

21 §. Hallituksen jäsenen ja rehtorin vastuu. Hallituksen jäsenen ja rehtorin olisi korvattava vahinko, jonka hän on tehtävässään tätä lakia tai muita säännöksiä rikkomalla tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttanut yliopistolle. Velvollisuus korvata vahinko toteutuu myös esityksen 20 §:n huolellisuusvelvoitteen vastaisen toiminnan lisäksi, jos hallituksen jäsen tai rehtori toimessaan muuten rikkoo yliopistolakia tai muita säännöksiä. Korvausvastuu edellyttää tuottamuksellista menettelyä. Hallituksen jäsenen tai rehtorin tekemät olosuhteisiin nähden asianmukaiseen harkintaan ja selvitykseen perustuvat yliopiston toimintaa koskevat päätökset, jotka jälkikäteen osoittautuvat yliopiston kannalta epäonnistuneiksi ja tuottivat yliopistolle taloudellisia menetyksiä, eivät ole katsottava korvausvastuun aiheuttavaksi tuottamukselliseksi menettelyksi. Jos vahinko on aiheutunut useamman hallituksen jäsenen tahallisuudesta tai huolimattomasta menettelystä, vastaisivat he vahingon korvaamisesta yliopistolle yhteisvastuullisesti.

22 §. Yliopistokollegio. Pykälässä säädettäisiin yliopistokollegiosta, sen kokoonpanosta ja tehtävistä. Yliopistokollegio olisi yliopistoyhteisön muodostama yliopiston pakollinen toimielin. Yliopiston johtosäännössä määrättäisiin yliopistokollegion koko, joka saisi olla enintään 50 jäsenen suuruinen. Samoin johtosäännössä määrättäisiin suhdeluvusta, jonka mukaan yliopistoyhteisön eri ryhmät valitsisivat keskuudestaan edustajat yliopistokollegioon. Kustakin ryhmästä tulisi olla kuitenkin vähemmän kuin puolet yliopistokollegion koko jäsenmäärästä. Yliopistokollegio päättäisi hallituksen toimikauden pituudesta ja jäsenmäärästä. Voimassaolevan yliopistolain mukaan yliopistoissa, joissa ei ole kansleria, voi hallitus johtosäännöllä määrätä oman toimikautensa pituudesta ja jäsenmäärästä, tai johtosäännön muutoksella jopa jatkaa omaa toimikauttaan. Nykytilaan verrattuna esitys selkeyttäisi toimivaltasuhteita ja toisi läpinäkyvyyttä yliopiston hallintoon. Edellä mainitun lisäksi yliopistokollegio valitsisi yliopistoyhteisöön kuulumattomat hallituksen jäsenet, vahvistaisi yliopistoyhteisön eri ryhmien valitsemien hallitusten jäsenten valinnan, valitsisi yliopiston valtuutetut ja yliopiston tilintarkastajat. Esityksen 61 §:n 3 momentin mukaisesti yliopistokollegio voisi päättää vahingonkorvauskanteen nostamisesta yliopiston puolesta hallitusta, hallituksen jäsentä tai rehtoria, kuin myös tilintarkastajaa vastaan, jos yliopiston valtuutetut eivät myönnä vastuuvapautta yliopiston tilinpäätöksen johdosta.

23 §. *Yliopiston valtuutetut.* Yliopistokollegio valitsisi kolme valtuutettua ja henkilökohtaiset varavaltuutetut. Näiden tulisi olla kyseiseen yliopistoyhteisöön kuulumattomia henkilöitä. Valtuutettuna ei myöskään voisi olla hallituksen jäsen tai varajäsen, rehtori tai vararehtori. Valtuutettujen tehtävänä olisi vahvistaa yliopiston tilinpäätös ja toimintakertomus sekä päättää vastuuvapauden myöntämisestä hallitukselle ja rehtorille. Tehtävä edellyttäisi valtuutetuilta taloudellista asiantuntemusta.

24 §. *Opetuksen, tutkimuksen sekä muiden toimintojen organisaatio ja hallinto.* Yliopiston sisäisen järjestäytymisen osalta pykälässä jätettäisiin harkintavalta yliopistolle itselleen, kuten voimassaolevassa yliopistolaissakin on säädetty. Tutkimuksen ja opetuksen järjestämistä varten yliopisto voisi jakautua tiedekuntiin tai muihin niihin rinnastettaviin yksiköihin sen mukaan kuin yliopiston johtosäännössä määrättäisiin. Tiedekuntaan rinnastettavan yksikön nimi ei sellaisenaan olisi olennainen tekijä järjestäytymisessä. Olennaista pykälän mukaan olisi kuitenkin se, että tiedekunnassa tai siihen rinnastettavassa yksikössä tulisi olla monijäseninen hallintoelin. Tiedekunnan tai siihen rinnastettavan yksikön hallintoelimen jäsenet valitsisi yliopistoyhteisö myös säätiömuodossa toimivissa yliopistoissa. Kuten nykyisinkin, yliopistolla voisi olla myös muita yksiköitä, samoin kuin yhteisiä yksiköitä toisten yliopistojen sekä muiden yhteisöjen kanssa. Yliopistoilla olisi siis jatkossakin mahdollisuus toteuttaa toimintaansa esimerkiksi yliopistokeskuksissa. Toiminnan luonteesta riippuen, kun kyse on muusta kuin julkisesta tehtävästä ja erityisesti kun kysymykseen tulee valtion rahoituksen ulkopuolella harjoitettava taloudellinen toiminta, tulisi yliopiston tällaista toimintaa harjoittavien yksiköiden osalta harkita sitä, olisiko joissakin tapauksissa toiminta näiden yksiköiden sijaan järjestettävä erillisenä oikeushenkilönä, esimerkiksi osakeyhtiömuodossa. Opiskelijoiden oikeusturvan varmistamiseksi pykälässä säädetään lisäksi opintosuorituksia koskevia oikaisupyyntöjä käsittelevistä toimielimistä.

25 §. *Johtosäännöt ja määräykset.* Pykälässä säädettäisiin edelleen yliopistoille itsehallintonsa mukaisesti oikeus määrätä järjestäytymisestään, toimielintensä keskinäisestä toimivallasta ja tehtävistä sekä muista toimintaansa liittyvistä asioista johtosäännöillä ja muilla määräyksillä, jos tätä ei ole säädöksillä rajoitettu.

26 §. *Monijäsenisen hallintoelimen päätöksenteko.* Pykälä olisi monijäsenisen hallintoelimen päätöksenteon osalta sisällöltään voimassaolevan yliopistolain mukainen.

27 §. *Hallintomenettely ja julkisuus.* Huolimatta valtiosta erillisestä oikeushenkilöasemasta, tulisi yliopiston ja ylioppilaskunnan julkista hallintotehtävää hoitaessaan noudattaa hallintolain säännöksiä. Jotta varmistetaan yleinen luottamus yliopiston toimintaan ja toiminnan läpinäkyvyys, on yliopiston toiminnassa noudatettava hallintolain esteellisyyttä koskevia säännöksiä, vaikka kyseessä ei olisi julkinen hallintotehtävä. Tästä poikkeuksena hallintolain 28 §:n 1 momentin 5-6 kohtaa ei sovellettaisi yliopistoon tai yliopistokonserniin kuuluvaan yhteisöön, ellei kysymyksessä ole sellaisesta asiasta, jossa yliopiston ja edellä mainitun yhteisön edut ovat ristiriidassa keskenään tai asian tasapuolinen käsittely edellyttää sitä, ettei henkilö osallistu asian käsittelyyn. Säännöksellä pyritään turvaamaan päätöksenteon riittävä sujuminen yliopistokonsernin sisällä. Yliopiston toimintaan sovellettaisiin mitä viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään viranomaisesta. Täten siihen, mitkä asiakirjat yliopistoissa ovat julkisia ja mitkä asiakirjat esimerkiksi liikesalaisuuksina ovat salaisia, ei esitetä muutoksia huolimatta yliopistojen oikeudellisen aseman muuttumisesta.

4 luku. Henkilöstö

28 §. *Yliopiston henkilöstö.* Pykälässä säilytettäisiin yliopiston henkilöstörakenne nykyisen kaltaisena. Yliopistossa olisi edelleen professoreita ja muuta opetus- ja tutkimushenkilökuntaa sekä henkilöstöä muiden tehtävien hoitamista varten. Yliopiston henkilöstön tehtävään ottaminen keskitettäisiin lähtökohtaisesti rehtorille, jollei rehtorin päätöksellä henkilöstön ottamista osittain tai kokonaan siirretä muun hallintoelimen tai yliopiston palveluksessa olevan päätettäväksi. Ehdotuksella pyritään rehtorin aseman vahvistamiseen yliopiston johtamisessa. Toisaalta esitys palvelee myös yliopiston profiloitumista, jonka toteutumista voidaan edistää osaltaan keskitetysti toteuttavin henkilöstövalinnoin.

Voimassa olevassa laissa korkeakoulun professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämisestä (856/1991) ja asetuksessa korkeakoulujen professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämisestä (1581/1991) sekä asetuksessa korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä (309/1993) on säännelty henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia, menettelyä viran täyttämässä ja osittain jopa virkojen tehtäviä. Tarkoituksena on, että edellä mainittu laki ja asetukset kumotaan yliopistolain voimaansaattamisesta annettavassa laissa. Professorin ja myös muun henkilöstön tehtävän täyttämisen osalta yliopistoille on tarkoitus antaa mahdollisuus aikaisempaa tehokkaampaan tehtävän täyttämiseen. Yliopiston käytännöt valintamenettelyn osalta jätettäisiin yliopiston omaan päätösvaltaan johtosäännöllä määrättäväksi. Aikaisempaa nopeammin tapahtuvat tehtävien täytöt ovat sekä yliopiston toiminnan että henkilöstön aseman kannalta perusteltuja.

Myös kelpoisuusvaatimukset tehtäviin jätettäisiin yliopiston omaan harkintaan johtosäännöllä määrättäväksi. Voimassaolevassa asetuksessa korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä on professorin kelpoisuusvaatimuksiksi 2 §:ssä säädetty tieteellinen tai taiteellinen pätevyys, opetustaito, ja jos se on tärkeää tehtävän hoitamiseksi, käytännöllinen perehtyneisyys tehtävälleen. Yliopistojen jatkossa aikaisempaa enemmän kilpaillessa niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin keskenään, ei ole todennäköistä, että vaatimustaso esimerkiksi professorin tehtäviin laskisi nykyisestä, vaikka kelpoisuusvaatimuksia ei olisikaan asetustasolla säännelty. Lisäksi yliopistojen profiloituessa ongelmalliseksi saattaisi muodostua kaikkia yliopistoja koskevat samat henkilöstön kelpoisuusvaatimukset. Edellä mainitun asetuksen 2 §:n mukaisia kelpoisuusvaatimuksia ei voida myöskään pitää muotoilultaan siten tarkkarajaisina, että ne toisivat lisäarvoa valintamenettelyyn. Enemmänkin näiden kelpoisuusvaatimusten voidaan todeta olevan itsestäänselvyksiä. Asetuksessa korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä on henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia asetettu professoreista kirjastonhoitajan ja informaation virkaan saakka. Julkisen sektorin viroissa, joihin perinteisesti on asetettu kelpoisuusvaatimuksia, on nykyinen kehitys vienyt kelpoisuusvaatimuksia vähentävään suuntaan. Esimerkiksi ministeriötasolla on alettu luopua siitä, että ylitarkastajan virkaan, joka voidaan katsoa pääsääntöiseksi ministeriötason esittelijän viraksi, kuuluisi kelpoisuusvaatimuksena ylempi korkeakoulututkinto. Muusta valtionhallinnosta poiketen ainoastaan yliopistoissa säädetään nykyisin asetustasolla osittain virkamiesten virkaan kuuluvista tehtävistä virkanimikkeittäin. Kun yliopistot siirtyvät valtiohallinnon ulkopuolelle ja saavat työnantajan neuvotteluoikeudet työehtosopimusten osalta ja henkilöstön kanssa tehdään työ sopimukset työsuhteesta, ei asetustasoinen tehtävien sääntely ole tarkoituksenmukaista. Tavoitteena on, että yliopistot pystyisivät aikaisempaa joustavammin vastaamaan yhteiskunnan muuttuviin odotuksiin ja toisaalta se, että varmistetaan henkilöstön mahdollisuudet siirtyä aikaisempaa joustavammin osaamisensa mukaisesti uusiin tehtäviin, joiden tarkemmasta sisällöstä he voivat sopia työnantajan kanssa työ sopimuksilla virkarakenteen jäykistämättä näitä mahdollisuuksia.

29 §. *Henkilöstön palvelussuhde.* Pykälässä säädettäisiin, että yliopiston henkilöstön palvelussuhde olisi työsuhde. Palvelussuhteen sääntely siirtyisi valtion virkamieslain alaisuudesta työsopimuslaissa säännellyksi palvelussuhteeksi. Tämä merkitsisi myös sitä, että työnantajan oikeudet neuvotella työehtosopimuksista siirtyisivät yliopistoille. Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus olisi pykälän mukaan turvattu palvelussuhteen lajista riippumatta. Työsopimuslaissa säädetään määräaikaisten työsopimussuhteiden perusteista. Tämän lisäksi pykälässä olisi erikseen mainittuna yliopiston mahdollisuus ottaa henkilöstöä määräaikaiseen työsopimussuhteeseen tieteelliseen tai taiteelliseen jatkokoulutukseen taikka yliopiston vakinaisiin tutkimus- tai opetustehtäviin pätevöitymistä varten. Tällä pyritään turvaamaan ja edistämään tutkijanuraa sen mukaisesti kuin neliportainen tutkijanura- työryhmä on selvityksessään linjannut (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:15). Neliportaisen tutkijanuramallin tavoitteena on läpinäkyvämpi, ennustettavampi ja tasa-arvoisempi tutkijanura. Ensimmäisellä portaalla olisi pääsääntöisesti väitöskirjatyötä tekeviä nuorempia tutkijoita, toinen porras olisi tohtoritutkinnon äskettäin suorittaneiden uravaihe, kolmannella portaalla oltaisiin itsenäisiä, akateemiseen johtajuuteen kykeneviä tutkimuksen ja koulutuksen ammattilaisia, ja neljäs porras olisi professorivaihe. Työryhmän mukaan järjestelmällä pyrittäisiin luomaan liikkuvuutta edistäviä komponentteja, menestyksekkään työn tuomia edistymismahdollisuuksia ja toimien vakinaistamismahdollisuuksia. Esityksen mukaan yliopistoilla olisi jatkossakin mahdollisuus käyttää sivutoimisia tuntiopettajia opetustehtävissä nykyiseen tapaan palvelussuhteen muutoksesta huolimatta. Virkasuhde ja työsopimussuhde ovat vuosikymmenten kuluessa pitkälti säännöstasolla ja käytännön työelämässä yhdenmukaistuneet.

30 §. *Professorin tehtävät, valinta ja arvonimi.* Yliopistojen toiminnan kannalta professorien tehtävien määrittely on eräs yliopistotoiminnan keskeisistä asioista. Professorin tehtävistä säädetään nykyisin korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä annetussa asetuksessa. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi professorin olennaisimmista tehtävistä yliopiston palveluksessa. Pykälän mukaan professorin tehtävän täyttäminen tapahtuisi nykyiseen tapaan lähtökohtaisesti julkisen haun kautta. Professorin tehtävä voitaisiin täyttää ilman julkista hakua silloin, kun tehtävään voidaan kutsua ansioitunut yliopiston johtosäännössä määritellyt kelpoisuusvaatimukset täyttävä henkilö. Tämä tehtävän täyttämismenettely korostuisi etenkin silloin, kun yliopistot kilpailevat kansainvälisesti arvostetuista tieteen ja taiteen asiantuntijoista. Lisäksi määräaikaiseen professorin tehtävään voitaisiin ottaa ilman avointa hakua. Asiantuntijamenettely professorin tehtävään otettaessa säilyisi pykälän mukaan nykyisen kaltaisena. Yliopiston oikeus myöntää palveluksessaan olevalle henkilölle professorin arvonimi säilyisi nykyisen kaltaisena. Voimassaolevassa asetuksessa korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä 23 §:ssä säädetään, että korkeakoulu voi myöntää erillisen tutkimuslaitoksen johtajalle, tutkimusjohtajalle sekä tiedekuntaan tai osastoon kuuluvan tutkimusyksikön ja muun vastaavan yksikön johtajalle tai erityisestä syystä kenelle tahansa palveluksessaan olevalle professorin arvonimen.

31 §. *Yliopiston hallintokieli ja kielitaitovaatimukset.* Koska yliopistoilla olisi jatkossakin lakisääteisiä julkisia tehtäviä, tulee henkilöstön kielitaitovaatimuksista säätää tarpeellisessa määrin asetustasolla. Pykälässä säädettäisiin lisäksi yliopiston hallinnossa käytettävästä kielestä, joka ei kuitenkaan pykälän mukaan estäisi kansalaisia käyttämästä äidinkieltään, suomea tai ruotsia, asioidessaan yliopistossa.

5 luku. Opiskelijat

32 §. *Opiskelijaksi ottaminen.* Pykälän 1 momentti vastaa voimassa olevan yliopistolain 18 §:n 1 momenttia. Opiskelijat ottaisi yliopisto. Opiskelijat otettaisiin pääsääntöisesti suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa ilman välivaiheen karsintoja. Opiskelijat voitaisiin ottaa suorittamaan myös pelkästään alempaa korkeakoulututkintoa nykyiseen tapaan esimerkiksi silloin, kun yliopisto ei järjestä koulutusosalalla tai koulutuspaikkakunnalla ylempään korkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta. Pelkästään ylempää korkeakoulututkintoa suorittamaan opiskelija voitaisiin ottaa silloin, kun yliopisto voi yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen (794/2004) mukaan järjestää koulutuksen niin, ettei siihen kuulu alempaa korkeakoulututkintoa sekä silloin, kun yliopisto ottaisi opiskelijan soveltuvan alemman korkeakoulututkinnon tai muun tasoltaan vastaavan koulutuksen pohjalta suorittamaan ylempään korkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta.

Voimassa olevan yliopistolain 18 §:n 3 momentin mukaan yliopisto päättää opiskelijavalinnan perusteista. Silloin, kun yliopisto opiskelijoiden määrän rajoittamisen vuoksi ei voi ottaa koulutukseen kaikkia hakijoita, hakijoihin on sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Hakijat voidaan voimassa olevan lain mukaan jakaa erilaisen koulutustaustan vuoksi valinnoissa erillisiin ryhmiin, jolloin yhdenmukaisia valintaperusteita on sovellettava ryhmään kuuluviin hakijoihin. Lisäksi jonkin kieliryhmän koulutustarpeen turvaamiseksi voidaan yhdenmukaisista valintaperusteista rajoitetusti poiketa. Ehdotettavan pykälän 2 momentissa ei esitetä muutoksia näihin hakijoiden yhdenvertaista kohtelua koskeviin säännöksiin. Säännöksen tarkoittamia erilaiseen koulutustaustaan liittyviä ryhmiä voivat muodostaa muun muassa ylioppilastutkinnon suorittaneet, ulkomailla kouluopintonsa suorittaneet, korkeakoulututkinnon suorittaneet, avoimen yliopiston opintoja suorittaneet ja erilaisiin muuntokoulutuksiin hakeneet. Sen sijaan säännöksen nojalla hakijoita ei voida tällaisten ryhmien sisällä jakaa edelleen ryhmiin. Näin ollen esimerkiksi ylioppilastutkinnon suorittaneisiin hakijoihin ei voida soveltaa erilaisia valintaperusteita eri vuosina suoritettujen ylioppilastutkintojen perusteella. Säännös ei myöskään mahdollista nk. uusien ylioppilaiden suosimista esimerkiksi lisäpistein. Yliopistojen tulisi pyrkiä toiselta asteelta korkeakoulutukseen siirtymistä koskeviin koulutuspoliittisiin tavoitteisiin ensisijaisesti kehittämällä opiskelijavalintoja siten, etteivät ne perusteettomasti asettaisi samana vuonna ylioppilaksi kirjoittaneita muita hakijoita epäedullisempaan asemaan. Hakijoita voitaisiin kohdella tasavertaisemmin esimerkiksi kehittämällä aineistopohjaisia ja soveltuvuutta mittaavia pääsykokeita, tarkistamalla hakija pääsykoeaikatauluja ja mitoittamalla luettavaa kirjallisuutta siten, että myös samana keväänä toisen asteen päättäneiden olisi mahdollista menestyä opiskelijavalinnoissa. Hakijoiden yhdenvertaista kohtelua koskeva säännös ei kuitenkaan estä yliopistoja antamasta erilaisia painoarvoja eri vuosina suoritettujen ylioppilastutkintojen eri arvosanoille, jos painoarvot perustuvat ylioppilastutkinnon ainekohtaisiin ja todellisiin muutoksiin.

Pykälän 3 momentin mukaan opiskelijavalinta järjestettäisiin päävalintojen osalta yliopistojen yhteishaun avulla. Yhteishaku toteutettaisiin käyttäen opiskelijavalintarekisteriä, johon osarekisterinä kuuluu yliopistojen hakurekisteri. Lain opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä (1058/1998) mukaan opetushallitus on opiskelijavalintarekisterin ylläpitäjä ja yliopistot osallistuvat rekisterinpitoon. Yhteishaulla ei muuteta esityksen 32 §:ssä säädettyä yliopiston oikeutta ottaa opiskelijat ja päättää opiskelijavalinnan perusteista. Lakiehdotukseen sisältyy laki opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain muuttamisesta, jolla tarkennettaisiin yhteishakua koskevia säännöksiä.

33 §. *Kelpoisuus korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin.* Pykälää on nykysäännösten pohjalta tarkennettu siten, että yliopistoilla olisi entistä paremmat mahdollisuudet valita opiskelijansa joustavasti eri koulutusväylyiltä, mikä antaa myös lisää mahdollisuuksia elinikäisen oppimisen periaatteen toteuttamiseen.

Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin kelpoisuudesta alempaan korkeakoulututkintoon ja sekä alempaan että ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin pääosin voimassa olevaa yliopistolakia vastaavasti. Näihin opintoihin olisi momentin 1 kohdan mukaan nykysäännöstä vastaavasti kelpoinen henkilö, joka on suorittanut ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetussa laissa (672/2005) tarkoitetun tutkinnon eli ylioppilastutkinnon, International Baccalaureate -tutkinnon, Reifeprüfung-tutkinnon tai Eurooppa-koulujen eurooppalaisen ylioppilastutkinnon. Momentin 2 kohdan mukaan kelpoinen olisi edelleen henkilö, joka on suorittanut vähintään kolmivuotisen ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavat aikaisemmat opinnot. Momentin 3 kohdaksi lisättäisiin säännös aiemmasta koulutuksesta riippumattoman näyttötutkintoihin perustuvan ammatillisen koulutuksen tuottamasta kelpoisuudesta. Sen mukaan ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai niitä vastaavan aikaisemman tutkinnon suorittanut henkilö olisi kelpoinen momentin tarkoittamiin korkeakouluopintoihin. Säännös vastaa ammattikorkeakoululain 20 §:n 1 momentin 3 kohtaa. Momentin 4 kohdan säännös ulkomaisen koulutuksen tuottamasta kelpoisuudesta vastaisi voimassa olevan yliopistolain säännöstä.

Pykälän *2 momentin* mukaan 1 momentissa säädetyt kelpoisuusvaatimukset koskisivat myös ylempään korkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta, jonka yliopisto järjestää ehdotettavan lain 7 §:n 2 momentin mukaisesti siten, ettei siihen kuulu alempaa korkeakoulututkintoa. Vastaava säännös sisältyy voimassa olevaan yliopistolakiin.

Pykälän *3 momentissa* säädettäisiin kelpoisuudesta pelkästään ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen. Näihin opintoihin olisi kelpoinen henkilö, joka on suorittanut soveltuvan alemman korkeakoulututkinnon, soveltuvan ammattikorkeakoulututkinnon tai soveltuvan ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Yliopisto voisi *4 momentin* mukaan edellyttää aiemman koulutuksen ja ylempään korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen sisällöllisten erojen vuoksi opiskelijalta enintään yhden vuoden opintoja edellyttämän määrän täydentäviä opintoja. Täydentävien opintojen enimmäismäärä lisättäisiin lakiin. Lisäksi 4 momentissa säädettäisiin kelpoisuudesta pelkästään oikeustieteen maisterin tutkintoon johtaviin opintoihin. Voimassa olevassa lainsäädännössä ei suoranaisesti edellytetä, että oikeustieteen maisterin tutkinnon pohjaksi vaadittaisiin oikeusnotaarin tutkinto. Koska oikeustieteen maisterin tutkinto nykyisen lainsäädännön mukaan antaa kelpoisuuden muun muassa tuomarin, syyttäjän ja asianajajan virkoihin sekä lukuisiin muihin oikeus- ja valtionhallinnon virkoihin, oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittamisoikeus tulisi myöntää vain sellaisille hakijoille, joiden pohjakoulutus antaa yhdistettynä oikeustieteen maisterin tutkintoon riittävän tosiasiallisen pohjan lakimiesammattien harjoittamiseen. Selkeyden vuoksi 4 momentissa säädettäisiin, että otettaessa opiskelija pelkästään oikeustieteen maisterin tutkintoon johtaviin opintoihin, 3 momentissa tarkoitettu soveltuva tutkinto olisi oikeusnotaarin tutkinto.

Pykälän 5 *momentissa* säädettäisiin kelpoisuudesta tieteelliseen tai taiteelliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin. Kelpoisuuden tuottaisi kansainvälisten käytäntöjen mukaisesti myös soveltuva ylempi ammattikorkeakoulututkinto, millä on osaltaan tarkoitus estää koulutuksellisten umpiperien muodostuminen ja edistää elinikäisen oppimisen periaatteen toteutumista.

Ammatilliseen jatkotutkintoon johtavia opintoja koskevista opinnoista säädettäisiin 6 *momentissa* voimassa olevaa yliopistolain säännöstä vastaavasti.

Pykälän 7 *momentin* mukaan pykälässä tarkoitettuihin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi myös henkilö, jolla yliopisto toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet. Säännös vastaisi voimassa olevan lain säännöstä ja mahdollistaisi yliopiston oman harkinnan hakijoiden tietojen ja valmiuksien arvioinnissa. Säännöksen tarkoittama henkilö voi olla esimerkiksi yliopiston edellyttämät avoimen yliopiston opinnot suorittanut hakija.

34 §. *Opiskelupaikan vastaanottaminen.* Voimassa olevan yliopistolain 18 §:n 2 momentin mukaan opiskelija voi ottaa samana lukuvuonna vastaan vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan. Säännöksellä on pyritty varmistamaan, että mahdollisimman moni hakija saa korkeakoulupaikan. Jotta yhden opiskelupaikan säännöksen tarkoitus toteutuisi, on kaikkien yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tullut toimia samojen periaatteiden mukaisesti ja kohdella kaikkia hakijoita yhdenvertaisesti. Opetushallituksen vuosittain kaikille korkeakouluille toimittaman menettelyohjeen mukaan opiskelupaikan vastaanottamisilmoitus on sitova eikä hakija voi sitä muuttaa tai peruuttaa. Vastaanottamistietoa voidaan muuttaa ainoastaan siinä tapauksessa, että viranomainen on toiminut virheellisesti ennen kuin hakija on jättänyt vastaanottoilmoituksensa. Sekä yliopistoissa että ammattikorkeakouluissa järjestetään opiskelijavalintoja ympäri vuoden, joiden tulokset julkistetaan eri aikoina. Säännöksen soveltaminen onkin johtanut hakijoiden kannalta kohtuuttomiin tilanteisiin esimerkiksi silloin, kun tammikuussa alkavaan koulutukseen haluava on jo edellisenä kesänä joutunut ratkaisemaan, ottaako syksyllä alkavasta koulutuksesta paikan vastaan vai jääkö odottamaan tammikuussa alkavan koulutuksen hakua ja opiskelijavalinnan tulosten julkistamista.

Yhteishakuun siirtymisen yhteydessä tarkennettaisiin myös niin sanotun yhden opiskelupaikan säännöstä. Pykälän 1 *momentin* mukaan opiskelija voisi ottaa vastaan vain yhden yliopistojen tai ammattikorkeakoulujen valtakunnalliseen yhteishakuun kuuluvan korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan samana lukukautena alkavasta koulutuksesta. Samana lukukautena valtakunnallisessa yhteishaussa vastaanotetun opiskelupaikan lisäksi opiskelija voisi ottaa opiskelupaikan myös toisena lukukautena alkavasta koulutuksesta taikka samankin lukukauden aikana alkavasta koulutuksesta, jos valinta ei kuulu valtakunnalliseen yhteishakuun.

Pykälän 2 *momentissa* olisi säännös opiskelupaikan vastaanottamiseen liittyvästä menettelystä. Säännös vastaisi voimassa olevan yliopistoasetuksen 13a §:ää.

35 §. *Lukuvuosi ja opiskelijaksi ilmoittautuminen.* Pykälän 1 *momentin* sisältämä lukuvuoden määritelmä siirrettäisiin lakiin voimassa olevan yliopistoasetuksen 11 §:stä. Pykälän 2 *momentissa* olisi säännös opiskelijaksi ilmoittautumiseen liittyvästä menettelystä, joka vastaisi voimassa olevan yliopistolain 18c §:n 1 momenttia.

36 §. *Alempien ja ylempien korkeakoulututkintojen tavoitteelliset suorittamisajat.* Säännös alempien ja ylempien korkeakoulututkintojen tavoitteellisista suorittamisajoista ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan. Säännös on tullut voimaan 1.8.2005 ja sitä sovelletaan vasta lukuvuonna 2005–2006 tai sen jälkeen opintonsa aloittaneisiin opiskelijoihin.

37 §. *Opiskeluoikeus.* Säännös ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan. Säännöstä sovelletaan lukuvuonna 2005–2006 tai sen jälkeen opintonsa aloittaneisiin opiskelijoihin.

38 §. *Opiskeluoikeuden jatkaminen.* Säännös ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan. Säännöstä sovelletaan lukuvuonna 2005–2006 tai sen jälkeen opintonsa aloittaneisiin opiskelijoihin.

39 §. *Opiskeluoikeuden menettäminen.* Säännökseen koottaisiin voimassa olevan yliopistolain 18c §:n 2 momentin ja 18f §:n 3 momentin säännökset opiskeluoikeuden menettämisestä tilanteissa, jossa opiskelija ei ole ilmoittautunut säädetyllä tavalla taikka suorittanut opintojaan säädettyssä ajassa. Jos opiskeluoikeuden menettänyt henkilö haluaa myöhemmin jatkaa opintojaan, hänen on pykälän mukaan haettava yliopistolta oikeutta päästä uudelleen opiskelijaksi. Opiskeluoikeuden palauttaminen ei edellyttäisi hakemista normaalin valintamenettelyn kautta vaan yliopisto voisi palauttaa sen hakemuksesta. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on pitänyt ilmoittautumismenettelyyn liittyvää sääntelyä ankarana etenkin, kun opiskeluoikeuden voi säännöksen perusteella menettää ilmoittautumismenettelyssä tapahtuneen vähäisenkin virheen tai laiminlyönnin perusteella. Perustuslakivaliokunta on myös korostanut suhteellisuusperiaatteen tärkeää merkitystä sovellettaessa yliopistolain säännöstä opiskelijan mahdollisuudesta hakea yliopistolta oikeutta päästä uudelleen opiskelijaksi (PeVL 19/2004 vp). Siltä osin kuin pykälä koskee opiskeluoikeuden menettämistä tilanteessa, jossa opiskelija ei ole suorittanut opintojaan säädettyssä ajassa, sitä sovelletaan lukuvuonna 2005–2006 tai sen jälkeen opintonsa aloittaneisiin opiskelijoihin.

40 §. *Opintosuoritusten arviointi.* Säännös vastaisi voimassa olevan yliopistoasetuksen 16 §:n 2 momenttia, joka siirrettäisiin yksilön oikeuksia koskevana säännöksenä lain tasolle.

41 §. *Opiskelijan kurinpito.* Säännös vastaisi voimassa olevan lain kurinpitosäännöstä. Lisäksi nykyisin yliopistoasetuksen 20 §:ään sisältyvät menettelytapasäännökset ehdotetaan siirrettäväksi lakiin.

42 §. *Ylioppilaskunta.* Pykälän 1 momentin mukaan yliopiston opiskelijoiden keskuudessa toimisi edelleen ylioppilaskunta, jolla on itsehallinto. Ylioppilaskunta säilytettäisiin lakisääteisenä julkisoikeudellisenä yhteisönä laissa säädettyjen julkisten tehtävien hoitamista varten. Säännöksen mukaan ylioppilaskunnan tarkoituksena on olla jäsentensä yhdyssiteenä ja edistää heidän yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja henkisiä sekä opiskeluun ja opiskelijan asemaan yhteiskunnassa liittyviä pyrkimyksiä. Säännöksessä ehdotetaan täsmennettäväksi ylioppilaskunnan aseman perusteita ja siihen ehdotetaan lisättäväksi maininnat ylioppilaskunnan julkisista tehtävistä, mitä eduskunnan perustuslakivaliokunta on pitänyt edellytyksenä tavallisen lainsäätämisyjärjestyksen käyttämiselle ylioppilaskunnan automaatiojäsenyyteen liit-

tyen (PeVL 3/1997 vp, 74/2002 vp). Tarkoituksena ei ole antaa lailla ylioppilaskunnalle uusia tehtäviä vaan lakiin kirjattaisiin sellaiset tehtävät, joita ylioppilaskunnat jo nykyisinkin hoitavat.

Ylioppilaskunnalla on vanhastaan ollut historiallinen kasvatus- ja kansalaisaktiivisuustehtävä. Ylioppilaskunta aktivoi jäsenistöään osallistumaan ja kehittämään yhteiskuntaa toimimalla erilaisten aatteiden ja visioiden luojana sekä keskusteluareenana. Ehdotettavan lain 2 §:n mukaan yliopiston tehtävänä on muun ohella kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja yhteiskuntaa. Ylioppilaskunta on vastaanottanut käytännössä suurelta osin tästä yliopistolle kuuluvasta kasvatustehtävästä mikä muodostaa hallinnollisen sidoksen oheen aatteellisen sidoksen yliopiston ja ylioppilaskunnan välille. Tämän vuoksi ehdotettavan pykälän 1 momentin mukaan ylioppilaskunnan tehtävänä olisi osallistua lain 2 §:ssä säädetyn yliopiston kasvatustehtävän hoitamiseen valmistamalla opiskelijoita aktiiviseen, valveutuneeseen ja kriittiseen kansalaisuuteen.

Ehdotettavan lain 4 §:n mukaan yliopistoyhteisöön kuuluvat sen opetus- ja tutkimushenkilöstö, muu henkilöstö ja opiskelijat. Opiskelijoiden ei ole katsottu olevan yliopiston asiakkaita vaan yliopistoyhteisön täysivaltaisia jäseniä muodostamansa ylioppilaskunnan kautta. Opiskelijoilla olisi edelleen merkittävä asema yliopiston hallinnossa ja ehdotettavan pykälän 2 momentin 1 ja 2 kohtien mukaan ylioppilaskunnan erityisenä tehtävänä olisi nimetä opiskelijoiden edustajat 3 luvussa tarkoitettuihin yliopiston toimielimiin sekä opintotukilain 9 §:n mukaiseen yliopiston opintotukilautakuntaan. Voimassa olevan yliopistolain mukaan ylioppilaskuntien oikeus valita opiskelijaedustajat yliopiston hallintoelimiin ei perustu lakiin vaan yliopistojen itsehallintonsa nojalla antamiin johtosääntöihin. Tästä johtuen nykyinen käytäntö vaihtelee yliopistoittain, joissakin yliopistoissa valinta kuuluu ylioppilaskunnille ja joissakin opiskelijaedustajat valitaan vaaleilla. Ehdotettavan säännöksen mukaan opiskelijaedustajat yliopiston toimielimiin valitsisi ylioppilaskunta.

Kansanterveyslain (66/1972) 14 §:n 1 momentin 6 kohdan (626/2007) mukaan kunnan tulee ylläpitää kunnan alueella sijaitsevien oppilaitosten opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta opiskeluterveydenhuoltoa. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijoiden terveydenhoito ja sairaanhoito sekä suun terveydenhuolto voidaan kuitenkin kunnan suostumuksella järjestää myös muutoin sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymällä tavalla. Säännöksen nojalla yliopisto-opiskelijat ovat vuodesta 1954 saaneet terveydenhuoltopalvelunsa Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry:n perustamalta Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiöltä (YTHS). Ehdotettavan pykälän 2 momentin 3 kohdan mukaan ylioppilaskunnan tehtävänä olisi osallistua tarvittaessa tähän kansanterveyslaissa kunnalle säädettyyn tehtävään. Vastuu opiskeluterveydenhuollon järjestämiseen säilyisi kuitenkin kunnalla.

Pykälän 3 momentin mukaan kaikki yliopiston opiskelijat, jotka on otettu opiskelijoiksi alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin lukuun ottamatta tilauskoulutukseen osallistuvia opiskelijoita, kuuluisivat ylioppilaskuntaan. Ylioppilaskunta voisi hyväksyä jäsenikseen myös muita yliopiston opiskelijoita. Ehdotettavassa laissa säilytettäisiin siten ylioppilaskuntien automaatiojäsenyys, mitä voidaan pitää perustuslain 13 §:n 2 momentissa säädetyn yhdistymisvapauden, erityisesti oikeuden olla kuulumatta yhdistykseen (ns. negatiivinen yhdistymisvapaus), rajoittamisena.

Perusoikeusuudistuksen esitöissä (HE 309/1993 vp, s. 60) todettiin, että yhdistymisvapautta koskeva säännös ei estäisi vastaisuudessa perustamasta nykyiseen tapaan lainsäädäntöteitse julkisoikeudellisia yhdistyksiä julkista tehtävää varten ja että myös jäsenyydestä tällaisessa yhdistyksessä voitaisiin edelleen säätää laissa. Esitöiden mukaan yhdistymisvapautta turvaavan perustuslainsäännöksen voidaan tällöinkin katsoa puoltavan pidättyvää suhtautumista automaatiojäsenyyteen. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on voimassa olevaa yliopistolakia koskevaa hallituksen esitystä käsitellessään katsonut, että

koska perusoikeusuudistuksen yhteydessä on säännöksen muotoilusta huolimatta pidetty mahdollisena säätää lailla julkisoikeudellisen yhdistyksen jäsenyydestä, on perusratkaisu ylioppilaskunnan automaatiojäsenyydestä sinänsä hyväksyttävissä perustuslain kannalta, etenkin kun ylioppilaskuntaa on vanhaan pidettävä osana itsehallinnon omaavaa yliopistoa ja koska sillä on merkittävä osuus yliopiston hallinnossa. Perustuslakivaliokunta asetti kuitenkin tavallisen lainsäätämisyjärjestyksen edellytykseksi, että lakiehdotusta täydennetään ylioppilaskunnan julkiset tehtävät osoittavin maininnoin eli määritellyin siitä, missä tarkoituksessa ylioppilaskunta voi toimia ja ylläpitää automaatiojäsenyyttä siihen kuuluvine jäsenmaksuineen (PeVL 3/1997 vp). Ammattikorkeakoulujen oppilaskuntien automaatiojäsenyyttä käsitellessään perustuslakivaliokunta on todennut, ettei voimassa olevan yliopistolain ylioppilaskuntaa koskeva säännös täytä niitä vaatimuksia, joita valiokunta oli yliopistolakia käsitellessään tavallisen lainsäätämisyjärjestyksen edellytykseksi asettanut (PeVL 74/2002 vp, PeVL 39/2004 vp). Nyt ehdotettavassa pykälässä esitetään säädettäväksi ylioppilaskunnan julkisista tehtävistä perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla.

Ylioppilaskunnan taloudesta ja oikeudesta kantaa jäsenmaksuja sekä muutoksenhausta ylioppilaskunnan päätökseen säädetään nykyisin ylioppilaskunta-asetuksessa (116/1998), joita koskevat säännökset ehdotetaan nostettavaksi lakiin ehdotettavan pykälän 4 ja 5 momenttiin.

Pykälän 6 momentin valtuussäännöksen mukaan ylioppilaskunnan toimielimistä ja niiden valinnasta sekä ylioppilaskuntien kielestä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

43 §. *Osakunnat.* Voimassa olevan yliopistolain 40 §:n 4 momentin mukaan opiskelijoiden keskuudessa voi toimia osakuntia, joilla on itsehallinto. Osakunnista voidaan mainitun lainkohdan mukaan säätää tarvittaessa asetuksella. Ylioppilaskunta-asetuksessa on säädetty osakuntien tarkoituksesta ja jäsenyyden vapaaehtoisuudesta. Asetuksessa on lisäksi säädetty, että Helsingin yliopistossa on osakuntia, jotka vastaavat määrättyjä maan alueita ja että Teknillisessä korkeakoulussa on ruotsinkielinen osakunta. Yliopistolain tarkoittamat ja sen nojalla ylioppilaskunta-asetuksessa mainitut osakunnat ovat lailla säädettyjä julkisoikeudellisia yhdistyksiä, joilla on itsehallinto ja itsenäinen oikeushenkilöllisyys. Muissa yliopistoissa toimivat osakunnat ovat puolestaan yhdistyksen mukaisia yhdistyksiä, joihin ei sovelleta yliopistolain osakuntia koskevia säännöksiä.

Voimassa olevaan osakuntien lainsäädännölliseen asemaan ei ehdoteta muutoksia. Ehdotettavassa pykälässä yliopistolailla säädettyjä osakuntia koskevaa säännöstä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että voimassa olevan ylioppilaskunta-asetuksen osakuntia koskevat säännökset siirrettäisiin lakiin. Teknillisen korkeakoulun ruotsinkielinen osakunta jatkaisi Aalto-yliopiston ruotsinkielisenä osakuntana. Lisäksi pykälään lisättäisiin perustuslain 21 §:n 2 momentin edellyttämä säännös muutoksenhakuoikeudesta osakuntien hallintoasiaa koskevaan päätökseen.

Osakunnan jäsenistä, hallinnosta, taloudenpidosta ja muusta toiminnasta sekä jäsenten velvollisuudesta suorittaa maksuja osakunnalle määrättäisiin osakunnan säännöissä, jotka vahvistaisi yliopiston rehtori. Helsingin yliopiston uuden osakunnan perustamisesta ja toimivan osakunnan lakkauttamisesta päättäisi yliopiston rehtori kuultuaan niitä osakuntia, joiden aluetta päätös koskee. Helsingin yliopiston osakuntien jakamisesta, yhdistämisestä ja osakunta-alueiden muutoksista päättäisivät asianomaiset osakunnat ja päätöksen vahvistaisi yliopiston rehtori. Ehdotettava säännös vastaisi Helsingin yliopiston nykyisen hallintojohtosäännön määräyksiä.

6 luku. Yliopistojen ohjaus ja rahoitus

44 §. Tavoitteiden asettaminen. Opetusministeriön ohjauksella ja tavoitteiden asettamisella edistetään niitä keskeisiä linjauksia, joita koulutuksen ja tutkimuksen kehittämiseksi on asetettu erityisesti hallitusohjelmassa ja valtioneuvoston muissa linjauksissa. Opetusministeriön ja yliopistojen välisen ohjausprosessin keskeinen osa on ollut näiden välillä säännöllisesti käytävät neuvottelut, joissa on sovittu määrävuosiksi yliopiston toiminnalle asetettavista koulutus- ja tutkimuspolitiikan kannalta keskeisistä määrällisistä ja laadullisista tavoitteista sekä niiden toteutumisen seurannasta ja arvioinnista. Tavoitteena on ollut varmistaa yliopistolaitoksen laadun, vaikuttavuuden ja tuottavuuden vahvistuminen. Sopimusmenettelyä on tarkoitus jatkaa myös uudessa oikeushenkilömuodossa toimivien yliopistojen kanssa valtion ja yliopiston talousarvioiden rajoissa.

Yliopistoille asetettaisiin yhteisten tavoitteiden lisäksi tarkoituksenmukaisella tavalla kunkin yliopiston omat tavoitteet. Tavoitteiden asettamisessa tukeuduttaisiin pääosin tunnuslukuihin, jotka perustuvat mittaamiseen tai systemaattiseen arviointiin. Opetusministeriön ja yliopiston välisiin neuvotteluihin osallistuisi tarkoituksenmukaisessa määrin näiden edustajia. Sopimuksen allekirjoittaisivat opetusministeriön edustajat sekä yliopiston edustajina hallituksen puheenjohtaja ja rehtori. Tarkoituksena on, että poliittisen ohjauksen vahvistamiseksi sopimuskausi pyritään rytmittämään hallituskauteen. Tavoitteena on lisäksi keventää ohjausprosessia antaen tilaa yliopistojen pitkäjänteiselle kehittämiseksi ja autonomiselle päätöksenteolle. Tavoitteet sovittaisiin useammalle vuodelle, mutta niitä voitaisiin tarvittaessa tarkistaa kesken sopimuskauden. Opetusministeriön ja yliopiston välissä neuvotteluissa keskityttäisiin tavoitteiden sopimisen ohella yliopistojen strategiaan, toiminnan kehittämissuuntaan liittyviin kysymyksiin. Yhteys yliopistoihin turvattaisiin myös sopimuskauden väli vuosina riittävällä vuorovaiikutuksella.

45 §. Toiminnan rahoitus. Yliopistoille lakisääteisiin tehtäviin myönnettävän valtion rahoituksen säännökset kirjattaisiin yliopistolakiin. Siten valtionavustuslaki ei suoraan koskisi yliopistojen lakisääteisten tehtävien valtion rahoitusta. Yliopistoille myönnettävää valtion rahoitusta kutsuttaisiin toiminnan rahoitukseksi, koska kysymyksessä on lakisääteisten tehtävien pitkäjänteisestä rahoittamisesta, erotuksena hankekohtaisille valtionavustuksille.

Yliopistojen valtion rahoitus olisi vuodesta 2010 alkaen yksi kokonaisuus. Nykyisen hankerahoituksen kaltaista erikseen haettavaa harkinnanvaraista rahoitusta ei jatkossa olisi. Yliopistojen sisäisten kehittämishankkeiden tukeminen jäisi yliopistojen omaan harkintaan. Tarkoitus ei ole ensi vaiheessa osoittaa yliopistoille erillistä tuloksellisuusrahoitusta, vaan näkökulma otetaan huomioon rahoituksen määräytymisperusteissa. Indikaattoriseurannan kehitystyön myötä yliopistoille voidaan jatkossa harkita myös erillisen tuloksellisuusrahoituksen osoittamista. Valtion rahoituksella turvataan kaikille yliopistoille kohtuulliset taloudelliset edellytykset lakisääteisten tehtävien hoitamiseen. Valtion rahoitus yliopistojen menoihin määräytyy laskennallisesti kaikkien yliopistojen osalta samojen periaatteiden mukaisesti. Yliopistojen saama ulkopuolinen rahoitus ei vähentäisi valtion rahoituksen määrää. Tavoitteena on, että muutosvaiheessa yliopistojen keskinäiset rahoitussuhteet eivät olennaisesti muutu ja että pidemmällä aikavälillä toiminnan tuloksellisuus heijastuu yksittäisen yliopiston saamaan rahoitukseen. Yliopistojen perusrahoituksen pitkäjänteisyys turvataan ja rahoitusta korotetaan vuosittain vähintään kustannuksia vastaavasti. Indeksien nousun kautta kompensoitaisiin yliopistoille palkankorotuksista ja yleisestä kustannustason noususta aiheutuvia menoja. Yliopistojen valtionosuustehtävien laajuudessa ja

laadussa tapahtuvien muutosten huomioon ottaminen tulee erikseen arvioitavaksi vuotuisten talousarvioiden yhteydessä.

Yliopistojen taloudellisen autonomian vahvistaminen edellyttää myös rahoitusinstrumenteilta aiempaa strategisempaa otetta. Laskennallisen rahoituksen kautta kohdennetaan valtionrahoitus yliopistojen kesken siten, että keskimääräistä laadukkaammat, vaikuttavammat ja tuloksellisemmat yliopistot hyötyvät. Yliopistot voivat päättää rahoituksen kohdentamisesta yliopiston sisällä omien strategisten valintojensa kautta. Rahoitusmallilla turvataan pitkäjänteisen kehittämisen mahdollisuudet kannustaen yliopistoja samalla profiloitumisen ja jatkuvan laadun parantamisen ohella tuottavaan ja taloudelliseen toimintaan. Rahoituksen kriteerit ovat mahdollisimman selkeitä ja läpinäkyviä siten, että rahoitus on kohtuullisesti ennakoitavissa.

Pykälän *4 momentin* mukaan valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarkemmin rahoitusperusteista ja 2 momentissa tarkoitetun indeksin laskemisesta. Perusrahoitusta on tarkoitus kohdentaa yliopistoille laskennallisena perusrahoituksena ja profiloitumisen ja strategisen kehittämisen huomioon ottavana kokonaisuutena. Laskennallinen perusrahoitus muodostuisi koulutuksen sekä tutkimuksen ja tutkijankoulutuksen osioista, joiden laskentakriteereissä otettaisiin huomioon toiminnan laajuus ja laatu. Tutkintotavoitteilla ja - toteutumilla olisi rahanjakomallissa edelleen keskeinen asema. Sovituista tavoitteista jääminen vaikuttaisi yliopiston tulevaan rahoitukseen. Profiloitumisessa ja strategisessa kehittämisessä otettaisiin huomioon yliopistojen erityistehtävät, yliopiston koulutus- ja tieteenalarakenne sekä tutkimusinfrastruktuurin kehittämistarpeet. Keskeiset yliopisto- ja tiedepolitiikan kehittämistarpeet vaikuttaisivat rahoituksen suuntaamiseen, mutta pääpaino olisi yliopiston strategisessa kehittämisessä. Yliopistojen talouden ennakoitavuuden kannalta rahoitus on tarkoitus määritellä ennalta lopullisena päätöksenä. Strategisen kehittämisen ja profiloitumisen liittyvät kysymykset käsiteltäisiin esityksen 44 §:ssä tarkoitetun ministeriön ja yliopiston välisen neuvottelun yhteydessä.

46 §. Yliopistojen yhteisten menojen rahoitus. Pykälän mukainen rahoitus vastaisi pitkälti sisällöltään valtion talousarviossa aiemmin ollutta yliopistolaitoksen yhteisiä menoja. Yliopistojen taloudellisen ja hallinnollisen autonomian vahvistamisen rinnalla on tärkeää säilyttää opetusministeriöllä rahoitusta myös keskitettyjen palvelujen järjestämiseen sekä kokeilu- ja kehittämistoimintaan. Opetusministeriö voi valtion talousarvioon otetun määrärahan rajoissa rahoittaa kaikille yliopistoille yhteisiä toimintoja, jotka tulevat kaikkien yliopistojen hyväksi ja jotka yliopistot joutuisivat itse muutoin järjestämään. Yliopistojen yhteisinä menoina käsiteltäviä kokonaisuuksia voivat olla esimerkiksi Tieteellisen laskennan keskitetyt palvelut, korkeakoulujen ja tutkimuksen tietoverkon ylläpitäminen, yhteiset tietojärjestelmät, arviointitoiminta ja tutkimuksen kansalliset rahoitusosuudet.

47 §. Seuranta ja raportointi. Yliopistojen autonomian vahvistaminen ei merkitsisi niiden tilivelvollisuuden heikentymistä. Yliopistojen on pystyttävä antamaan vuosittain oikeat ja riittävät tiedot toimintansa tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Yliopistojen tulee hyvän taloudenhoidon rinnalla pystyä voimavarojen tehokkaaseen käyttöön. Tiedot esitetään siten, että toteutunutta kehitystä voidaan arvioida suhteessa yliopistolle asetettuihin tavoitteisiin. Tilinpäätösten kautta tapahtuvan raportoinnin ohella yliopistojen kehitystä seurataan vuosittain myös yliopistoja kokonaisvaltaisesti tarkastelevilla tulosindikaattoreilla. Yliopistot velvoitetaan toimittamaan ministeriölle sen määräämät yliopistojen toiminnan arvioinnin, kehittämisen, tilastoinnin ja seurannan edellyttämät tiedot siltä osin kuin niitä ei saada eri tilastoviranomaisilta. Tiedonvaihto tapahtuu mahdollisimman laajasti opetusministeriön KOTA -

tietojärjestelmän kautta. Raportoinnin ja seurantatietojen perusteella ministeriö antaa sopimuskauden aikana tarkoituksenmukaisin välein palautetta yliopiston toiminnasta ja kehittämistarpeista.

Ehdotetun säännöksen nojalla opetusministeriö voisi myös pyytää yliopistoja toimittamaan 84 §:ssä tarkoitettut varautumissuunnitelmat ministeriölle, joka toimialallaan johtaa ja sovittaa yhteen varautumistoimenpiteitä.

48 §. Maksatus. Pykälässä ehdotetaan toiminnan rahoituksen maksamisen tapahtuvan tasasuurina erinä joka kuukauden ensimmäisenä pankkipäivänä. Kuukausittain enakkoon maksettavalla rahoituksella pyritään varmistamaan yliopistojen maksukykyisyys. Esityksen 45 §:n 3 momentin mukaisen opetusministeriön myöntämän rahoituksen osalta maksatuksen ajankohta jätettäisiin opetusministeriön tapauskohtaiseen päätösharkintaan.

49 §. Rahoituksen maksatuksen keskeytys. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi opetusministeriön oikeudesta määrätä maksatus keskeytettäväksi. Keskeyttäminen on väliaikainen toimenpide, joka mahdollistaa asian tarkemman selvittämisen. Selvittämisen jälkeen opetusministeriön on tehtävä päätös maksatuksen jatkamisesta tai rahoituksen lopettamisesta ja takaisinperinnästä. Keskeyttämiseen voidaan ryhtyä kun on perusteltua aihetta epäillä, että rahoituksen saaja ei enää järjestä rahoituksen perusteena olutta toimintaa tai toiminta on olennaisessa määrin vastoin yliopistolain säännöksiä. Keskeyttämiseen voitaisiin ryhtyä myös silloin, kun ne perusteet, joiden mukaan rahoitus määrättyä tarkoitusta varten on myönnetty, ovat olennaisesti muuttuneet tai ne ovat olleet virheellisiä.

50 §. Maksetun rahoituksen palauttaminen. Pykälässä säädettäisiin perusteettoman edun palauttamista koskevasta velvoitteesta. Pykälä edellyttää perusteetonta etua saaneen yliopiston ryhtyvän omaaloitteisesti ja viipymättä toimenpiteisiin liikaa taikka ilmeisen perusteetta saadun etuuden palauttamiseksi. Useammalle yliopistolle yhteisesti myönnetyn rahoituksen takaisin maksamisesta yliopistot vastaisivat yhteisvastuullisesti. Pykälä ei kuitenkaan koskisi 45 §:n 2 momentin mukaista rahoitusta. Palauttamisvaatimus ei koske laskennallisen perusteen mukaan myönnetyn toiminnan rahoituksen ja toteutuneiden kustannusten välistä erotusta.

51 §. Takaisinperintä. Pykälässä säädettäisiin rahoituksen pakollisesta takaisinperinnästä. Pykälässä säädetyissä tilanteissa opetusministeriöllä ei olisi takaisinperintään ryhtymisen suhteen harkintavaltaa, vaan opetusministeriön olisi määrättävä rahoituksen maksaminen lopetettavaksi ja jo maksettu rahoitus perittäväksi takaisin. Maksamisen lopettamisen ja takaisinperinnän perusteina olisivat yliopiston olennaisesti virheellinen tai vilpillinen menettely. Pykälässä säädettäisiin lisäksi niistä aikarajoista, joissa takaisinperintäpäätös voidaan tehdä.

52 §. Korko ja viivästyskorko. Koronmaksuvelvollisuus alkaisi palauttamis- tai takaisinperintätilanteissa siitä päivästä, jona rahoitus tai sen osa on maksettu yliopistolle. Korkoa olisi maksettava siihen päivään saakka, jona rahoitus maksetaan takaisin ja enintään rahoituksen takaisinmaksamiselle opetusministeriön määräämään eräpäivään. Pykälän mukaan yliopiston tulisi maksaa viivästyskorkoa silloin,

yliopisto ei ole täyttänyt takaisinmaksuvelvollisuuttaan viimeistään opetusministeriön asettamassa määräajassa.

53 §. *Kuittaus.* Kuittaus tapahtuisi opetusministeriön päätöksellä. Kuittaminen olisi mahdollista yliopistolain mukaisesta rahoituksesta. Muutoin kuittaukseen olisi sovellettava vastakkaisten ja erääntyneiden saatavien kuittaukseen yleisesti sovellettavaa lainsäädäntöä ja oikeusperiaatteita.

54 §. *Muutoksenhaku rahoitusta koskevaan päätökseen.* Muutoksenhaun osalta sovellettaisiin valtioneuvoslain 34 §:ssä säädettyä muutoksenhakua. Opetusministeriön päätökseen tyytymättömän yliopiston tulisi hakea opetusministeriöltä oikaisua 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäytölaissa (586/1996) säädetään.

55 §. *Täytäntöönpano.* Opetusministeriön päätös voitaisiin panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jollei muutoksenhakuviranomainen toisin määrää. Pykälän mukaiset täytäntöönpanot koskisivat käytännössä lähinnä yliopiston hakemuksesta myönnettyjä harkinnanvaraisia hankepäätöksiä. Takaisinperintää koskeva oikaisuvaatimuksen johdosta annettu päätös voitaisiin panna täytäntöön myös verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa säädettyssä järjestyksessä. Pykälän nojalla opetusministeriön päätös kelpaisi sellaisenaan ulosottoperusteeksi.

7 luku. Yliopiston talous

56 §. *Yliopiston oma pääoma.* Pykälässä säädettäisiin yliopiston oman pääoman muodostumisesta ja jaottelusta. Peruspääoman tuottoa yliopisto voisi käyttää päätöstensä mukaisesti toimintaansa. Pääoman jaottelulla on myös merkitystä toiminnan yli- ja alijäämän käsittelyn kannalta. Tilikauden negatiivisen tuloksen osalta on esityksen 61 §:n 4 momentissa säännelty yliopiston hallitukselle velvollisuus kannanottoon siitä, millä toimenpiteillä taloutta korjataan. Pääoman jaottelu mahdollistaisi myös yliopistoille tehtävät valtion finanssisijoitukset, joiden osalta valtio voi niiden luovutuksen ehdoksi asettaa, että yliopisto voi päätöksillään käyttää ainoastaan finanssisijoitusten tuottoa toimintaansa.

57 §. *Kirjanpito.* Yliopiston kirjanpitoon sovellettaisiin kirjanpitolain säännöksiä lukuun ottamatta kirjanpitolain 5 luvun 4 §:ää. Kyseisessä pykälässä säädetään tulon kirjaamisesta tuotoksi valmistusasteen perusteella. Jaksottaminen pykälän mukaisesti saattaisi aiheuttaa ongelmia yliopistojen keskinäisessä vertailussa.

58 §. *Elinkeinotoimintaa koskevat tiedot.* Taloudellinen toiminta tulee pystyä kirjanpidollisesti yliopistoissa pitämään erillään sen julkisoikeudellisista perustehtävistä, eli tutkinto-opetuksesta ja siihen liittyvästä julkisesta tutkimustoiminnasta. EU:n kilpailu- ja valtioneuvoston sääntöjen mukaan valtiontuet taloudelliseen toimintaan ovat pääsääntöisesti kiellettyjä. Mikäli julkinen tuki ei ole EU:n hyväksymää, katsotaan se laittomaksi tueksi. Tämän takia julkisella rahoituksella toteutettava toiminta on kyettävä erit-

telemään taloudellisesta toiminnasta. Lakia eräitä yrityksiä koskevasta taloudellisen toiminnan avoimuus- ja tiedonantovelvollisuudesta (19/2003) ei lähtökohtaisesti sovellettaisi yliopistoihin. Yliopistoihin sovelletaan kuitenkin yhteisön puitteita tutkimus- ja kehitystyöhön sekä innovaatiotoimintaan myönnettävälle valtioneuvostolle (2006/C 323/01). Riittävänä toiminnan eriyttämisenä voidaan pitää sitä, että eri toimintojen tuotot ja kulut esitettäisiin tuloslaskelman muodossa tilikausikohtaisesti. Eri toimintojen tuloslaskelmat lisätietoineen sisällytettäisiin tilinpäätöksen liitetietoihin.

59 §. Yliopistokonserni. Pykälässä määriteltäisiin yliopistokonsernin käsite. On todennäköistä, että jatkossa yliopiston tehtävien toteuttamisessa tarkoituksenmukaisimmaksi toteuttamisvaihtoehdoksi arvioidaan entistä useammin esimerkiksi tiettyjen tehtävien suorittaminen yliopistosta erillisessä oikeushenkilössä. Pykälässä määriteltäisiin lisäksi konsernijohto ja sen tehtävät. Yliopiston konsernitilinpäätöstä koskisivat suoraan kirjanpitolain säännökset konsernitilinpäätöksestä ja sen laatimisesta. Yliopistokonserniin kuuluvat myös Helsingin yliopiston 74 §:ssä mainittu omaisuus ja Åbo Akademin 79 §:ssä mainittu omaisuus.

60 §. Tilintarkastus. Yliopiston tilintarkastajan kelpoisuusvaatimukseksi säädettäisiin, että tilintarkastaja on Keskuskauppakamarin hyväksymä tilintarkastaja tai Keskuskauppakamarin hyväksymä tilintarkastusyhteisö. Yliopistokollegio valitsee johtosäännössä määrätyn määrän tilintarkastajia, joiden määrä voisi vaihdella yliopistokohtaisesti, koska yliopistot ovat erisuuruisia organisaatioita. Tilintarkastajien toimikausi säännellään pykälässä, mutta muutoin yliopiston tilintarkastuksen toimittamiseen sekä tilintarkastajien asemaan ja vastuuseen sovellettaisiin tilintarkastuslain (459/2007) säännöksiä.

61 §. Tilinpäätöksen hyväksyminen ja vahvistaminen sekä vastuuvapauden myöntäminen. Pykälässä säädettäisiin tilinpäätöksen laatimisvelvollisuudesta. Yliopiston valtuutetuille, jotka ovat yliopistokollegion valitsemia henkilöitä, kuuluisi tilinpäätöksen vahvistaminen ja vastuuvapauden myöntämistä koskeva päätöksenteko. Mikäli vastuuvapautta ei ole myönnetty, mahdollisesta vahingonkorvauskanteesta yliopiston puolesta päättäisi yliopistokollegio. Tilanteessa, jossa edellisen vuoden tulos on negatiivinen, tulisi hallituksen päättää asiantilaa koskevasta tilanteen edellyttämästä toimenpidesuunnitelmasta, jos taseessa ei ole edellisten tilikausien ylijäämää sen kattamiseen.

62 §. Kanneoikeuden vanhentuminen. Pykälässä säädettäisiin yliopiston puolesta nostetun vahingonkorvauskanteen kanneoikeuden vanhentumisesta tilanteissa, jossa kanne ei perustu rangaistavaan tekkoon

8 luku. Muutoksenhaku

63 §. Oikaisumenettely. Säännöksen 1 momentin mukaan oikaisua voitaisiin hakea yliopiston päätökseen, joka koskee hakukelpoisuutta, opiskelijavalintaa ja opiskeluoikeuden menettämistä. Voimassa olevassa laissa ei ole erityistä säännöstä hakukelpoisuutta koskevaan päätökseen liittyvästä oikaisumenettelystä, joten oikaisua on voinut käytännössä hakea vasta siinä vaiheessa, kun opiskelijavalinnan tulokset on julkistettu. Opiskelijaksi hakeneen oikeusturvan kannalta olisi kuitenkin perusteltua, että oikaisumenettelyn voidaan toteuttaa oikea-aikaisesti eli opiskelijavalintojen ensimmäisessä vaiheessa

silloin, kun päätetään 33 §:n mukaisesta opiskelijan hakukelpoisuudesta. Tämän vuoksi 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös oikaisumenettelystä hakukelpoisuuspäätöksen osalta.

Opintosuorituksen arvostelun oikaisusta sekä väitöskirjan ja lisensiaatintutkimuksen arvostelusta ja sitä koskevasta oikaisupyynnöstä säädetään nykyisin yliopistoasetuksessa. Menettelysäännökset ehdotetaan nostettavaksi lain tasolle. Säännöksen 3 momenttiin lisättäisiin oikaisumenettely muualla suoritettujen opintojen hyväksilukemista koskevan päätöksen osalta. Tutkintolautakunnan kokoonpanosta säädetään nykyisin asetuksella, josta säännös ehdotetaan siirrettäväksi lain 24 §:n 4 momentiksi.

Opintosuorituksella tarkoitetaan säännöksen 2 ja 3 momentissa väitöskirjaa, lisensiaatintutkimusta, syventäviin opintoihin kuuluvaa tutkielmaa sekä sellaista kirjallista tai suullista kuulustelua, esitelmää taikka taiteellista tai muuta suoritusta, joka sisältyy yliopiston opetukseen.

64 §. *Muutoksenhaku.* Muutoksenhakua koskeva säännös ehdotetaan pysytettäväksi ennallaan. Muutoksenhakumahdollisuus koskisi sellaisia yliopiston toimielimien ja henkilöstön päätöksiä, jotka liittyvät julkisen hallintotehtävän hoitamiseen ja joihin ei sovelleta lain oikaisumenettelyä tai valituskieltoa koskevia säännöksiä. Yliopiston päätoimipaikalla tarkoitetaan säännöksessä sitä paikkakuntaa, jossa yliopiston keskushallinto sijaitsee.

65 §. *Valituskiellot.* Voimassa olevan yliopistolain valituskielloja koskevan säännöksen mukaan yliopiston päätökseen, joka koskee rehtorin, vararehtorin, yksikön johtajan ja monijäsenen hallintoelimen puheenjohtajan tai jäsenen valintaa taikka johtosääntöä tai muuta yleistä määräystä tai apurahan myöntämistä, ei saa hakea muutosta valittamalla. Lisäksi korkeakoulun professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämisestä annetun lain mukaan korkeakoulun päätökseen, joka koskee professorin tai apulaisprofessorin viran täyttämistä, ei saa hakea muutosta valittamalla. Nämä säännökset ehdotetaan yhdistettäväksi ehdotettavan säännöksen 1 momenttiin. Valituskielto kohdistuu sellaisiin päätöksiin, jotka eivät välittömästi koske yksilön oikeusturvaa. Säännöksen 2 ja 3 momentit säilyisivät sisällöllisesti nykyisellään.

66 §. *Erottamispäätöksen täytäntöönpano.* Erottamispäätöksen täytäntöönpanoa koskeva säännös vastaisi voimassa olevaa säännöstä.

9 luku. Erityissäännökset Helsingin yliopistosta

67 §. *Helsingin yliopiston kansleri.* Pykälän 1 momentin mukaan Helsingin yliopistossa olisi edelleen kansleri, jonka tehtävänä on edistää tieteitä ja yliopiston yhteiskunnallista vuorovaikutusta sekä valvoa yliopiston yleistä etua ja toimintaa.

Pykälän 2 momentin mukaan Helsingin yliopiston kanslerilla olisi myös jatkossa oikeus olla läsnä ja käyttää puhevaltaa valtioneuvostossa käsiteltäessä Helsingin yliopistoa koskevia asioita. Säännöksellä turvattaisiin yliopistojen ja valtion kiinteä keskusteluyhteys myös valtioneuvoston tasolla.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin kanslerin kelpoisuusvaatimuksista. Kansleriksi valittavalta vaadittaisiin, että hän on toiminut ansiokkaasti tieteen, taiteen tai yliopistolaitoksen hyväksi. Kansleria ei nimitettäisi tasavallan presidentti kuten nykyisin, vaan yliopiston itsehallinnon mukaisesti kanslerin nimitämisestä määrättäisiin yliopiston johtosäännössä.

68 §. *Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolan.* Helsingin yliopistoon kuuluisi edelleen erillisenä yksikkönä Svenska social- och kommunalhögskolan, josta säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Tarkoituksena ei ole muuttaa yksikön erityistä asemaa Helsingin yliopistossa.

69 §. *Kansalliskirjasto.* Helsingin yliopiston kirjasto on perinteisesti toiminut myös Suomen kansalliskirjastona. Helsingin yliopistosta annettuun lakiin tätä koskeva säännös otettiin vuonna 1991, mistä se sittemmin siirtyi yliopistolakiin. Yliopistolakiin tehdyllä muutoksella (586/2006) myös kirjaston nimi muutettiin Kansalliskirjastoksi. Voimassa olevan yliopistolain 25 §:n mukaan Helsingin yliopiston yhteydessä toimii Kansalliskirjasto, joka toimialallaan vastaa kansallisen kulttuuriperinnön ja muiden kokoelmien ylläpidosta sekä niihin liittyvästä tiedonvälityksestä ja tietopalvelusta. Kansalliskirjaston tehtävistä on lisäksi säädetty niin sanotussa vapaakappalelainsäädännössä, nyttemmin kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä annetussa laissa (1433/2007).

Kansalliskirjastoa ja sen asemaa sekä suhdetta Helsingin yliopistoon koskeva järjestely ehdotetaan säilytettäväksi yliopiston oikeudellisen aseman muuttuessa. Tämän vuoksi yliopistolakiin ehdotetaan edelleenkin otettavaksi Kansalliskirjastoa ja sen tehtäviä koskevat perussäännökset. Laissa säädettäisiin Kansalliskirjaston asemasta Helsingin yliopiston yhteydessä, kirjaston tehtävistä ja johtokunnan kokoonpanon perusteista. Kirjaston asemaa ja tehtäviä koskevaa säännöstä on sanonnaltaan jonkin verran uudistettu ajanmukaisemmaksi, mutta se on asiallisesti samansisältöinen voimassa olevan säännöksen kanssa.

70 §. *Kansalliskirjaston johtokunta.* Voimassa olevan yliopistolain 25a §:ssä on säädetty Kansalliskirjaston johtokunnan kokoonpanon perusteista ja asettamismenettelystä. Huolimatta siitä, että kyseiset säännökset ovat verraten uusia, niitä ehdotetaan saatujen kokemusten perusteella eräin osin muutettavaksi. Voimassaolevan säännöksen mukaan Kansalliskirjaston johtokunnassa on enintään 13 jäsentä ja heillä henkilökohtaiset varajäsenet. Tällainen johtokunnan kokoonpano on käytännössä osoittautunut aivan liian laajaksi ja johtokunnan tehokasta toimintaa haittaavaksi. Tämän vuoksi johtokunnan enimmäisjäsenmääräksi ehdotetaan nyt kymmentä jäsentä. Johtokunnan asettaisi edelleenkin Helsingin yliopisto, yliopiston uudessa hallinto-organisaatiossa yliopiston hallitus. Kuten nykyisinkin Kansalliskirjaston johtokunnassa olisi osin Helsingin yliopiston nimeämiä edustajia ja osin Kansalliskirjaston toimintakenttää edustavia, maan muun kirjastolaitoksen edustajia, jotka opetusministeriö nimeäisi kulttuuraan kirjastolaitoksen eri sektoreita edustavia tahoja. Opetusministeriö nimeäisi johtokuntaan myös Kansalliskirjaston muita yhteiskunnallisia sidosryhmiä edustavat jäsenet yhteistoiminnassa Helsingin yliopiston kanssa siten, että ministeriö tässä yhteydessä kuulee yliopistoa. Lisäksi johtokuntaan nimitettäisiin myös opetusministeriön edustaja. Kansalliskirjaston johtokunnan tehtävistä voitaisiin nykyiseen tapaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

71 §. *Luonnontieteellinen keskusmuseo.* Luonnontieteellinen keskusmuseo on Helsingin yliopiston alainen erillinen tutkimuslaitos, jonka kokoelmat ovat kansalliskokoelmia ja palvelevat maan biologista, geologista tutkimusta, opetusta ja tieteellistä sivistystä. Suomen luonnontieteellisen kansalliskokoelman turvaamiseksi säädettäisiin, että Luonnontieteellinen keskusmuseo toimii Helsingin yliopiston yhteydessä ja sen tehtävänä on vastata luonnontieteellisten kansalliskokoelmien säilyttämisestä, kartuttamisesta ja näytteillepanosta sekä niihin liittyvästä tutkimuksesta ja opetuksesta.

72 §. *Valtiokalenteri.* Pykälä vastaa voimassa olevan yliopistoasetuksen 26 §:ää, joka siirrettäisiin yliopiston oikeuksia koskevana säännöksenä lain tasolle.

73 §. *Ruotsinkielinen opetus ja vararehtori.* Helsingin yliopistossa olisi edelleen ruotsinkielistä opetusta varten vähintään 27 professorin tehtävää, joiden sijoittelusta säädettäisiin nykyisen yliopistoasetuksen sijaan yliopiston johtosäännössä. Yliopiston yhden vararehtorin tulee edelleen olla tällaiseen tehtävään otettu professori, jollei tällaiseen tehtävään otettu henkilö ole yliopiston rehtorina.

74 §. *Helsingin yliopiston oikeudet ja omaisuus.* Helsingin yliopiston oikeuksia ja omaisuutta koskeva säännös vastaisi voimassa olevan yliopistolain 27 §:ää. Säännöksen tarkoittamia Helsingin yliopiston erilliseen rahastotalouteen kuuluvia varoja sekä lahjoitus- ja testamenttivaroja hoidettaisiin erillään yliopiston muusta kirjanpidosta. Yliopisto olisi edelleen näiden varojen osalta vapaa veroista ja valtiolle maksettavista maksuista, jollei laissa jonkin veron tai maksun osalta toisin säädetä.

10 luku. Erityissäännökset Åbo Akademiasta

75 §. *Erityistehtävät.* Yliopistolaisissa säädettäisiin edelleen Åbo Akademin erityisasemaan ainoana ruotsinkielisenä monialaisena yliopistona liittyvistä erityistehtävistä. Ehdotettava säännös vastaa voimassa olevan yliopistolain säännöstä.

76 §. *Akatemian kansleri.* Helsingin yliopiston lisäksi myös Åbo Akademiassa olisi edelleen kansleri, jonka tehtävänä on edistää tieteitä ja yliopiston yhteiskunnallista vuorovaikutusta sekä valvoa yliopiston yleistä etua ja toimintaa. Kanslerin kelpoisuusvaatimukset olisivat samat kuin Helsingin yliopiston kanslerilla ja kanslerin nimittämisestä määrättäisiin akatemian johtosäännössä.

77 §. *Opettajalta vaadittava kielitaito.* Åbo Akademin erityistehtävien hoitamisen kannalta on edelleen aiheellista, että akatemian opettajilta vaaditaan erinomainen ruotsin kielen taito. Ehdotettava säännös vastaa sisällöllisesti voimassa olevan lain säännöstä.

78 §. *Opiskelijalta vaadittava kielitaito.* Opiskelijoilta vaadittavasta kielitaidosta säädettäisiin kuten voimassa olevassa laissa.

79 §. *Omaisuus.* Akatemian erillisestä omaisuudesta säädettäisiin samoin kuin nykyään, vaikka Akatemialle tuleekin itsenäisen oikeushenkilön asema tilivirastoaseman sijaan.

80 §. *Eräitä tehtäviä koskevat säännökset.* Voimassa olevan yliopistolain mukaan ne professorin ja apulaisprofessorin virat, jotka perustettiin silloin, kun akademia siirtyi valtion omistukseen 1.8.1981, jäävät pysyvästi akatemiaan. Ehdotettavassa laissa kyseiset virat jäisivät edelleen tehtävinä akatemiaan.

11 luku. Erinäiset säännökset

81 §. *Arviointi.* Pykälän mukaisesti yliopistojen velvollisuus sekä itsearviointiin että ulkopuoliseen arviointiin ja arvioinnin sisältö sekä laajuus säilyisivät voimassaolevan yliopistolain mukaisina. Korkeakoulujen arviointineuvosto toimisi jatkossakin nykyiseen tapaan opetusministeriön yhteydessä, mutta sen toimintaa ollaan uudistamassa. Aikataulun osalta tavoitteena on edetä yliopistouudistuksen aikataulun mukaisesti.

82 §. *Harjoittelukoulu.* Harjoittelukoulua koskeva pykälä vastaisi voimassaolevan yliopistolain 38 §:ää harjoittelukouluista.

83 §. *Dosentit.* Valtion virkamiesasetuksen (971/1994) 17 §:n mukaan dosentit ovat nykyisin virkamieslain (750/1994) 9 §:n 1 momentissa tarkoitettussa virkasuhteessa yliopistoon. Dosenteilla ei ole valtion virkamieslain 56 §:n perusteella oikeutta korvauksiin pykälässä mainitusti määräaikaisen virkasuhteen perusteettoman päättymisen johdosta. Dosenttien virkasuhde yliopistoon päättyisi yliopistolain voimaanpanosta annettavan lain mukaisesti 31.12.2009 kun virastot ja niissä olet virat lakkaavat. Esityksen mukaisesti yliopisto voisi jatkossa myöntää dosentin arvon henkilölle, jolla on perusteelliset tiedot omalta alaltaan, julkaisuilla tai muulla tavoin osoitettu kyky itsenäiseen tutkimustyöhön tai taiteelliseen työhön ja hyvä opetustaito. Edellä mainittu vastaisi nykyisen yliopistoasetuksen 8 §:n 1 momentin säännöstä.

84 §. *Varautumissuunnitelmat.* Voimassa olevan valmiuslain (1080/1991) sekä eduskunnan käsittelyssä olevan uuden valmiuslakiehdotuksen mukaan valtion viranomaisen varautumisvastuu koskee myös valtion itsenäistä julkisoikeudellista laitosta. Yliopistolakiin otettavaa säännöstä sovellettaisiin julkisoikeudellisena laitoksena toimivan yliopiston lisäksi säätiönä toimivaan yliopistoon. Säännös kattaisi valmiuslaissa tarkoitettujen poikkeusolojen lisäksi myös velvoitteen varautua normaaliolojen häiriö- ja erityistilanteisiin. Normaalioloissa tapahtuvalla varautumisella pyritään varmistamaan se, että korkeakoulun opetus ja tutkimus voi jatkua mahdollisimman häiriöttömästi myös normaaliolojen erityistilanteissa ja poikkeusoloissa. Normaaliolojen häiriö- ja erityistilanteita voivat olla esimerkiksi erilaiset luonnonkatastrofit, suuronnettomuudet tai vakavat tartuntatautiepidemiat.

85 §. *Ruotsinkielisen korkeakouluopetuksen yhteensovittaminen.* Pykälässä esitetään säädettäväksi ruotsinkielisen korkeakouluopetuksen yhteensovittamisesta. Nykyisin asiasta on säädetty laissa ruotsinkie-

lisen korkeakouluopetuksen yhteensovittamisesta (1354/1990), joka esitetään kumottavaksi yliopistolain voimaannpanosta annettavassa laissa.

86 §. *Voimaannpano.* Yliopistolain voimaantulosta säädettäisiin erikseen lailla. Yliopistolain voimaannpanosta annettavan lain mukaan uusi yliopistolaki tulisi voimaan 1 päivänä elokuuta 2009. Uusien yliopistojen on tarkoitus järjestäytyä syksyn 2009 aikana ja uuden yliopistolain mukainen toiminta on tarkoitus alkaa 1 päivänä tammikuuta 2010.

1.2 Laki yliopistolain voimaannpanosta

1 §. *Yliopistolain voimaantulo.* Tarkoituksena on, että uusi yliopistolaki tulisi voimaan 1 päivänä elokuuta 2009, jotta uudet yliopistot ehtisivät syyskauden aikana järjestäytyä toimintansa aloittamiseksi 1 päivänä tammikuuta 2010.

Pykälässä säädettäisiin yliopistolain voimaantulon lisäksi lain 10 §:ssä säädetyn koulutusohjelman maksullisuutta koskevan kokeilun määräajaksi viisi vuotta. Laissa säädettyjä opiskelun tavoitteellista suorittamisaikaa koskevia säännöksiä sovelletaan lukuvuonna 2005-2006 tai sen jälkeen aloittaneisiin opiskelijoihin tavoitteellista opiskeluaikaa koskevan yliopistolain muutoksen 556/2005 siirtymäsäännöstä vastaavasti.

2 §. *Kumottavat lait.* Säännöksessä luetellaan ne lait, joiden on tarkoitus kumoutua 1 päivänä tammikuuta 2010. Yliopistojen toimintaan, henkilöstöön ja opiskelijoihin sovellettaisiin siten 31 päivään joulukuuta 2009 saakka vanhaa yliopistolakia, koska vanhat yliopistot vastaisivat edelleen siihen asti yliopistotoiminnasta uusien yliopistojen järjestäytyessä.

3 §. *Voimaan jätettävät asetukset.* Pykälässä mainitut asetukset jäävät edelleen voimaan, vaikka laki, jonka nojalla asetukset on annettu, kumoutuu.

4 §. *Toiminnan siirtyminen oikeushenkilöinä toimiville yliopistoille.* Tilivirastoina toimivien yliopistojen toiminta loppuu 31.12.2009, jolloin toiminta, henkilöstö ja opiskelijat siirtyvät uusiin yliopistoihin.

5 §. *Yliopistojen aikaisemmat sitoumukset ja toimiluvat.* Valtio vastaa niistä sitoumuksista ja velvoitteista, joita sen virastot solmivat. Myös uusi yliopisto tulee vastaamaan vanhojen yliopistojen solmimista palvelu-, hankinta- ja tilaussopimuksista. Tarkoituksena on, että esimerkiksi yliopistojen tukipalveluja koskevat vanhojen yliopistojen solmimat pitkäkestoiset sopimukset siirtyisivät uusille yliopistoille. Myös viranomaisten myöntämät toimi-, järjestämis- ja muut luvat siirtyvät uusille yliopistoille. Esimerkiksi harjoittelukoulut toimivat järjestämislupien perusteella.

6 §. *Yliopiston järjestäytyminen julkisoikeudelliseksi laitokseksi.* Pykälässä säädetään vanhoille yliopistoille velvollisuus tukea uusien yliopistojen järjestäytymistä. Vanhojen yliopistojen tulee luovuttaa hallinto- ja muita tukipalvelujaan uusien yliopistojen käyttöön, jotta toiminta voidaan säädettynä aikana siirtää joustavasti uusille yliopistoille. Koska siirtymäaika tulisi olemaan vain syksyn 2009 mittainen, tulisi vanhan yliopiston hallituksen valita ensimmäinen uuden yliopistolain mukainen yliopistokollegio. Yliopistokollegio valitsisi ensimmäiseen uuden yliopiston hallitukseen jäsenet yliopistoyhteisöstä siinä suhteessa kuin yliopistoyhteisön ryhmät ovat edustettuna vanhan yliopiston hallituksessa. Yhdistyvien yliopistojen osalta keskeistä järjestäytymisessä uuteen yliopistoon olisi se, että yhdistyvät yliopistot sopivat uuden yliopiston yliopistokollegion jäsenten lukumäärästä sekä eri yliopistoyhteisön ryhmiä edustavien jäsenten keskinäisestä suhteesta. Viime kädessä tämä voidaan päättää yhdistyvien yliopistojen hallitusten yhteisessä kokouksessa. Yhdistyvien yliopistojen tulee sopia myös niiden keskinäisestä työnjaosta, kun ne antavat hallinto- ja muita tukipalvelujaan uuden yliopiston järjestäytymistä varten.

7 §. *Yliopistotoiminnan järjestäytyminen säätiössä.* Vanhojen yliopistojen, joiden toiminta siirtyy säätiömuotoiseen yliopistoon, velvollisuutena on yhteistyössä säätiön toimielinten kanssa huolehtia yhteisten toimintojen järjestämisestä. Vanhojen yliopistojen hallinto- ja muiden tukipalveluiden tulee mahdollisuuksiensa mukaisesti osallistua säätiömuotoisen toiminnan aloittamisen valmisteluun.

8 §. *Ylioppilaskunnat.* Pykälän mukaan yhdistyvissä yliopistoissa myös ylioppilaskunnat yhdistyvät yhdeksi ylioppilaskunnaksi. Opiskelijoiden toiminta ja edunvalvonta yliopistoissa ja osana yliopistoyhteisöä on tarkoituksenmukaisinta edelleen toteuttaa yhden ylioppilaskunnan kautta. Yhdistyvät ylioppilaskunnat sopivat itsehallintonsa mukaisesti järjestäytymisestään uudeksi ylioppilaskunnaksi. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi yhdistyvien ylioppilaskuntien jäsenvaaleilla, joilla valitaan uuden ylioppilaskunnan edustajisto. Yhdistyvien ylioppilaskuntien velka-, palvelu-, hankinta ja muut sitoumukset siirtyvät uudelle ylioppilaskunnalle. Edellä mainitun johdosta myös yhdistyvien ylioppilaskuntien varallisuus kokonaisuudessaan siirtyy uudelle ylioppilaskunnalle, jotta sitoumusten lisäksi voidaan turvata ylioppilaskuntien laissa säädettyjen julkisten tehtävien pitkäjänteinen toteuttaminen myös tulevien opiskelijajäsenten osalta. Lakisääteisten tehtävien lisäksi ylioppilaskunnat ovat harjoittaneet myös muuta toimintaa. Viranomaisten myöntämät toimi-, järjestämis- ja muut luvat siirtyvät yhdistyviltä ylioppilaskunnilta uudelle ylioppilaskunnalle.

9 §. *Teknillisen korkeakoulun osakunta.* Teknillisessä korkeakoulussa julkisoikeudellisena yhteisönä toimiva ruotsinkielinen osakunta siirtyy toimimaan Aalto-yliopistoon.

10 §. *Henkilöstön palvelussuhteen muuttuminen ja eläkejärjestelyt.* Samalla kun virastomuodossa toimivat yliopistot lakkaavat 31.12.2009, lakkaavat myös niissä olevat virat sekä virkasuhteet ja henkilöstö otetaan uusiin yliopistoihin työsuhteeseen. Neuvotteluissa, joita työnantaja ja henkilöstöjärjestöt tulevat käymään syksyllä 2008 tarkentuvat ne ehdot, joilla siirtymä toteutuu.

11 §. *Henkilöstön eläketurva.* Tarkoituksena olisi, että sellaiseen yliopistojen henkilöstöön, joka on syntynyt ennen vuotta 1980, sovellettaisiin edelleen valtion eläkelakia siten, kuin he olisivat edelleen valtion palveluksessa. Täten valtion eläkelain soveltaminen jatkuisi, vaikka henkilö siirtyisi toisen yliopiston palvelukseen tai takaisin sellaiseen palvelukseen, johon valtion eläkelakia sovelletaan. Täten

eläketurva säilyisi samana, vaikka henkilö siirtyisi yliopistosta esimerkiksi valtion tutkimuslaitokseen. Tarkoituksena on myös, että esitettävän yliopistolain voimaantulon jälkeen yliopistoihin tulevaan uuteen henkilöstöön, joka on syntynyt ennen vuotta 1980, sovellettaisiin samoja säännöksiä, mikäli he ovat valtion eläkelain soveltamisen piirissä jo yliopistoon tullessaan.

Henkilöstö, joka on syntynyt vuoden 1979 jälkeen, olisi aina työntekijän eläkelain soveltamisen piirissä yliopistolain voimaantulon jälkeen. Työntekijän eläkelakia sovellettaisiin myös ennen vuotta 1980 syntyneeseen uuteen sellaiseen henkilöstöön, joka tullessaan yliopistoon ei ole valtion eläkelain piirissä. Tämä on perusteltua siksi, että pitkällä tähtäimellä on tarkoituksena, että koko yliopiston henkilöstö olisi työntekijän eläkelain piirissä. Siksi ei ole tarkoituksenmukaista tuoda valtion eläkelain piiriin sellaista henkilöstöä, joka ei ole jo valtion eläkelain piirissä.

Yliopistolain 11 §:ää on tarkoitus soveltaa vain eläketapahtumaansa saakka jatkuvassa työsuhteessa yliopistoon tai valtioon olevaan työntekijään. Jos työntekijä esimerkiksi organisaatiomuutosten yhteydessä tai muutoin siirtyy myöhemmin työsuhteeseen johonkin uuteen perustettavaan yhtiöön tai muuhun yhteisöön, hän siirtyy samalla valtion eläkelain piiristä joko työntekijän eläkelain tai muun sellaisen työeläkejärjestelmän piiriin, jossa yhteisön työeläketurva on järjestetty

12 §. Varallisuuden luovutus uusille yliopistoille. Oikeushenkilöinä toimivat yliopistot on pääomitettava riittävästi, jotta niiden maksukyky, vakavaraisuus ja luottokelpoisuus turvataan. Uusille yliopistoille siirretään niiden toimintaa varten hankittu ja niiden hallussa oleva irtain omaisuus. Yliopistoille ennen vuotta 2007 lahjoitettu ja niiden hallinnassa oleva omaisuus siirretään uusille yliopistoille. Toimintamenoista jäljellä olevat siirtyvät erät samoin kuin tämän lisäksi 150 miljoona euroa tai sitä vastaava omaisuus siirretään uusien julkisoikeudellisina laitoksina toimivien yliopistojen taseisiin. Tarkoituksena on, että valtioneuvosto määräisi luovutettavan irtaimen omaisuuden ja sen arvon sekä ehdot, joilla luovutus uusille yliopistoille tapahtuu. Mahdolliset finanssisijoitukset tehtäisiin yliopiston peruspääomaan, jolloin ne olisivat yliopistojen hyödynnettävissä ainoastaan tuottojen osalta. Yliopistojen toimittilojen ja niihin liittyvien maa-alueiden luovuttamisen osalta tarkemmat päätökset tullaan tekemään syksyllä 2009. Valtion taidekokoelmista lainassa olevien taide-esineiden ja muun kansallisomaisuuden osalta lähtökohtana tulisi olemaan se, että niiden omistusta ei siirretä uusille yliopistoille. Tämän lain perusteella uusille yliopistoille siirtyisi suoraan se omaisuus, joka on kertynyt vanhan yliopistolain 39 §:n mukaisiin yliopistorahastoihin 1.1.2007 jälkeen. Samoin Helsingin yliopiston rahastot ja Åbo Akademin uuden yliopistolain 79 §:ssä tarkoitettu omaisuus siirtyisi mainituille yliopistoille suoraan uuden yliopistolain nojalla omana erillisenä varallisuusmassana. Valtion omaisuuden siirroista mahdollisesti aiheutuvat varainsiirto- tai lahjaverot katettaisiin erikseen valtion talousarviossa yliopistoille osoitetussa rahoituksessa. (Toisena vaihtoehtona olisi tehdä tarvittavat muutokset verolakeihin). Aalto-yliopistona toimivalle Aalto-korkeakoulusäätiölle osoitettavan pääoman siirto toteutetaan tämän lain ulkopuolisin järjestelyin.

13 §. Kansalliskirjasto ja harjoittelukoulut. Huolimatta yliopistouudistuksesta Kansalliskirjaston ja harjoittelukoulujen johtokunnat voisivat jatkaa toimikautensa loppuun, koska yliopistojen oikeudellisen aseman muutoksella ei ole suoraa vaikutusta näiden yksiköiden järjestäytymiseen.

14 §. *Kaksiportaiseen tutkintorakenteeseen siirtymiseen liittyvä siirtymäsäännös.* Kaksiportaiseen tutkintorakenteeseen siirtymiseen liittyvä siirtymäsäännös jätettäisiin voimaan.

15 §. *Viittaukset yliopistolakiin.* Yliopistojen uusi oikeudellinen asema ja uusi yliopistolaki eivät edellytä sitä, että muissa säädöksissä olevat viittaukset vanhan yliopistolain mukaisiin yliopistoihin tulisi erikseen säätää viittaamaan uuteen yliopistolakiin. Selkeyden vuoksi pykälässä kuitenkin säädetään, että muun lainsäädännön viittaukset vanhaan yliopistolakiin tai sen tarkoittamiin yliopistoihin katsotaan viittauksiksi uuteen yliopistolakiin ja siinä tarkoitettuihin yliopistoihin.

1.3 Laki opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä

1 §. *Rekisteri ja rekisterinpitäjä.* Säännöksen 1 momentissa tarkoitettujen osarekistereiden nimet yhtenäistettäisiin hakurekistereiksi. Uudessa yliopistolaisissa ehdotetaan säädettäväksi, että opiskelijavalinta järjestettäisiin päävalintojen osalta yliopistojen yhteishaun avulla opiskelijavalintarekisteriä käyttäen. Näin ollen säännöksen 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös yliopistojen osallistumisesta rekisterinpitöön yliopistojen hakurekisterin osalta opetushallituksen toimiessa varsinaisena rekisterinpitäjänä.

2 §. *Käyttötarkoitus.* Säännöksen 1 momenttiin tehtäisiin 1 §:n 1 momentin osarekistereiden nimien muutosta vastaavat korjaukset. Ammattikorkeakoulun hakurekisterin käyttö laajennettaisiin myös opiskelijavalintoihin, jotka koskevat ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavia opintoja ja ammatillista opettajankoulutusta. Säännöksen 2 momentin 3 kohtaan ehdotetaan opiskelijavalintarekisterin käyttötarkoituksen laajentamista valintojen kehittämiseen ja opintojen järjestämiseen. Yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa on tarpeen saada tietoa valituiksi tulleiden ylioppilastutkinto- ja muista todistusarvosanoja opetusryhmien etukäteisjärjestelyjä ja opiskelijavalintojen kehittämistä varten. Ehdotettu muutos vähentäisi päällekkäisen tiedon keräämistä.

3 §. *Tietosisältö.* Säännökseen ehdotetaan eräitä teknisluonteisia muutoksia.

5 §. *Tietojen luovuttaminen.* Säännöksen 1 momentin 1 kohdasta ehdotetaan poistattavaksi säännös siitä, että tietoja luovutetaan korkeakouluille ja oppilaitoksille opiskelijoiden valintaa varten. Jatkossa opiskelijavalintarekisteriin kerättyä tietoa voitaisiin siirtää oppilaitosten omiin opintohallintojärjestelmiin ja näin välttyttäisiin päällekkäiseltä tiedonkeruulta. Edelleenkin tietojen luovuttamisen edellytyksenä on se, että tiedot ovat tarpeen tiedonsaajan tehtävien hoitamiseksi. Säännöksen 3-5 kohdan terminologiaa ehdotetaan muutettavaksi voimassa olevaa erityislainsäädäntöä vastaavaksi.

1.4 Laki arkistolain 1 §:n muuttamisesta

Julkisen hallinnon toimielinten arkistojä ja arkistotointa koskevat säännökset sisältyvät arkistolakiin (831/1994). Arkistolaisissa on perussäännökset viranomaisten arkistotointa ohjaavasta arkistolaitoksesta,

viranomaisten arkistotoimesta ja sen järjestämisestä sekä asiakirjojen laatimisesta, säilyttämisestä ja käytöstä. Arkistolain soveltamisalasta säädetään lain 1 §:ssä. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan laki koskee valtion virastoja, laitoksia, tuomioistuimia ja muita lainkäyttöelimiä sekä muita valtion viranomaisia ja momentin 3 kohdan mukaan Suomen Pankkia, Helsingin yliopistoa, kansaneläkelaitosta ja muita itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia. Helsingin yliopistoa lukuun ottamatta arkistolakia on lain 1 §:n 1 kohdan nojalla sovellettu yliopistoihin lain kaikilta osin. Arkistolain säännöksiä on sovellettu myös Helsingin yliopistoon kuitenkin niin, että lain 14 §:n 1 momentin ja 16 §:n mukaisesti Helsingin yliopiston pysyvästi säilytettäviä asiakirjoja ei yleisestä säännöstä poiketen siirretä arkistolaitokseen säilytettäväksi eikä arkistolaitoksella ole oikeutta antaa yliopistolle määräyksiä asiakirjojen rekisteröinnistä ja luetteloinnista. Helsingin yliopiston erityisasema arkistolaissa on johtunut historiallisista syistä ja yliopiston autonomiaan liittyneistä erityispiirteistä.

Yliopistolainsäädännön uudistuksen myötä yliopistot lakkaavat olemasta valtion laitoksia. Tämän vuoksi niihin ei enää tulnaisi soveltamaan arkistolakia lain 1 §:n 1 momentin nojalla. Sovellettavaksi tulee sen sijaan kyseisen momentin 3 kohta, jonka mukaan arkistolaki koskee, edellä mainituin poikkeuksin, itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia. Yliopistot tulevat näin ollen samaan asemaan, mikä Helsingin yliopistolla jo aiemmin on ollut. Jotta yliopistot myös arkistotoimensa osalta tulisivat olemaan samanlaisessa asemassa oikeudellisesta asemastaan riippumatta, on tarpeen, että myös säätiömuodossa toimivat yliopistot sisällytetään arkistolain soveltamispiiriin samassa laajuudessa kuin muutkin yliopistot. Se, että arkistolaki koskee yliopistoja myös yliopistojen oikeudellisen aseman muuttuessa on perusteltua siitä syystä, että yliopistojen tehtävät ovat valtaosiltaan jatkossakin luonteeltaan julkisia ja niiden toiminta tulee perustumaan olennaisesti julkiseen rahoitukseen Yliopistoihin liittyvänä erityispiirteenä voidaan todeta niiden toiminnan yhteydessä syntyvät tutkimusaineistot, joiden asianmukainen säilyminen on tarpeen turvata. Arkistolain säännösten soveltaminen on välttämätöntä myös yliopistolakia koskevan esityksen 27 §:n 2 momentin mukaisen toiminnan julkisuuden toteutumisen kannalta. Tämän vuoksi arkistolain 1 §:n 1 momentin 3 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että laki koskisi siinä aiemmin mainittujen Suomen Pankin, kansaneläkelaitoksen ja muiden itsenäisten julkisoikeudellisten laitosten lisäksi myös säätiömuodossa toimivia yliopistoja. Muutoksen jälkeen arkistolakia sovellettaisiin samassa laajuudessa kaikkiin yliopistoihin. Yliopistot eivät kuitenkaan siirtäisi asiakirjojaan arkistolaitokseen, vaan vastaisivat niiden pysyvästä säilyttämisestä itse. Arkistolaitoksella ei myöskään olisi valtuutta antaa yliopistoille määräyksiä asiakirjojen luetteloinnista ja rekisteröinnistä.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Lakiehdotuksen 7 §:n 2 momentin ylempään korkeakoulututkintoon johtava koulutus voidaan järjestää myös siten, että koulutukseen ei kuulu alempaa korkeakoulututkintoa, jos se on tarkoituksenmukaista koulutusalaan liittyvien ammatillisten vaatimusten kannalta sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Lakiehdotuksen 7 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista, tutkintojen tavoitteista, opintojen rakenteesta ja muista opintojen perusteista sekä siitä, mitä tutkintoja kussakin yliopistossa voidaan suorittaa. Lisäksi saman valtuussäännöksen mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään yliopistoissa suoritettavien korkeakoulututkintojen asemasta korkeakoulututkintojen järjestelmässä. Edellä mainituista asioista säädetään nykyisin yliopistojen tutkinnoista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (794/2004) ja korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetussa asetuksessa (464/1998). Yliopistolain voimaansaattamisesta annettavan lakiehdotuksen mukaan nämä asetukset jätettäisiin voimaan niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen. Samoin jätettäisiin voimaan yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä, yliopistojen koulutusohjel-

mista ja erikoistumiskoulutuksista annettu opetusministeriön asetus (568/2005), jonka antamiseen liittyvä valtuussäännös sisältyy myös lakiehdotuksen 7 §:n 3 momenttiin.

Lakiehdotuksen 33 §:n 6 momentin mukaan kelpoisuudesta ammatilliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Nykyisin voimassa olevat erikoiseläinlääkärin tutkinnosta ja oikeudesta toimia erikoiseläinlääkärinä annettu valtioneuvoston asetus (275/2000), erikoislääkärin tutkinnosta annettu asetus (678/1998) ja erikoishammaslääkärin tutkinnosta annettu asetus (316/2003) on yliopistolain voimaansaannon mukaisesti annettavan lakiehdotuksen 3 §:n mukaan tarkoitus jättää voimaan.

Lakiehdotuksen 8 §:n 2 momentin mukaan yliopiston perimistä maksuista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella noudattaen mitä valtion maksuperustelaisissa säädetään julkisoikeudellisten suoritteiden omakustannusarvosta. Edellä mainitulla tarkoitetaan ennen kaikkea omakustannusarvojen laskentaperusteita. Valtioneuvoston asetuksella yliopistojen maksuista säädettäisiin nykyiseen tapaan lähinnä sellaisten opiskelijoille osittain maksullisten palveluiden maksuista, joiden kustannuksiin valtio yliopistojen rahoituksella osallistuu koulutus- ja kulttuuripoliittisten syiden takia, ja jotka eivät ole muiden palvelutarjoajien kanssa kilpailevaa taloudellista toimintaa. Lisäksi asetuksella säädettäisiin nykyiseen tapaan yliopistojen antamien maksullisten todistusten maksuista. Valtioneuvoston asetuksella voidaan lakiehdotuksen mukaan säätää myös opettajilta, tutkijoilta ja muulta henkilöstöltä vaadittavasta suomen ja ruotsin kielen taidosta (31 §), opiskelijavalinnan toimittamiseen ja yhteishakuun liittyvistä yksityiskohdista (32 §), ylioppilaskunnan toimielimistä ja niiden valinnasta, ylioppilaskuntien kielestä sekä ylioppilaskunnan taloudesta (42 §), Helsingin yliopiston Social- och kommunalhögskolanin hallinnosta (68 §), Kansalliskirjaston johtokunnan tehtävistä (70 §), korkeakoulujen arviointineuvostosta (81 §) sekä harjoittelukoulun toiminnasta ja hallinnosta (82 §).

Lakiehdotuksen 45 §:ssä säädetään yliopistojen toiminnan rahoituksesta. Sen mukaan rahoitusta myönnetään toiminnan laajuuden ja laadun perusteella. Säännöksen 3 momentin mukaan rahoitusperusteista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Perusrahoitusta on tarkoitus kohdentaa yliopistoille laskennallisena perusrahoituksena ja profiloitumisen ja strategisen kehittämisen huomioon ottavana kokonaisuutena. Laskennallinen perusrahoitus muodostuisi koulutuksen sekä tutkimuksen ja tutkijankoulutuksen osioista, joiden laskentakriteereissä otettaisiin huomioon toiminnan laajuus ja laatu. Profiloitumisessa ja strategisessa kehittämisessä otettaisiin huomioon yliopistojen erityistehtävät, yliopiston koulutus- ja tieteenalarakenne sekä tutkimusinfrastruktuurin kehittämistarpeet. Keskeiset yliopisto- ja tiedepolitiikan kehittämistarpeet vaikuttaisivat rahoituksen suuntaamiseen, mutta pääpaino olisi yliopiston strategisessa kehittämisessä. Yliopistojen talouden ennakoitavuuden kannalta rahoitus on tarkoitus määrittellä ennalta lopullisena päätöksenä. Strategisen kehittämisen ja profiloitumisen liittyvät kysymykset käsiteltäisiin lakiehdotuksen 44 §:ssä tarkoitetun ministeriön ja yliopiston välisen neuvottelun yhteydessä. Tarkemmat säännökset rahoitusperusteista on tarkoitus sisällyttää valtioneuvoston asetukseen yliopistoista.

Lakiehdotuksen 68 §:ssä säädetään Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolanin asemasta Helsingin yliopistossa. Säännöksen mukaan yksikön hallinnosta voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Säännös vastaa nykyistä yliopistolakia.

Lakiehdotukseen sisältyvien asetuksenantovaltuuksien lisäksi 25 §:n mukaan yliopiston hallituksen hyväksymässä johtosäännössä määrättäisiin hallintoelinten toimivallasta ja vastuusta, tehtävistä, toimi-

kaudesta, jäsenmäärästä, jäsenten valinnasta, henkilöstön valinnasta sekä yliopiston muusta hallinnosta ja muistakin sisäisistä asioistaan, jollei näistä asioista säädetä laissa tai asetuksessa.

3 Voimaantulo

Yliopistolain voimaantulosta säädettäisiin erikseen lailla. Yliopistolain voimaanpanosta annettavan lain mukaan uusi yliopistolaki tulisi voimaan 1 päivänä elokuuta 2009. Uusien yliopistojen on tarkoitus järjestäytyä syksyn 2009 aikana ja uuden yliopistolain mukainen toiminta on tarkoitus alkaa 1 tammi-kuuta 2010.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus

Perustuslain 16 §:n 3 momentissa on turvattu tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus. Hallituksen esityksen (HE 309/1993 vp) perustelujen mukaan tieteen vapauteen kuuluu sen harjoittajan oikeus valita tutkimusaiheensa ja menetelmänsä. Tieteen suuntautumisen tulee toteutua ensisijaisesti tieteellisen yhteisön itsensä harjoittaman tieteen kritiikin kautta. Myös taiteessa tulee vallita ilmaisun ja menetelmien vapaus, joka osaltaan edistää ja monipuolistaa yhteiskunnallista keskustelua. Opetuksen vapaus sisältää oikeuden opiskella ja hankkia tietoja itseään kiinnostavista asioista ja oikeuden opettaa haluamallaan tavalla niin sisällöllisesti kuin menetelmällisesti. Lakiehdotus vastaa tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapauden turvaamisen osalta nykyistä yliopistolakia.

Yliopistojen itsehallinto

Perustuslain 123 §:n 1 momentin mukaan yliopistoilla on itsehallinto sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Pykälässä vahvistettiin itsehallinto yliopistojen perustuslailla suojatuksi hallinnon periaatteeksi. Aikaisemmin Helsingin yliopiston itsehallinnosta oli erillissäännös hallitusmuodon 77 §:ssä. Itsehallinnolla perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännössä tarkoitetaan ennen muuta sitä, että yliopiston sisäisestä hallinnosta päättävät laissa säädetyin rajoituksin asianomaisen yliopiston omat eivätkä valtion yleiset hallintoviranomaiset (PeVL 13/1985 vp ja 1/1990 vp). Lailla on säädettävä muun muassa yliopiston tehtävistä, hallintoelimestä sekä niiden kokoonpanosta ja keskinäisistä suhteista, muutoksenhausta eri hallintoelinten päätöksiin sekä yliopistojen kielisuhteista (PeVL 3/1997 vp). Perustuslakivaliokunta (PeVL 19/2004 vp) on katsonut itsehallinnon näkökulmasta keskeiseksi, että laissa mainitaan yliopiston hallinnossa edustettuina olevat ryhmät ja että ulkopuolisen mukanaolo jää itsehallinnon periaatteiden mukaisesti riippumaan yliopiston omien toimielinten päätöksistä ja että tällöin noudatettava valintamenettely jää johtosäännöllä määrättäväksi. Hallituksen esityksessä uudeksi yliopistolaksi ja yliopistolain voimaanpanolaksi (HE 263/1996 vp) katsottiin yliopistojen ja korkeakoulujen autonomian suurimman merkityksen olevan tutkimuksen ja opetuksen vapaudessa. Yliopistolain katsottiin perustuslakiuudistuksessa vastaavan myös uudistetun perustuslain vaatimuksia.

Yliopistojen itsehallinnon edellytysten täyttymistä on tähän mennessä tarkasteltu tilanteessa, jossa yliopistot ovat toimineet valtio-oikeushenkilön sisällä, sen ylläpitäminä sekä valtion vastatessa toimintaan liittyvistä sitoumuksista ja mahdollisesti aiheutuvista muista vastuista. Yliopistojen järjestäytyminen valtion sisällä tilivirastoiksi valtion talousarviosta annetun lain ja -asetuksen mukaisesti ja niiden aset-

tamien toiminnan rajoitusten puitteissa ei ole katsottu olevan yliopistojen itsehallintoa koskevan edellytyksen vastaista. Hallitusmuodon voimassa ollessa Suomen tasavallan presidentti nimitti professorit virkoihinsa Helsingin yliopistoon. Nykyisen yliopistolain 10 §:n 3 momentin mukaan yliopiston kanslerin nimittää tasavallan presidentti valtioneuvoston esityksestä kolmesta yliopiston vaalikollegion asettamasta ehdokkaasta. Yliopiston henkilöstöä koskevaa työnantajavaltaa käyttävät olennaisilta osin valtiovarainministeriön työmarkkinalaitos sekä opetusministeriö, jolla on yliopistojen tarkentavien virkaehtosopimusten neuvotteluoikeudet. Yliopistot ovat myös nykyisen yliopistolain 4 §:n 1 momentissa niille tehtäväksi annetun yhteiskunnallisen vaikuttavuuden toteuttamiseksi suunnanneet tutkimustoimintaansa osakeyhtiöihin, joissa päätösvaltaa käyttävät yliopiston ulkopuoliset tahot ja joiden toiminta on yliopistojen itsehallinnon ulkopuolella. Itsehallinnon tarkastelu on keskittynyt yliopistolaissa säännelyihin tehtäviin ja niiden hallintoihin. Olennaista on ollut tutkimuksen ja opetuksen vapaus sekä tämän toiminnan järjestäytyminen yliopiston toimielinten toimesta lakien, valtio-oikeushenkilöstä johtuvien reunaehto- ja annettujen resurssien sallimissa rajoissa.

Esitys tuo nykytilaan verrattuna yliopistoille, niin yliopistolain mukaisina julkisoikeudellisina laitoksina kuin säätiölain mukaisina säätiöinä toimiville yliopistoille, itsehallinnon käsitettä laajemmin oikeuden, eli itsenäisen oikeushenkilön aseman. Julkisoikeudellisina laitoksina toimivissa yliopistoissa yliopistoyhteisö päättää yliopiston ylimmän toimielimen hallituksen toimikaudesta sekä jäsenten määrästä ja valitsee hallituksen jäsenet.

Säätiölain mukaisen säätiön ylläpitämässä yliopistossa oikeushenkilön ylimmän toimielimen, eli hallituksen jäsenet nimittää säätiövarallisuuden luovuttaneet tahot sen mukaisesti kuin säätiön säännöissä on määrätty. Säätiönä toimivissa yliopistoissa säätiö vastaa yliopistotoiminnan sitoumuksista ja velvoitteista kokonaisvaltaisesti samalla tavoin kuin valtio vastaa nykyisten virastomuotoisten yliopistojen osalta. Yliopiston sisäinen järjestäytyminen yliopistolain mukaisen tutkimuksen, taiteen ja opetuksen harjoittamista varten turvataan esityksen 6 §:ssä sekä esityksen 24 §:ssä, jonka mukaan yliopistolain mukainen yliopistotoiminta tapahtuu yliopiston yksiköissä (korkeakouluissa ja muissa yksiköissä) yliopistoyhteisön sisäisen järjestäytymisen ja hallinnon mukaisesti. Tämä koskisi erityisesti opiskelijavalinnan toteuttamista, opintosuoritusten arviointia, opetusta, tutkimuksen ja taiteen harjoittamista. Lakiehdotuksen mukaisesti säätiöyliopistoa koskisivat myös säännökset yliopiston tehtävistä, muutoksenhausta eri hallintoelinten päätöksiin ja säännökset yliopiston kielisuhteista.

Perustuslain 123 §:n 1 momentin mukaista yliopistojen itsehallintoa tulkittaessa on jatkossa huomioitava ensinnäkin yliopistojen uusi asema itsenäisinä oikeushenkilöinä ja toisaalta se, että yliopistojen oikeushenkilöllisyys voi jakaantua eri oikeushenkilömuotoihin, joita koskevat säännökset ovat erilaisia. Säätiölain mukaisina säätiöinä toimivissa yliopistoissa niiden varsinaisen yliopistotoiminnan velvoitteista ja sitoumuksista vastaavat viime kädessä säätiö varallisuudellaan ja sen säätiölain mukaiset toimielimet. Julkisoikeudellisina laitoksina toimivissa yliopistoissa vastuu yliopiston sitoumuksista ja velvoitteista on yliopistolla itsellään. Itsehallinnollisessa tarkastelussa tämän voidaan katsoa merkitsevän sitä, että julkisoikeudellisina laitoksina toimivissa yliopistoissa oikeushenkilön ylimpien toimielinten vallitsemisen tulee jatkossakin säilyä yliopiston omassa päätösvallassa. Säätiönä toimivissa yliopistoissa ylimpien toimielinten valinta puolestaan määräytyy säätiölain mukaisesti. Yliopiston toiminnasta vastaavina pääyksikköinä säätiömuotoisessa yliopistossa ovat kuitenkin korkeakoulut, jotka vastaavat itsenäisesti akateemiseen toimintaansa liittyvistä asioista säätiön hallituksen hyväksymän strategian ja toimintalinjausten yleisesti määrittelemissä puitteissa. Molemmat perusratkaisut laajentavat yliopistojen itsehallintoa verrattuna tilivirastoina toimiviin yliopistoihin, ja niiden voidaan katsoa täyttävän yliopistojen itsehallinnolle asetettavat sisällölliset ja muodolliset vaatimukset.

Itsehallinnon toteuttamista yksityisoikeudellisen säätiön toimesta ylläpidetyssä ja sen vastuulla olevassa yliopistotoiminnassa voidaan lisäksi tarkastella perustuslain 124 §:n mukaisena julkisen hallintotehtävän antamisena muulle kuin viranomaiselle. Perustuslain 124 §:ssä rajoitetaan yleisesti mahdollisuutta antaa julkisia hallintotehtäviä muulle kuin viranomaiselle. Tehtävien antaminen muulle kuin viranomaiselle on mahdollista vain lailla tai lain nojalla. Lisäksi edellytetään, että tämä on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaarana perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Säätiölain mukainen säätiö on varallisuusmassa, jolla ei ole varsinaista omistajaa. Säätiön varallisuutta hoitaa ja sen käytöstä päättää säätiön hallitus sen mukaan kuin säätiön säännöissä määrätään. Yliopistolle kuuluvien tehtävien antamisesta säätiölle ja itsehallinnon toteuttamistavasta säätiön muodossa toimivan yliopiston toiminnassa ehdotetaan säädettäväksi tarkemmin yliopistolain 1 §:n 2 momentissa siten kuin perustuslain 123 §:n 1 momentissa edellytetään.

Kun yliopistotoiminnan rahoitus pohjaa laajennetaan muihinkin yhteiskunnan toimijoihin ja haetaan entistä suurempaa toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta, on säätiömuodossa tapahtuva toiminta katsottava yhdeksi mahdolliseksi yliopiston järjestäytymismuodoksi, jota voidaan pitää tarpeellisenä yliopiston tehtävien tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi. Säätiömuotoa on Suomessa käytetty perinteisestikin yliopistojen organisaatiomuotona, ja sitä käytetään laajasti myös muissa maissa. Varsinaiset yliopistolain mukaiset, tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen tehtävät toteutetaan säätiössä toimivan yliopiston omien sisäisten toimielinten ja henkilöstön toimesta. Näin turvataan yliopiston itsehallinnon sisällölliselle ydinalueelle kuuluva tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus perustuslain 16 §:n 3 momentissa edellytetyllä tavalla. Oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimukset on niin ikään otettu huomioon lakiehdotuksessa.

Koulutusohjelmien maksullisuus

Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan esimerkiksi kansalaisuuden perusteella. Säännös kieltää suosinnan tai jonkin yksilön tai ryhmän asettamisen etuoikeutettuun asemaan, mikäli tämä samalla merkitsisi toisiin kohdistuvaa syrjintää. Lakiehdotuksen 10 §:n perusteella muiden kuin Euroopan talousalueeseen kuuluvien valtioiden kansalaisilta yliopisto voisi periä maksuja opetusministeriön asetuksen mukaisesta maisteriohjelmasta. Kyseessä olisi määräaikainen kokeilu, joka edellyttää yliopistolta apurahajärjestelmää, jolla voidaan tarvittaessa tukea maksulliseen maisteriohjelmaan osallistuvien opiskelusta johtuvia kustannuksia. Kaikille henkilöille on kansalaisuudesta riippumatta edelleenkin turvattu mahdollisuus osallistua muuhun tutkintoon johtavaan maksuttomaan koulutukseen. Perustuslain 16 §:n 2 momentissa turvataan jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Vaikka säännös ei estäkään koulutusmaksujen perimistä, maksullisen koulutusväylän mahdollistaminen kaikille voitaisiin katsoa menettelyksi, jolla erityisesti suomalaisten yhdenvertaiset kouluttautumismahdollisuudet voisivat vaarantua. Esityksen mukaiset vieraskieliset maisteriohjelmat tuovat osaltaan mahdollisuuden kehittää myös maksuttoman tutkintokoulutuksen sisältöä ja tuo samalla lisäarvoa koko tutkintojärjestelmälle. Vieraskieliset maisteriohjelmat edistävät yliopistojen kansainvälistymistä sekä niiden tunnettavuutta maailmalla.

Ylioppilaskuntien automaatiojäsenyys

Perustuslain 13 §:n 2 momentin mukaan jokaisella on yhdistymisvapaus, johon sisältyy muun muassa oikeus kuulua tai olla kuulumatta yhdistykseen. Perustuslain yhdistymisvapaussääntelyn tulkinnassa (PeVL 1/1998 vp) eduskunnan perustuslakivaliokunta on lähtenyt siitä, ettei yhdistyksen jäsenyyden yleisenä periaatteena voi olla automaattinen suoraan lain säännösten perusteella määräytyvä jäsenyys. Yhdistymisvapauden lähtökohdaksi tulee olla vapaaehtoinen ja nimenomaiseen tahdonilmaisuuksiin perustuva liittyminen yhdistykseen. Näistä lähtökohdista voidaan valiokunnan näkemyksen mukaan poiketa vain, jos poikkeamiselle on erityiset yhdistymisvapauden kannalta hyväksyttävät perusteet, kuten perusteltu tarve järjestää yhdistys lailla julkista tehtävää varten. Nykyisin voimassa olevan yliopistolain 40 §:n mukaan kaikki muut kuin tilauskoulutukseen osallistuvat opiskelijat, jotka on otettu opiskelijoiksi alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin, kuuluvat ylioppilaskuntaan. Ylioppilaskunnan automaatiojäsenyyttä arvioidessaan valiokunta (PeVL 3/1997 vp) on katsonut, että tämän tyyppisissä tilanteissa tulisi lähtökohtaisesti etsiä perustuslain sanamuotoon selvästi soveltuvia ratkaisumalleja eli järjestelyjä, jotka eivät rakennu automaatiojäsenyyden varaan. Perustuslain yhdistymisvapaussäännöksen esitöihin viitaten valiokunta kuitenkin arvioi ylioppilaskunnan automaatiojäsenyyden olevan sinänsä hyväksyttävissä perustuslain kannalta etenkin, kun ylioppilaskuntaa oli vanhaan pidettävä osana itsehallinnon omaavaa yliopistoa ja koska sillä oli merkittävä osuus yliopiston hallinnossa. Valiokunta asetti tavallisen lainsäätämisyjärjestyksen edellytykseksi lakiehdotuksen täydentämisen ylioppilaskunnan julkiset tehtävät osoittavilla maininnoilla. Sittemmin valiokunta on huomauttanut, ettei yliopistolaki nyky muodossaan asianmukaisella tavalla täytä valiokunnan edellä mainitussa lausunnossa asetettuja vaatimuksia (PeVL 74/2002 vp). Nyt ehdotettavassa laissa ylioppilaskuntaa koskevaa säännöstä on pyritty tarkentamaan ylioppilaskuntien julkisten tehtävien osalta siten, että se täyttäisi perustuslakivaliokunnan asettamat edellytykset.

Helsingin yliopiston kansleri valtioneuvostossa

Esityksessä ehdotetaan säilytettäväksi Helsingin yliopiston kanslerin oikeus olla läsnä ja käyttää puhevaltaa valtioneuvostossa käsiteltäessä Helsingin yliopistoa koskevia asioita. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 19/2004 vp) todennut, että uudella perustuslailla kumottiin erillissäännös Helsingin yliopiston itsehallinnosta ja säädettiin yleinen säännös yliopistojen itsehallinnosta. Itsehallinto on siten perustuslaissa turvattu kaikille yliopistoille ja säännös yhden yliopiston kanslerin erityisestä asemasta valtioneuvoston yleisistunnossa perusteiltaan vanhentunut. Edellä mainitussa lausunnossaan perustuslakivaliokunta kuitenkin katsoi, että yliopistojen edustautumisella valtioneuvostossa on pitkä perinne, ja se ilmentää sivistyksen arvostamista. Osaltaan säännöksellä edelleen turvattaisiin valtioneuvoston tasolle ulottunutta yliopistojen ja valtion kiinteää keskusteluyhteyttä.

Asetuksenantovaltuudet

Lakiehdotus sisältää useita asetuksenantovaltuuksia. Ne eivät kuitenkaan ulotu seikkoihin, jotka koskisivat perustuslain 80 §:n 1 momentissa mainituin tavoin yksilön oikeuksien tai velvollisuuksien perusteita.

Edellä olevan perusteella katsotaan, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Koska yliopistoille esitetään itsenäisen oikeushenkilön asemaa, jonka vaikutuksia perustuslain

123 §:n 1 momenttiin ei ole aikaisemmin käsitelty ja koska esitykseen sisältyy myös muita perustuslain kannalta tulkinnanvaraisia säännöksiä, tulisi säätämisyjärjestyksestä saada eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Yliopistolaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa tarkoitettuja itsenäisinä julkisoikeudellisina laitoksina toimivia yliopistoja ovat:

- 1) Helsingin yliopisto;
- 2) Itä-Suomen yliopisto;
- 3) Jyväskylän yliopisto;
- 4) Lapin yliopisto;
- 5) Oulun yliopisto;
- 6) Tampereen yliopisto;
- 7) Turun yliopisto;
- 8) Vaasan yliopisto;
- 9) Åbo Akademi;
- 10) Lappeenrannan teknillinen yliopisto;
- 11) Tampereen teknillinen yliopisto;
- 12) Svenska handelshögskolan;
- 13) Kuvataideakatemia;
- 14) Sibelius-Akatemia; ja
- 15) Teatterikorkeakoulu.

Aalto-yliopistona toimivaan Aalto-korkeakoulusäätiöön, x-säätiöön ja y-säätiöön (*säätiöyliopistot*) sovelletaan tämän lain 1–4 §:ää, 2 lukua, 24–25 §:ää, 26 §:ää 24 §:n 2 momentin mukaisen hallintoelimen osalta, 27 §:ää, 4–6 lukua, 57 §:ää, 8 lukua sekä 11 lukua.

2 §

Tehtävät

Yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. Tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Yliopistojen tulee järjestää toimintansa siten, että tutkimuksessa, taiteellisessa toiminnassa, koulutuksessa ja opetuksessa varmistetaan korkea kansainvälinen taso eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen.

3 §
Itsehallinto

Yliopistoilla on itsehallinto, jolla turvataan tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus.

Yliopistoille on varattava yksinomaan niitä koskevaa lainsäädäntöä valmisteltaessa tilaisuus antaa asiasta lausuntonsa.

4 §
Yliopistoyhteisöön kuuluminen

Yliopistoyhteisöön kuuluvat sen opetus- ja tutkimushenkilöstö, muu henkilöstö ja opiskelijat.

5 §
Oikeuskelpoisuus

Julkisoikeudellisina laitoksina toimivat yliopistot ovat itsenäisiä oikeushenkilöitä.

Yliopistot voivat tehdä sitoumuksia, saada nimiinsä oikeuksia sekä omistaa irtainta ja kiinteää omaisuutta. Yliopisto voi harjoittaa sellaista elinkeinotoimintaa, joka tukee sen 2 §:ssä säädettyjen tehtävien toteuttamista.

Yliopistot kantavat ja vastaavat omaisuudestaan ja sitoumuksistaan omilla varoillaan.

2 luku Tutkimus ja opetus

6 §

Tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapaus

Yliopistoissa vallitsee tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapaus. Opettajan on kuitenkin noudatettava koulutuksen ja opetuksen järjestämisestä annettuja säännöksiä ja määräyksiä.

Yliopistojen opetus on julkista. Perustellusta syystä yleisön pääsyä opetusta seuraamaan voidaan rajoittaa.

7 §

Tutkinnot ja muu koulutus sekä tutkintorakenne

Yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja. Yliopistot voivat järjestää myös täydennyskoulutusta ja avointa yliopisto-opetusta.

Ylempi korkeakoulututkinto suoritetaan alemman korkeakoulututkinnon tai sitä vastaavan koulutuksen jälkeen. Ylempään korkeakoulututkintoon johtava koulutus voidaan järjestää myös siten, että koulutukseen ei kuulu alempaa korkeakoulututkintoa, jos se on tarkoituksenmukaista koulutusalaan liittyvien ammatillisten vaatimusten kannalta sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Tieteellinen, taiteellinen ja ammatillinen jatkotutkinto suoritetaan ylempään korkeakoulututkinnon tai sitä tasoltaan vastaavan koulutuksen jälkeen.

Yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista, tutkintojen tavoitteista, opintojen rakenteesta ja muista opintojen perusteista sekä siitä, mitä tutkintoja kussakin yliopistossa voidaan suorittaa (*koulutusvastuu*), säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Yliopistoissa suoritettavien korkeakoulututkintojen asemasta korkeakoulututkintojen järjestelmässä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Koulutusvastuun tarkemmasta jakautumisesta yliopistojen kesken, erikoistumiskoulutusten aloista ja koulutusohjelmista sekä siitä, mitä erikoistumiskoulutusten aloja ja koulutusohjelmia kussakin yliopistossa on, säädetään yliopiston esityksestä opetusministeriön asetuksella.

8 §

Opetuksen maksuttomuus

Korkeakoulututkintoon johtava opetus ja opiskelijoiden valintaan liittyvät valintakokeet ovat opiskelijalle maksuttomia, jollei tässä laissa toisin säädetä.

Muuhun kuin suomen- tai ruotsinkieliseen koulutukseen hakevilta voidaan edellyttää kansainvälisten maksullisten testien suorittamista. Muusta kuin 1 momentissa tarkoitettusta toiminnasta yliopisto saa periä maksuja. Maksuista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella noudattaen mitä valtion maksuperustelaisissa (150/1992) säädetään julkisoikeudellisten suoritteiden omakustannusarvosta.

Jos tässä laissa tarkoitettua opiskelijalta perittävää maksua ei ole suoritettu eräpäivänä, saadaan vuo-
tuista viivästyskorkoa periä eräpäivästä lukien sen mukaan kuin korkolaissa (633/1982) säädetään.
Maksu saadaan ulosottaa ilman tuomiota tai päätöstä sen mukaan kuin verojen ja maksujen täytäntöön-
panosta annetussa laissa (706/2007) säädetään.

9 §

Tilauuskoulutus

Yliopisto voi järjestää opiskelijaryhmälle korkeakoulututkintoon johtavaa opetusta niin, että koulutuk-
sen tilaa ja rahoittaa Suomen valtio, ulkomaan valtio, kansainvälinen järjestö, suomalainen tai ulko-
mainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö (tilauuskoulutus).

Tilauuskoulutusta ei voida järjestää Euroopan talousalueeseen kuuluvien valtioiden kansalaisille eikä
niille, jotka Euroopan yhteisön lainsäädännön tai Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden muun sopi-
muspuolen kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin kansalaisiin. Tilaus-
koulutukseen osallistuviin opiskelijoihin sovelletaan tämän lain 33 §:ää, 41 §:ää sekä 61—64 §:ää.

Tilauuskoulutuksena annettavan opetuksen on liityttävä sellaiseen perus- tai jatkokoulutukseen, jossa
yliopistolla on tutkinnonanto-oikeus. Tilauuskoulutuksen järjestäminen ei saa heikentää yliopiston anta-
maa perus- tai jatkokoulutusta. Yliopiston on perittävä tilauuskoulutuksen järjestämisestä vähintään siitä
aiheutuvat kustannukset kattava maksu.

10 §

Koulutusohjelman maksullisuus

Yliopisto voi periä maksuja opetusministeriön asetuksen mukaiseen maisteriohjelmaan hyväksytyiltä
muilta kuin Euroopan talousalueeseen kuuluvien valtioiden kansalaisilta ja muilta kuin niiltä, jotka
Euroopan yhteisön lainsäädännön tai Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen
kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin kansalaisiin.

Maksujen perimisen edellytyksenä on, että yliopistolla on apurahajärjestelmä, jolla voidaan tarvittaessa
tukea maksulliseen maisteriohjelmaan osallistuvien opiskelusta johtuvia kustannuksia.

11 §

Opetus- ja tutkintokielet

Helsingin yliopiston, Kuvataideakatemian, Sibelius-Akatemian ja Teatterikorkeakoulun opetus- ja tut-
kintokielet ovat suomi ja ruotsi. Aalto-yliopiston opetus- ja tutkintokielet ovat suomi ja ruotsi siten
kuin niiden muodostamien yliopistojen osalta on ennen tämän lain voimaantuloa säädetty. Åbo Aka-
demian ja Svenska Handelshögskolanin sekä Helsingin yliopiston Svenska Social- och kommunalhög-
skolanin opetus- ja tutkintokieli on ruotsi. Muiden yliopistojen opetus- ja tutkintokieli on suomi.

Yliopisto voi päättää muiden kielten kuin suomen ja ruotsin kielen käyttämisestä opetus- ja tutkintokie-
lenä ja opintosuorituksissa.

12 §

Ruotsin kieltä taitavien henkilöiden kouluttaminen

Åbo Akademi, Svenska Handelshögskolan, Helsingin yliopisto, Kuvataideakatemia, Sibelius-Akatemia, Teatterikorkeakoulu ja Aalto-yliopisto vastaavat siitä, että ruotsin kieltä taitavia henkilöitä voidaan kouluttaa riittävä määrä maan tarpeisiin.

3 luku Organisaatio

13 §

Yliopiston toimielimet

Yliopiston toimielimiä ovat hallitus, rehtori, yliopistokollegio ja valtuutetut. Yliopistolla voi olla myös kansleri ja muita toimielimiä sen mukaan kuin niistä johtosäännöllä määrätään.

14 §

Hallitus

Yliopiston ylin päättävä toimielin on hallitus.

Hallituksen tehtävänä on:

- 1) päättää yliopiston toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista, strategiasta ja ohjauksen periaatteista;
- 2) päättää yliopiston toiminta- ja taloussuunnitelmasta sekä talousarviosta ja laatia tilinpäätös;
- 3) vastata yliopiston varallisuuden hoidosta ja käytöstä, jollei hallitus ole siirtänyt toimivaltaa rehtorille;
- 4) huolehtia kirjanpidon ja varainhoidon valvonnan järjestämisestä;
- 5) hyväksyä yliopiston toiminnan kannalta merkittävät tai periaatteelliset sopimukset ja antaa lausunnot yliopistoa koskevissa periaatteellisesti tärkeissä asioissa;
- 6) hyväksyä opetusministeriön kanssa tehtävä tulossopimus yliopiston puolesta;
- 7) valita rehtori tai rehtorit ja päättää heidän työnjaostaan sekä erottaa rehtori, jos siihen on perusteltu syy;
- 8) hyväksyä johtosäännöt ja muut vastaavat yleistä järjestäytymistä koskevat määräykset sekä päättää yliopiston toimintarakenteesta;
- 9) tehdä opetusministeriölle ehdotus yliopiston koulutusvastuun muuttamisesta;
- 10) päättää yliopistoon valittavien opiskelijoiden määrästä.

Hallituksen tehtävänä on lisäksi, jollei se ole siirtänyt tehtävää muulle yliopiston toimielimelle:

- 1) päättää opetussuunnitelmista ja tutkintovaatimuksista sekä opiskelijoiden valintaperusteista;
- 2) päättää opetukseen ja tutkimukseen liittyvistä muista yleisistä säännöistä sekä asettaa tarvittavat tutkinto-, arvostelu- ja oikaisuasioita käsittelevät lautakunnat tai muut toimielimet.
- 3) valita suoraan rehtorin alaisuudessa toimiva johtava henkilöstö.

15 §

Hallituksen kokoonpano

Hallituksessa on vähintään 6 ja enintään 14 jäsentä sen mukaan kuin yliopistokollegio päättää.

Hallituksessa tulee olla edustettuina seuraavat yliopistoyhteisön ryhmät:

- 1) yliopiston professorit;
- 2) muu opetus- ja tutkimushenkilöstö sekä muu henkilöstö; ja

3) opiskelijat.

Kustakin 2 momentissa tarkoitetusta ryhmästä voi olla jäseniä enintään puolet kyseisten jäsenten yhteenlasketusta määrästä.

Puolet hallituksen jäsenistä tulee olla muita kuin 2 momentissa tarkoitettuja henkilöitä, jotka edustavat monipuolisesti yhteiskuntaelämän ja yliopiston toimialaan kuuluvien tieteiden tai taiteiden asiantunte-
musta.

Edellä 2 momentissa tarkoitetut hallituksen jäsenet valitsee asianomainen yliopistoyhteisön ryhmä sen mukaan kuin tässä laissa ja johtosäännössä määrätään ja 4 momentissa tarkoitetut jäsenet valitsee yliopistokollegio.

Hallituksen jäsenenä ei voi olla yliopiston rehtori, vararehtori, tiedekunnan tai muun välittömästi hallituksen alaisuudessa olevan yksikön tai laitoksen johtaja eikä yliopistokollegion jäsen tai varajäsen taikka valtuutettu.

Hallitus valitsee yhden 4 momentissa tarkoitetuista jäsenistä puheenjohtajakseen ja yhden varapuheenjohtajakseen. Jokaisella hallituksen jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen.

16 §

Hallituksen toimikausi, jäsenen eroaminen ja vapauttaminen

Hallituksen toimikauden pituudesta päättää yliopistokollegio.

Hallituksen jäsen voi erota tehtävästään ennen toimikauden päättymistä.

Hallitus voi vapauttaa hallituksen jäsenen tehtävästään tämän toimikauden kuluessa, jos jäsen on tullut kykenemättömäksi hoitamaan tehtäväänsä, syylistynyt vakavasti yliopiston etua loukkaavaan toimintaan tai jos siihen on muutoin erityisen painava syy. Esityksen hallituksen jäsenen vapauttamisesta tehtävästään voi tehdä hallituksen puheenjohtaja ja se, jolla on oikeus valita kysymyksessä oleva jäsen hallitukseen. Päätös tulee noudatettavaksi muutoksenhausta huolimatta, jollei muutoksenhakuviranomainen toisin määrää.

17 §

Rehtorit

Yliopistolla on rehtori. Yliopistolla voi olla vararehtoreita, jos johtosäännössä niin määrätään.

Rehtorin tehtävänä on:

- 1) johtaa yliopiston toimintaa ja päättää yliopistoa koskevista asioista, joita ei ole määrätty muun toimielimen tehtäväksi;
- 2) vastata yliopiston tehtävien taloudellisesta, tehokkaasta ja tuloksellisesta hoitamisesta;
- 3) vastata siitä, että yliopiston kirjanpito on lain mukainen ja varainhoito luotettavalla tavalla järjestetty;

- 4) vastata hallituksessa käsiteltävien asioiden valmistelusta ja esittelystä;
- 5) vastata hallituksen päätösten täytäntöönpanosta, jos johtosäännössä ei toisin määrätä;
- 6) päättää henkilöstön ottamisesta ja irtisanomisesta.

Rehtori saa ryhtyä yliopiston tehtävät huomioon ottaen laajakantoisiin toimiin vain, jos hallitus on hänet siihen valtuuttanut tai hallituksen päätöstä ei voida odottaa aiheuttamatta yliopiston toiminnalle olennaista haittaa. Viimeksi mainitussa tapauksessa hallitukselle on mahdollisimman pian annettava tieto toimista.

Rehtori voi siirtää henkilöstön ottamisen tai toimivaltaansa kuuluvan muun asian yliopiston muun toimielimen tai henkilön ratkaistavaksi. Rehtorilla on oikeus olla läsnä ja käyttää puhevaltaa yliopiston kaikkien toimielinten kokouksissa.

18 §

Rehtorin valinta

Hallitus valitsee rehtorin enintään viiden vuoden määräajaksi. Rehtoriksi valittavalta vaaditaan, että hän on suorittanut tohtorin tutkinnon ja että hänellä on rehtorin tehtävien hoitamiseksi tarvittava kyky ja ammattitaito sekä käytännössä osoitettu hyvä johtamistaito. Kuvataideakatemian, Sibelius-Akatemian ja Teatterikorkeakoulun rehtoriksi voidaan kuitenkin valita myös ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö.

19 §

Yliopiston edustaminen

Hallitus edustaa yliopistoa. Rehtori edustaa yliopistoa asiassa, joka 17 §:n nojalla kuuluu hänen tehtäviinsä. Johtosäännössä voidaan määrätä, että rehtorilla on myös muissa asioissa oikeus edustaa yliopistoa tai että hallitus voi antaa oikeuden jäsenelleen tai muulle nimetylle henkilölle. Hallitus voi milloin tahansa peruuttaa antamansa oikeuden yliopiston edustamiseen.

20 §

Yliopiston johdon huolellisuusvelvoite

Yliopiston hallituksen ja rehtorin on huolellisesti toimien edistettävä yliopiston etua.

21 §

Hallituksen jäsenen ja rehtorin vastuu

Hallituksen jäsenen ja rehtorin on korvattava vahinko, jonka hän on tehtävässään tätä lakia tai muita säännöksiä rikkomalla tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttanut yliopistolle. Jos vahinko on aiheutunut useamman hallituksen jäsenen menettelystä, he vastaavat korvaamisesta yhdessä.

22 §
Yliopistokollegio

Yliopistossa on yliopistokollegio, johon kuuluu enintään 50 jäsentä. Yliopistokollegiossa tulee olla edustettuina 15 §:n 2 momentissa tarkoitetut yliopistoyhteisön ryhmät. Kustakin ryhmästä tulee olla jäseniä vähemmän kuin puolet yliopistokollegion koko jäsenmäärästä.

Yliopistokollegion tehtävänä on:

- 1) valita 15 §:n 4 momentissa tarkoitetut jäsenet yliopiston hallitukseen;
- 2) päättää hallituksen jäsenmäärästä ja toimikauden pituudesta;
- 3) vahvistaa 15 §:n 2 momentissa tarkoitettujen yliopistoyhteisön ryhmien valitsevat hallituksen jäsenet;
- 4) valita yliopiston valtuutetut;
- 5) valita yliopiston tilintarkastajat; ja
- 6) päättää 61 §:n 3 momentin mukaisesti vahingonkorvauskanteen nostamisesta yliopiston hallitusta, hallituksen jäsentä tai rehtoria vastaan.

23 §
Yliopiston valtuutetut

Yliopistossa on kolme valtuutettua, joilla on henkilökohtaiset varavaltuutetut. Valtuutettujen ja varavaltuutettujen tulee olla muita kuin 15 §:n 2 momentissa tarkoitettuja henkilöitä. Valtuutettuna ei voi myöskään olla hallituksen jäsen tai varajäsen, rehtori tai vararehtori.

Valtuutettujen tehtävänä on vahvistaa yliopiston tilinpäätös ja toimintakertomus ja päättää vastuuvapauden myöntämisestä hallitukselle ja rehtorille.

24 §
Opetuksen, tutkimuksen sekä muiden toimintojen organisaatio ja hallinto

Tutkimuksen ja opetuksen järjestämistä varten yliopisto voi jakaantua tiedekuntiin tai muihin niihin rinnastettaviin yksiköihin sen mukaan kuin yliopiston johtosäännössä määrätään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettussa tiedekunnassa tai muussa siihen rinnastettavassa yksikössä on monijäseninen hallintoelin, jonka puheenjohtajana toimii yksikön johtaja. Hallintoelimessä tulee olla edustettuina 15 §:n 2 momentissa tarkoitetut yliopistoyhteisön ryhmät. Kustakin ryhmästä tulee olla jäseniä vähemmän kuin puolet hallintoelimen koko jäsenmäärästä. Hallintoelimen jäsenten kokonaismäärästä ja hallintoelimen tehtävistä määrätään johtosäännössä. Hallintoelimen jäsenet valitsee 4 §:n mukainen yliopistoyhteisö siten kuin johtosäännössä määrätään.

Yliopistolla voi olla myös muita kuin 1 momentissa tarkoitettuja yksiköitä. Yliopistoilla voi olla myös yhteisiä yksiköitä toisten yliopistojen sekä muiden yhteisöjen kanssa.

Opintosuorituksia koskevien oikaisupyyntöjen käsittelyä varten yliopistossa voi olla yksi tai useampi tutkintolautakunta tai vastaava muu toimielin. Tutkintolautakuntaan kuuluu puheenjohtaja ja muita jäseniä, joilla kaikilla on henkilökohtainen varajäsen. Puheenjohtajan ja hänen varajäsenensä tulee olla professori. Muista jäsenistä vähintään puolet tulee olla yliopiston opettajia ja vähintään yhden opiskelija. Puheenjohtajan ja muut jäsenet samoin kuin varajäsenet määrää yliopisto.

25 §

Johtosäännöt ja määräykset

Johtosäännössä määrätään tarkemmin toimielinten toimivallasta ja vastuusta, tehtävistä, toimikaudesta, jäsenmäärästä, jäsenten valinnasta, henkilöstön valinnasta ja kelpoisuusvaatimuksista sekä yliopiston muusta hallinnosta, jollei näistä asioista säädetä laissa tai asetuksessa.

Yliopisto voi määrätä johtosäännöllä tai muilla määräyksillä myös muista kun 1 momentissa mainituista sisäisistä asioistaan, jollei niistä säädetä muualla laissa tai asetuksessa.

26 §

Monijäsenisen hallintoelimen päätöksenteko

Monijäsenisessä hallintoelimessä päätetään asiat äänten enemmistöllä. Äänten mennessä tasan päätökseksi tulee mielipide, jota puheenjohtaja on kannattanut. Äänestettäessä opiskelijan kurinpitoa koskevista asioista äänten mennessä tasan päätökseksi tulee lievempi mielipide.

Jos valitaan tai määrätään yksi henkilö toimielimeen, vaali toimitetaan enemmistövaalina. Jos kukaan ei ensimmäisellä kerralla saa enempää kuin puolet annetuista äänistä, toimitetaan uusi vaali kahden eniten ääniä saaneen kesken. Kun valittavia tai määrättäviä toimielimeen on useampia kuin yksi, noudatetaan suhteellista vaalitapaa. Jos äännet menevät tasan, sekä enemmistövaalin että suhteellisen vaalin tulos ratkaistaan arvalla.

27 §

Hallintomenettely ja julkisuus

Hoidettaessa julkista hallintotehtävää yliopistossa tai ylioppilaskunnassa noudatetaan, mitä hallintolaisissa (434/2003) säädetään. Hallintolain esteellisyysäännöksiä sovelletaan kaikessa yliopiston toiminnassa. Hallintolain 28 §:n 1 momentin 5–6 kohtaa ei kuitenkaan sovelleta yliopistoon tai yliopistokonserniin kuuluvaan yhteisöön, ellei kysymys ole sellaisesta asiasta, jossa yliopiston ja edellä mainitun yhteisön edut ovat ristiriidassa keskenään tai asian tasapuolinen käsittely edellytä, ettei henkilö osallistu asian käsittelyyn.

Yliopistojen toiminnassa sovelletaan mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään viranomaisesta.

4 luku Henkilöstö

28 §

Yliopiston henkilöstö

Yliopistossa on professoreita ja muuta opetus- ja tutkimushenkilöstöä sekä henkilöstöä muiden tehtävien hoitamista varten. Yliopiston henkilöstön ottaa tehtävään rehtori, jollei tätä ole rehtorin päätöksellä siirretty muun hallintoelimen tai yliopiston palveluksessa olevan päätettäväksi. Henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja valintamenettelystä määrätään tarkemmin johtosäännössä.

29 §

Henkilöstön palvelussuhde

Yliopiston henkilöstön palvelussuhde on työsuhde. Työntekijöihin ja palvelussuhteen ehtoihin sovelletaan, mitä laissa tai sen nojalla säädetään tai määrätään ja mitä työehtosopimuksessa ja työsopimuksessa sovitaan. Sen lisäksi mitä työsopimuslain (55/2001) 7 ja 8 luvussa säädetään, yliopiston tutkimus- ja opetushenkilöstöön kuuluvan työsuhdetta ei voida purkaa tai irtisanoa perusteella, johon vetoaminen loukkaisi 6 §:n mukaista tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapautta.

Sen lisäksi mitä työsopimuslaissa säädetään määräaikaisten työsopimussuhteiden perusteista, yliopisto voi ottaa määräaikaiseen työsopimussuhteeseen henkilöitä tieteelliseen tai taiteelliseen jatkokoulutukseen, sivutoimiseen tuntiopetukseen taikka yliopiston vakinaisiin tutkimus- tai opetustehtäviin pätevöitymistä varten.

30 §

Professorin tehtävät, valinta ja arvonimi

Professorin tulee harjoittaa ja ohjata tieteellistä tutkimustyötä tai taiteellista työtä, antaa siihen perustuvaa opetusta ja seurata tieteen tai taiteen kehitystä sekä osallistua alallaan yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen ja kansainväliseen yhteistyöhön.

Professorin tehtävä tulee asettaa julkiseen hakuun valittaessa henkilö toistaiseksi voimassa olevaan työsopimussuhteeseen. Professorin tehtävä voidaan täyttää kutsusta haettavaksi julistamatta silloin, kun tehtävään voidaan kutsua ansioitunut kelpoisuusvaatimukset täyttävä henkilö tai tehtävään valitaan määrääjäksi.

Hakijoiden kelpoisuudesta ja ansioista on ennen valintaa pyydettävä lausunto vähintään kahdelta asiantuntijalta kun henkilö valitaan toistaiseksi voimassa olevaan tai vähintään kahden vuoden määräaikaiseen työsopimussuhteeseen. Asiantuntijan esteellisyyteen sovelletaan hallintolain 27–29 §:ää. Asiantuntijoiden valinnasta, toiminnasta ja tehtävästä määrätään tarvittaessa johtosäännössä.

Yliopisto voi myöntää palveluksessaan olevalle henkilölle oikeuden käyttää professorin arvonimeä.

31 §

Yliopistojen hallintokieli ja kielitaitovaatimukset

Opetus- ja tutkimushenkilöstöltä sekä muulta henkilöstöltä vaadittavasta suomen ja ruotsin kielen taidosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Yliopiston hallintokieli on suomi. Åbo Akademin ja Svenska handelshögskolanin sekä Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolanin hallintokieli on ruotsi.

Jokaisella on kuitenkin oikeus omassa asiassaan käyttää suomea tai ruotsia ja saada toimituskirja käyttämällään kielellä.

5 luku Opiskelijat

32 §

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelijat ottaa yliopisto. Opiskelija otetaan suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa, pelkästään ylempää korkeakoulututkintoa tai jatkotutkintoa. Opiskelija voidaan ottaa suorittamaan myös pelkästään alempaa korkeakoulututkintoa.

Yliopisto päättää opiskelijavalinnan perusteista. Silloin kun yliopisto opiskelijoiden määrän rajoittamisen vuoksi ei voi ottaa koulutukseen kaikkia hakijoita, hakijoihin on sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Hakijat voidaan erilaisen koulutustaustan vuoksi jakaa valinnoissa erillisiin ryhmiin. Tällöin yhdenmukaisia valintaperusteita on sovellettava ryhmään kuuluviin hakijoihin. Jonkin kieliryhmän koulutustarpeen turvaamiseksi voidaan yhdenmukaisista valintaperusteista rajoitetusti poiketa.

Opiskelijavalinta järjestetään päävalintojen osalta yliopistojen yhteishaun avulla opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetussa laissa (1058/1998) tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä käyttäen. Opiskelijavalinnan toimittamisesta ja yhteishausta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

33 §

Kelpoisuus korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin

Pelkästään alempaan korkeakoulututkintoon tai sekä alempaan että ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

- 1) ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetussa laissa (672/2005) tarkoitettun tutkinnon;
- 2) vähintään kolmivuotisen ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavat aikaisemmat opinnot;
- 3) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitettun ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai niitä vastaavan aikaisemman tutkinnon; taikka
- 4) ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Mitä 1 momentissa säädetään kelpoisuudesta korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin, koskee myös kelpoisuutta ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen, jonka yliopisto järjestää siten, ettei koulutukseen kuulu alempaa korkeakoulututkintoa.

Pelkästään ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

- 1) soveltuvan alemman korkeakoulututkinnon;
- 2) soveltuvan ammattikorkeakoulututkinnon; taikka
- 3) soveltuvan ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Yliopisto voi edellyttää pelkästään ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin opiskelijaksi ottamansa henkilön suorittavan enintään yhden vuoden opintoja edellyttävän määrän täydentäviä opin-

toja koulutuksessa tarvittavien valmiuksien saavuttamiseksi. Otettaessa opiskelija pelkää oikeustieteen maisterin tutkintoon johtaviin opintoihin, 3 momentissa tarkoitettu soveltuva tutkinto on oikeusnotaarin tutkinto.

Tieteelliseen tai taiteelliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

- 1) soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon;
- 2) soveltuvan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon; taikka
- 3) soveltuvan ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Ammatilliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

- 1) soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon; taikka
- 2) soveltuvan ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin. Kelpoisuudesta ammatilliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Tässä pykälässä tarkoitettuihin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi myös henkilö, jolla yliopisto toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet.

34 §

Opiskelupaikan vastaanottaminen

Opiskelija voi ottaa vastaan vain yhden yliopistojen tai ammattikorkeakoulujen valtakunnalliseen yhteishakuun kuuluvan korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan samana lukukautena alkavasta koulutuksesta.

Opiskelijaksi hyväksytyn on yliopiston hyväksymisilmoituksessa mainittavan määräajan kuluessa ilmoitettava yliopistolle opiskelupaikan vastaanottamisesta. Jollei opiskelijaksi hyväksyty tee ilmoitusta määräajassa, hän menettää opiskelupaikkansa. Henkilön, joka on hyväksyty useampaan kuin yhteen korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa, tulee tehdä ilmoitus vain siihen koulutukseen, jossa hän ottaa vastaan opiskelupaikan. Yliopiston on viipymättä merkittävä tieto opiskelupaikan vastaanottamisesta yliopistojen hakija- ja opinto-oikeusrekisteriin.

35 §

Lukuvuosi ja opiskelijaksi ilmoittautuminen

Yliopiston lukuvuosi alkaa 1 päivänä elokuuta ja päättyy 31 päivänä heinäkuuta. Opetusta annetaan yliopiston määrääminä ajanjaksoina.

Opiskelijaksi hyväksytyn, joka on ilmoittanut ottavansa vastaan opiskelupaikan, tulee asianomaisen yliopiston määräämällä tavalla ilmoittautua yliopistoon, jonka jälkeen hänet merkitään opiskelijaksi. Opiskelijan on joka lukuvuosi yliopiston määräämällä tavalla ilmoitauduttava läsnä olevaksi tai poissa olevaksi.

36 §

Alempien ja ylempien korkeakoulututkintojen tavoitteelliset suorittamisajat

Alemman korkeakoulututkinnon tavoitteellinen suorittamisaika on:

- 1) kuvataiteen kandidaatin tutkintoon johtavassa koulutuksessa kolme ja puoli lukuvuotta; ja
- 2) muuhun alempaan korkeakoulututkintoon johtavassa koulutuksessa kolme lukuvuotta.

Ylemmän korkeakoulututkinnon tavoitteellinen suorittamisaika on:

- 1) eläinlääketieteen lisensiaatin tutkintoon johtavassa koulutuksessa kolme lukuvuotta;
- 2) lääketieteen lisensiaatin tutkintoon johtavassa koulutuksessa kolme lukuvuotta, kun koulutukseen kuuluu alempi korkeakoulututkinto, ja kuusi vuotta, kun koulutukseen ei kuulu alempaa korkeakoulututkintoa;
- 3) hammaslääketieteen lisensiaatin tutkintoon johtavassa koulutuksessa kaksi lukuvuotta, kun koulutukseen kuuluu alempi korkeakoulututkinto, ja viisi lukuvuotta, kun koulutukseen ei kuulu alempaa korkeakoulututkintoa;
- 4) musiikin maisterin ja psykologian maisterin tutkintoon johtavassa koulutuksessa kaksi ja puoli lukuvuotta; ja
- 5) muuhun tutkintoon johtavassa koulutuksessa kaksi lukuvuotta.

Yliopiston tulee järjestää opetus ja opintojen ohjaus siten, että tutkinnot on mahdollista suorittaa päätoimisesti opiskellen tässä säädettyssä ajassa.

37 §

Opiskeluoikeus

Opiskelijalla on oikeus suorittaa alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon johtavat opinnot yliopiston tutkintosäännössä ja opetussuunnitelmassa määräämällä tavalla.

Sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa opiskelemaan otetulla opiskelijalla on oikeus suorittaa tutkinnot viimeistään kahta vuotta niiden yhteenlaskettua 36 §:n mukaista tavoitteellista suorittamisaikaa pitemmässä ajassa. Pelkästään alempaa korkeakoulututkintoa opiskelemaan otetulla opiskelijalla on oikeus suorittaa tutkinto viimeistään yhtä vuotta sen tavoitteellista suorittamisaikaa pitemmässä ajassa. Pelkästään ylempää korkeakoulututkintoa opiskelemaan otetulla opiskelijalla on oikeus suorittaa tutkinto viimeistään kahta vuotta sen tavoitteellista suorittamisaikaa pitemmässä ajassa.

Tutkinnon suorittamisaikaan ei lasketa poissaoloa, joka johtuu vapaaehtoisen asepalveluksen tai asevelvollisuuden suorittamisesta taikka äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaan pitämisestä. Tutkinnon suorittamisaikaan ei lasketa muuta enintään neljän lukukauden pituista poissaoloa, jonka ajaksi opiskelija on ilmoittautunut poissaolevaksi 35 §:n mukaisesti.

Opiskelijan katsotaan aloittavan tutkinnon suorittamisen siitä ajankohdasta, jolloin opiskelija vastaanottaa opiskelupaikan yliopistossa.

38 §

Opiskeluoikeuden jatkaminen

Yliopisto myöntää hakemuksesta opiskelijalle, joka ei ole suorittanut opintojaan 37 §:ssä säädettyssä ajassa, lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseksi, jos opiskelija esittää tavoitteellisen ja toteuttamiskelpoisen suunnitelman opintojen saattamiseksi loppuun. Suunnitelmassa opiskelijan tulee yksilöidä suoritettavat opinnot ja aikataulu tutkinnon loppuun saattamiselle.

Opiskeluoikeutta jatketaan, jos opiskelijalla huomioon ottaen hänen voimassa olevien ja puuttuvien opintosuoritustensa määrä ja laajuus sekä aikaisemmat päätökset lisäajan myöntämisestä, on mahdollisuus saattaa opintonsa loppuun kohtuullisessa ajassa. Yliopiston tulee lisäaikaa myöntäessään ottaa huomioon opiskelijan elämäntilanne.

39 §

Opiskeluoikeuden menettäminen

Opiskelija, joka ei ole ilmoittautunut 35 §:ssä säädetyllä tavalla tai suorittanut opintojaan 37 §:ssä säädettyssä ajassa tai 38 §:n mukaisessa lisäajassa samoin kuin opiskelija, jolle ei ole myönnetty lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen, menettää opiskeluoikeutensa. Jos tällainen opiskelija haluaa myöhemmin aloittaa opintonsa tai jatkaa niitä, hänen on haettava yliopistolta oikeutta päästä uudelleen opiskelijaksi.

40 §

Opintosuoritusten arviointi

Opiskelijalla on oikeus saada tieto arvosteluperusteiden soveltamisesta opintosuoritukseensa. Hänelle on varattava tilaisuus tutustua arvosteltuun kirjalliseen tai muuten tallennettuun opintosuoritukseen.

41 §

Opiskelijan kurinpito

Opiskelijaa, joka on yliopiston piirissä syyllistynyt opetus- tai tutkimustoimintaan kohdistuvaan rikkomukseen, voidaan kurinpidollisesti rangaista varoituksella tai erottamalla määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi. Opiskelijalle annettavasta varoituksesta päättää yliopiston rehtori ja opiskelijan määräaikaisesta erottamisesta yliopiston hallitus. Ennen asian käsittelyä on opiskelijalle todisteellisesti toimitettava tiedoksi, mistä rikkomuksesta häntä syytetään, sekä varattava hänelle tilaisuus tulla asiassa kuulluksi.

42 §

Ylioppilaskunta

Yliopiston opiskelijoiden keskuudessa on ylioppilaskunta, jolla on itsehallinto. Ylioppilaskunnan tarkoituksena on olla jäsentensä yhdyssiteenä ja edistää heidän yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja henkisiä

sekä opiskeluun ja opiskelijan asemaan yhteiskunnassa liittyviä pyrkimyksiä. Ylioppilaskunnan tehtävänä on osallistua 2 §:ssä säädetyn yliopiston kasvatustehtävän hoitamiseen valmistamalla opiskelijoita aktiiviseen, valveutuneeseen ja kriittiseen kansalaisuuteen.

Ylioppilaskunnan erityisenä tehtävänä on:

- 1) nimetä opiskelijoiden edustajat 3 luvussa tarkoitettuihin yliopiston toimielimiin;
- 2) nimetä opiskelijoiden edustajat opintotukilain (65/1994) 9 §:n mukaiseen yliopiston opintotukilautakuntaan; sekä
- 3) osallistua tarvittaessa kansanterveyslain (66/1972) 14 §:ssä ja sairausvakuutuslain (1224/2004) 13 luvun 11-14 §:ssä säädettyjen opiskelijan perusterveydenhuoltoa koskevien tehtävien toteuttamiseen.

Kaikki yliopiston opiskelijat, jotka on otettu opiskelijoiksi alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin lukuun ottamatta tilauskoulutukseen osallistuvia opiskelijoita, kuuluvat ylioppilaskuntaan. Ylioppilaskunta voi hyväksyä jäsenikseen myös muita yliopiston opiskelijoita.

Ylioppilaskunnan tarkoituksen ja tehtävien toteuttamiseen soveltuvasta toiminnasta aiheutuvat menot suoritetaan ylioppilaskunnan omaisuudesta ja toiminnasta saaduilla tuloilla sekä jäsenmaksuilla, joita ylioppilaskunnalla on oikeus määrätä ylioppilaskunnan jäsenten suoritettavaksi. Jäsenmaksun vahvistaa yliopiston rehtori ja sen kantamista valvoo yliopisto.

Ylioppilaskunnan hallintoasiaa koskevaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen sen mukaan kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Sen lisäksi mitä hallintolainkäyttölaissa säädetään, ylioppilaskunnan jäsen saa hakea muutosta ylioppilaskunnan toimielinten päätökseen sillä perusteella, että päätös on syntynyt laista, asetuksesta tai ylioppilaskuntaa koskevista määräyksistä poikkeavassa järjestyksessä tai on muuten lain, asetuksen taikka ylioppilaskuntaa koskevien määräysten vastainen. Hallinto-oikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Ylioppilaskunnan toimielimistä ja niiden valinnasta, ylioppilaskuntien kielestä sekä ylioppilaskunnan taloudesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

43 §

Osakunnat

Helsingin yliopistossa on suomen- ja ruotsinkielisiä osakuntia, jotka vastaavat määrättyjä maan alueita. Aalto-yliopistossa on ruotsinkielinen osakunta. Osakunnilla on itsehallinto. Osakuntien tarkoituksena on tukea ja kehittää jäsentensä henkisiä harrastuksia sekä edistää heidän sosiaalisia olojaan.

Osakunnan hallintoasiaa koskevaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen sen mukaan kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Osakunnan jäsenistä, hallinnosta, taloudenpidosta ja muusta toiminnasta sekä jäsenten velvollisuudesta suorittaa maksuja osakunnalle määrätään osakunnan säännöissä. Osakunnan säännöt vahvistaa yliopiston rehtori. Helsingin yliopiston uuden osakunnan perustamisesta ja toimivan osakunnan lakkauttamisesta päättää yliopiston rehtori kuultuaan niitä osakuntia, joiden aluetta päätös koskee. Helsingin yli-

opiston osakuntien jakamisesta, yhdistämisestä ja osakunta-alueiden muutoksista päättävät asianomaiset osakunnat. Päätöksen vahvistaa yliopiston rehtori.

6 luku Yliopistojen ohjaus ja rahoitus

44 §

Tavoitteiden asettaminen

Opetusministeriö ja yliopistot sopivat määrävuosiksi kerrallaan yliopiston toiminnalle asetettavista koulutus- ja tiedepolitiikan kannalta keskeisistä määrällisistä ja laadullisista tavoitteista sekä niiden toteutumisen seurannasta ja arvioinnista.

45 §

Toiminnan rahoitus

Yliopistoille myönnetään rahoitusta tässä laissa säädettyjen tehtävien toteuttamiseksi valtion talousarvioon otettavan määrärahan rajoissa.

Rahoitusta myönnetään laskennallisin perustein ottaen huomioon toiminnan laajuus ja laatu. Rahoitusta korotetaan vähintään xx indeksin mukaista vuosittaista kustannusten nousua vastaavasti.

Opetusministeriö voi lisäksi myöntää yliopistolle tai yhteisesti useammalle yliopistolle rahoitusta koulutuksen ja tiedepolitiikan keskeisten tavoitteiden toteuttamiseen. Opetusministeriö voi myöntää tuloksellisuusrahoitusta yliopiston tuloksellisen toiminnan perusteella. Opetusministeriö voi tarvittaessa asettaa rahoituksen käyttämistä koskevia ehtoja ja rajoituksia.

Rahoitusperusteista ja 2 momentissa tarkoitetun indeksin laskemisesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

46 §

Yliopistojen yhteisten menojen rahoitus

Opetusministeriö voi rahoittaa kaikkien yliopistojen yhteisiä toimintoja valtion talousarvioon otetun määrärahan rajoissa.

47 §

Seuranta ja raportointi

Yliopiston tulee toimittaa opetusministeriölle sen määräämät koulutuksen ja tutkimuksen arvioinnin, kehittämisen, tilastoinnin ja muut seurannan ja ohjauksen edellyttämät tiedot ministeriön määräämällä tavalla.

48 §
Maksatus

Toiminnan rahoitus maksetaan yliopistoille tasasuurina erinä joka kuukauden ensimmäisenä pankkipäivänä.

Edellä 45 §:n 3 momentissa tarkoitettu rahoitus maksetaan yliopistoille opetusministeriön määräämällä tavalla.

49 §
Rahoituksen maksatuksen keskeytys

Opetusministeriö voi määrätä tässä laissa tarkoitetun rahoituksen maksamisen keskeytettäväksi, jos:

- 1) on ilmeistä, ettei rahoituksen saaja enää järjestä rahoituksen perusteena olevaa toimintaa, tai rahoituksen saaja olennaisessa määrin toimii vastoin tämän lain säännöksiä; tai
- 2) ne perusteet, joiden mukaan rahoitus määrättyä tarkoitusta varten on myönnetty, ovat olennaisesti muuttuneet tai ne ovat olleet virheellisiä.

50 §
Maksetun rahoituksen palauttaminen

Yliopiston tulee viipymättä palauttaa sille virheellisesti, liikaa tai ilmeisen perusteettomasti maksettu rahoitus. Yliopiston tulee palauttaa myös se rahoitusosuus, jota ei voida käyttää sovitun mukaisesti. Jos rahoitus on myönnetty yhteisesti useammalle yliopistolle, kaikki rahoituksen saajat vastaavat yhteisvastuullisesti rahoituksen takaisin maksamisesta.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske laskennallisen perusteen mukaan myönnetyn toiminnan rahoituksen ja toteutuneiden kustannusten välistä erotusta.

51 §
Takaisinperintä

Opetusministeriön on määrättävä maksettu rahoitus takaisin perittäväksi, jos yliopisto on:

- 1) jättänyt palauttamatta rahoituksen, joka 50 §:n mukaan on palautettava;
- 2) käyttänyt rahoitusta olennaisesti muuhun tarkoitukseen kuin se on myönnetty;
- 3) antanut opetusministeriölle väärän tai harhaanjohtavan tiedon seikasta, joka on ollut omiaan olennaisesti vaikuttamaan rahoituksen saantiin, määrään tai ehtoihin, taikka salannut sellaisen seikan; tai
- 4) muutoin 1-3 kohtaan verrattavalla tavalla olennaisesti rikkonut rahoituksen käyttämistä koskevia säännöksiä tai rahoituspäätökseen otettuja ehtoja.

Opetusministeriön on tehtävä takaisinperintää koskeva päätös kahden vuoden kuluessa siitä, kun opetusministeriön tietoon on tullut sellainen seikka, jonka nojalla rahoituksen maksamisen keskeyttämi-

seen tai lopettamiseen taikka rahoituksen perintään voidaan ryhtyä kuitenkin viimeistään viiden vuoden kuluessa rahoituksen maksamisesta.

52 §

Korko ja viivästyskorko

Yliopiston on maksettava palautettavalle tai takaisin perittäväälle määrälle rahoituksen maksupäivästä korkolain 3 §:n 2 momentin mukaista vuotuista korkoa lisättynä kolmella prosenttiyksiköllä.

Jos takaisin perittävää määrää ei makseta viimeistään opetusministeriön asettamana eräpäivänä, sille on maksettava vuotuista viivästyskorkoa korkolain 4 §:n 3 momentissa tarkoitetun korkokannan mukaan.

53 §

Kuittaus

Palautettava tai takaisin perittävä määrä korkoineen voidaan periä siten, että se vähennetään yliopistolle myöhemmin maksettavasta tämän lain mukaisesta rahoituksesta.

54 §

Muutoksenhaku rahoitusta koskevaan päätökseen

Opetusministeriön rahoitusta koskevaan päätökseen, 49 §:n rahoituksen keskeyttämistä koskevaan päätökseen, 51 §:n mukaiseen takaisinperintäpäätökseen ja 53 §:n mukaiseen kuittausta koskevaan päätökseen haetaan muutosta sen mukaan kuin valtionavustuslain (688/2001) 34 §:ssä säädetään.

55 §

Täytäntöönpano

Päätös voidaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jollei muutoksenhakuviranomainen toisin määrää. Valtionavustuslaissa tarkoitettu oikaisuvaatimuksen johdosta annettu tämän lain 51 §:n soveltamista koskeva takaisinperintäpäätös voidaan panna täytäntöön verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa säädetyssä järjestyksessä.

7 luku Yliopiston talous

56 §

Yliopiston oma pääoma

Yliopistolla on oma pääoma, joka muodostuu peruspääomasta, muusta omasta pääomasta ja arvonkorotusrahastosta.

Peruspääoma on yliopistoon pysyvästi sijoitettua pääomaa.

Muu oma pääoma on yliopistolle sen toiminnan ylijäämästä osoitettua pääomaa tai pääomaa, joka on siirretty sille muun oman pääoman ehdoin. Arvonkorotusrahasto osoittaa suoritetun käyttöomaisuuden arvon korotuksen määrän. Muu oma pääoma ja arvonkorotusrahasto voidaan siirtää peruspääomaan.

57 §

Kirjanpito

Yliopistoon kirjanpitoon sovelletaan, mitä kirjanpitolaissa (1336/1997) säädetään kirjanpidosta, tilinpäätöksestä ja konsernitilinpäätöksestä sekä niiden julkistamisesta. Yliopiston kirjanpitoon ei sovelleta mainitun lain 5 luvun 4 §:ää. Kirjanpitolain mukainen tilikausi yliopistossa on kalenterivuosi.

58 §

Elinkeinotoimintaa koskevat tiedot

Jos yliopisto harjoittaa elinkeinotoimintaa muutoin kuin erikseen kirjanpitovelvollisen yksikön muodossa, tätä elinkeinotoimintaa koskevat tuloksellisuustiedot tulee esittää erikseen tuloslaskelman muodossa tilinpäätöksen liitetiedoissa toiminnoittain.

59 §

Yliopistokonserni

Yliopistolla voi olla välittömästi sen 2 §:ssä säädettyjen tehtävien toteuttamiseen liittyvässä yhdessä tai useammassa kotimaisessa tai ulkomaisessa yrityksessä kirjanpitolain 1 luvun 5 ja 6 §:ssä tarkoitettu määräysvalta. Yritykset, joissa yliopistolla on määräysvalta, ovat yliopiston tytäryrityksiä. Yliopisto ja sen tytäryritykset muodostavat yliopistokonsernin.

Yliopiston konsernijohtoon kuuluu hallitus ja rehtori. Konsernijohtoon voi lisäksi kuulua muita yliopiston työntekijöitä, jotka on erikseen määrätty vastaamaan konsernijohtolle kuuluvista tehtävistä. Konsernijohto vastaa yliopistokonsernin ohjauksesta ja konsernivalvonnan järjestämisestä.

60 §

Tilintarkastus

Yliopiston tilintarkastuksen toimittamiseen sekä tilintarkastajien asemaan ja vastuuseen sovelletaan tilintarkastuslain (459/2007) säännöksiä.

Yliopistokollegio valitsee yliopistolle johtosäännössä määrätyn tarpeellisen määrän Keskuskauppakamarin hyväksymiä tilintarkastajia ja varatilintarkastajia taikka Keskuskauppakamarin hyväksymän tilintarkastusyhteisön. Tilintarkastajien toimikausi jatkuu toistaiseksi. Toimikausi päättyy ja uuden tilintarkastajan toimikausi alkaa uuden tilintarkastajan valinnasta päättävän yliopistokollegion kokouksen päättyessä, jollei uutta tilintarkastajaa valittaessa päätetä toisin.

Tilintarkastajat toimittavat yliopiston tilintarkastuksen ja antavat tilintarkastuskertomuksen valtuutetuille tilivuotta seuraavan toukokuun loppuun mennessä.

61 §

Tilinpäätöksen hyväksyminen ja vahvistaminen sekä vastuuvapauden myöntäminen

Hallitus laatii tilinpäätöksen.

Yliopiston valtuutetut vahvistavat tilinpäätöksen ja päättävät vastuuvapauden myöntämisestä hallitukselle ja rehtorille tilivuotta seuraavan kesäkuun loppuun mennessä.

Jos yliopiston valtuutetut eivät myönnä vastuuvapautta hallitukselle, hallituksen jäsenelle tai rehtorille, yliopistokollegio voi päättää vahingonkorvauskanteen nostamisesta hallitusta, hallituksen jäsentä tai rehtoria vastaan.

Hallituksen on tehtävä tilinpäätöksen antamisen yhteydessä esitys tilikauden tuloksen käsittelystä sekä talouden tasapainottamista koskevista toimenpiteistä. Mikäli tilikauden tulos on negatiivinen eikä taseessa ole edellisten tilikausien ylijäämää sen kattamiseen, hallituksen tulee ottaa kantaa siihen, millä toimenpiteillä taloutta korjataan.

62 §

Kanneoikeuden vanhentuminen

Edellä 61 §:n 3 momentin tai tilintarkastuslain 51 §:n nojalla ajettava muuhun kuin rangaistavaan tekkoon perustuva kanne on nostettava kolmen vuoden kuluessa sen tilikauden päättymisestä, jona kanteen perusteena oleva päätös tehtiin tai kanteen perusteena olevaan toimenpiteeseen ryhdyttiin.

8 luku Muutoksenhaku

63 §

Oikaisumenettely

Opiskelijaksi hakenut henkilö saa hakea yliopistolta kirjallisesti oikaisua henkilön hakukelpoisuutta koskevaan päätökseen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista ja opiskelijaksi ottamista koskevaan päätökseen 14 päivän kuluessa valinnan tulosten julkistamisesta. Opiskelija voi hakea yliopistolta kirjallisesti oikaisua opiskeluoikeuden menettämistä koskevaan päätökseen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Väitöskirjan, lisensiaatintutkimuksen ja näitä vastaavan opin- ja taidonnäytteen sekä syventäviin opintoihin kuuluvan tutkielman tai muun vastaavan opintosuorituksen arvosteluun tyytymätön opiskelija voi tehdä yliopiston määräämälle hallintoelimelle oikaisupyynnön opintosuorituksen arvostelusta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Muun kuin 2 momentissa tarkoitetun opintosuorituksen arvosteluun tai muualla suoritettujen opintojen hyväksilukemiseen tyytymätön opiskelija voi pyytää siihen suullisesti tai kirjallisesti oikaisua arvostelun suorittaneelta opettajalta tai hyväksilukemisesta päätöksen tehneeltä opettajalta. Oikaisupyynnö on tehtävä 14 päivän kuluessa siitä ajankohdasta, josta opiskelijalla on ollut tilaisuus saada arvostelun tulokset sekä arvosteluperusteiden soveltaminen omalta kohdaltaan tietoonsa. Tässä momentissa tarkoitettua oikaisupyynnön johdosta tehtyyn päätökseen tyytymätön voi hakea oikaisua tutkintolautakunnalta tai muulta siihen tehtävään määrätyltä toimielimeltä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

64 §

Muutoksenhaku

Yliopiston päätökseen haetaan muutosta valittamalla siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä yliopiston päätoimipaikka sijaitsee, sen mukaan kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään, jollei tässä laissa tai muualla laissa toisin säädetä.

65 §

Valituskiellot

Yliopiston päätökseen, joka koskee yliopiston toimielimen tai henkilöstön valintaa, johtosääntöä tai muuta yleistä määräystä taikka opetussuunnitelmaa tai muuta opetuksen järjestelyä koskevaa määräystä, ei saa hakea muutosta valittamalla. Valittaa ei saa myöskään apurahaa tai avustusta koskevasta päätöksestä.

Päätökseen, johon saa 63 §:n mukaan hakea oikaisua, ei saa hakea muutosta valittamalla. Oikaisumenettelyssä annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeudelta. Opintosuoritusten arvostelua koskevaan oikaisumenettelyssä tehtyyn päätökseen ei kuitenkaan saa hakea muutosta valittamalla.

Hallinto-oikeuden päätökseen, joka koskee 32 §:ssä tarkoitettua opiskelijaksi ottamista, 39 §:ssä tarkoitettua opiskeluoikeuden menettämistä tai 41 §:ssä tarkoitettua opiskelijan kurinpitoa, ei saa hakea muutosta valittamalla.

66 §

Erottamispäätöksen täytäntöönpano

Opiskelijan määräaikaista erottamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei yliopisto tai hallinto-oikeus toisin määrää.

9 luku Erityissäännökset Helsingin yliopistosta

67 §

Helsingin yliopiston kansleri

Helsingin yliopistolla on kansleri. Helsingin yliopiston kanslerin tehtävänä on edistää tieteitä ja yliopiston yhteiskunnallista vuorovaikutusta sekä valvoa yliopiston yleistä etua ja toimintaa.

Helsingin yliopiston kanslerilla on oikeus olla läsnä ja käyttää puhevaltaa valtioneuvostossa käsiteltäessä Helsingin yliopistoa koskevia asioita.

Kansleriksi valittavalta vaaditaan, että hän on toiminut ansiokkaasti tieteen, taiteen tai yliopistolaitoksen hyväksi. Kanslerin nimittämisestä määrätään yliopiston johtosäännössä.

68 §

Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolan

Helsingin yliopistoon kuuluu erillisenä yksikkönä Svenska social- och kommunalhögskolan, jonka hallinnosta voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

69 §

Kansalliskirjasto

Helsingin yliopiston yhteydessä toimii Kansalliskirjasto. Kansalliskirjasto vastaa toimialallaan kansallisen kulttuuriperinnön tallettamisesta, ylläpidosta ja saatavuudesta.

Kansalliskirjaston tehtävänä on kehittää ja tarjota kansallisia palveluja yliopistojen kirjastoille, yleisille kirjastoille, ammattikorkeakoulukirjastoille ja erikoiskirjastoille sekä edistää kirjastoalan kotimaista ja kansainvälistä yhteistyötä. Kansalliskirjaston tehtävistä on lisäksi voimassa, mitä kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä annetussa laissa (1433/2007) säädetään.

70 §

Kansalliskirjaston johtokunta

Kansalliskirjastolla on johtokunta, jonka Helsingin yliopiston hallitus asettaa. Johtokunnassa on enintään 10 jäsentä ja heillä on henkilökohtaiset varajäsenet. Helsingin yliopiston hallitus määrää johtokunnan puheenjohtajan jäsenten keskuudesta.

Johtokunnan kolmen jäsenen tulee edustaa maan muuta kirjastolaitosta, kolmen jäsenen kansalliskirjaston muita yhteiskunnallisia sidosryhmiä ja yhden jäsenen opetusministeriötä. Nämä jäsenet ja heidän varajäsenensä nimeää opetusministeriö Helsingin yliopistoa ja kirjastoja kuultuaan.

Johtokunnan tehtävistä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

71 §

Luonnontieteellinen keskusmuseo

Helsingin yliopiston yhteydessä toimii luonnontieteellinen keskusmuseo. Luonnontieteellinen keskusmuseo vastaa luonnontieteellisten kansalliskokoelmien säilyttämisestä, kartuttamisesta ja näytteillepanosta sekä näihin liittyvästä tutkimuksesta ja opetuksesta.

72 §

Valtiokalenteri

Helsingin yliopisto vastaa Suomen valtiokalenterin julkaisemisesta. Yliopistolla on oikeus saada valtion viranomaisilta valtiokalenteria varten tarvittavat tiedot maksutta.

73 §

Ruotsinkielinen opetus ja vararehtori

Helsingin yliopistossa on ruotsinkielistä opetusta varten vähintään 27 professorin tehtävää johtosäännöllä määrätyillä aloilla.

Yhden vararehtorin tulee olla 1 momentissa mainittuun tehtävään otettu professori, jollei tällaiseen tehtävään otettu henkilö ole rehtorina.

Svenska social- och kommunalhögskolanin professorin tehtävät eivät sisälly 1 momentissa tarkoitettuihin tehtäviin.

74 §

Helsingin yliopiston oikeudet ja omaisuus

Helsingin yliopistolla on oikeus yhden apteekin pitämiseen Helsingin kaupungissa. Yliopistolla on edelleen myös ne muut oikeudet, etuudet ja vapaudet sekä se omaisuus ja ne tulot, jotka sillä on tämän lain voimaan tullessa.

Yliopiston 1 momentissa tarkoitettuja varoja sekä lahjoitus- ja testamenttivaroja hoidetaan erillään yliopiston muusta kirjanpidosta. Varojen hoidosta päättää hallitus.

Yliopisto on 1 momentissa tarkoitettujen varojen osalta vapaa veroista ja valtiolle maksettavista maksuista, jollei laissa jonkin veron tai maksun osalta toisin säädetä.

10 luku Erityissäännökset Åbo Akademista

75 §

Erityistehtävät

Åbo Akademin, jäljempänä akademia, tulee erityisesti tyydyttää ruotsinkielisen väestön koulutus- ja tutkimustarpeita sekä toiminnassaan ottaa huomioon maan kaksikielisyys.

Akatemian Vaasassa toimivat yksiköt muodostavat yhdessä yksikön, jonka toimintoja johtaa monijäseninen hallintoelin.

76 §

Akatemian kansleri

Akatemialla on kansleri. Kanslerin tehtävänä on edistää tieteitä ja yliopiston yhteiskunnallista vuorovaikutusta sekä valvoa yliopiston yleistä etua ja toimintaa.

Kansleriksi valittavalta vaaditaan, että hän on toiminut ansiokkaasti tieteen, taiteen tai yliopistolaitoksen hyväksi. Kanslerin nimittämisestä määrätään yliopiston johtosäännössä.

77 §

Opettajalta vaadittava kielitaito

Akatemian opettajan tehtävään vaaditaan erinomainen ruotsin kielen suullinen ja kirjallinen taito ja kyky ymmärtää suomen kieltä. Akademia päättää ruotsin ja suomen kielen taidosta, joka tällaiseen tehtävään vaaditaan ulkomaalaiselta tai Suomen kansalaiselta, joka ei ole syntyperäinen.

Akatemiassa on kielilautakunta, jolle 1 momentissa tarkoitettu ruotsin kielen taito voidaan osoittaa.

78 §

Opiskelijalta vaadittava kielitaito

Opiskelijaksi pääsy akatemiaan edellyttää, että hakijalla on riittävä ruotsin kielen taito opintojen harjoittamiseen tällä kielellä, jollei akademia toisin päättä.

79 §

Omaisuus

Akatemialla on edelleen ne muut oikeudet, etuudet ja vapaudet sekä se omaisuus ja ne tulot, jotka sillä on tämän lain voimaan tullessa.

Akatemian 1 momentissa tarkoitettuja varoja sekä lahjoitus- ja testamenttivaroja hoidetaan erillään yliopiston muusta kirjanpidosta. Varojen hoidosta päättää hallitus.

80 §

Eräitä tehtäviä koskevat säännökset

Ne professorin ja apulaisprofessorin virat, jotka perustettiin akatemiaan 1 päivästä elokuuta 1981 lukien, jäävät tehtävinä akatemiaan.

Sen estämättä mitä 1 momentissa säädetään, akatemia saa hankittuaan Stiftelsen för Åbo Akademi -nimisen säätiön lausunnon asiasta muuttaa näiden tehtävien opetusalaa ja tehtäväpiiriä sekä muuttaa apulaisprofessorin tehtävän professorin tehtäväksi.

11 luku Erinäiset säännökset

81 §

Arviointi

Yliopistojen tulee arvioida koulutustaan, tutkimustaan sekä taiteellista toimintaansa ja niiden vaikuttavuutta. Yliopistojen on myös osallistuttava ulkopuoliseen toimintansa ja laatu järjestelmiensä arviointiin säännöllisesti. Yliopistojen tulee julkistaa järjestämänsä arviointien tulokset.

Opetusministeriön yhteydessä on korkeakoulujen arviointineuvosto, josta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

82 §

Harjoittelukoulu

Yliopistoon, jossa järjestetään opettajankoulutusta, kuuluu opetusharjoittelua ja opettajankoulutuksen kehittämistä varten tarpeellinen määrä harjoittelukouluja, joissa voidaan järjestää perusopetusta ja esiopetusta sekä lukiokoulutusta. Harjoittelukoulun oppilaat eivät ole yliopistoon kuuluvia opiskelijoita.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun opetuksen järjestämisessä ja toiminnan lopettamisessa noudatetaan, mitä muualla säädetään perusopetuksesta, esiopetuksesta ja lukiokoulutuksesta valtion oppilaitoksessa. Samoja säännöksiä noudatetaan päätettäessä harjoittelukoulun laajentamisesta käsittämään entistä useammille ikäkausille tarkoitettua opetusta ja koulutusta sekä koulun toiminnan vastaavasta supistamisesta. Toimintaa voidaan supistaa tai se voidaan lopettaa, kun tarve koulutuksen järjestämiseen vähenee tai loppuu.

Harjoittelukoulussa on yliopiston asettama johtokunta, jonka jäsenenä voi olla myös yliopistoon kulumattomia jäseniä.

Harjoittelukoulun toiminnasta ja hallinnosta voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

83 §

Dosentit

Yliopisto voi hakemuksesta myöntää dosentin arvon henkilölle, jolla on perusteelliset tiedot omalta alaltaan, julkaisuilla tai muulla tavoin osoitettu kyky itsenäiseen tutkimustyöhön tai taiteelliseen työhön ja hyvä opetustaito.

84 §

Varautumissuunnitelmat

Yliopistojen tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin sekä muin toimenpitein varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa sekä normaaliolojen häiriö- ja erityistilanteissa.

85 §

Ruotsinkielisen korkeakouluopetuksen yhteensovittaminen

Ruotsinkielisen korkeakouluopetuksen yhteensovittamiseksi ja kehittämiseksi on neuvottelukunta, jonka tehtävänä on tehdä aloitteita ja antaa lausuntoja asioista, joilla on olennaista merkitystä ruotsinkieliselle korkeakouluopetukselle. Neuvottelukunnan tulee erityisesti seurata ruotsinkielisen korkeakouluopetuksen tarvetta ottaen huomioon koulutuksen kysynnän, työmarkkinoiden vaatimukset ja alueelliset tarpeet.

Yliopistot ja ammattikorkeakoulut, joiden opetus- ja tutkintokieli on ruotsi, nimeävät edustajansa neuvottelukuntaan. Neuvottelukunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

Neuvottelukunnan toimikaudesta, kokoonpanosta ja toiminnasta määrätään tarkemmin työjärjestyksessä, jonka neuvottelukunta hyväksyy itselleen.

86 §

Voimaanpano

Tämän lain voimaanpanosta säädetään erikseen lailla.

Helsingissä päivänä kuuta

2.

Laki yliopistolain voimaanpanosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Yliopistolain voimaantulo

Yliopistolaki (xxx/2009), jäljempänä *uusi yliopistolaki*, tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2009. Lain 10 § on voimassa 31 päivään joulukuuta 2014. Lain 36-38 §:ää sekä 39 §:ää siltä osin kuin se koskee opiskeluoikeuden menettämistä tilanteessa, jossa opiskelija ei ole suorittanut opintojaan 37-38 §:ssä säädettyssä ajassa, sovelletaan lukuvuonna 2005-2006 tai sen jälkeen opintonsa aloittaviin opiskelijoihin.

2 §

Kumottavat lait

Seuraavat lait niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen kumoutuvat 1 päivänä tammikuuta 2010:

- 1) yliopistolaki (645/1997) jäljempänä *vanha yliopistolaki*;
- 2) yliopistolain voimaanpanosta annettu laki (646/1997);
- 3) korkeakoululaitoksen kehittämisestä annettu laki (1052/1986);
- 4) korkeakoulun professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämisestä annettu laki (856/1991); ja
- 5) ruotsinkielisen korkeakouluopetuksen yhteensovittamisesta annettu laki (1354/1990).

3 §

Voimaan jätettävät asetukset

Seuraavat asetukset jätetään voimaan niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen:

- 1) korkeakoulututkintojen järjestelmästä annettu asetus (464/1998);
- 2) yliopistojen tutkinnoista annettu valtioneuvoston asetus (794/2004);
- 3) yliopistojen maisteriohjelmista annettu opetusministeriön asetus (xxx/2008);
- 4) yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä, yliopistojen koulutusohjelmista ja erikoistumiskouluksista annettu opetusministeriön asetus (568/2005);
- 5) erikoiseläinlääkärin tutkinnosta ja oikeudesta toimia erikoiseläinlääkärinä annettu valtioneuvoston asetus (275/2000);
- 6) erikoislääkärin tutkinnosta annettu asetus (678/1998); ja
- 7) erikoishammaslääkärin tutkinnosta annettu asetus (316/2003).

4 §

Toiminnan siirtyminen oikeushenkilöinä toimiville yliopistoille

Tilivirastona toimivat yliopistot (*vanha yliopisto*) lopettavat toimintansa siten, että yliopistot toimintoi-neen, henkilöstöineen ja opiskelijoineen siirtyvät 1 päivänä tammikuuta 2010 alkaen toimimaan itse-näisinä oikeushenkilöinä (*uusi yliopisto*).

Kuopion yliopiston ja Joensuun yliopiston toiminta, henkilöstö ja opiskelijat siirtyvät Itä-Suomen yli-opistoon 1 päivänä tammikuuta 2010. Turun yliopiston ja Turun kauppakorkeakoulun toiminta, henki-löstö ja opiskelijat siirtyvät Turun yliopistoon 1 päivänä tammikuuta 2010 (*yhdistyvät yliopistot*).

Helsingin kauppakorkeakoulun, Taideteollinen korkeakoulun ja Teknillisen korkeakoulun toiminta, henkilöstö ja opiskelijat siirtyvät Aalto-yliopistoon 1 päivänä tammikuuta 2010.

Jos asian käsittely vanhassa yliopistossa on kesken 1 päivänä tammikuuta 2010, asian käsittely siirtyy sille uuden yliopiston hallintoelimelle, jolle asia uuden yliopistolain tai sen nojalla annettavan valtio-neuvoston asetuksen taikka yliopiston sisäisten määräysten mukaan kuuluu.

5 §

Yliopistojen aikaisemmat sitoumukset ja toimitukset

Uusi yliopisto vastaa niistä velka-, palvelu-, hankinta- ja toimitussopimuksistaan sekä muista si-toumuksistaan, joihin vanha yliopisto on sitoutunut ja jotka koskevat uudelle yliopistolle luovutettua omaisuutta ja toimintaa. Valtion vastuu näistä sitoumuksista jää voimaan. Uusi yliopisto ja valtio vas-taavat myös syksyn 2009 aikana vanhojen yliopistojen tekemistä sopimuksista.

Viranomaisten myöntämät toimi-, järjestämis- ja muut luvat siirtyvät uusille yliopistoille 1 päivänä tammikuuta 2010.

6 §

Yliopiston järjestäytyminen julkisoikeudelliseksi laitokseksi

Vanha yliopisto on velvollinen järjestämään uudelle yliopistolle hallinto- ja muita tukipalveluja, jotta uusi yliopisto voi järjestäytyä kokonaisuudessaan 1 päivään tammikuuta 2010 mennessä. Vanha yli-opisto vastaa järjestäytymiseen liittyvistä kustannuksista. Vanha yliopisto voi ryhtyä järjestäytymisen edellyttämiin toimenpiteisiin ennen tämän lain voimaantuloa.

Vanhan yliopiston hallitus päättää uuden yliopiston uuden yliopistolain 22 §:ssä tarkoitetun yliopisto-kollegion jäsenten lukumäärästä kunnes uuden yliopiston johtosääntö on vahvistettu. Vanhan yliopiston hallitus valitsee uuden yliopiston yliopistokollegion ensimmäisen kerran noudattaen, mitä uuden yli-opistolain 22 §:n 1 momentissa on säädetty. Yliopistokollegio valitsee ensimmäisen uuden yliopiston hallituksen uuden yliopistolain 15 §:n 2 momentissa tarkoitetut jäsenet samassa suhteessa kuin ne ovat edustettuina vanhan yliopiston hallituksessa.

Helsingin yliopiston ensimmäisen yliopistokollegion jäsenet tulee valita siten, että ne ovat edustettuina samassa suhteessa kuin yliopistoasetuksen (115/1998) 22 §:n 2 momentissa on säädetty vaalikollegion jäsenistä.

Yhdistyvät yliopistot sopivat uuden yliopiston yliopistokollegion jäsenten lukumäärästä sekä eri yliopistoyhteisön ryhmiä edustavien jäsenten keskinäisestä suhteesta siihen saakka kunnes uuden yliopiston johtosääntö on vahvistettu. Yhdistyvien yliopistojen hallitukset valitsevat uuden yliopiston yliopistokollegion jäsenet vanhojen yliopistojen yliopistoyhteisön ryhmistä sopimallaan tavalla.

7 §

Yliopistotoiminnan järjestäytyminen säätiössä

Helsingin kauppakorkeakoulun, Taideteollisen korkeakoulun ja Teknillisen korkeakoulun toimielinten tulee yhteistyössä Aalto-yliopiston toimielinten kanssa huolehtia yhteisten toimintojen järjestämisestä.

8 §

Ylioppilaskunnat

Vanhojen yliopistojen ylioppilaskunnat jatkavat toimintaansa uusien yliopistojen ylioppilaskuntina.

Yhdistyvien yliopistojen ylioppilaskunnat yhdistyvät uuden yliopiston ylioppilaskunnaksi 1 päivänä tammikuuta 2010. Yhdistyvien yliopistojen ylioppilaskunnat vastaavat uuden yliopiston ylioppilaskunnan järjestäytymisestä. Yhdistyvien yliopistojen ylioppilaskunnat voivat ryhtyä järjestäytymisen edellyttämiin toimenpiteisiin ennen tämän lain voimaantuloa.

Yhdistyvien ylioppilaskuntien varallisuus siirtyy uudelle ylioppilaskunnalle. Uuden yliopiston ylioppilaskunta vastaa niistä velka-, palvelu-, hankinta- ja sekä muista sitoumuksistaan, joihin yhdistyvien yliopistojen ylioppilaskunnat ovat sitoutuneet ja jotka koskevat uuden yliopiston ylioppilaskunnalle luovutettua omaisuutta ja toimintaa.

Viranomaisten myöntämät toimi-, järjestämis- ja muut luvat siirtyvät yhdistyvien yliopistojen ylioppilaskunnilta uusien yliopistojen ylioppilaskunnille 1 päivänä tammikuuta 2010.

9 §

Teknillisen korkeakoulun osakunta

Teknillisen korkeakoulun osakunta siirtyy 1 päivänä tammikuuta 2010 Aalto-yliopistoon.

10 §

Henkilöstön palvelussuhteen muuttuminen ja eläkejärjestelyt

Yliopistojen virat ja määräaikaiset virkasuhteet lakkaavat sekä niihin perustuvat virkasuhteet päättyvät ilman irtisanomista 31 päivänä joulukuuta 2009. Virkojen lakkaamiseen ja virkasuhteiden päättymiseen

ei edellytetä suostumusta eikä perustetta. Yliopistojen henkilöstö otetaan työsuhteeseen uusiin yliopistoihin 1 päivänä tammikuuta 2010 lukien. Työntekijöihin ja palvelussuhteen ehtoihin sovelletaan, mitä laissa säädetään tai sen nojalla säädetään tai määrätään ja mitä työehtosopimuksessa ja työsopimuksessa sovitaan.

Työsuhteessa oleva henkilöstö siirtyy uusiin yliopistoihin työsuhteeseen 1 päivänä tammikuuta 2010.

Määräaikainen virka- ja työsopimussuhteinen henkilöstö siirtyy määräaikansa osoittamaksi ajaksi uusiin yliopistojen palvelukseen määräaikaiseen työsuhteeseen.

11 §

Henkilöstön eläketurva

Niihin yliopistojen palveluksessa yliopistolain voimaantullessa oleviin, jotka ovat syntyneet ennen 1 päivää tammikuuta 1980, sovelletaan valtion eläkelakia (1295/2006) myös yliopistolain voimaantumisen jälkeen niin kauan kuin he ovat jonkun yliopistolaisissa tarkoitetun yliopiston palveluksessa tai sellaisessa palveluksessa, johon sovelletaan valtion eläkelakia.

Niihin yliopistojen palveluksessa yliopistolain voimaantullessa oleviin, jotka ovat syntyneet 31 päivä joulukuuta 1979 jälkeen, sovelletaan työntekijän eläkelakia (395/2006) yliopistolain voimaantumisen jälkeen.

Siihen henkilöstöön, joka tulee yliopistojen palvelukseen yliopistolain voimaantumisen jälkeen, sovelletaan valtion eläkelakia siten kuin 1 momentissa säädetään, mikäli:

- 1) he ovat valtion eläkelain soveltamisen piirissä yliopistoon tullessaan ja
- 2) he ovat syntyneet ennen 1 päivää tammikuuta 1980.

Siihen henkilöstöön, joka tulee yliopistojen palvelukseen yliopistolain voimaantumisen jälkeen ja joka ei täytä molempia 3 momentin ehtoja, sovelletaan työntekijän eläkelakia.

12 §

Varallisuuden luovutus uusille yliopistoille

Valtioneuvosto määrää luovutettavan irtaimen omaisuuden ja sen arvon sekä ehdot, joilla luovutus uusille yliopistoille tapahtuu. Valtioneuvosto määrää myös muista omaisuuden luovuttamiseen liittyvistä järjestelyistä.

Vanhan yliopistolain 39 §:n mukaisten yliopistorahastojen omaisuus siirtyy kokonaisuudessaan uusille yliopistoille 1 päivänä tammikuuta 2010.

Valtion omaisuuden siirrosta aiheutuvat varainsiirto- ja lahjaverot katetaan erikseen valtion talousarviossa yliopistolle osoitettavassa rahoituksessa.

13 §

Kansalliskirjasto ja harjoittelukoulut

Kansalliskirjaston ja harjoittelukoulujen johtokunnat jatkavat toimikautensa loppuun.

14 §

Kaksiportaiseen tutkintorakenteeseen siirtymiseen liittyvä siirtymäsäännös

Arkkitehdin, diplomi-insinöörin, maisema-arkkitehdin, eläinlääketieteen lisensiaatin, hammaslääketieteen lisensiaatin tai lääketieteen lisensiaatin tutkintoa ennen 1.8.2005 suorittamaan hyväksytyllä opiskelijalla on oikeus jatkaa opintojaan ennen mainittua ajankohtaa voimassa olleiden säännösten mukaan. Opiskelija siirtyy kuitenkin jatkamaan opintojaan uuden yliopistolain mukaan, jollei hän ole suorittanut edellä mainittua tutkintoaan viimeistään 31 päivänä heinäkuuta 2010.

15 §

Viittaukset yliopistolakiin

Muun lainsäädännön viittaukset vanhaan yliopistolakiin tai sen tarkoittamiin yliopistoihin katsotaan viittauksiksi uuteen yliopistolakiin ja siinä tarkoitettuihin yliopistoihin. Mitä muussa laissa tai asetuksessa säädetään Kuopion tai Joensuun yliopistoista, tarkoittaa 1 päivänä tammikuuta 2010 alkaen Itä-Suomen yliopistoa. Mitä muussa laissa tai asetuksessa säädetään Turun yliopistosta tai Turun kauppa-
korkeakoulusta, tarkoittaa 1 päivänä tammikuuta 2010 alkaen Turun yliopistoa. Mitä muussa laissa tai asetuksessa säädetään Helsingin kauppakorkeakoulusta, Taideteollisesta korkeakoulusta tai Teknillisestä korkeakoulusta, tarkoittaa 1 päivänä tammikuuta alkaen Aalto-yliopistoa.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2009.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

3.

Laki opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä 18 päivänä joulukuuta 1998 annetun lain (1058/1998) 1 – 3 ja 5 §, sellaisina kuin niistä ovat 1 – 3 § osaksi laissa 1123/2007 ja 5 § laissa 623/2007, seuraavasti:

1 §

Rekisteri ja rekisterinpitäjä

Opiskelijavalintarekisteriin kuuluvat:

- 1) yliopistojen hakurekisteri;
- 2) ammattikorkeakoulujen hakurekisteri;
- 3) ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen hakurekisteri.

Opiskelijavalintarekisteriä ylläpitää opetushallitus. Lisäksi yliopistot osallistuvat rekisterinpitoon 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun, ammattikorkeakoulut 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun sekä ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjät 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun osarekisterin osalta opetushallituksen lukuun.

2 §

Käyttötarkoitus

Opiskelijavalintarekisterin osarekistereitä käytetään:

- 1) yliopistojen hakurekisteriä valittaessa opiskelijoita yliopistolaisissa (/) tarkoitettuihin alempiin ja ylempiin korkeakoulututkintoihin johtaviin opintoihin;
- 2) ammattikorkeakoulujen hakurekisteriä valittaessa opiskelijoita ammattikorkeakoululaissa (351/2003) tarkoitettuun ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin sekä ammatillisesta opettajankoulutuksesta annetussa laissa (356/2003) tarkoitettuun ammatilliseen opettajankoulutukseen;
- 3) ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen hakurekisteriä valittaessa opiskelijoita ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998), lukiolaisissa (629/1998) ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitettuihin koulutuksiin ja tutkintoihin.

Opiskelijavalintarekisteriä käytetään seuraaviin toimintoihin:

- 1) opinnoista ja opiskelijavalinnoista tiedottamiseen;
- 2) koulutukseen hakeutumisen, opiskelijavalinnan ja opiskelupaikan vastaanottamisen järjestämiseen, johon kuuluvat myös yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijavalinnassa yhden korkeakoulututkintoon johtavan *opiskelupaikan* vastaanottamista koskevat järjestelyt sekä hakeutumisen ja opiskelijavalinnan seuraamiseen;

3) opiskelijoiden valintaa sekä valintojen kehittämistä ja opintojen järjestämistä varten tarpeellisten tietojen antamiseen yliopistoille, ammattikorkeakouluille sekä ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjille;

4) tiedottamiseen koulutusmahdollisuuksista ilman opiskelupaikkaa jääneille hakijoille;

5) tietojen tuottamiseen hakijoista ja opiskelijaksi otetuista koulutusjärjestelmän seurantaa ja arviointia varten; sekä

6) muihin opiskelijoiden valitsemista varten tarpeellisiin toimintoihin.

3 §

Tietosisältö

Opiskelijavalintarekisteriin voidaan tallentaa:

1) hakijan nimi, henkilötunnus tai muu vastaava yksilöivä tunnistetieto, kansalaisuus, sukupuoli, äidinkieli ja tarpeelliset yhteystiedot;

2) hakijan aikaisempaa koulutusta ja suoritettuja tutkintoja koskevat tiedot;

3) koulutukseen hakemista ja valinnan perusteita koskevat tiedot kunkin hakijan osalta;

4) valinnan tulosta, opiskelupaikan vastaanottamista ja oppilaitokseen kirjoittautumista tai ilmoittautumista koskevat tiedot; sekä

5) hakijan suostumus tai kieltö nimi- ja osoitetietojen luovuttamiseen koulutusta koskevaa tiedottamista ja markkinointia varten.

Opiskelijavalintarekisteriin voidaan tallentaa 1 momentissa lueteltujen tietojen lisäksi hakijan ilmoituksen mukaisina ammatinvalintaan vaikuttavat terveystiedot sekä tiedot työkokemuksesta ja harrastustoiminnasta. Nämä tiedot pyydetään ilmoittamaan ja tallennetaan vain silloin, kun niillä on merkitystä opiskelijoiden valinnassa.

Kuhunkin 1 §:n 1 momentissa mainittuun osarekisteriin voidaan tallentaa 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen tietojen lisäksi myös muita, osarekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeellisia tietoja, joilla on merkitystä arvioitaessa hakijoiden soveltuvuutta 2 §:stä ilmenevään koulutukseen tai ammattiin taikka valittaessa hakijoita koulutuspoliittisten tai yksilöllisten koulutustarpeiden perusteella.

5 §

Tietojen luovuttaminen

Opiskelijavalintarekisteristä saa luovuttaa 3 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitettuja tietoja salassapitosäännösten estämättä siinä määrin kuin vastaanottajan tehtävien hoitamiseksi on tarpeen:

1) yliopistoille, ammattikorkeakouluille, ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjille sekä kahden tai useamman yliopiston yhteisiin rekistereihin;

2) asianomaiselle ministeriölle ja tilastokeskukselle koulutusjärjestelmän seurantaa koskevien selvitysten laatimista varten;

3) Kansaneläkelaitokselle opintotukiasioiden käsittelyä varten sekä Kansaneläkelaitokselle ja työvoimaviranomaiselle työttömyysturvalain (1290/2002) mukaisen työttömyysturvan, *työmarkkinatuen ja koulutuspäivärahan saamisen edellytysten selvittämistä varten*;

4) kansanterveyslain (66/1972) mukaista *opiskeluterveydenhuoltoa* järjestävälle kunnalle ja muulle mainitun lain mukaisen *opiskeluterveydenhuollon* järjestäjälle tämän tehtävän hoitamista varten;

5) *Maahanmuuttovirastolle oleskelulupien myöntämistä edellyttävää selvitystyötä varten.*

Edellä 3 §:n 2 momentissa tarkoitettut tiedot saa luovuttaa vain 1 momentin 1 kohdassa mainituille vastaanottajille opiskelijoiden valintaa varten.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuja tietoja voidaan luovuttaa myös konekielisinä tai teknisen käyttöyhteyden avulla. Ennen tietojen luovuttamista teknisen käyttöyhteyden avulla on tietoja pyytävän esitettävä selvitys tietojen suojaamisesta henkilötietolain (523/1999) 32 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2008.

4.

Laki arkistolain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 23 päivänä syyskuuta 1994 annetun arkistolain (831/1994) 1 §:n 1 momentin 3 kohta seuraavasti:

1 §

Tämä laki koskee seuraavia arkistonmuodostajia:

3) Suomen Pankkia, kansaneläkelaitosta, muita itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia ja säätiöinä toimivia yliopistoja.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2009.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Rinnakkaistekstit
Muut liitteet